

ТЕАТЪР НА ФРЕНСКИЯ КЛАСИЦИЗЪМ

ПЬЕСИ

ТЕАТЪР НА ФРЕНСКИЯ КЛАСИЦИЗЪМ НОВИ ПРЕВОДИ

Превод: Паисий Христов

chitanka.info

ПИЕР КОРНЕЙ (1606–1684)

**ПИЕР КОРНЕЙ
ЛЪЖЕЦЪТ
КОМЕДИЯ**

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Жеронт, баща на Дорант

Дорант, син на Жеронт

Алсип, приятел на Дорант и любовник на Клариса

Филист, приятел на Дорант и на Алсип

Клариса, любовница на Алсип

Лукреция, приятелка на Клариса

Изабела, придружителка на Клариса

Сабина, прислужничка на Лукреция

Клитон, слуга на Дорант

Ликас, слуга на Алсип

Действието става в Париж

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

За меч аз замених съдийската си тога
и в този свой стремеж бях подкрепен от Бога.
Така се бях оплел сред хаос от закони,
че и баща ми се показва благосклонен.
5 Я виж, в Тюилери сме вече. В този кът
си дава среща днес на цял Париж цветът.
Ти като кавалер добре ли ме намираш
или новакът в мен натрапчиво прозира?
Ти този град не се мъчи да впечатлиш
10 и да се перчиш, че по модата вървиш.
От туй ме хваща страх.

КЛИТОН

Не бойте се. След час
със поглед завистлив ще гледат тук на вас —
ликът и станът ви са явно божи дар.
Дори Бартол^[1] не е излъчвал толкоз чар!
15 Тук не един съпруг заради вас ще страда.
Кажете ми дали Париж ви днес допада?

ДОРАНТ

Приятен е на вид, макар че строг закон
прогони ме оттук да уча в друг район.
Ти, който си живял все тук, в туй обкръжение
20 и знаеш точно где да търсиш развлечение,
кажи ми как в Париж държат се към жените?

КЛИТОН

Таз грижа като фин балсам е за душите —
тъй мъдрите твърдят. Признайте, че с ищах
се будите и все си мислите за тях.

25 Преспали сте една-единствена нощ тука
и се оплаквате, че ви наляга скука.

Изглежда леността ви обезсмисля дните
и искате да ги с любови уплътните.

За разлика от вас, аз вече притежавам

30 предимството дори уроци да ви давам:
за спец минавам тук във този занаят
и целия квартал добре ми е познат.

ДОРАНТ

Не престаравай се. Аз искам да познавам
тук някоя жена, за да се забавлявам,

35 за развлечение да имам срещи с нея,
приятни мигове в Париж да изживея.

Не само за любов дошъл съм в този град.

КЛИТОН

Знам, че не бихте се отдали на разврат
и че за вас не са достойни тези дами,

40 които нямат чест и ги парата мами.

Как може свестен мъж с кокетки да общува,
ако със всеки те са склонни да флиртуват
и съблазнително играят им очите?

Към нещо по-добро навярно се стремите.

45 С такива времето напразно си минава
и главоболия това не заслужава.

Вас истински щастлив ще могат да направят
почтените жени. Те трудно се оставят
на волята на друг — не е недопустима

50 развалата при тях, но все пак чест си имат.

От мене, моля ви, не чакайте поука
в общуването си с различни дами тука:

или съвсем не сте новак по тази част,
или пък не съм прав в преценката си аз.
55 Дори и да не се проектът ви нарежда,
във пълния портфейл ще търсите надежда.

ДОРАНТ

Клитон, признавам си, че докато аз бях
във град Поатие, на воля там живях:
сътс куп неща се бях захванал, ала виж,
60 че във Поатие не е като в Париж.
Щом климата смениш, ти трябва метод друг,
туй, що е модно там, не е на мода тук.
Различният език, различното общение
докарват външния човек до изумление;
65 извън Париж все пак той се приспособява
и глуповатият за мъдър там минава.
По-други качества изискват се в Париж,
с достоинства мними май не ще се отличиш,
все хора оправни събрал е преди време —
70 не си ли като тях, той зле ще те приеме.

КЛИТОН

Не мисля, че Париж ви е добре познат.
С търгаши всякакви е пълен този град,
повежда те в лош път начесто подлостта,
изложен си безспир на непочтеността;
75 наред със умните, с добрите, няма как
да не попаднеш ти на шмекер и глупак.
Сред бъркотията на този град шумен ти
ще срещнеш пришълци със всякакви черти.
Та кой не би признал, че Франция навред
80 предлага и разкош, и задушлива смет.
Приет е всеки в таз уредба непозната
и всеки е такъв, какъвто сам се смята;
най-много се ценят негодниците даже.
Понеже вашият въпрос е твърде важен,
85 аз бих желал да знам дали сте щедър.

ДОРАНТ

Да.

КЛИТОН

Чрез щедрост в любовта ти не една беда
избягнал би, ала отракан все бъди,
че сдържан ли си, знай, това ще ти вреди.
Щом даваш, не мисли какво ще получаваш,
90 дарявай от сърце, каквото и да даваш.
Тук дарът на хазарт е често проигран
или забравен, уж че бил е нежелан,
там щедър дебелак на своята богиня
предлага дар, като че дава милостиня,
95 стремейки се да се хареса, но не вижда,
че с липсата на такт той дамата обижда.

ДОРАНТ

С досадници недей претрупва мисълта ми.
Кажи ми имаш ли в града познати дами?

КЛИТОН

О, не. Тоз дивеч тук високо е ценен,
100 ала аз знам, че той не е като за мен.
Но нека разберем тозчас коя каква е
от онзи кочияш — за тях той всичко знае.

ДОРАНТ

Дали е речовит?

КЛИТОН

О, колкото си щеш.
Отвори ли уста, направо ще умреш.

---

[1] Става въпрос за италианския юрист и съдебен арбитър от XIV в. Бартолус от Сасоферато, който бил доста педантичен и противен. Б.пр. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Дорант, Клариса, Лукреция, Изабела

КЛАРИСА, *препъва се и без малко да падне:*

105 Ай!

ДОРАНТ

Туй препъване късмет ми предоставя —
услуга малка бих могъл да ви направя.
Голямо щастие за мен е таз възможност
да ви подам ръка, пленителна госпожо.

КЛАРИСА

Нищожен повод. Днес един човек едва ли
110 с тъй дребно щастие могъл би да се хвали.

ДОРАНТ

Да, този мой късмет на случая дължи се,
от мене и от вас той явно не зависи;
със привкус странен е — и сладък, и горчив —
и не отрежда ми, уви, дял по-щастлив;
115 аз много го ценя и толкоз ми е нужен,
госпожо, но дали не е той незаслужен?

КЛАРИСА

Понеже чувствате известно притеснение,
държа да знаете, че съм на друго мнение:
човек изпитал би наслада по-голяма
120 тогаз, когато той заслуга за туй няма;
по-хубаво е дар на някой да дариш,
а не с „благодаря“ да му се отплатиш.
Човекът радва се на несъмнено щастие,
щом то го осени без негово участие.
125 Заслужената чест е всъщност чест платена,

сполуката, дошла сама, е по-ценена,
таз радост, дето тя ни безвъзмездно дава,
с усилия, уви, се трудно получава.

ДОРАНТ

Но аз не бих желал до вашето внимание
130 да се домогна със достойнства и старание.
Цената му я знам, но тъй ви обожавам,
че аз бих бил щастлив и без да заслужавам.
Отказвана ми бе таз радост поначало,
сърцето ми, и скръб, и щастие познало,
135 измъчва се, но то вини случайността,
и срещу вас не бих отворил аз уста.
Не може влюбено сърце да е доволно
от уважение, оказано неволно.
Най-важно в случая е нашто намерение —
140 един жест, уж учтив, извиква и презрение.
Каква утеха аз изпитал бих, за Бога,
щом не приемате сърдечния ми огън?
Какво, че ми ръка подавате в тозчас,
щом до сърцето ви не се докосвам аз?

КЛАРИСА

145 Но този огън е за мене съвсем нов —
от първата искра на вашата любов
в сърцето ви за миг пожар се разразява
Тъй бързо моето не се възпламенява,
но щом сте във това душевно състояние,
150 ще се държа към вас със нужното внимание.
Ала признайте си, че със предубеждение
твърдахте, че към вас отнесох се с презрение

ТРЕТА СЦЕНА

Дорант, Клариса, Лукреция, Изабела, Клитон

ДОРАНТ

Щом се завърнах от Германската война,
спотириха ме в миг злина подир злина.

155 Измина се една година оттогаз,
във вашия квартал бях денонощно аз,
издирвах ви навред — в салони, по площади,
до късно всяка нощ ви правех серенади
и слава Богу, че възможност се отвори
160 сега за моята любов да поговорим.

КЛАРИСА

В Германия сте бил със френските дружини?

ДОРАНТ

О, да. Аз всявах страх там четири години.

КЛИТОН

Ще спре ли с тез хвалби?

ДОРАНТ

Дружините ни млади
извършиха безброй атаки и обсади
165 и жънехме успех единствено тогава,
когато с таз ръка печелех бойна слава.
Във вестника дори туй бяха го отчели.

КЛИТОН, *теглейки Дорант за дрехата:*

Но, господине, туй са врели-некипели.

ДОРАНТ.

Мълчи.

КЛИТОН

Бълнувате...

ДОРАНТ

Ще спреш ли бе, катил?

КЛИТОН

170 Нали до онзи ден в Поатие сте бил
и сте от вчера тук...

ДОРАНТ *на Клитон*

Я млъквай най-подир!

Та името ми там отекуваше безспир!

Ще ви призная, че аз дълго време щях
да служа на тоз дълг най-висш, ако не бях

175 ви срещнал в този град през миналата зима,
когато пламна в мен любов неизразима.

От редкия ви чар бях мигом покорен
и милият ви взор държи ме здраво в плен —
душата си на вас отдадох вече аз

180 и другите неща забравих оттогаз.

Заклетия си враг надвивах смело в бой
и се обезсмъртих чрез подвизи безброй...

Но вече прецених, че туй не ми е нужно,
във случай че на вас аз бих могъл да служа.

ИЗАБЕЛА, *съвсем тихо на Клариса:*

185 Задава се Алсип — ще бъде възмутен.

КЛАРИСА, *на Дорант:*

Ще си доизясним нещата някой ден.

Е, сбогом.

ДОРАНТ

Ама как? Туй сбогом ме сломява.

КЛАРИСА

За дълъг разговор днес време не остава.
За нежни ласки аз наистина копнея,
ала налага се да се разходя с нея.

(Хвърля поглед към Изабела).

ДОРАНТ

Ах, позволете ми, във унес, още миг
да се порадвам на чаровния ви лик.

КЛАРИСА

Знай, че от никого не иска позволение
сърце, изпитващо любовно увлечение.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

195 Иди ги проследи.

КЛИТОН

Знам как стоят нещата
от кочияша — той ключ няма на устата:
уж бил любовник на Лукреция, която
е по-красива. Тя живее до Палата.

ДОРАНТ

До кралския палат?

КЛИТОН

Да. Другата — и тя е
200 в съседен дом, но той й името не знае.

ДОРАНТ

Но нейното, Клитон, не ме интересува.
Щом таз, която ме дълбоко развълнува
и разговаря с мен, Лукреция се казва,
това ми стига — тъй сърцето ми подсказва.

КЛИТОН

205 Аз мнението ви по принцип уважавам,
но другата по чар все пак я превъзхожда.

ДОРАНТ

Нима? Та тази ли, която не отвори
устата си и две слова не изговори?

КЛИТОН

Добре помнете, че ако жената знае
210 кога да си мълчи, голям престиж това е.
Не пада току-тъй тоз висш господен дар,
по чудо слиза той от божия олтар,
ала във разрез е с човешката природа
и за мнозина е мъчителна несгода.

215 Не прави любовта нощта ми по-тревожна,
аз радвам ѝ се там, където е възможна.
Щом знае да мълчи, жената проявява
това, с което ме най-много възхищава.
И като чувело дори да се облича,

220 с първичния си чар все тъй ще ме привлича.
Лукреция е тя — в туй сигурен бъдете.
А таз, която ви плени, я назовете
тъй, както искате. За мен е по-красива
оназ, която днес остана мълчалива.

ДОРАНТ

225 Без клетва вярвам в теб — тез доводи ми стигат.
Я виж, че моите приятели пристигат.
Защо им се чете почуда по лицата?

ПЕТА СЦЕНА

Дорант, Алсип, Филист, Клитон

ФИЛИСТ, *на Алсип*:

Какво? Хем песни, хем закуска край водата!

АЛСИП, *на Филист*:

Да, най-добре върви закуската със песни.

ФИЛИСТ, *на Алсип*:

230 Туй снощи ли бе?

АЛСИП, *на Филист*:

Да.

ФИЛИСТ, *на Алсип*:

Добре ли бе?

АЛСИП, *на Филист*:

Чудесно.

ФИЛИСТ, *на Алсип*:

Кой го осъществи?

АЛСИП, *на Филист*:

Представа нямам аз.

ДОРАНТ, *поздравявайки ги*:

Ах, колко съм щастлив, че тук се срещам с вас.

АЛСИП

Аз също съм щастлив, ще ви прегърна даже.

ДОРАНТ

Май разговора ви прекъснах, но ще кажа,
235 че си го позволих, защото сте ми близки.

ФИЛИСТ

Правете, щом сте с нас, каквото ви се иска.

ДОРАНТ

А за какво бе реч?

АЛСИП

За странно увлечение.

ДОРАНТ

О, за любов ли?

АЛСИП

Да.

ДОРАНТ

Очаквам продължение,
от любопитство... Бих желал да ми простите
240 тоз недостатък и... да го задоволите.

АЛСИП

Говорим за концерт във чест на лична дама.

ДОРАНТ

Върху брега ли?

АЛСИП

Да.

ДОРАНТ

Там лумва по-друг пламък.

ФИЛИСТ

Понявга.

ДОРАНТ

Вчера ли?

АЛСИП

Да, вчера вечерта.

ДОРАНТ

Че пламъкът е по-сияен през нощта.

245 А дамата, поне напета ли бе тя?

АЛСИП

Говорят, че била с безспорна красота.

ДОРАНТ

А музиката?

АЛСИП

Свърхприятна за душата!

ДОРАНТ

Май избор пребогат предлагала софрата?

АЛСИП

Тъй казват.

ДОРАНТ

Я виж ти!

АЛСИП

Чудесно наредено!

ДОРАНТ, усмихвайки се:

250 А от кого ли бе това осъществено?

АЛСИП

Защо се смеете?

ДОРАНТ

Защото зная как
ще се учудите, че мой бе този акт.

АЛСИП

Как ваш?

ДОРАНТ

Така!

АЛСИП

И май с любовница сте бил?

ДОРАНТ

Че инак празника как бих осъществил?
255 Откакто съм в Париж, цял месец се изниза,
по принцип през деня почти не съм излизал,
но ходех тук и там потайно през нощта
и тъй...

КЛИТОН, *на ухото на Дорант*:

Говорите безсмислени неща...

ДОРАНТ

Млък! Дързостите ти дойдоха ми до гуша.

КЛИТОН

260 А мен ме хваща бяс лъжите ви да слушам.

ФИЛИСТ, *тихо на Алсип*:

Какъв шанс, драги мой Алсип! По странна sluка
ще срещнете тозчас съперника си тука.

ДОРАНТ, *към останалите*:

Приятели, на вас днес всичко ще разкажа.

Пет кораба наех за хора и багажи:
265 във четири от тях поканих музиканти,
прочули се навред със своите таланти:
в два съда настаних певци и китаристи,
а в следващите два — флейтисти и арфисти.
И песни, и свирни така се извисиха,
270 че целия простор омайно огласиха.
На петия аз бях разстлал зеленина
от свежи клонки с цел да пази хладина
и бях го украсил като за пищен бал
с букети от жасмин и с цвят от портокал.
275 Като за прием бях наконтил този кораб,
та там да се кача със своята изгора.
От пет красавици тя беше придружена,
гощавката бе с вкус навреме натъкмена
и бе сервирана. Излишно ми изглежда
280 различни ястия подробно да изреждам.
Ще кажа само, че на брой дванайсет бяха
и всички до едно примамливо дъхтяха.
А като фон — води, скали и свод небесен
отвърщаха със ек на всяка нова песен.
285 Подир вечерята от хиляди ракети
бе сводът озарен и всичко взе да свети,
като да беше ден. Блестящи фойерверки
се стрелваха навред с пламтящите си перки,
като че ли война ни обяви небето
290 и цялата си жар изсипа там, където
стояхме. След това забавата захвана
и продължи, дорде нов светъл ден настана.
Как съжалявах, че небесното светило
тъй рано радостта ни беше прекратило.
295 Но то, уви, със нас не се съобразява
и рязко сложи край на чудната забава.

АЛСИП

С такива чудеса ти нас сега дивиш,
каквито май до днес не е видял Париж.

ДОРАНТ

И аз доволен бях. Но мойта дама мила,
300 уви, едва за час ме бе освободила.

ФИЛИСТ

Все пак добре! Но май излезе ви солено.

ДОРАНТ.

Какво пък? Времето ми бе ограничено
и във такъв момент не можех да избирам.

АЛСИП

Е, времето дано друг път не ни припира.

ДОРАНТ

305 И поздравя от мен!

АЛСИП, на Фелист, отдалечавайки се:

От ревност ще умра.

ФИЛИСТ, на Алсип:

Но аз причината не мога да съзря.
Със нищо празникът не буди подозрение.

АЛСИП

А мястото, часът нима са без значение?

ШЕСТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

КЛИТОН

Ще мога ли този път със вас да бъда прям?

ДОРАНТ

310 Кажи, каквото щеш, Клитон. Сега съм сам.
Но щом сме с някой друг, недей се дръж нахално.

КЛИТОН

Но да бълнувате за мен не е нормално?

ДОРАНТ

Бълнувам ли? Какво пък значи туй? Кажи.

КЛИТОН

Това, че без контрол говорите лъжи,
315 като на сън.

ДОРАНТ

Къде ти е умът?

КЛИТОН

О, той
изчезна, щом чух как говорехте за бой,
за фронта, дето сте мъжествено воювал,
за пира, който уж не бил ви нищо струвал,
за жара, с който сте участвал във война?

ДОРАНТ

320 Със жар печели се сърцето на жена.

КЛИТОН

Войната и тоз жар май нищо общо нямат.

ДОРАНТ

Напротив. Щом решиш да смаеш една дама,
кажи ѝ: „Давам ви сърцето си, което
безспирно досега с науки бе заето.

325 Нуждаете ли се от правила изконни,
ще ви осигуря най-пълния законник
(по стария кодекс или във нов ракурс)
и постулатите на Балд^[1] и на Акурс^[2].“

Помпозният език внушителни ни прави,
330 смекчава лесно той дори сърца корави.
Един начетен мъж пред дамите минава
за пръв любовник — туй дори кураж му дава.
Секретът се таи в преструвката умела,
уместната лъжа далеч би те завела.

335 Цитирай Ламбоа^[3] или пък Жан дьо Вер^[4] —
защото те за тях си нямат и хабер.

Дворци им назови от краища незнайни
(че неизвестността ги прави по-омайни),
със крепостни стени, със ровове и кули,
340 но за които те изобщо не са чули.

И плодове им дай — не гледай ги какви са —
достатъчно ще е с тях дамите да слисаш.
Най-важно е мъжът велик да се изкарва
и то така, че те за всичко да му вярват.

КЛИТОН

345 О, вашите слова звучат съвсем добре,
обаче дамата в таз хитрост ще прозре.

ДОРАНТ

Но вече ще да съм с доверие приет.
Та аз не се боя от лошия късмет,
от туй, че някакъв нахал ще ни додява,
350 и ще я убедя, каквото и да става.
При любовта така се действа според мен.

КЛИТОН

Признавам си, че съм направо изумен.
Все снощния гуляй си спомням. Според вас
ни Мелузина^[5], ни Урганда^[6] във захлас
355 не са изпадали на ни един банкет.
Навярно вие сте със дарба на поет
и можете весден, не знаейки покой,
да нижете с успех за бой и за запой
изкусни редове и, както ви се иска,
360 да смесвате в едно и блясъка, и риска.
Фантазията ви е безгранична, значи.

ДОРАНТ

Как бих кръстосал меч със разни разказвачи
и ако някой днес си науми, че може
учудващи неща на мене да предложи,
365 тъй странен епизод ще му сервирам в миг,
че ще си глътне той бърбивия език.
Ах, колко ми се ще да му предам нещата
така, че той да си остане с пръст в устата.

КЛИТОН

Дано ви провърви, но все пак знайте, че
370 туй може и беди на вас да навлече.

ДОРАНТ

Не бой се. Но да спрем със тази разправия,
че своята любов аз искам да открия.
Последвай ме: щом ти се с мен съобразяваш,
ще се научиш как в живота да успяваш.

---

[1] Якоб Балд — немски поет-латинист, свещеник и юрист от 17 в. Б.пр. ↑

[2] Акурс — италиански юрист от 12 в. Б.пр. ↑

[3] Вилхелм Ламбоа — немски генерал от 17 в. Б.пр. ↑

[4] Жан дьо Вер — фламандски граф от 17 в. Б.пр. ↑

- [5] Мелузина — фея от келтските средновековни легенди. Б.пр. ↑
- [6] Митологична фея. Б.пр. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Жеронт, Клариса, Изабела

КЛАРИСА

375 Достойнствата му са безспорни, щом ваш син е,
но как да сключа брак със него, господине,
след като ни веднъж не съм го аз видяла?
Та всеки би ме взел тогаз за полудяла.
Ако се съглася като любовник свой
380 от днес във своя дом да го приемам, той,
дори да е съвсем със чисто намерение,
ще породи сплетни във нашто обкръжение.
Я другаде да ме покани някой ден,
та хорски приказки да няма срещу мен.

ЖЕРОНТ

385 Съгласен съм със вас, красавице Клариса,
желанието ви си има своя смисъл
и тъй като предвид ще трябва да го вземем,
Дорант ще доведе при вас след кратко време.
Но под прозореца изпърво ще застанем,
390 да видим дали той окото ви ще хване
със своя ръст и лик, със свойте плещи здрави,
дали такъв съпруг на вас ще се понрави.
Та той преди два дни в Поатие е бил,
но тамошният бит не се е отразил
395 на неговия дух и според мене в двора
отстъпват му по чар мнозина млади хора.
В туй всеки наш познат днес би ви убедил.
А аз, като баща така щастлив бих бил

да знам, че моят син за вас ще се ожени.

КЛАРИСА

400 Това безспорно е голяма чест за мене:
любов ми вдъхва туй любезно предложение
и ще го чакам със голямо нетърпение.

ВТОРА СЦЕНА

Изабела, Клариса

ИЗАБЕЛА

Таз среща с нищо май вас няма да обвърже...

КЛАРИСА

Разбира се. Нима ще мога толкоз бърже
405 да разбера какъв характер има той?
Похвали само чух. Но, Изабела, кой
при първа среща би ви опознал изцяло.
Големите хвалби са криво огледало
и не един недъг чрез тях умело скрит е.
410 Видът измамен е: дори да са чертите
красиви, често те притулват дух притворен.
В очите се таи приоритет безспорен,
но грешно би било да им се доверим
за всичко или тях за всичко да виним,
415 без да забравяме, че редно е все пак
да сме харесвани, за да приемем брак.
Че бракът впримчва ни до нашия ден сетен
и в нас поражда страх, а не копнеж ответен,
и че като ярем обвързва здраво той
420 мъртвеца с живия и чуждия със свой.
Щом мене във ярем със някого ще впрягат,
държа да зная тоз, когото ми предлагат,
какъв е по душа.

ИЗАБЕЛА

Туй скоро ще се случи.

КЛАРИСА

От ревност ще умре Алсип, ако научи.

ИЗАБЕЛА

425 Какво от туй, ако с Дорант сте се разбрали?

КЛАРИСА

Раздяла със Алсип в момента аз едва ли
приела бих. Та той женитба обеща ми,
но засега това зависи от баща му.

Живее си той в Тур и две години вече

430 го чакам — ту бил зле, ту нещо друго пречи:

я пътят кален бил, я дните били къси

и нашият човек не мърда от дома си.

Това е според мен негласна съпротива,

а туй изчакване направо ме убива —

435 то неминуемо подбива ми цената.

Кого привлякла би, щом стара е момата?

Наместо гордост, тя срам почва да усеща,

че никой мъж не ще със нея да се среща.

Тя с времето, уви, не може да се бори,

440 изгубва своя чар и няма що да стори.

ИЗАБЕЛА

Но бракът със Алсип могъл би да отпадне,

във случай че Дорант напълно ви допадне.

КЛАРИСА

Възможно би било, но трябва ми гарант,

че сигурно ще се омъжа за Дорант,

445 че нивга занапред не ще ме той излъже

и своята съдба със моята ще свърже.

В противен случай аз не бих се съгласила

и току-тъй с Алсип не бих се разделила.

Дано женитбата баща му не отлага!

ИЗАБЕЛА

450 Но за да няма риск, с Лукреция веднага

се вижте: на Дорант писмо да прати тя

с настойчива молба да иде вечерта

под стряхата й — знам, че тя не се страхува,
че някой би могъл за туй да я ревнува.

455 Дорант е пъргав, млад — ще прелети завчас
в уречения кът, за да срещне с вас.
Не виждам как Алсип могъл би да разкрие,
че не Лукреция ще чака там, а вие.

КЛАРИСА

Този номер, Изабел, чудесно е скроен,
460 Лукреция не ще откаже — зарад мен
тя всичко би била готова да направи.

ИЗАБЕЛА

Един голям въпрос тогаз ще се постави:
какво би станало, ако Дорант ви стане
приятен?

КЛАРИСА

О, Алсип навярно ще престане
465 да ме вълнува — той ще мине във забрава.

ИЗАБЕЛА

Но ето, че Алсип пристига...

КЛАРИСА

Лошо става.

Тогава вместо мен ти трябва да говориш
с Лукреция и то веднага да го сториш.

ТРЕТА СЦЕНА

Клариса, Алсип

АЛСИП

Клариса, скитнице, защо се моташ тук?

КЛАРИСА

470 Дали подушил е, че го измества друг?
Алсип, какво ти е, та дишаш доста трудно?

АЛСИП

Невернице, нима за теб е толкоз чудно?
Не е ли по-добре да питаш съвестта си?

КЛАРИСА

По-тихо, да не би баща ми да довтаса!

АЛСИП

475 Е, че какво от туй? За татко си се сещаш,
невернице, в момент, когато с мен се срещаш.
А на брега, в нощта?

КЛАРИСА

Какъв е този бряг?

Каква е тази нощ?

АЛСИП

Не помниш ли? Е как?

КЛАРИСА

Но я ми обясни.

АЛСИП

И ти не се срамуваш?

КЛАРИСА

Но от какво?

АЛСИП

480 От туй, че тези думи чуваш.

КЛАРИСА

Не знам кое във тях е срамно, недостойно.

АЛСИП

А, значи чуваш ги и си стоиш спокойно?
За да се изчервиш, какво ти трябва още?

КЛАРИСА

Не знам.

АЛСИП

Насам-натам да се скитосваш нощем.

КЛАРИСА

485 Ах, Боже, да умра ако разбирам нещо.

АЛСИП

Та ти наместо мен да слушаш, се досещаш
за татко си. Това е номер зле скроен.
Защо нощес ти бе със друг, а не със мен?

КЛАРИСА

Алсип, да не си луд?

АЛСИП

Напротив, поумнях,
490 че с помощта на Бог те вече опознах.
Пирува ти нощес, танцува до зори
с любовника си, но и за момент дори
не ти дойде на ум тогаз за твоя татко.

КЛАРИСА

Но ти бълнуваш май. Каква е таз загадка?

АЛСИП

495 За теб уж нова е, но всеки днес я знае.
Друг път си избери любовник по-потаен.
От него всичко знам.

КЛАРИСА

Но кой е той?

АЛСИП

Дорант.

КЛАРИСА

Дорант ли?

АЛСИП

Виждам в теб същински симулант.

КЛАРИСА

Повярвай ми, че аз по име знам го само.

АЛСИП

500 Нали добре видях, че ти бе със баща му.
Та ти, немирнице, си денем със бащата,
а нощем със сина се криеш във тъмата.

КЛАРИСА

Добри другари са бащите ни отдавна.

АЛСИП

За дружбата им ли говорехте си главно?

505 Ти като че целиш в туй мен да убеждаваш
и във лъжите си съвсем се опетляваш.

КЛАРИСА

Та аз лицето му не съм видяла още.

АЛСИП

Да не твърдиш, че то се трудно вижда нощем?
Обаче цяла нощ не слушахте ли песни,
510 не ви ли нагости той с ястия чудесни
(с дванадесет блюда за всеки сътрапезник)?
Не те ли заплени със думи най-любезни?
От фойерверките не блесна ли брегът,
не се ли освети и на Дорант ликът,
515 не зърна ли го ти поне веднъж в нощта,
той не танцува ли със теб до сутринта?
Я по-добре да спра, че срамно ще ти стане.

КЛАРИСА

От измишльотини срам няма да ме хване.

АЛСИП

Ревнивец и лъжец изкарваш ме сега!

КЛАРИСА

520 Повярвай ми, Алсип, че някой с теб шегата
си прави.

АЛСИП

Престани! Не те оневинявам!
Аз твоите номера и хитрости познавам.
Върви подир Дорант, щом го обичаш много,
а за Алсип ти хич недей да мислиш. Сбогом!

КЛАРИСА

525 Но пет-шест думи чуй!

АЛСИП

Ами баща ти? Той
нали ще слезе тук...

КЛАРИСА

Не, няма, не се бой.
Открита ще съм с теб, изслушай ме все пак.

АЛСИП

За всичко друго аз съм глух, освен за брак.
Клариса, първо ми женитба обещавай
530 и две целувчици като залог ми дай.

КЛАРИСА

Това ли би желал за мое оправдание?

АЛСИП

Да: две целувки днес! И брак! Без колебание!

КЛАРИСА

Единствено това?

АЛСИП

Е, казвай по-накратко!

КЛАРИСА

Но нямам време... Ей сега ще дойде татко.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

АЛСИП

535 Зарязваш ме. Върви! Пък нека ме боли!
С притворство и лъжи ми прангите свали
и превърни на лед потъпкания плам,
та гняв, заслужен гняв да забушува там!
О, аз жадувам мъст и твоят ухажор
540 омраза подир миг ще срещне в моя взор
и сметките си с меч ще уредим, така че
ще се възрадваш ти или пък ще заплачеш.
И още преди той от мен да те отнеме,
в един от двамата ще бликне кръв без време.
545 Но ето, че насам с баща си идва той —
предишният другар е днес съперник мой;
усещам, че във мен яд пъклен се надига,
ала не бива тук до свада да се стига.

ПЕТА СЦЕНА

Жеронт, Дорант, Клитон

Клариса ги гледа от прозореца си, а Лукреция, заедно с Изабела, също ги наблюдава от своя прозорец.

ЖЕРОНТ

Дорант, предлагам ти да спрем след толкоз път,
550 че вече чувствам как пресеква ми дъхът.
Ах, всички сгради тук са тъй красиви! Виж!

ДОРАНТ

И аз намирам, че е приказен Париж.
В средата островът наистина е чуден —
таз сутрин беше пуст, сега е многолюден.
555 Нов някой Амфион^[1], без помощ от зидари,
превърнал е в дворци поляни и чукари.

ЖЕРОНТ

Париж явява се в картина променена
безспирно, всеки миг, особено край Сена.
Едва ли би открил в друг кът на този свят
560 туй, дето би видял във кралския палат:
това си е цял град, цветущ, със блясък нов,
изникнал като в сън от някой дивен ров,
и тоз величествен палат ни убеждава,
че богове или крале го обитават.
565 Но стига за Париж!... Ах, колко те обичам!

ДОРАНТ

В ответ на тази чест в живота си се вричам.

ЖЕРОНТ

Аз имам само теб — теб, сине мой прекрасен,
но тъй като сега поемаш в път опасен

и всичко жертвал би, за да спечелиш слава
570 (човек живота си дори за нея дава),
пази се от беди, разумно срещай риска
и си вземи жена — това от теб бих искал.

ДОРАНТ

Лукреция, нали? И аз съм мераклия.

ЖЕРОНТ

Не. Друга аз успях наскоро да открия —
575 красива и от сой.

ДОРАНТ

И би могъл, ей Богу,
да го осъществиш, ала не бързай много.

ЖЕРОНТ

Аз за Клариса днес си мисля — хем богата,
хем красотата ѝ е в цял Париж призната.
Пък и с баща ѝ сме приятели тъй близки.
580 Въпросът е решен.

ДОРАНТ

Нима баща ми иска
в най-тежкия ярем да впрегне младостта ми?

ЖЕРОНТ

Но тук решавам аз.

ДОРАНТ

Не можеш ме подмами
в момент, когато мен съдбата насърчи ме
със меч и със кураж да си спечеля име.

ЖЕРОНТ

585 Но някой от живот преди да те лиши,
държа да има кой скръбта ми да теши,

да имам внук, та той да ми доставя радост,
опора да ми е чак до дълбока старост.
Тоз брак желая аз.

ДОРАНТ

И си неумолим?

ЖЕРОНТ

590 Съвсем.

ДОРАНТ

Ами ако не е осъществим?

ЖЕРОНТ

Че как така?

ДОРАНТ

Сега със твое позволение
на колене пред теб ще моля извинение.
В Поатие...

ЖЕРОНТ

Какво? Стани и говори.

ДОРАНТ

Аз се ожених и... и подписах брак дори.

ЖЕРОНТ

595 Без мое знание?

ДОРАНТ

Бях просто задължен.
Ти явно искал би да бъде отменен.
Но ни принудиха съвсем, съвсем случайно
и без да искаме. И стана някак тайно.
Да беше там!...

ЖЕРОНТ

Я по-подробно, ако може.

ДОРАНТ

600 Ще кажа, че макар да е от род заможен,
за теб не ще да е достатъчно богата...

ЖЕРОНТ

А как се казва, щом така стоят нещата?

ДОРАНТ

Орфиза — тя, а пък баща ѝ Амедон.

ЖЕРОНТ

Все странни имена за нашия район.

605 Е, хайде продължи.

ДОРАНТ

Със своята красота
и ледена душа би покорила тя.
Със нежния си взор, с чаровния си глас
тя на сърцето ми наложи своята власт.
И аз се постарях да я поопозная,
610 любезен с нея бях, не спрях да я лаская,
тя тъй се трогна, че след половин година
държеше всеки ден да бъдем все двамина.
Сърцето ѝ успях така да завладея,
че с ласки искрени бях награден от нея,
615 във нейния квартал потайно се промъквах,
за да сме заедно, и често там замръквах.
Аз тъкмо влязъл бях при нея една вечер
(от този случай в мен остана спомен вечен,
защото той дори на сън ми се явява),
620 баща ѝ във града вечерял бе тогава
и на вратата ѝ почука, щом се върна.
В салона тя ме скри, със нещо ме загърна,
макар и стресната, отиде да отвори,

прегърна го, след туй дори го заговори
625 със най-радушен тон, без сянка от вълнение.
Той с нея сподели, че имал намерение
да я омъжи, че и кандидат намерил.
(Представяш ли си как аз бях се разтреперил!)
Но тя отвърна му тъй хитро в тоз момент,
630 че не засегна ни баща си, нито мен.
Той беше май готов да си върви, когато
часовникът ми звън нададе. Заднишката
баща й върна се и с тон учуден рече:
„О, щерко, виждам, че часовник имаш вече.
635 А кой ти го дари?“ „За жалост, не е мой.
На моя братовчед Акаст е всъщност той.
Повреден, казва, бил, звъни по всяко време,
та щял часовникар от тука да го вземе.“
„Ще го поправа аз, за туй не се грижи“ —
640 отвърна той. А тя до мен се приближи,
подадох й го, но с верижката проклета
по невнимание си дръпнах пистолета
и се разнесе гръм. Ти нямаш и представа
какво смущение изпитахме тогава.
645 Тя падна в миг. Дали умряла бе горката?
Баща й, ужасен, се втурна към вратата
и викна: „Помощ! Хей, убиец тука има!“
Синът му в този миг дотича с още трима
слуги и пътя ми пресякоха веднага.
650 Обзет от силен страх, понечих да избягам,
обаче пак беда ме сполетя завчас —
за жалост меча си на две пречупих аз.
Без меч, без пистолет и обладан от яд,
в Орфиза вгледах се, отстъпвайки назад.
655 Тя входната врата в туй време бе успяла
тъй да затръшне с крак, макар и отмаляла,
че в стаята й в миг самички се видяхме
и нейната врата със мебели подпряхме,
за да се защитим от всякаква атака.
660 Останалите вън започнаха да тракат,

да удрят — дупка във стената те пробиха
и мигом двама ни на тясно заловиха,
та дължен се видях с Орфиза да живея.

ЖЕРОНТ

Нима принуден бе да сключиш брак със нея?

ДОРАНТ

665 В дома й, в тъмна нощ, бях доста закъснял,
родителите й разбраха и скандал
голям последва. Ах, как мила беше тя!
Нима с това й бях посегнал на честта?
Та аз живота си залагах. Колко страх
670 изпитваше и тя! Дотолкоз влюбен бях,
че исках да спася и нейната чест аз,
пък и живота си, и затова тогаз
с едничка дума в миг успях да потуша
таз буря и с рода проблема да реша.
675 Сега избираш ти: или да не съм жив,
или да съм от днес доволен и щастлив.

ЖЕРОНТ

Не съм така жесток. Не ща подобно мнение
да имаш ти за мен. Туй твое обяснение
ми е достатъчно и брака бих простил,
680 но питам се защо от мене си го крил.

ДОРАНТ

Защото те не са достатъчно богати.

ЖЕРОНТ

Та за богатство ли загрижен е баща ти?
Щом ти харесва тя, щом е от род почтен
и се обичате, туй стига ми на мен.
685 Пък ще се разберем с бащата на Клариса...

---

[1] Амфион — син на Зевс и Антиопа. Получил от бог Хермес възшебна лира и дарбата, свирейки с лирата, при строеж на сгради, да кара камъните сами да се подреждат. Б.пр. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

Представих всичко тъй, че татко да кандиса.
Какво ще кажеш, а? Е, бива ме все пак.
В този случай как би се държал един глупак?
Ще се стеснява той, ще хленчи, ще се пъне
690 излишно два-три дни, след туй ще се огъне.
Чалъм се иска, щом прибягваш до лъжата.

КЛИТОН

Какво? Какво? Нима не са така нещата?

ДОРАНТ

Не са, разбира се. Известна етикеция
бе нужна заради обета пред Лукреция.

КЛИТОН

695 Ами часовникът, гърмежът с пистолета?...

ДОРАНТ

Все измишльотини.

КЛИТОН

О, я благоволете,
когато правите подобни номера,
да действате така, че да ги разбере.
Във случая аз бях във пълно неведение.

ДОРАНТ

700 Съвсем напразно е това ти опасение —
душеприказчик мой ще си от този час
и тайните си с теб все ще споделям аз.

КЛИТОН

Доверието ви е благороден жест,
но заслужавам ли аз тази висша чест?

705 Я да се върнем на любовната ви страст...

СЕДМА СЦЕНА

Дорант, Клитон, Сабина

САБИНА (*подава писмо на Дорант*):
Четете.

ДОРАНТ
От кого?

САБИНА
Лукреция до вас
го праща.

ДОРАНТ (*след като прочита писмото*):
Тръгвам.

Сабина се оттегля, Дорант се обръща към Клитон:

Е, Клитон, нима тук има
съмнение чие е туй прекрасно име?
Безспорния си чар Лукреция усеща,
710 затуй за тази нощ на мен предлага среща.
Е, как допуснал би, че другата се цели
във мен? Та аз не съм пред нея зъб обелил.

КЛИТОН
Съвсем излишно е сега за туй да съдим.
Ще видите коя на срещата ще бъде.

ДОРАНТ
715 А ти се добери до близки на момата
със цел да разбереш каква ѝ е родата.

ОСМА СЦЕНА

Дорант, Лукас

ЛИКАС (*подава му писмо*):

Писмо за вас.

ДОРАНТ

Пак ли?

След като тихо прочита писмото:

Хай да му се не види!

Как е могъл Алсип на мен да се обиди?

Една-едничка нощ бях в столицата аз!

720 Кажу ми, че ще съм при него подир час.

Лукас се оттегля, а Дорант продължава сам:

Едва нос си съм подал и ми се пада
любов, женитба и най-ненадейна свада.

Не е чак толкоз зле това като начало,
но щом тъй тръгна ми, загубен съм, за жалост.

725 Този, който е припрян, да бърза — прав му път.

Припрените дела най-тромаво вървят.

Хвала на който би от мен по-мъдро съдил!

Отивам при Алсип... Защо ли ми се сърди?

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дорант, Алсип, Филист

ФИЛИСТ

Какво доказахте дотук, юнаци смели?

730 Че всеки би могъл във боя да спечели...

Добре, че включи Бог във спора ви и мен,
така че ни един от вас не бе ранен.

Все пак ви разтървах и тъй като сте квит,
пред вас ще споделя, че чувствам се честит.

ДОРАНТ

735 Не ми е по сърце с друг да делия мегдан,
а тоз конфликт не бе със нищо оправдан.

Алсип, не ме мъчи! Ти можеш ли ми каза
защо бе този гняв, защо бе таз омраза?

Дали клеветник ме пред тебе накова?

740 Бих искал пред Филист да изясним това.

АЛСИП

О, всичко знаеш ти.

ДОРАНТ

Напротив. Аз се чудя
с какво ненавист в теб могъл съм да възбудя?

АЛСИП

Добре! Увъртане в тоз случай е излишно:
от две години аз съм влюбен, ала скришно,

745 нещата са наред и ми надежди дават,

но засега поне във тайна те остават.
Но таз, която се закле в любов пред мен
и с чара си държи сърцето ми във плен,
ти си завел на бал — със песни, с угощение —
750 и причини на мен неистово мъчение.
Понеже със това лош номер ми скрои,
завръщането си нарочно ти прикри,
а днеска, за очи, реши да си признаеш
и своя подъл жест пред мен да оправдаеш.
755 Учудвам ти се. Аз почти съм убеден,
че нещо лошо си подготвил против мен.

ДОРАНТ

Ако във мене ти все още се съмняваш,
не бих те аз възпрял в тоз дух да продължаваш,
пък кой е прав, кой крив — дано се разбере!
760 Ала понеже ме познавате добре
и двамата, пред вас открито заявявам,
че таз, която бях поканил на забава,
си има мъж и тя отскоро е дошла
по работа в Париж. Затуй не би могла
765 да бъде днес една от вашите познати.
Алсип, безпочвена остава ревността ти.

АЛСИП

Но щом е тъй, Дорант, то аз съм възхитен,
че мнимият конфликт е вече разрешен.

ДОРАНТ

Приятелю, друг път недей да хващаш вяра
770 на слухове, че те бели ще ти докарат,
и щом като държиш във нещо да сполучиш,
ще трябва най-напред добре да го проучиш.
Е, сбогом. Вярвай в мен.

ВТОРА СЦЕНА

Алсип, Филист

ФИЛИСТ

Въздиша той по нещо...

АЛСИП

За мен, след туй тегло, май идва по-зловещо.

775 Но кой могъл е таз вечеря да предложи?

Кого ли да виня? Какво да предположа?

ФИЛИСТ

Среднощните игри — за други те били са.

Знам, че ви свързва плам любовен със Клариса,

обаче пажът ви зле информиран бил

780 за празника и той затуй ви заблудил.

От него зная аз, че вашата любима

била на гости у Лукреция. Но има

една подробност тук: слугата, който скитал

по тез места, не бил видял, че Иполита

785 и Дафне преди туй в дома й били влезли.

Едва по-късно той съгледал, че излезли

две дами от тоз дом, с лица полузакрити.

Тогаз си наумил да тръгне по следите

на дамите и без да разбере кои са,

790 той предположил, че Лукреция с Клариса

решили са таз нощ да идат на забава,

и, без да ще, Ликас невярна вест ви дава:

видял бил дами как към кораба припират

и музиканти чул как пеят и как свирят...

795 Но стига съм ти с тез подробности дотягал,

нали разбра, че те съвсем не те засягат,

че твойта мила в тоз момент е сладко спяла

и веселби не е ни чула, ни видяла.

АЛСИП

Как съжалявам, че на своята любима

800 аз дигнах лют скандал, без тя вина да има.

ФИЛИСТ

Е, аз ще ви сдобря, ала не ще отмина

и факта, че Дорант бе втората причина

за спора с твоята възлюбена, защото

той вред разказвал как подготвил пиршеството,

805 как бил цял месец тук инкогнито и още,

че с дама някаква на срещи ходел нощем.

А всъщност онзи ден в Париж пристигнал той

и тъкмо тази нощ прекарал във покой.

АЛСИП

Ами гощавката?

ФИЛИСТ

Лъжа е, без съмнение.

810 Или пък той на сън е давал угощение.

АЛСИП

В контактите си с мен Дорант, за своя чест,
достойнство и кураж показвал е до днес.

Достойнството не се поддържа със лъжи.

Ако мъжът е смел и искрен, той държи

815 на думата си и пороците презира,

а за най-лош порок лъжата той намира.

Дорант не е лъжец.

ФИЛИСТ

Да, прям е по природа,

но и послъгва, щом открива в туй изгода.

Така че в случая не се предоверявай,

820 от добротата ни все тъй се възхищавай,

но гледай да не се окажеш в заблуждение.

Я представи си туй предълго угощение,
концерта със заря, отрупаната маса...
Че как това било стъкмено за два часа?
825 Та Бог ли на Дорант склонил е да изпрати
нарочни кухненски вълшебни апарати?
Тоз, който като нас на тез лъжи се хваща,
за доверчивостта прескъпа дан ще плаща.
Аз лично схванах, че Дорантовите глуми
830 са в разрез несъмнен с Клитоновите думи.
А ти?

АЛСИП

Понеже бях от ревност заслепен,
повярвах, а това бе гибелно за мен.
Но стига с тоз Дорант и с дързостта му низка,
че трябва прошка от Клариса да поискам.
835 Дано отвърне ми с великодушен жест!

ФИЛИСТ

Я остави на мен да действам, но не днес,
а утре. Трябва тъй да й предам нещата,
че да ме слуша тя със радост във душата.
Навярно в тоз момент все още е сърдита
840 и би те срещнала с омраза ядовита.

АЛСИП

Филист, като че взе да ми просветва вече...
Май с Изабела тя се мярка надалече,
но по-добре ще е да я не срещам гневна —
да се не смее тя след туй на мойта ревност.

ТРЕТА СЦЕНА

Клариса, Изабела

КЛАРИСА

845 Да идем, Изабел, Лукреция да срещнем.

ИЗАБЕЛА

Защо да бързаме? Туй никак не е спешно.
Тя има според мен респект голям към вас,
щом онова писмо стъкмено бе завчас.

КЛАРИСА

И аз, щом нужно е, не бих се колебала.
850 Ти от балкона й Жеронт да си видяла?
А неговият син, от татко си прехвален,
тоз непознат води с мен разговор разпален.

ИЗАБЕЛА

И на Лукреция Дорант посочих аз.
Жеронт се готвеше да тръгне и тогаз
855 Сабина, щом видя сина му, бързешката
въпросното писмо му пхна във ръката.

КЛАРИСА

Но, Изабела, той си служи със лъжи.

ИЗАБЕЛА

Отдавна от таквиз лъжци светът гъмжи.
Единствен ли Дорант, тоз ученик наглед,
860 придавал си е вид на кавалер напет?
Стотици са онез, които имат мания
да казват, че били на фронта във Германия;
със плам говорят те за битки страховити,
за поражения и за коне убити,

865 а пък извън Париж безмълвно се спотайват.
Те газетарските прийоми поназнайват,
за очевидци се представят и рисуват
сраженията тъй, като че ги сънуват.
Според Дорант, щом са девойките сърцати,
870 най-често падат си по храбрите солдати,
та дама като вас за идол да го смята
с перо на шапката, а не с перо в ръката.
Със цел да ви плени, той много се натиска
да мине за такъв, какъвто му се иска;
875 Намислил е на вас чаровен да се стори
и е решил с език учтив да ви говори.

КЛАРИСА

В измамите Дорант е спец със свой тертип —
след като метна мен, преметна и Алсип,
а той, ревнивецът, втълпил си бил в главата,
880 че на гуляй с Дорант била съм край реката.
Не знам кой би могъл на туй да хване вяра,
а ето че Алсип вини ме в изневяра.
След срещата с Дорант той цяла нощ не мигнал
и даже луд скандал подир това ми вдигна.
885 Говори ми за бал, за танци и за песни,
и за богат гуляй със ястия чудесни,
които ред по ред поднесли на софрата.
От притеснение ме заболя главата.

ИЗАБЕЛА

От туй съдете, че обича ви Дорант
890 и че постъпил е нечестно, но с талант,
та пред Алсип да ви изложи, и тогаз,
от ревност обладан, да скъса той със вас.
И същевременно се сетил да предвиди
къде, кога и как баща му да се види
895 с баща ви, та до брак нещата да докарат,
понеже със Алсип успял бил да ви скара.
Бащата на Дорант разбрал се е с баща ви,

а щом обича ви синът и ви се нрави,
то всичко е наред.

КЛАРИСА

Не ща подобен ред...

ИЗАБЕЛА

900 Сърцето ви нима не ще такъв късмет?

КЛАРИСА

Ако като късмет таз хитрост оценяваш,
на другите лъжи каква оценка даваш?
Та той е сключвал брак, без никой да го знае.
Баща му си признал пред татко, че се кае
905 за случилото се, и изчервил се даже.

ИЗАБЕЛА

„Голям измамник бил!“ — и аз така ще кажа.
Със набор от лъжи, ей тъй за забавление
той мами, без да е с коварно намерение.
Във случая не бих могла да кажа аз
910 каква изгода той извлякъл би от вас.
Но за какво ще си говорите сега
и как ще свършите — със смях или с кавга?

КЛАРИСА

Как бих се радвала, ако се той смути...

ИЗАБЕЛА

Дваж по-добре ще е от срам да се гнети.

КЛАРИСА

915 От любопитство бих желала да се видим.
Но погледни — към нас в тъмата някой иде.
Я у Лукреция с мен влез — ако това е
Дорант, той нас ще ни със сигурност познае.
Нали изпратих му писмо от нейно име.

920 Е, за резерва аз все пак Алсип си имам —
за случилото се не е той в неведение
и вярвам, че не е във лошо настроение.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

Според писмото тя очаква ме сега
и тук.

КЛИТОН

Тъй каза ми и старият слуга.
925 Красавица е тя... Със сигурност се знае,
че е от виден род — баща ѝ съдия е.
Щом и Лукреция прибягва до лъжата
тъй, както вие, дважд ще вкусим от шегата.
Да има тя такъв талант поне за час,
930 кълна се, че от смях ще си умра тогаз.
Ех, ако можеше в решителни моменти
като лисица тя с чалъм да ви измени.
Как бих се насладил на номера`двустранны!

ДОРАНТ

Тоз ценен божи дар е само за избрани.
935 Тук трябва остър ум и такт да притежаваш,
не бива да грешиш и да се изчервяваш.
В тоз миг отваря се прозорецът ѝ. Виж.

ПЕТА СЦЕНА

*Клариса, Лукреция и Изабела, на прозореца;
Дорант и Клитон, под прозореца.*

КЛАРИСА, на Изабела

Ти трябва, Изабел, най-щателно да бдиш.

ИЗАБЕЛА

Когато вашият старик прекрачи прага,
940 ще ви предупредя, приятелко, веднага

Изабела се отдалечава от прозореца и вече не се показва.

ЛУКРЕЦИЯ

Той с татко може би беседа дълга има...
Внимавай — говори с Дорант от мое име.

КЛАРИСА

Дорант ли е?

ДОРАНТ

О, да, госпожо. Туй съм аз,
за да живея и умра заради вас.

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

945 Тъй ще флиртува той и с тебе може би.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Усилията си излишно ще хаби.
Дали пък по гласа не ще ме разпознае?

КЛИТОН, на Дорант.

Гласът ми е познат — Лукреция това е.

ДОРАНТ, *на Клариса.*

От миналото бих изтрил без капка жал
950 тез дни, в които аз не съм бил ваш васал.
Не зная как без вас живял бих занапред...
За мен туй значи смърт или живот триклет.
Една предълга смърт. Та как да не желая
да съм ваш верен роб! Как да не го призная!

КЛАРИСА, *на Лукреция.*

955 Той, драга, и на теб все тази песен пее.

ЛУКРЕЦИЯ, *на Клариса.*

И чувства, и лъжи безспир пред всяка сее.

ДОРАНТ

Обричам свойте дни на ваше подчинение
и в жертва бих ги дал на вас без съжаление.
Госпожо, вярвам, че не ще се въздържите
960 тежненията си на мен да доверите?

КЛАРИСА

Бях мислила да ви направя предложение,
но виждам вече, че това ми намерение
не ще се сбъдне.

ДОРАНТ

Как? Кой може да оспори,
че аз на този свят за вас бих всичко сторил?

КЛАРИСА

965 Дори да сключим брак, макар че сте венчан?

ДОРАНТ

Да съм венчан? Ах, кой мошеник обигран
си прави таз шега, измисли таз измама?

КЛАРИСА

От вас по-обигран измамник?

ЛУКРЕЦИЯ, *на Клариса*.

Явно няма.

ДОРАНТ

Не лъжа никога... Ако тъй някой смята...

КЛАРИСА

970 Не смятайте, че съм наивна, глуповата.

ДОРАНТ

Ако ви лъжа, гръм да тресне мойто тяло...

КЛАРИСА

Лъжеецът се кълне за щяло и не щяло.

ДОРАНТ

Ако сте имали за мен не лошо мнение
и го подлагате в момента на съмнение,
975 ще ви докажа аз без капка колебание,
че за съмнение не виждам основание.

КЛАРИСА, *на Лукреция*.

Изглежда искрен... Как с наивитет прикрива
той своята същина нахална и лъжлива!

ДОРАНТ

За да ви убедя, изказвам днес и тук
980 аз своя твърд обет да стана ваш съпруг.

КЛАРИСА

Поели бихте тоз обет пред триста дами.

ДОРАНТ

Издигате със тез слова значимостта ми

и множество мъже ще си умрат от завист.

КЛАРИСА

Каква отплата да очаква наглостта ви?

985 Млад мъж, представящ се за славен генерал,
чул само дрънкане на чаши и цимбал.

Откакто е в Париж един ден само мина,
а казва, че берял тук лаври от година;
мъж, който цяла нощ в леглото си е спал,

990 а пък се хвали, че богат банкет е дал,
и брак е сключил, пък се пише за ерген.

Ха казвайте, че бил той искрен и почтен.

Какъв е този мъж? — вас искам да попитам.

КЛИТОН, *на Дорант*.

Успеете ли, за изкусен ще ви считам.

ДОРАНТ, *на Клитон*.

995 Добре ще наредя нещата, нямай страх.

На Клариса.

Вините ме в лъжи, но цел си има в тях,
един ден и на вас полезни ще се сторят.

За най-парливата днес искам да говоря.

Брак имам, но е мним: тоз номер един ден

1000 ще бъде и от вас самата одобрен.

Заслужих си чрез тоз подход гнева ви аз,

ала причината, госпожо, бе във вас.

КЛАРИСА

Как тъй във мен?

ДОРАНТ

Така. Тогаз не виждах как...

КЛИТОН

Май някаква лъжа ще съчините пак

ДОРАНТ, на *Клитон*.

1005 Ще ти изтръгна аз нахалния език.

На Клариса.

Решил бях ваш слуга до сетния си миг
да бъда, но тогаз не бе възможно — друга
баща ми искаше да взема за съпруга.

КЛАРИСА, на *Лукреция*.

Я, ново двайсет. Чуй!

ДОРАНТ

Лукреция, с тоз ход

1010 целях да се отдам на вас за цял живот.

С измисления брак аз исках да попреча
на туй, което бе скроил баща ми вече.

Упреквайте ме, че показвах се неверен,
и ме наричайте коварен, лицемерен,

1015 но моята душа на вас се е отдала.

Не заслужавам ли поне за туй похвала?

В един ярем със вас аз искам да се впрегна
и всеки друг хомот тогаз ще пренебрегна.

Уверен, че добре със вас ще се получи,

1020 реших се да твърдя, че с друга брак съм сключил.

КЛАРИСА

Сърдечният ви плам е лумнал твърде рано,
съмнението ми във вас е оправдано.

Как тъй в душата ви ще лумне буен плам,
след като вие ме познавате едвам?

ДОРАНТ

1025 Аз знам, че майка ви оставя ви сираче,
че вашият баща известен е с това, че
бидейки съдия, се радва за момента
на десетхилядна осигурена рента,

че брат ви е убит при тежки боеве,
1030 че вашата сестра се Юлия зове.
Кажете ми сега добре ли ви познавам?

КЛАРИСА, *на Лукреция*.

Добре е осветлен — надежди с туй ти дава.

ЛУКРЕЦИЯ, *на себе си*.

Дано!

КЛАРИСА, *на Лукреция*.

Я по-добре да вникнем в таз история.

На Дорант.

С вас за Клариса бих желала да говоря:
1035 един приятел ваш държи да ви попитам
дали тя за жена ще му подхожда.

ДОРАНТ

Считам,

че ме изправяте пред ново затруднение.
Душата си открих за вас със намерение
да ви покажа, че за мним брак ви говорих,
1040 за да се отърва от друг. Това аз сторих,
защото моето сърце за вас гори,
а за Клариса днес не сещам се дори.

КЛАРИСА

Но вие, според мен, изглеждате преситен:
Клариса има чар и е от род елитен;
1045 ако Лукреция прекрасна ви се вижда,
и при Клариса куп поклонници прииждат.

ДОРАНТ

Но от недъг, уви, тоз чар кларисин страда.

КЛАРИСА

В какво е тоз недъг?

ДОРАНТ

В туй, че не ми допада.

Та аз бих предпочел веднага да замина
1050 за Турция и брак да сключа със туркиня.

КЛАРИСА

Пък аз чух, че сте я държал днес за ръката
и за любов сте й говорел шепнешката...

ДОРАНТ

Кой ли подлец пред вас скалъпил е това?

КЛАРИСА

Подлецът се закле във своите слова.

ДОРАНТ

1055 О, Боже!...

КЛАРИСА, *на Лукреция*.

Чу ли го?

ДОРАНТ

Да пукна тук тозчас,
ако съм днеска бил със друга освен с вас!

КЛАРИСА

Това безочие, как бих го изтърпяла
след туй, което съм и чула, и видяла?
Та вие лъжете, кълнете се без мяра
1060 и нагло искате на вас да хвана вяра.
Махнете се оттук — веднага, незабавно!
В подобни случаи ми става и забавно...
С мнозина като вас така съм си играла,
че удоволствия безброй съм изживяла.

ШЕСТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

КЛИТОН

1065 Уви, видяхте как тоз номер бе разкрит.

ДОРАНТ

Наистина, Клитон, усещам се пребит.

КЛИТОН

Аз впрочем смятам, че успехът несъмнен е
и приемът, все пак, не бе лош, според мене.
За неудачите виновно бе най-вече

1070 присъствието ми — то всъщност ви попречи.

ДОРАНТ

Кой знае? Може би.

КЛИТОН

Аз най-добре го зная.

ДОРАНТ

Със съжаление признавам, че накрая
пропадна моят план.

КЛИТОН

А я си представете,
че се открие шанс тоз план да продадете
1075 и срещнете клиент, желаещ да го вземе...
Продайте му това съкровище без време.

ДОРАНТ

Защо на моя плам се гледа с подозрение?

КЛИТОН

Защото лъжете във всяко изречение.

ДОРАНТ

Все правда казвам аз...

КЛИТОН

Да, тъй лъжецът смята,

[1080](#) а всъщност все лъжи изригва му устата.

ДОРАНТ

Ще проверим дали се правдата запазва,
от друга някоя уста ако се казва.

Но време е за сън. Дано, дордето спим,
провидим със какво и как да убедим
[1085](#) неверниците, че от лунното влияние
зависи тяхното душевно състояние.

И за жената туй важи — мени се тя.

Дано е утрото по-мъдро от нощта.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дорант, Клитон

КЛИТОН

Май твърде рано с вас дойдохме тук, защото
1090 Лукреция сега навярно е в леглото.

ДОРАНТ

Късметът идва най-случайно някой път...
Аз и на сън не съм видял подобен кът.
В прозореца й взрях, надявам се да мога
да сложа скоро край на своята тревога.

КЛИТОН

1095 В съня си, апропо, открихте ли лесния,
за да се справите със тази бъркотия?

ДОРАНТ

Досещам се, Клитон, че само преди ден
свой съкровен секрет ти сподели със мен —
че с щедрост в любовта мъжът успява лесно.

КЛИТОН

1100 Но май сте ползвали секрета неуместно,
че той единствено кокетките склонява.

ДОРАНТ

Знам, че Лукреция се с мъдрост отличава
и че с подаръци не мога я спечели.
Достойнство има тя — дори да са умели

1105 поклонниците й, все пак им устоява.
Обаче с тоз секрет езикът им успява
да съблазни и най-почтеното съзнание.
Не бих аз подценил подобно начинание.
Ако се видя пак с оназ девойка, дето
1110 дойде при мен и ми предаде писъмцето,
ще ползвам благ език, ще давам вещи скъпи,
тъй че Лукреция най-сетне да отстъпи.

КЛИТОН

Подходът е добър — по себе си аз съдя:
ако държиш на мен, защо да те отпъдя?
1115 Щом някой от любов подаръци ми дава,
как няма аз да съм към него мил тогава?

ДОРАНТ

Подобно мнение споделят днес мнозина.

КЛИТОН

Аз искам бих, преди да дойде тук Сабина,
да разбере от вас дали наскоро в бой
1120 участвал е Алсип, как биел се е той?

ДОРАНТ

Бой със кого?

КЛИТОН

Не знам. Ала според мълвата
при него и при вас май сходни са нещата.
За час ако се бях от вас отдалечил,
в неправилен подход аз бих ви уличил.

ДОРАНТ

1125 Нали с Лукреция за малко се видяхте?

КЛИТОН

Нима тогаз на мен тоз номер изиграхте?

ДОРАНТ

Дуелът вчера бе и аз заклех се даже,
че нищо никому за него не ще кажа.
Но ти за мене си най-близък събеседник,
1130 а на сърцето ми единствен изповедник
и тайни аз от теб не бих могъл да имам.
От месеци наред с Алсип сме в несравнима
вражда — в Поатие последва свада пряка,
околните тогаз ни помириха някак,
1135 обаче със това враждата не прекъсна,
тъй че развързката остана за по-късно.
При срещата ни тук така ненавистта ни
възпламени се, че със гняв му се заканих,
че ще го чакам с меч извън града наскоро,
1140 та без свидетели решен да бъде спорът.
При боя дважди аз в гърдите го улучих,
така че няма как смърт пак да му се случи.
Той цял потъна в кръв.

КЛИТОН

Но да не е умрял?

ДОРАНТ

Така изглеждаше.

КЛИТОН

Ах, как ми стана жал!

1145 А бе добър!... Дано във небесата той...

ВТОРА СЦЕНА

Дорант, Алсип, Клитон

АЛСИП

Да знаеш само как се радвам, друже мой!
Дойде баща ми.

ДОРАНТ

Е, туй радост ли ти носи?

КЛИТОН, *на Дорант*.

Тук ще изникнат май нечакани въпроси.

ДОРАНТ

Да се зарадваш, че баща си си видял —
1150 такова чувство аз бих рядко изживял.

АЛСИП

Щом радост истинска духа ти завладее,
тозчас ще проличи причината къде е.
Приятелю мой, знай, че в този чуден ден
Клариса своята съдба ще свърже с мен.
1155 Баща ми чакахме, за да подпишем брак.

ДОРАНТ

Загадъчно си е това за мен все пак.
Е, радвам се и аз. При нея ли отиваш?

АЛСИП

При нея, за да ѝ предам таз вест щастлива.
А пък държа и ти да знаеш новината.

ДОРАНТ

1160 Приемам я и аз със радост във душата,
щом нищо не грози от днеска любовта ти.

АЛСИП

Аз трябва, докато отдъхва вкъщи тати,
да се захвана сам със някои задачи.

КЛИТОН, *на Дорант*.

Умрял бил, а сега добре се чувства, значи...

АЛСИП

1165 Аз всъщност в този момент не чувствам притеснение,
но ще ме извиниш за мойто нетърпение.
Довиждане.

ДОРАНТ

Дано е бракът ти щастлив!

ТРЕТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

КЛИТОН

Умрял бил! Не върви при мен тоз ход лъжлив!
Нали уж бях за вас най-близък събеседник
1170 и на сърцето ви единствен изповедник?
Със тези качества все още се надявах,
уви, че чак таквиз лъжи не заслужавах.

ДОРАНТ

Та ти не вярваш ли, че имаше дуел.

КЛИТОН

Във всичко вярвам, щом в това е вашта цел,
1175 но номерата ви безчетни са. Човек
е нужно, щом е с вас, да бъде все нащрек.
Евреин, мавър, швед — та кой не би се хванал
на тях?

ДОРАНТ

Ти чудиш се как тъй Алсип бил станал,
след като мъртъв аз го проснах на тревата.
1180 А колко чудеса се случват по земята?
За симпатичен прах навярно ти си чувал —
той рани всякакви в най-кратък срок лекува
и дава винаги чудесни резултати.

КЛИТОН

А може би не са чак толкоз чудновати.
1185 Със симпатичен прах кой нов живот би вдъхнал
на този, който е при лют дуел издъхнал
и то когато с меч двукратно е прободен?
Как ден подир това за брак ще бъде годен?

ДОРАНТ

Но този прах, Клитон, е най-обикновен
1190 и много остарял. Но е изобретен
друг, който за момент умрели съживява —
едва си им го дал и на крака те стават,
но ползването му е под секрет голям.

КЛИТОН

Кажете ми го и до гроб ще служа вам.

ДОРАНТ

1195 Аз бих ти го разкрил и ти ще си честит,
обаче в три слова еврейски той е скрит,
а ти не би могъл да ги произнесеш
и полза тоз секрет не ще ти донесе.

КЛИТОН

Нима владеее еврейски?

ДОРАНТ

Да, перфектно,
1200 и ред езици аз използвам най-коректно.

КЛИТОН

От тез езици ли сте сведения взели
и като за кайма на ситно сте ги смлели,
та с тях изкусно да скалпвате лъжите.
Във себе си цял склад със истини държите,
1205 ала стоят под ключ.

ДОРАНТ

Нахалник неразбран!
А, ето татко.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Жеронт, Дорант, Клитон

ЖЕРОНТ

Ах, как търсих те, Дорант.

ДОРАНТ

А аз пък вас не съм... Не знам защо тъй става,
че татко често ми покоя нарушава.

Туй дразни ме — нали съм зрял човек все пак.

ЖЕРОНТ

1210 Ненарушим съюз предвижда всеки брак
и аз се чудя кой в тоз свят би разделил
онез, които Бог чрез брак е съюзил?

С таз мисъл във ума, аз питах се безспир
дали ще срещна тук жена ти най-подир.

1215 Аз плановете ти днес вече знам какви са
и на баща й ей това писмо написах,
за да го уверя, че с радост във сърцата
във своя дом ще му приемем дъщерята.

Ще отбележа, че съдбата й отрежда

1220 на моите старини да вдъхва тя надежда.

След някой ден у тях ще пратим не слугата,
а тебе, сине мой, та лично ти ръката
да й поискаш, че таз чест на теб се пада.

ДОРАНТ

Баща й сигурно ще бъде изненадан...

1225 Аз впрочем съм готов. И тъй ще съм щастлив,
но нейният баща, уви, ще е против.

Та тя е бременна.

ЖЕРОНТ

Тъй ли?

ДОРАНТ

Във седми месец.

ЖЕРОНТ

Ах, колко щастие ми тази вест донесе!

ДОРАНТ

Нали не искате на риск да се излага?

ЖЕРОНТ.

1230 О, не! Щом този скъп залог ми го налага,
ще чакам, та нали за туй се молах аз
и ето, че и Бог се вслуша в моя глас.
Ах, колко съм честит, че тъкмо тъй се случи.
Отивам си. Щом таз чудесна вест научих,
1235 в писмото е добре да подчертая също,
че нужно е да бдят над нея всички вкъщи —
нали на тоз отрок ще мога да разчитам.

ДОРАНТ, *на Клитон.*

Усети ли какво доволство той изпита?

ЖЕРОНТ, *обръщайки се към Дорант.*

Но му пиши и ти.

ДОРАНТ

За туй не се косете.

1240 Ах, колко е добър!

КЛИТОН

Завръща се. Мълчете.

ЖЕРОНТ

А я ми припомни как твоят тъст го викат,
че трябва името да сложа върху плика.

ДОРАНТ

Това ще сторя аз, така че си вървете
спокойно — този труд на мене оставете.

ЖЕРОНТ

1245 Но трябва почеркът един и същ да бъде.

ДОРАНТ

Нима ще вземе той по почерка да съди
за нашето писмо.

ЖЕРОНТ

Все пак ще си личи.
Не ще ли се от туй баща й докачи?

ДОРАНТ

Не, той не е такъв.

ЖЕРОНТ

Е, казвай по-чевръсто,
1250 че чакам...

ДОРАНТ

За какво?

ЖЕРОНТ

За името на тъста.

ДОРАНТ

Пирандър.

ЖЕРОНТ

Преди туй ти инак го нарече.
Май беше Армедон. Да, спомням си го вече.

ДОРАНТ

Така е. Другото е име на имение —
със него бил познат във свойто поделение.
1255 Пирандър, Амедон — известен е и с двете:
с което ви се ще, със него го зове.

ЖЕРОНТ

С две имена и днес май срещат се в тоз град,
а имаше ги и когато аз бях млад.
Е, сбогом, тръгвам си.

ПЕТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

Ха здраве му кажи.

КЛИТОН

1260 И памет трябва, щом прибягваш до лъжи.

ДОРАНТ

Видя ли как умът замести паметта?

КЛИТОН

О, ще се изяснят наскоро ред неща,
но сторихте, уви, погрешна стъпка вие
и другото сега не може да се скрие.

1265 Лукреция разбра тоз номер, а Клариса
пред вашите лъжи със право се стъписа
и би могла да ви намрази чак до там,
че да почувствате смущение и срам.

ДОРАНТ

Да, то си е за срам, по тоз въпрос не споря,
1270 но аз с Лукреция ще трябва да говоря.
Я виж, за мой късмет Сабина се задава.

ШЕСТА СЦЕНА

Дорант, Клитон, Сабина

ДОРАНТ

Чуй, драга, снощи бях обхванат от такава
възбуда, че в мига, когато ми остави
писмото, аз, уви, отминах и забравих
1275 да ти благодаря. Виж днес какво ти давам.

САБИНА

Но, господине...

ДОРАНТ

Дръж.

САБИНА

Това ме задължава...

Та аз не съм...

ДОРАНТ

Вземи.

САБИНА

Но как?

ДОРАНТ

Вземи най-сетне,
за непризнателен не искам да ме сметнеш.
Ръката си подай.

КЛИТОН

Какви фасони тъпи!
1280 Ще я науча аз как трябва да постъпи.
Знай, мила моя, че за твойто въздържание

във този случай аз не виждам оправдание.

И двете си ръце към мене ти подай,
че нищо укорно в туй няма. Не се май!

1285 Не е въпрос на чест, че някой дар ще вземе:

Взemi си своето сега, а не след време.

Щом видиш, че ваят от облака пари,
дори сърцето си за тях ти разтвори.

Това не е порок за свестния човек,

1290 щом с шепи ги гребат мнозина в този век,

Най-умно ще да е да се сприятелим
и този ценен дар със теб да поделим.

САБИНА

Не прекаляваш ли?

ДОРАНТ

Приятелко, наскоро
аз друго нещо бих желал за теб да сторя.

1295 Ала все пак държа да знам дали ще щеш
ответа ми да й надлежно предадеш?

САБИНА

Добре, ще го предам, но с малко страх, защото
не зная дали тя ще прочете писмото.

Но ще се отзова.

КЛИТОН, на *Дорант*.

Видяхте, че дотук
1300 тъй мека беше тя — почти като памук.

ДОРАНТ, на *Клитон*.

Е, мина номерът тоз път.

На Сабина.

Да се надявам,
че засега от мен не се тя отвращава.
За резултатите ще дойда подир час.

САБИНА

За случилото се ще чуете тогаз.

СЕДМА СЦЕНА

Клитон, Сабина

КЛИТОН

1305 Добрият резултат не иска много думи,
ти виждаш, че тоз мъж играе с крупни суми.
Та аз заради теб бих сторил куп неща.

САБИНА

Осигури дъжда, пък друго аз не ща.

КЛИТОН

Как бързо схващаш ти!

САБИНА

Но аз не от незнание

1310 в редица случаи показвам въздържание.
Със вещината си, със своята доброта
печеля туй, що ти постигаш с алчността.

КЛИТОН

Щом веща си, кажи, при твойта упоритост,
как моят господар могъл би да изпита
1315 доволство от това, че би все пак успял?

САБИНА

Понеже той престиж добър си е създал,
ще споделя сега с теб своята тайна лична:
Лукреция не ми изглежда безразлична
към него — тази нощ не спа изобщо. Знай,
1320 че, го обича, но половинчато май.

КЛИТОН

Е, щом обича го едва наполовина,

с какво ли право тъй измъчва го, Сабина?
Та моят господар все пак цена си има,
а тя отвръща му с ненавист доловима.
1325 Таз половин любов не крие ли измама?
Аз бих му дал съвет да скъса с тази дама.

САБИНА

Да не прибързва. Тя обича го все пак.

КЛИТОН

А как отвръща му — едва ли не с кривак.
Нима нормална е една такваз отплата?

САБИНА

1330 Тя чувства се като притиснат до стената,
обича го, ала сърцето ѝ се свива...
Та как би вярвала на таз уста лъжлива?
Нали в Тюилери те вчера се видели
и той говорел ѝ все врели-некипели.
1335 Лъжа излиза, щом Дорант уста отвори.

КЛИТОН

Лъжецът някой път и истини говори.

САБИНА

Но как разсеял би с туй нейното съмнение?

КЛИТОН

Все още чака той от нея снизхождение
и затова нощес въздишаше злочесто.

САБИНА

1340 А може би и ти полъгваш доста често.

КЛИТОН

Обидна клевета току-що ти изрече.

САБИНА

А знаеш ли дали е той разлюбил вече
Клариса?

КЛИТОН

Въобще не я е той обичал.

САБИНА

Тогава на печал сам да не се обрича.

1345 Лукреция го в миг позна и ме помоли
да се покажа с цел да разбере какво ли
Дорант ще сподели и щом даде обет
за обич, то тогаз било би всичко в ред.
Върви си и бъди уверен, че аз знам
1350 от туй, което чух, какво да й предам.

КЛИТОН

Добре. И знай, че щом успееш този път,
така ще сторя, че да завали дъждът.

ОСМА СЦЕНА

Лукреция, Сабина

САБИНА

Ще видя ей сега едно лице щастливо.

А, ето го. Защо е тъй нетърпеливо?

1355 Какви очи! Май сте любимия видяла...

ЛУКРЕЦИЯ

За него ти какво си чула и разбрала?

САБИНА

Дорант е явно ваш — твърдя ви го, защото
хем аз от тях го чух, хем пише го в писмото.

ЛУКРЕЦИЯ

О, пак се прави той на страстно влюбен мъж.

1360 Със тези номера е тръгвал неведнъж.

Не вярвам в ни една от него чута дума.

САБИНА

Съгласна съм със вас, но вярвам в тази сума.

ЛУКРЕЦИЯ

Той даде ти я в дар?

САБИНА

Е, да.

ЛУКРЕЦИЯ

И ти я взе?

САБИНА

Защото виждах, че смут силен ви обзе;

1365 за да ви убедя, че той по вас гори,
взех доказателства възможно най-добри.
Осланям се на вас да кажете дали
тоз толкоз щедър мъж обича ви или
във случая си е послужил със измама.

ЛУКРЕЦИЯ

1370 Аз възражение против дара ти нямам,
ала от твоя дълг тоз дар те отклонява.
Със себе си друг път недей ме занимава.

САБИНА

А на Дорант какво да му предам тогаз?

ЛУКРЕЦИЯ

Че без да го чета, писмото скъсах аз.

САБИНА

1375 И ползата за мен изчезва безвъзвратно...

ЛУКРЕЦИЯ

Все пак кажи му ти и нещо по-приятно,
накратко спомени за женските привички,
за туй, че времето ни прави по-добрички.
Изрично му предай къде и в кой час точно
1380 със него бих могла да имам среща очна;
не искам той да ме безсрамно разиграва.

САБИНА

Да знаехте какви тревоги изживява,
как стене и скърби със сълзи във очите,
във неговия плам не ще се усъмните.

ЛУКРЕЦИЯ

1385 Със цел да посмекчиш тез мъки и беди,
надежда му вдъхни, но сдържана бъди:
до отчаяние не ща да го докарвам,

но да не мисли той, че сяпо ще му вярвам.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Клариса, Лукреция, Сабина

КЛАРИСА

При тебе и Дорант нещата са наред,
1390 аз губя го, ала излиза ми късмет
с Алсип — баща му е пристигнал във Париж.

ЛУКРЕЦИЯ

И от тревогите ще се освободиш?

КЛАРИСА

Да, свършват вече те. Но пък и ти за нова
победа странна си със сигурност готова.
1395 Той каза, че...

САБИНА

Ако ви лъжеше преди,
сега е искрен — той в това ме убеди.

КЛАРИСА

Той — искрен? Може би. С голямо „МОЖЕ БИ“.

ЛУКРЕЦИЯ

Със слава на лъжец той вече се сдоби
и ако продължи с таз практика лъжлива,
1400 аз няма все така да бъда доверчива.

КЛАРИСА

Щом тъй се е разкрил и все така го любиш,
играй играта си и няма да загубиш.

ЛУКРЕЦИЯ

Ах, как ще издържа? Да му повярвам — може;

ала да му отдам любов — недай си боже.

КЛАРИСА

1405 Да любиш, туй е чест, и почит и заслуга,
любов и вяра — те вървят една със друга
и толкоз близки са, че който е обичан,
обиква на свой ред и във любов се врича.

ЛУКРЕЦИЯ

Но любопитството въз някои сърца
1410 въздейства, както им въздейства любовта.

КЛАРИСА

Ще му повярвам, щом туй би го задължило.

САБИНА

Дърдоренето ви мен лично би вбесило.
От него полза аз не виждам, разберете,
сладникавия си език изоставете.
1415 С туй бръщолевене на себе си вредим.

ЛУКРЕЦИЯ

Я нека настрани таз луда да държим.
Когато вчера с нас в Тюилери той беше
и ред любезности на тебе ти шептеше,
ти май го слушаше с известно увлечение.
1420 От любопитство ли, или пък от вълнение?

КЛАРИСА

От любопитство бе: извикваха в мен смях
хвалебствията му — затуй ги изтърпях.

ЛУКРЕЦИЯ

Че на писмото му и аз тъй реагирах —
в действителност любов във него не намирах.
1425 От любопитство го прочетох и разбрах,
че просто бе успял да предизвика смях.

КЛАРИСА

Беседа и писмо са две неща различни:
писмото прави чест, беседата развлича.
Късметът ти на мен доволство ще достави
1430 и в никой случай аз не ще изпитам завист.

ЛУКРЕЦИЯ

Сабина да рече, че го разкъсах с яд.

КЛАРИСА

Не би довело туй до хубав резултат.
Е, любопитна си...

ЛУКРЕЦИЯ

От тебе пример взимам.

КЛАРИСА

Да идем в църквата, че служба там ще има.

ЛУКРЕЦИЯ

1435 Но видиш ли го там, постъпвай, както знаеш.

САБИНА

В тоз случай, според мен, не бива да се маеш.
Аз зная от какво е вашето мъчение
и бих могла да ви предложа изцеление.
Вол срещне ли те, ти го за ротата дръж.

ЛУКРЕЦИЯ

1440 Съветът е добър.

САБИНА

Да приберем тоз дъжд.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Жеронт, Филист

ЖЕРОНТ

Ах, как се радвам аз на таз щастлива среща,
защото тъкмо тя в момента ме подсеца
да ви попитам, щом в Поатие били сте
и сте се ровили във куп справочни листи,
1445 дали ви е познат Пирандър — от каква е
рода той и какво за тоз човек се знае.

ФИЛИСТ

Пирандър? Кой ли е?

ЖЕРОНТ

В Поатие живял,
от благороден род, но малко обеднял.

ФИЛИСТ

С туй име, Бога ми, на мен не е познат
1450 ни благородник, ни друг някой в този град.

ЖЕРОНТ

А някой Армедон да е попадал вам?
И с двете имена той бил известен там.

ФИЛИСТ

И този не го знам.

ЖЕРОНТ

Той на Орфиза бил
баща — а нея Бог я с чуден чар дарил.
1455 И туй момиче със завидна красота
било възславяно навред из областта.

ФИЛИСТ

Орфиза, Армедон, Пирандър, според мен,
в Поатие не са живели нито ден.
Друг питайте, щом в мен не вярвате.

ЖЕРОНТ

Твърдите

1460 с увереност това със цел да защитите
сина ми, но аз знам, че влюбен е в Орфиза,
че някакъв съсед видял го е да влиза
при нея, че там бил от други изненадан,
извадил пистолет, но след жестока свада
1465 принуден се видял да сключи с нея брак.
Подробно всичко знам. Понеже съм добряк,
не се възпротивих. Ще бъде безпредметно
във този случай да показвате дискретност

ФИЛИСТ

Та значи тайно брак е сключил той тогава.

ЖЕРОНТ

1470 Но аз, като баща, таз волност му прощавам.

ФИЛИСТ

Кой каза ви го?

ЖЕРОНТ

Той.

ФИЛИСТ

Е, щом е споделил

това пред вас, Дорант не ще е нищо скрил.
Той по-добре от мен подробностите знае
и със измислици не ще ви замотае.

1475 Безспорно е дарен с добро въображение,
а пък на мене все е липсвало прозрение.

ЖЕРОНТ

Нали не искате да се съмнявам в нещо?

ФИЛИСТ

О, не, не. Всичко той представя много вещо.
Но той поднесе ни такваз гощавка вчера,
1480 че всеки подозря известна далавера.
Та ако бракът е по същата метода,
то той е в крак със най-съвременната мода.

ЖЕРОНТ

Защо е този ваш стремеж да ме гневите?

ФИЛИСТ

И вие, както аз, все пак ще издържите.
1485 Ще бъда откровен: ако Дорант е взел
Орфиза за жена и всеки е приел
тоз брак, родата ви ще е доволна много.
Тук нищо аз не ще добавя... Хайде сбогом.

ВТОРА СЦЕНА

ЖЕРОНТ

О, луди младини, о, тежки старини,
1490 о, срам за моите старешки сиви дни,
та има ли баща по-жалък под небето
или добро сърце, от моето по-клето?
Измамник е Дорант, ала не отмиля ми,
измами мен и мен подтикна към измами,
1495 говорейки с език на шарлатан изпечен.
Да му пригласям той дори и мен увлече,
но от лъжите му на мене ми додея
да се червя и в срам небивал да живея.
Аз тъй съм доверчив, че все ме разиграва
1500 и с добротата ми той злоупотребява

ТРЕТА СЦЕНА

Жеронт, Дорант, Клитон

ЖЕРОНТ

Ти доблест имаш ли?

ДОРАНТ

Таз среща ме смущава...

Та щом съм ваш син, кой в това ще се съмнява?

ЖЕРОНТ

Но стига ли туй, че мой син си се родил?

ДОРАНТ

Във Франция не знам кой би се усъмнил.

ЖЕРОНТ

1505 Известно ли ви е на тебе и на Франция,
че само доблестта е истинска гаранция
за благородника, че в ранг издига тя,
че благородството прониква и в кръвта?

ДОРАНТ

Не знаех аз до днес, че благородник ставаш

1510 чрез доблест или щом кръв знатна притежаваш.

ЖЕРОНТ

Но както и да се ранг знатен придобива,
порок щом имаш, той фатално го подрива.

По двупосочен път човеците вървят —
по първия строят, по втория рушат.

1515 Ти следваш лош порок и вместо благородник,
макар че си мой син, аз виждам в теб негодник.

ДОРАНТ

В мен?

ЖЕРОНТ

В теб. Ти с твоето лъжовно поведение
мърсиш това, що си получил по рождение.
Щом лъжеш, а пък се за благородник взимаш,
1520 ти лъжеш себе си, че благородство имаш.
Да лъже? Има ли недъг по-лош, проява
по-недостойна за човек, роден за слава?
Та кой порок, кое човешко поведение
възбудило би днес по-силно отвращение?
1525 Лъжецът няма как да изличи петното
и чак до своя край го носи на челото,
ако не се реши със меч да го измие,
че може само с кръв срамът да се изтрие.

ДОРАНТ

Кой каза ви, че аз съм лъгал?

ЖЕРОНТ

Хаймана!

1530 Кажи ми името на твоята жена.
Какви истории ти снощи ми разправи?

КЛИТОН

Речете му: „Аз спах и всичко съм забравил.“

ЖЕРОНТ

Нахалнико, я пак доизясни пред мене
кой точно ти е тъст и в кой район роден е.
1535 Ти би ме изумил и с много други глуми.

КЛИТОН

Търсете в своя ум най-подходящи думи.

ЖЕРОНТ

До старост доживях, но как си бих признал,

че тъй бях изигран от теб — един нахал.
Аз, беловласият, повярвах слепешката,
1540 уви, на всичко, що издрънка ти устата.
Ти, без да чувстваш срам, ме вземаш пак и пак
за слабоумен мъж, за изкуфял дъртак.
А виждал ли си ме ядосан, озлобен,
заплаших ли те аз с нож остър някой ден?
1545 Ако Клариса те отблъскваше със нещо,
защо ти бе това притворство тъй зловещо?
Нима допускар си, безсрамнико, до днес,
че действал бих в разрез със твоя интерес?
Нима към теб не си показах добротата,
1550 приемайки тоз брак с девойка непозната?
Но моята любов, уви, бе прекалена
и сигурно затуй не беше оценена.
Неблагодарнико, отплащаш се с измама,
защото никакъв респект към мене нямаш.
1555 Отричам се от теб.

ДОРАНТ

Но чуйте ме най-сетне.

ЖЕРОНТ

Ти пак ли със лъжи решил си да ме метнеш?

ДОРАНТ

Не, туй е истина.

ЖЕРОНТ

Единствено измама
си бълвал досега.

КЛИТОН, на Дорант.

Ударихте на камък.

ДОРАНТ

Когато се яви Лукреция пред мен,
1560 аз бях от чара й фатално покорен

и я обикнах... Тя нали ви е позната.

ЖЕРОНТ

Познавам я добре, а също и бащата —
добър приятел мой.

ДОРАНТ

Буквално мигновено
от погледа ѝ бе сърцето ми пленено,
1565 тъй че когато ми предложихте Клариса
да взема за жена, туй страшно ме стъписа.
Тогаз не знаех аз каква е близостта ви
с Лукрецийния род, дали ви се тя нрави,
и не разкрих ви как със своята красота
1570 във моето сърце разпали огън тя.
Обаче аз, уви, не знаех отпреди,
че многото акъл на любовта вреди.
Сега, когато знам Лукреция коя е
и откъде ѝ е родът, от вас желая
1575 едно: разчитайки на любовта, която
ведно с кръвта сина обвързва със бащата,
да сторите тъй, че баща ѝ да склоните
да се оженим и да ни ощастливите.

ЖЕРОНТ

Поднасяш ме май пак.

ДОРАНТ

Да каже и Клитон,
1580 че казвам ви това с най-сериозен тон.
Той е в течение.

ЖЕРОНТ

Не те ли хваща срам,
че трябва от Клитон аз тез неща да знам?
Как тъй слугата ти довереник ти става,
а пък баща ти в теб за всичко се съмнява?

1585 Макар и разгневен, аз своята доброта
ще проявя към теб като любящ баща.
Лукреция добре познавам и ще сторя,
така че вашия годеж да уговоря
с баща ѝ. Ти нали не би го провалил?

ДОРАНТ

1590 За да ви уверя, аз бих ви придружил.

ЖЕРОНТ

Не, тука остани. Все още се съмнявам
в теб и не бих могъл на теб да се надявам.
С Лукреция бъди внимателен, че лесно
засегнал би я ти със нещо неуместно,
1595 и след това пред мен не ща да се вестяваш.
Кълна се в слънцето, което ни огрява,
че ако този мой съвет не зачетеш,
от моята ръка тогава ще умреш
и с недостойна кръв, в краката ми проляна,
1600 ще можеш да платиш честта ми поругана.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дорант, Клитон

ДОРАНТ

Не ме е никак страх от тази му закана.

КЛИТОН

За отстъпление е прекалено рано.

Със острия си ум излъгахте го дважд,
я триж опитайте, че пак редът е ваш.

1605 До два пъти — добре, на третия път спри.

ДОРАНТ

Клитон, не ми се смей, пък и не ме кори.
Испадна моят дух в смущение безкрайно.

КЛИТОН

Дали защото сам разкрихте нещо тайно
или това бе ход, за да се изхитрите?

1610 Съмнявам се, че по Лукреция горите —
тъй хитри номера умът ви изнамира,
че думите ви все обратно аз разбирам.

ДОРАНТ

Обичам я — в това недей се хич съмнява,
но има риск и той ме много притеснява.

1615 Ако бащите ни са на различно мнение,
със мен е свършено, очаква ме крушение.

Да кажем, че не се възпротиви бащата,
ами дали ще е съгласна дъщерята?

Приятелката й аз онзи ден видях,

1620 от красотата й тъй очарован бях,
че днес, когато по-внимателно се възрях
почувствах в миг, че пак по нея запламтях.

На труден кръстопът сега ми се намира
сърцето — между две то трябва да избира.

КЛИТОН

1625 Защо припирахте с настойчивост гореща
баща ви с нейния баща да има среща?

ДОРАНТ

В противен случай той не би ми хванал вяра.

КЛИТОН

Та, значи, и тоз ход в заблуда да го вкара!

ДОРАНТ

Единствено така гнева му бих смирил.

1630 Горко на който е тоз хитър трик разкрил!
С измисления брак аз щях да имам време
спокойно да реша коя от тях да взема.

КЛИТОН

Приятелката й, туй е Клариса, да?

ДОРАНТ

Та тъкмо във това е моята беда —

1635 Алсип ще е щастлив, пък аз ще съм наказан,
но той ще има туй, което аз отказах.
Я по-добре да спрем да мислим за Клариса.

КЛИТОН

... И за Орфиза? О, и аз не виждам смисъл.

ДОРАНТ

Днес по Лукреция умът ми волно хвърка,
1640 а не по другата, която ме побърка.
Сабина идва...

ПЕТА СЦЕНА

Дорант, Сабина, Клитон

ДОРАНТ

Ти предаде ли, кажи ми,
писмото на онез ръце незаменими?

САБИНА

Предадох го, ала...

ДОРАНТ

Какво?

САБИНА

О, тя го стъпка...

ДОРАНТ

И без да го чете?

САБИНА

Уви!

ДОРАНТ

Каква постъпка!

САБИНА

1645 Отгоре на това закани се жестоко
да ме изгони и най-грубо ме нахока!

ДОРАНТ

Ще поулегне тя. За твое утешение
ръка ѝ ти подай

САБИНА

Как тъй?

ДОРАНТ

По мое мнение
тя все ще ти прости. Поговори със нея.

КЛИТОН

1650 Каква усмивчица лицето ѝ огрея!
Аз мисля, че се е успокоила даже
и ред подробности могла би да разкаже.

ДОРАНТ

Та значи стъпка го, дори не го прочете?

САБИНА

Това заръча ми да ви предам. Простете,
1655 че бях принудена...

КЛИТОН

Добре се справя май.

САБИНА

Но тя, в действителност, прочете го докрай.
Да лъжа вас? Това не бих си позволила.

КЛИТОН

Със своята ловкост тя и Рим би възхитила.

ДОРАНТ

У нея има ли към мен омраза?

САБИНА

Няма

ДОРАНТ

1660 А обич?

САБИНА

Също не.

ДОРАНТ

Тъй ли?

САБИНА

Сега съм пряма.

ДОРАНТ

А друг обича ли?

САБИНА

Друг не.

ДОРАНТ

Какво да правя?

САБИНА

Не знам.

ДОРАНТ

Все пак?

САБИНА

Ах, как нещата да представя?

ДОРАНТ

Правдиво.

САБИНА

Е?

ДОРАНТ

Дали ще срещна любовта?

САБИНА

Възможно е.

ДОРАНТ

Кога?

САБИНА

Щом ви повярва тя.

ДОРАНТ

1665 Щом ми повярва... Как щастлив ще бъда аз!

САБИНА

Тя сигурно с любов ще ви дари тогаз.

ДОРАНТ

Ако е тъй, защо сега да не ликувам?

А щом тя няма от какво да се страхува,
баща ми...

САБИНА

Ето я, с Клариса се показва.

ШЕСТА СЦЕНА

Клариса, Лукреция, Дорант, Сабина, Клитон

КЛАРИСА, на Лукреция.

1670 А може би сега той истината казва
и затова потрай, но без да губиш вяра.

ДОРАНТ, на Клариса.

Добро ли, зло ли тоз ваш чар ще ми докара?

КЛАРИСА, на Лукреция.

Дали ми е сърдит, та стрелва ме с очи?

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

Не, май случайно е, но туй ще проличи
1675 впоследствие.

ДОРАНТ, на Клариса.

Защо, когато съм далече
от взора ви, за мен животът свършва вече?
От личен опит знам, че влюбените мъка
ужасна чувстват, щом им предстои разлъка.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Все тъй си пее той.

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

Писмото виж, чети!

КЛАРИСА, на Лукреция.

Но чуй.

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

1680 Той казва го на мен, разбра ли ти?

КЛАРИСА, на Лукреция.

Ще видим.

На Дорант

Е, Дорант, нали сте влюбен в мен?

ДОРАНТ, на Клариса.

От вашите очи отдавна съм пленен,
но те на моя плам, за жалост, не отвръщат.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Не виждаш ли, че той към мене се обръща?

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

1685 Обърках се съвсем.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Лъжите му до края

да чуем!

ЛУКРЕЦИЯ, на Клариса.

Глуми по-обидни аз не зная.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Тъй любовта си той разделя между нас —
ти нощем слушаш тез лъжи, а денем — аз.

ДОРАНТ, на Клариса.

Надумвате ли се? По нейния съвет

1690 не се водете. Той могъл би занапред
на мене куп беди да причини, защото
за нещо съм й крив и ми желае злото.

ЛУКРЕЦИЯ, на себе си.

Да, крив. И още как? Мъст само заслужава.

КЛАРИСА, *на Дорант.*

От нея чух неща, които ме смущават.

ДОРАНТ

1695 Ревнивият й ум какво ли е родил?

КЛАРИСА

А в нещо вашият дали не е сгрешил?
Познавате ли ме?

ДОРАНТ

Я спрете с тези игри.
Нали аз вчера бях със вас в Тюилери
и бях от чара ви фатално заплепен.

КЛАРИСА

1700 Да знаехте какво тя довери на мен —
че вашата душа по друга се терзае.

ДОРАНТ

По друга ли? О, не, измислица това е.
Животът ми на вас изцяло е обречен.

КЛАРИСА

А тя ме увери, че имате брак вече.

ДОРАНТ

1705 Играта ви със мен ви носи забавление,
но ще повторя пак, че с моето твърдение
за някакъв мним брак отбягвах друга аз
с единствената цел да се отдам на вас.

КЛАРИСА

Но сигурно преди да сключите брак с мене,
1710 във Турция ваш брак със друга уреден е.

ДОРАНТ

Защо пък да не се твърди надлъж и шир,
че за съпруга аз съм ходил чак в Алжир?

КЛАРИСА

Безспорен факт е, че презирате Клариса.

ДОРАНТ

Държа да бъда ваш. Изложих ви какви са
1715 стремежите ми днес. Ще действам, както мога.

КЛАРИСА

Аз нищо не разбрах до тоз момент, ей Богу.
Лукреция, я чуй.

ДОРАНТ, *на Клитон.*

Лукреция! И тя ли?

КЛИТОН, *на Дорант.*

Кажете ми сега коя сте си избрали?
Лукреция е по-красива според мен.
1720 Но вие в случая не сте ли заблуден?

ДОРАНТ, *на Клитон.*

Та аз с Лукреция говорих вечерта...

КЛИТОН, *на Дорант.*

Там всъщност е била Клариса, а не тя.
Таз тайна току-що ми повери Сабина.

ДОРАНТ

Примамливо парче, но как тъй ще отмина
1725 приятелката й — тя също ми допада.
Обърках ги, но пък туй носи ми отрада.
От теб — ни дума! В мен нов плам се разгоря
и ще ме видиш ти във новата игра —
със други средства, но със същите слова.

ЛУКРЕЦИЯ, *на Клариса*.

1730 Пореден нагъл ход ще има след това.
От думите ти той ще бъде изумен.

КЛАРИСА, *на Дорант*.

Приятелката ми споделя всичко с мен
и знам от нея, че нощес със думи мили,
подмолно, своята любов сте ѝ разкрили.

1735 Безспорно мамите, ала коя от нас?

ДОРАНТ

Откакто съм в Париж, говорих само с вас.

КЛАРИСА

Нима с Лукреция през тази нощ не бяхте?

ДОРАНТ

А вие как на мен тоз номер изиграхте?

И аз се хванах — уж познат ми бе гласът.

КЛАРИСА

1740 Той истината май ни казва за пръв път.

ДОРАНТ

Лукавство проявих, за да осуетя

лукавия ви трик и да ви отмъстя.

Аз всъщност хода ви навреме не разкрих,

но вместо вие мен, аз вас ви надхитрих.

1745 Побърках ви. Нали не ще го отречете?

Пък друг път някой друг за жертва изберете.

Замислихте игра, която аз спечелих

и то, признавам си, със средства неумели.

Ах, как обичам ви! Проклинам всеки ден,

1750 когато не съм бил от чара ви пленен.

КЛАРИСА

Ако е тъй, защо брак мним ни се стоваря,

а пък баща ви с мен дойде да разговаря?
Тоз подъл номер с брак защо бе съчинен?

ЛУКРЕЦИЯ, на Дорант.

Уж в нея влюбен сте, а пишете на мен.

ДОРАНТ, на Лукреция.

1755 Разбирам ви гнева — напълно е логичен
и той показва, че не съм ви безразличен.
Достатъчно играх, хитрувах... Днес се вричам,
че аз единствено Лукреция обичам.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Какъв лъжец! Та той днес лъже ни и двете.

ДОРАНТ, на Лукреция.

1760 Изслушате ли ме, сама ще разберете.
Под ваше име и от вашия прозорец,
със ваше знание, Клариса трик позорен
на мене изигра. Аз тъй се наскърбих,
че с адекватен ход на вас си отмъстих.

ЛУКРЕЦИЯ

1765 А вчера кой бе с вас посред Тюилери?

ДОРАНТ

О, със Клариса бях, ухажвах я дори.

КЛАРИСА, на Лукреция.

Хитрецът докога със нас ще се глуми?

ДОРАНТ, на Лукреция.

За нея — думите, за вас — сърцето ми,
че в него взорът ви запали буен пламък,
1770 за който споделих аз със баща си само.
Понеже беше ми речта фриволна, щом
приключи срещата, прибрах се крадешком.

КЛАРИСА, *на Лукреция*

Лъжа подир лъжа пред нас безспир той трупа,
та връзките си с нас набързо да претупа.

ДОРАНТ, *на Лукреция*.

1775 Но само вие с чар сърцето ми пленихте.

ЛУКРЕЦИЯ, *на Дорант*.

Защо с дела не ме до днеска убедихте?

ДОРАНТ

Ако баща ми пред баща ви обещава,
че брак ще сключим, туй не ви ли убеждава?

ЛУКРЕЦИЯ

И след такъв обет е нужно мойто мнение,
1780 а мен и в тоз момент измъчва ме съмнение.

ДОРАНТ

Признанието ми дано да го разсее!

На Клариса.

Обичайте Алсип, Клариса. Той копнее
по вас — коя би взел, ако не беше оня
несъществуващ брак. Но аз карез не гоня.
1785 А тайната ни — тя за двама ни остава.
Но вижте, че Алсип с баща ми приближава.

СЕДМА СЦЕНА

Жеронт, Дорант, Алсип, Клариса, Лукреция, Изабела, Сабина, Клитон

АЛСИП, *на Клариса, излизайки от дома ѝ.*
Родителите ни ни брака одобряват.

ЖЕРОНТ, *на Лукреция, излизайки от дома ѝ.*
И вашият баща на брак се съгласява.

АЛСИП, *на Клариса.*
Кажете само „да“ и сватба ще ви чака.

ЖЕРОНТ, *на Лукреция.*
1790 Кажете бързо „да“, за да не бавим брака.

ДОРАНТ, *на Лукреция.*
Съгласието си нима не ще дадете?

АЛСИП
Но глухонеми ли сте днеска вие двете?

КЛАРИСА
Със бащината власт се аз съобразявам.

ЛУКРЕЦИЯ
Чрез послушание дълга си изпълнявам.

ЖЕРОНТ, *на Лукреция.*
1795 Тогаз съвета на баща си изпълнете.

АЛСИП, *на Клариса.*
С баща си и със мен тогаз се съгласете.

Клариса влиза вкъщи заедно с Алсип и Изабела, а останалите се отправят към дома на Лукреция. Сабина и Дорант разговарят пътъм.

САБИНА

След брака ви дъждът навярно ще престане.

ДОРАНТ

Напротив, не се бой — той на порой ще стане.

САБИНА

Със грижи за дома ще сте обременен

1800 и надали тогаз ще мислите за мен.

КЛИТОН, *сам.*

От своите лъжи лъжецът пати често,

но щом е обигран, не свършва той злочесто.

Дорант успя все пак. И вие се учете

от примера му. Щом налага се, лъжете.

ПОЛ СКАРОН (1610–1660)

**ПОЛ СКАРОН
ЖОДЛЕ
ИЛИ ГОСПОДАРЯТ СЛУГА (КОМЕДИЯ)**

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Дон Хуан

Дон Луис

Дон Фернандо

Изабела

Лукреция

Жодле, слуга на Дон Хуан

Етиен, слуга на Дон Луис

Беатрис, прислужница на Изабела

Действието се развива в Мадрид

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Жодле, Дон Хуан

ЖОДЛЕ

Аз мисля, че или ума си сте затрил,
или Лукавия във вас се е вселил
и има пълна власт над вашата особа.
Да дойдете в тоз град в такава късна доба,
5 ни спал, ни пил, ни ял да тичате в нощта,
изливайки си все връз мене яростта!

ДОН ХУАН

Млъкни, глупако! Виж таз къща — точно тая,
която търсех аз.

ЖОДЛЕ

По-луд от вас не зная.
Кого ще търсите сред тази тъмнина?
10 Май Дон Фернандо?

ДОН ХУАН

Не, без малко не позна!
Аз тази нощ държа да видя Изабела.

ЖОДЛЕ

Кажете чавка ли акъла ви е взела,
ако в главата ви е имало все пак?

ДОН ХУАН

Щом трябва, цяла нощ не ще подвиеш крак,

15 ще бдиш безспир, дорде от глад загубиш свят.
От тази улица не ще се махна аз:
и да ме свари тук зората подранила,
аз искам, аз държа да срещна мойта мила.

ЖОДЛЕ

О, смъртни, виж: един часът ще е наскоро.
20 Та Дон Фернандо спи и няма да отвори.
От Бургос призори насам се устремихме,
по пътя и коне, и мулета сменихме,
цял ден препускахме безспирно, лудешката,
че все женитбата ти беше във главата.
25 Не е ли лудост в таз небивала тъмница
да кряскаш посред нощ подобно улулица?

ДОН ХУАН

О, смъртни, знай, че щом за тебе най е важен
суратът ти, тогаз ти по си глупав даже
от скот и с право аз заключил бих сега,
30 че ти, Жодле, си скот във дрехи на слуга.

ЖОДЛЕ

Без този подбив зъл!

ДОН ХУАН

Без ругатни пиянски!

ЖОДЛЕ

Без ухажори с вид на плашила бостански!

ДОН ХУАН

Ах, чудо! Щом се взрях на Иза във портрета,
усетих, че стрела прониза ми сърцето.

ЖОДЛЕ

35 Но как така един портрет възпламенява
душата ви дотам, че мира не ви дава?
Ако художникът, като че се фехтува,

размаха четката и образ нарисува
пленителен, като на първа хубавица,
40 моделът би могъл да е била грозница.
Кой би разбрал, че зад кораловите устни
се крият не зъби, а криви кости гнусни?
Портретът казва ли дали е с хубав стан,
дали във тоз момент била е със фустан,
45 дали тя с кльощава снага ще се окаже,
та за любов човек да не помисли даже,
дали ребрата ѝ не се така броят,
че прелести, уви, изобщо не личат?
Щом нейният портрет ума ви завъртя,
50 преди да сте разбрал каква е всъщност тя,
във себе си тогаз ще търсите вината.

ДОН ХУАН

Ах, като слушам как дърдори ти устата,
по-възмутителен от теб не виждам аз.

ЖОДЛЕ

От мен по-възмутен не виждам в този час,
55 щом трябва тук и там в тъмата да търча
и с вас под тоз балкон залудо да клеча.

ДОН ХУАН

Жодле?

ЖОДЛЕ

Да, Дон Хуан?

ДОН ХУАН

Портретът, без съмнение,
у Изабела е извикал възхищение.
Тъй сполучлив бе той!

ЖОДЛЕ

Аз бих се усъмнил...

ДОН ХУАН

60 Какво говориш?

ЖОДЛЕ

Май не я е възхитил.

ДОН ХУАН

Защо тъй мислиш?

ЖОДЛЕ

Как? Та аз прекрасно знам,
че тъкмо моя лик изпратен беше там.

ДОН ХУАН

Изменник! Май че ти с мен правиш си шега,
но знай, че аз ще те изкормя ей сега.

ЖОДЛЕ

65 Жодле не би посмял нелепости да ръси,
от страх сюртукът му от бой да не се скъса...

ДОН ХУАН

Е, хайде престани най-сетне със шегите!
Как случи се? Кажи.

ЖОДЛЕ

Май вие се гневите?

ДОН ХУАН

Че как не? Даже бих от ярост побеснял.

ЖОДЛЕ

70 Подир раздялата с Инфанта Кардинал
нали потеглихме от Фландрия със вас...

ДОН ХУАН

Е, и?

ЖОДЛЕ

Недейте ме прекъсва час по час.
... И във стремежа ви да стигнем в Бургос рано
летяхме през гори и ниви разорани,
75 но щом пристигнахме, мъж местен ни разправи
че брат ви бе убит, а след това сестра ви
отвлечена. Защо? — туй никой не разбрал.
От скръб изглеждахте като обезумял...

ДОН ХУАН

Защо със спомена за тези две беди
80 отваряш раната във моите гърди?
Да, брат ми е убит, сестра ми — осквернена,
но моята ръка така е закалена,
че на злодеите прескъпо ще платя
и гордо своята чест със меч ще защитя.
85 Сега портретът мен...

ЖОДЛЕ

И мен... Треперя цял
заради него, но какъв ответ бих дал,
когато тъкмо аз устата си отворя
в желанието си на вас да отговоря
и мигом вие ме прекъсвате ужасно.

ДОН ХУАН

90 Че говори със мен по-кратко и по-ясно!

ЖОДЛЕ

Как да говоря аз, когато друг приказва?
При разговора ред ще трябва да се спазва...
Та за портрета... Щях съвсем да го забравя.

ДОН ХУАН

Това дърдорене душата ми отравя.

ЖОДЛЕ

95 В Кастилия едва дойдохме живи-здрави
и своята щерка Дон Фернандо обеща ви,
а щом получихте портрета ѝ във дар,
във вас избухна плам по-силен от пожар.
И двайсет хиляди за зестра ви предложи,
100 а вие на свой ред си казахте, че може
девойката със ваш портрет да заплените —
със него като със стрела да я раните.
Каквото викнало, таквоз се отзовало.
Горкичкото моме дали би се поддало
105 на номера на тоз любовник обигран?
Небето, за беда, си имало друг план.

ДОН ХУАН

С историите си ще спреш ли този ден?

ЖОДЛЕ

Тоз спомен е добре да бъде възкресен
и във момента аз си го възстановявам.

ДОН ХУАН

110 И във момента ти съвсем досаден ставаш
и сигурно ще ме изкараш из търпение.

ЖОДЛЕ

Нали художникът показва намерение
и мене на портрет да нарисува.

ДОН ХУАН

Зная.

ЖОДЛЕ

И той не пожела да му платя накрая.
115 Сеньор, бях възхитен от тоз фламандец вещ.

ДОН ХУАН

С нелепостите си ти няма ли да спреш?
Кажи портретът ми дали ѝ е предаден,
или е изгорен, или от теб изяден?

ЖОДЛЕ

Но позволете да говоря по-спокойно
120 и аз ще ви предам разбрано и обстойно
как станаха нещата у вас през онзи ден.
Понеже лесно е да бъда изкушен
и с любопитство съм закърмен поначало,
ще ви призная, че аз вгледах се, за жалост,
125 във своя собствен лик — какъвто ме представи
художникът — нали безплатно бе направил
за мен един портрет творецът талантлив.
Реших да разбера кой по е сполучлив
и сложих с тази цел един до друг и двата.
130 Не знам кой дявол ме накара да изпратя
не вашия портрет, а моя... След това
от притеснение ме заболя глава.
Но времето е цяр за всякакви беди
и с мирни нощи то ме тъй възнагради,
135 че се освободих от всякакво смущение.
Но моля ви сега все пак, без докачание,
да ми простите за белята, дето сторих
по невнимание. Не ще се туй повтори.
Не бих си позволил лъжа...

ДОН ХУАН

А Изабела,
140 лика ти грубоват тя как ли е приела,
харесала ли е, Жодле, носа ти крив?

ЖОДЛЕ

Изглежда, че не ви е взела за красив.
Ако си съди сам човек за красотата,
ще срещаме безброй красавци по земята

145 и всеки нос тогаз ще бъде съвършен.
Но всъщност всеки нос от Бога е дарен.
Ако от грешката се днес безпокоите,
то утре сам ще ѝ нещата изясните;
та вие сте цял Феб — със чар ще я плените
150 и със признателност ще ми благодарите.

ВТОРА СЦЕНА

Дон Хуан, Жодле, Етиен

ДОН ХУАН

Шшт, виждам някой там... За дон Фернандо той би ни осведомил.

ЖОДЛЕ

Но господарю мой...

ДОН ХУАН

По-тихо говори.

ЖОДЛЕ

Той може да не знае.

ДОН ХУАН

Страхливец жалък, ти все още ли се маеш
155 или си търсиш бой?

ЖОДЛЕ

Пак бой ли? Хайде де...

На Етиен

Сеньор.

ЕТИЕН

Но кой е там?

ЖОДЛЕ

Прощавайте, къде живее Дон Фернандо?

ЕТИЕН

Това му е домът.

ЖОДЛЕ

Да, моят господар прав беше този път.

На Дон Хуан

Хей, зетко, тъстът ви живее в този дом.

160 Да чукаме тогаз.

ЕТИЕН, *настрани*

Какъв глупак съм, щом
показах им дома, където току-що
добрият господар се вмъкна! Ах защо
тъй сторих? Той не ще се бави, но добре е
да го предупредя.

ДОН ХУАН

Той значи тук живее?...

ЕТИЕН

165 О, да, но болен е и не понася врява.

Какво ви води тук?

ЖОДЛЕ

Нощта. Тя нам дарява
приятелство — затуй във тъмното вървим,
а пък от светлото ужасно се боим.
Норвежци сме — от край, скован от студ и лед,
170 там всеки, който спи, от Бога е проклет.
Аз никога не спя, а господаря ми
не можеш го видя за миг да зажуми.

ЕТИЕН

Че гледа да краде... Я да стои далече
от мен, че онзи ден на плана ми попречи!
175 И вие бяхте там — познавам ви чудесно.

ЖОДЛЕ

На лудост и на яд поддавате се лесно,
човече. Ако те подействат и на нас,
със удари безброй ще ви обсипя аз.

Изважда меча си.

Ще ви се втикне тоз меч остър във гърдите
180 като във ножница, щом още тук стоите.

Към Дон Хуан:

Ах, господарю мой, елате по-напред;
като че губя мощ и ставам все по-блед.

ДОН ХУАН

Хей, дебелак, ела да те попревъзпитам.

ЕТИЕН, *тихо*:

Аз теб, негоднико, оттук ще те изрита.

Високо:

185 Ще се отдалеча на двеста крачки аз;
последвате ли ме, ще има бой тогаз.

ДОН ХУАН

Какво пък, аз ще ви последвам.

Той тръгва след Етиен, който размахва меча си и избягва.

ТРЕТА СЦЕНА

Жодле, Дон Хуан

ЖОДЛЕ

Как търчи!

Уплаших се туй псе да не се разфучи.

А иначе от раз строшавах му ребрата,

190 по дяволите щях тоз пъзливца да пратя.

Видяхте ли отде тоз дебелак изникна?

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дон Луис, Жодле, Дон Хуан

Дон Луис слиза от балкона

ДОН ЛУИС
Хей, Етиен.

ЖОДЛЕ
Натам!

ДОН ХУАН
Слугата си той викна,
тоз, който току-що си духна на краката.

ДОН ЛУИС
Май някой в тоз момент следи ме дебнешката.
195 До Изабела чак би стигнала глъчта,
но любовта ми е по-ценна от честта.
Да бягам по-добре!

Оттегля се.

ПЕТА СЦЕНА

Жодле, Дон Хуан

ДОН ХУАН

С меч в ръка Дон Хуан търси Дон Луис, но мечът му се удря в този на Жодле, който от страх пада по гръб на земята и се опитва да се предпази от ботушите на господаря си.

Хей, ти, на място стой!
Щом мръднеш ще умреш.

ЖОДЛЕ

Ах, как ме ритна той!

ДОН ХУАН

Кажи ми кой си ти или ще те убия!

ЖОДЛЕ

200 Та аз съм Дон Жодле, роден съм в Сиговия.

ДОН ХУАН

А другият, къде се дяна той бе, гад?

ЖОДЛЕ

Изчезна на мига, като че бе крилат.
Дордето тука аз разправях се със тоя
страхливец, тичешком той скри се зад завоя.

205 А вие два пъти ме ритнахте в снагата
тъй силно, че ми се преплетоха червата.
Защо ли сте, сеньор, все тъй припрян на вид?
Не е ли странно, че мъжете във Мадрид
все през прозорците излизат?

ДОН ХУАН

Чу ли ти?

ЖОДЛЕ

О, да.

ДОН ХУАН

Учуден съм.

ЖОДЛЕ

210

Та туй и мен смути.

ДОН ХУАН

Не бива нищо тук да правя бързешката.

ЖОДЛЕ

Като че малко смут обзема ви душата.

ДОН ХУАН

Да, вярно е, Жодле. Я нека да разсъдим
защо се случва тъй.

ЖОДЛЕ

Добре. Дака да бъде!

215 Че и на мен се ще със вас да разсъждавам,
но, господарю мой, открито си признавам,
че със разсъдък аз не съм блестял, уви.
Дано със вашия все пак ми провърви!

ДОН ХУАН

В градчето Бургос аз в род беден съм роден
220 и всеки в този род бил честен и почтен.

ЖОДЛЕ

Чудесно!

ДОН ХУАН

Ала две злини ме сполетяха,
от фронта щом като под бащината стряха

се върнах: моят брат убит бе, а сестра ми —
отвлечена... Уви, безкрайна бе скръбта ми —
225 такава аз не бях изпитвал дотогаз.

ЖОДЛЕ

Да, лошо! От това не знам по-лошо аз.

ДОН ХУАН

Бащата мен избра за мъж на Изабела,
а чрез портрета ти тя теб за мен бе взела.

ЖОДЛЕ

Не беше зле.

ДОН ХУАН

Това остава между нас.

230 Затуй във полунощ в Мадрид пристигнах аз.

ЖОДЛЕ

Не бе чак толкоз зле.

ДОН ХУАН

И виж как любовта

доведе ме дотук.

ЖОДЛЕ

Прибързала е тя.

ДОН ХУАН

У Дон Фернандови попаднах на слуга,
той тъй се скара с мен, че вдигнахме кавга
и господарят му излезе.

ЖОДЛЕ

235

Аз видях

как той офейка.

ДОН ХУАН

Да, защото бе го страх,
че ще се стигне тук до по-голям скандал.

ЖОДЛЕ

Как и защо в дома е влязъл тоз нахал?

ДОН ХУАН

Дошъл е, тъй като въздиша по момата.

ЖОДЛЕ

Да, лошо.

ДОН ХУАН

240 Точно туй удари ме в главата.

ЖОДЛЕ

Да поразмислим пак.

ДОН ХУАН

Не, стига размишления!

Не се нуждая от глупашки разсъждения.

Понеже съм сега в позиция нелепа,

от любовта съвет получих, а подкрепа

245 от теб очаквам аз: ще бъдеш отсега
мой господар, пък аз ще стана твой слуга.

Портретът ти комай тук всички запленива.

Жодле мърда с уши

Какво ти става, че така с ушите шаваш?

ЖОДЛЕ

Предрешването ни май плаче за кривак.

250 Да поразсъдим: хич не си представям как
на мен ще сте слуга, пък аз — ваш господар.

Кажете ми тогаз къде ще търсим цяр,
във случай че и аз се влюбя в Изабела?

ДОН ХУАН

Не се грижи за туй! Мен само би обзела
255 душевна мъка, но за да се справя с нея,
съмненията си набързо ще разсея,
а щом се уточним да съм Жодле, тогаз
със другия слуга в контакт ще вляза аз
и с цел да разбера от него важна тайна,
260 ще споделя, че съм във плен на страст случайна.
А ти така ще си в туй време пил и ял,
че по-щастлив ще си от перуански крал
и няма въобще да чувстваш притеснение.

ЖОДЛЕ

Изглежда ми добро това ви предложение.

ДОН ХУАН

265 У Дон Фернандо теб богато ще гощават,
а моите страхове не ще ми мира дават
и завистлив към теб ще се покажа аз,
и все ще съм злочест до сетния си час.

ЖОДЛЕ

Но на гърба ви аз не мога да се метна,
270 бидейки Дон Хуан, така че да ме сметнат
за виден големец, тъй както някой път
постъпвахте със мен.

ДОН ХУАН

Когато в някой кът
окажем се сами, ще имаш тоз късмет.

ШЕСТА СЦЕНА

ЖОДЛЕ

Подбрани ястия — рагу, омлет, пастет,
275 кремсупи, сирена — ще ме поддържат сит...
А ние днес на вас, придворни от Мадрид
с добре зализан вид, достойни венценосци,
ще ви покажем тук бургоски рогоносци.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Изабела, Беатрис

ИЗАБЕЛА

Е, хайде, Беатрис, най-сетне престани
280 с дърдоренето си, багажа си стегни
и се махни оттук.

БЕАТРИС, *на излизане*

Все пак желала бих
да зная със какво пред вас се провиних?

ИЗАБЕЛА

Нима ти не разбра?

БЕАТРИС

Ах, не! Какво да сторя,
за да общувам пак с порядъчните хора?

ИЗАБЕЛА

285 Напускай!

БЕАТРИС

Ех, дано духът ми издържи!
На съвестта ми грях изобщо не тежи.
Ако съм спрямо вас виновна, о, Небе,
да пукна като ненадупчено шкембе.
Предателска душа туй зло ми причинява,
290 вината ми е в туй, че аз ви уважавам
премного... Май за вас по-ценен е сега

ласкателят, а не послушният слуга.

ИЗАБЕЛА

Така е. Ти блестиш с невинност и със чест,
такваз прислужница Мадрид не знае днес.

295 А не излезе ли ти във нощес потайно,
на бос крак да не би да вдигнеш шум случайно...

БЕАТРИС

Уви, аз вашата дантела на телта
бях закачила и излязох през нощта,
та вътре я прибрах — от кражба бе ме страх.

ИЗАБЕЛА

300 А говор защо чух?

БЕАТРИС

Молитви си шептах.

ИЗАБЕЛА

Нима? На висок глас?

БЕАТРИС

Така до небесата
ще стигнат и ще ми изпълни Бог молбата.

ИЗАБЕЛА

А от балкона ми дантелата ли скочи
или бе мъж?

БЕАТРИС

Че кой клеветник ме нарочи?

ИЗАБЕЛА

305 Аз лично го видях.

БЕАТРИС

Да, права сте, госпожо.

Това бе Дон Луис.

ИЗАБЕЛА

Туй име ме пробожда.
Нима бе Дон Луис?

БЕАТРИС

Да, братовчед ви беше.

ИЗАБЕЛА

И този хубавец какво чрез теб целеше?
Ти пусна ли го тук, лъжкиньо нечестива?

БЕАТРИС

310 Ако е грях, че бях към него милостива,
тогава можете със право да крещите.
Изслушате ли ме, не ще ме тъй вините.

ИЗАБЕЛА

Е, хайде говори. Дано ти вяра хвана.

БЕАТРИС

Държите ме встрани и затова тъй стана,
315 че истината скрих. Тук снощи в късен час
добрият Дон Луис дойде за среща с вас.
Понеже заваля, аз вкъщи го прибрах,
макар че от скандал изпитвам адски страх.
Но малко след като той прага ми прекрачи,
320 се чу, че някой вън на стъпалата храни.
Бе вашият баща — той тъй е гласовит,
че като него май друг няма в цял Мадрид.
И тъй като не бе затворена вратата
към вашия балкон, навънка бързешката
325 излезе Дон Луис. Щом вие се прибрахте,
с баща си май старспор подхванахте и бяхте
увлечени дотам, че Дон Луис, горкият,
със мъка издържа дъждовната стихия.

От жалкия му вид ме заболя душата
330 и щом като видях, че вече сте в кревата,
отворих му и той пак влезе и тогаз
ми каза, че държи да поговори с вас.
Отвърнах му със яд: „Веднага се махнете
и си в друг някой дом любовница търсете!“
335 Но той се просълзи и аз си рекох: „Друга
би му направила желаната услуга...“
Ала щом той пет-шест пистоли ми остави
в ръката и след туй похвали ми отпрати,
възкликвайки: „На вас, прекрасна Беатрис,
340 готов съм да даря халка със аметист!“
ще си призная, че яд в мене заклокочи
и че без малко щях връз него аз да скоча.
Но в следващия миг пак сетих жал в душата,
защото за добър приятел аз го смятам.
345 Кой повече от мен сега ви уважава?
За други съм овца, за вас лъвица ставам.
Щом Дон Луис видя, че аз не се шегувам,
че силна ярост в мен започна да бушува,
от вашия балкон той скочи на земята
350 и някакъв глух вик разнесе се в тъмата.
Затуй ме гоните. Заслужена награда
за мойта преданост... Това ли ми се пада?
Най-радостна аз бих била от всички тук,
ако ви свърже брак със подходящ съпруг.
355 Аз толкоз ви ценя и би било добре
и Дон Хуан това сега да разбере.
Той май пристигнал бил.

ИЗАБЕЛА

Какво? Пак Дон Хуан?

След Дон Луис — друг мъж противен, нежелан.
Та той ми вдъхва страх. Нима си ти представяш,
360 че удоволствие на мен с това доставяш?
Махни се, чуваш ли? Отивай си без време!

ВТОРА СЦЕНА

БЕАТРИС

Тежко ти, Дон Луис! Дано те дявол вземе!

Проклет да си навек, зяпачо вкочанен!

Дано не видиш ти, любовнико, бял ден!

365 Ах, има ли от мен по-клета във Мадрид?

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Фернандо, Беатрис

ДОН ФЕРНАНДО

Защо сте, Беатрис, в такъв окаян вид?

БЕАТРИС

Защото току-що изгонена аз бях
от вашта дъщеря, понеже й твърдах,
че тя със Дон Хуан ще има брак щастлив,
370 че вие няма как да бъдете против.

ДОН ФЕРНАНДО

Това не е претекст тъй да постъпва с вас.
Ще я разубедя... Кажете й тозчас
да дойде тук при мен.

Беатрис излиза

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ДОН ФЕРНАНДО

Начесто мойта Иза
и тази Беатрис във разправии влизат
375 и то за глупости: за гребен, за гердан,
за пудра, за бял прах, по пода разпилян,
затуй че не била затворена вратата,
за нищо... Ето че пристига дъщерята.

ПЕТА СЦЕНА

Дон Фернандо, Изабела

ДОН ФЕРНАНДО

Защо не мислиш ти за танци, за канцони,
380 а си се хванала слугинята да гониш?
Днес аз очаквам Дон Хуан от Алварадо
да дойде и това изпълва ме със радост.

ИЗАБЕЛА

Очаквайте си тоз съпруг, пък аз смъртта
ще чакам — по-добра от вас ще бъде тя.

ДОН ФЕРНАНДО

385 Нима и от смъртта аз по-жесток съм даже?
Как таз нелепост ти се сети да ми кажеш?
Ако умът ми се на ярост поддаде,
муцуната ти як пердах ще изяде.
Надменността ти аз ще скърша най-напред,
390 а след това ще те науча и на ред.
Нима ти някой франт избрала би си лично,
за да ти ближе той сопола методично,
или драскач превзет на строфи с римни двойки
или измамник на безхитростни девойки,
395 лентяй ли, знаещ как завързват се кордели,
как правят се на клуп копринени дантели
и как в каретата добре да се излегне!
Най-хубаво ще е такъв да не избегне
юмрука ми! Дали не вдигам празен шум?
400 Да не помислиш, че аз имам пачи ум?

Изабела се смее.

Виж как се смее тя, пък аз да плаче искам...
Какво ще ме възпре сега да се покискам?

Смехът ѝ няма как и мен да не прихване.
Нали не чувам плач, та тъжно да ми стане.

Смее се и той.

405 Какъв глупак съм аз!

ИЗАБЕЛА

О, татко, според мен
със основание сте много разгневен.

Показва му портрет.

Та вижте този портрет. Нима не сте съгласен,
че той представя ни лик толкова ужасен,
че болката ми бе напълно справедлива.

410 Когато гледам таз муцуна уродлива,
представям си какво реално е лицето.

ДОН ФЕРНАНДО, *вземайки портрета.*
Не бива за човек да съдиш по портрета,
защото външността начесто е лъжовна.
Понякога в джудже откриваш мощ духовна.

Вглежда се в портрета.

415 Не ще да е било на портретиста лесно
да нарисува лик на истински обесник.
Къде открих този зет противен, грозноват?
Направих страшен гаф и много ме е яд.
Изпърво мислех, че извадил бях късмет.
420 Как стана тъй? Нали ми казваха отвред,
че този Дон Хуан бил много тачен в Двора.

Връща ѝ портрета.

Разбирам те съвсем и няма с теб да споря,
но обещавай, че ти ще се държиш прилично
със него, а пък ще се заема лично
425 да търся изход, щом окаже се, че този
досаден кандидат хем глупав е, хем грозен.
Я виж — жена с воал към нас върви сега.
Как може? Аз държа да видя кой слуга

я пусна чак дотук без мое разрешение.

430 Кой върши в моя дом подобно престъпление.

ШЕСТА СЦЕНА

Дон Фернандо, Изабела, Лукреция (забулена)

ДОН ФЕРНАНДО, на Лукреция.

Госпожо, не ви знам коя сте, но ще кажа,
че помощ съм готов тозчас да ви окажа.

ЛУКРЕЦИЯ, на Дон Фернандо.

Това очаквах аз от мъж дотолкоз мил,
че даже в своя дом днес би ме подслонил.

435 Но моля насаме със вас да поговоря.

ДОН ФЕРНАНДО, на Лукреция:

Добре.

На Изабела:

Излез.

Изабела излиза.

СЕДМА СЦЕНА

Дон Фернандо, Лукреция

ЛУКРЕЦИЯ, *настрани:*

О, скръб, кажи какво да сторя,
та моите грехове да бъдат опростени
и теготите ми да бъдат заглушени?
Дано очите ми със сълзи на смирение
440 покажат, че платих за своето провинение.
Отново плам гори в очите ми неверни,
тоз плам ми носи срам, честта ми той почерни,
тез мои две очи с престъпния си грях
въздишки раждат в мен и аз изчезвам в тях.
445 Очи, плачете де! Въздишай моя гръд.

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани:*

Я глей, на таз жена красив ѝ е видът.

ЛУКРЕЦИЯ, *на Дон Фернандо, падайки на колене:*

Ръце, тез колене в прегръдка обхванете.
Сеньор, на моя вик за помощ откликнете!
В противен случай аз така ще си остана.

ДОН ФЕРНАНДО

450 О, браво! Явно сте прочела куп романи.

Вдига я.

На мене *Амадис* най-хубав ми изглежда,
пък мойта *Изабо* романи не поглежда.

Лукреция вдига воала си.

Та кой на вашата молба не би откликнал?
А да отказвам аз изобщо не съм свикнал.
455 Повярвайте ми, че без капка двоумение
ще отговоря днес на вашето тежнение.

ЛУКРЕЦИЯ

О, Дон Фернандо, аз не бих могла да скрия
какви са моят род и мойта орисия.
Ще кажа най-напред, че от баща си знам,
460 че някога във Рим се срещал с вас и там
в достойнствата ви той се бързо убедил
и заради това се с вас сприятелил.

ДОН ФЕРНАНДО

Аз зная наизуст таз строфа на Мере
и тя за случая приляга тъй добре.
465 Голям поет е той. Такива трябва нам:
да ги познаваме — престиж е туй голям.

ЛУКРЕЦИЯ

Ще кажа още, че във Бургос съм родена,
че моята любов във този град начена,
и тъкмо затова намразих го довека.
470 Та има ли съдба от мойта по-нелека!
Умира майка ми след моето рождение,
а зарад моето любовно увлечение
и татко ми умря. О, спомен угнетяващ,
защо ли мира ти на моя дух не даваш?
475 Диего д'Алварадо баща ми се зовеше,
той с мене все добър и все грижовен беше,
за бъдното на мен залагал бе, изглежда,
но аз не оправдах таз негова надежда.
Към братята ми той бе извънредно мил —
480 нали изпърво с тях Бог беше го дарил.
И тъй, растях си аз щастлива и богатата,
обаче любовта ми промени съдбата:
незнаен чужденец във Бургос се яви,
във рицарски турнир се с храброст прояви
485 и среща пожела със мене след турнира.
Бях поласкана аз от туй, че ме задиря,
и скоро моят дух от него бе пленен.

Щом той ми се закле, че влюбен е във мен,
аз своето сърце дарих му без остатък...
490 Макар и през сълзи ще продължа нататък:
за мой позор, уви, през тази нощ загина
единият ми брат, баща ми се помина
от мъка, а пък аз, без сълзи да пророня
и без да чувствам срам, увлякох се по оня
495 неверник. Две лета очаквах го нахалост,
ала във Бургос той не се вести, за жалост.
И тъй като разбрах, че той ме е забравил,
направо полудях, дома си изоставих;
готова да умра, проклинайки таз страст,
500 поех насам дано да го открия аз.
Нали ми се закле той във любов безмерна...
Красивата жена, уви, е лековерна:
щом нечие сърце държи да има, тя
да не разчита само на своята красота.
505 Аз, дон Фернандо, съм такава по начало:
душата си, уви, отдаде бях изцяло
на този звяр, че той на мен под чуждо име
представи ми се и набързо покори ме.
Заставам днес пред вас съвсем обезумяла
510 и своята съдба проклинам на провала.
Защо е срещу мен Небето разярено?
Надеждата ми бе в туй име подменено.
Разбрах, че ни един в града не го познава
и се учудвам как не спрях да се надявам.
515 И все пак в този град той бил е настанен,
нали с очите си видях го онзи ден.
Неблагодарник! Все се чудя и се мая
где да го търся, щом му името не зная.
Ако от моя плач е Господ трогнат бил,
520 надявам се, че той на мен би го разкрил.
И тъй като във вас човештина съзирам,
то помогнете ми подлеца да издира.
Тук всички ви ценят и вашето давление
ще му подежда — туй не буди в мен съмнение.

525 За моя мил баща не ще му споменавам,
на вашия престиж се само уповавам.
Ласкателни слова не казвайте за мен.

ДОН ФЕРНАНДО

Ще бъда верен ваш слуга от този ден,
тъй както предан бях на вашия баща —
530 нали и той за брат ме считаше... Честта
ще е за мен, ако въпросът се реши.
А мойта дъщеря ще ви поутеши.

ОСМА СЦЕНА

Беатрис, Дон Фернандо, Лукреция

БЕАТРИС

Сеньор, днес дон Луис ви моли най-горещо
да поговори с вас за много важно нещо.

ДОН ФЕРНАНДО, на Лукреция:

535 Госпожо, за момент ще бъда с друг зает.

Идете, Беатрис във моя кабинет.

А племенникът ми да дойде мигновено!

Лукреция и Беатрис излизат.

ДЕВЕТА СЦЕНА

ДОН ФЕРНАНДО

Таз дама е сестра на зет ми, несъмнено,
и ще ги срещна тук, щом братът е съгласен.

540 Но ще открия аз любовника опасен,
та бързо случаят да бъде разрешен.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Дон Луис, дон Фернандо

ДОН ФЕРНАНДО

Е, дон Луис, какво ви води днес при мен?
Какво могъл бих аз сега за вас да сторя?

ДОН ЛУИС, *държейки писмо*:

Един приятел мой вест прати ми наскоро,
545 че много важен спор ще трябва да реша.
Въпрос на чест било и за да не сгреша,
дойдох при вас да ви помоля за съвет,
защото с мъдрост сте, сеньор, познат навред.

ДОН ФЕРНАНДО

Но щом въпрос на чест при мене ви довежда,
550 защо във свой другар не храните надежда?
Аз мога друг да ви посоча за таз цел.
Писмото ли е туй?

ДОН ЛУИС

Да, бих ви го прочел.

ДОН ФЕРНАНДО

Четете, де, че аз съм днес без очила,
а буквите без тях са като във мъгла.

ДОН ЛУИС, *чете писмото*:

555 Днес братът на мъжа, когото
убихте заради любовно увлечение,
потегля към града, защото
желае среща с вас. С какво е намерение,
това не бих могъл да знам.
560 Предупреждавам ви, че той отива там,

та нещо лошо да не стане с вас.
И мисля, че добре постъпвам аз.
Дон Педро Озорио

ДОН ФЕРНАНДО
Къде се случи туй?

ДОН ЛУИС
Във Бургос.

ДОН ФЕРНАНДО
Кой бе той?

ДОН ЛУИС
Един приятел.

ДОН ФЕРНАНДО
Как? Убихте го в двубой?

ДОН ЛУИС
565 По невнимание. Туй през нощта се случи.

ДОН ФЕРНАНДО
Бих искал повече детайли да науча.

ДОН ЛУИС
Точ в точ ще го предам.

ДОН ФЕРНАНДО
Пестете си словата!

ДОН ЛУИС
Нали си спомняте във Бургос тържествата,
когато се роди на Изабела син^[1],
570 орисан един ден да стане властелин?
Един приятел мой не даваше ми мира,
дордето не приех да идем на турнира,

за да покажем там безстрашие и мощ.
Шест бика победих, преди да падне нощ,
575 пък и с борците аз не претърпях провал,
а вечерта ведно отидохме на бал.
Една красавица харесах, а и тя
хареса ме и в миг в нас пламна любовта.
Но щастieto ни за дълго не било —
580 последвано бе то от ненадейно зло.
Не питайте дали във нея влюбен бях:
на следващия ден отидох аз у тях,
от красотата ѝ бях толкоз за пленен,
че сетих за пръв път, че съм ошастливен.
585 И както с нея бях в една прекрасна вечер,
чух трясък на врата, веднага грабнах меч,
обхваната от страх се разтрепери тя,
взе свещника във транс и изгаси свещта.
В миг някой с удар ми нанесе лека рана,
590 но как допуснал бих да мина във отбрана,
веднага го сразих със смъртоносен удар
и в нощната тъма, без много да се чудя,
изчезнах. Ала щом разсъмна, се разбра,
уви, че бях убил единия ѝ брат.
595 Обаче със това не свършваше бедата:
оказа се, че той бе онзи мой приятел,
с когото бях дошъл, че моята любима
е негова сестра, че тя във Бургос има
роднини и била два месеца у тях.
600 Защо аз тез неща по-рано не узнах?
Защо със своята скръб сега ви отегчавам?
Понеже в Бургос мен май друг не ме познава,
незабелязано оттам изчезнах аз...
Така съм притеснен! Единствено на вас
605 разчитам в този момент съвет да ми дадете.
От състрадание към мен се проникнете,
сеньор, кажете ми сега какво да правя,
нима на сляпата съдба ще се оставя.
Дошъл е братът тук и още този ден

610 ще ме открие — в туй съм твърдо убеден.
Да му избягам ли? Това ще е нелепо.
Да го убия ли? Постъпил бих свирепо.
А как да го склоня да водим бой за чест!
Мен ме очаква смърт или живот злочест.
615 Но някой тропа.

ДОН ФЕРНАНДО

Да. Защо тъй грубо чука?
И кой е тоз нахал, какво той търси тука?

---

[1] Става дума за единствения син на Изабела Кастилска и Фернандо II Арагонски. Б. пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Беатрис, дон Фернандо, дон Луис

БЕАТРИС, *на дон Фернандо*:

Чудесна вест, сеньор, стотак ми се полага!

Я вашта дъщеря повикайте веднага,

че зет ви е дошъл — напудрен, строен, як,

620 а пък захилен е досущ като глупак.

И с накити покрит като китайски крал.

ДОН ЛУИС, *на дон Фернандо*:

А, значи тези дни, без аз да съм разбрал,

за братовчедка ми съпруг избрахте сгоден?

ДОН ФЕРНАНДО

О, да.

ДОН ЛУИС

Туй „да“ сега ме като нож прободете.

ДОН ФЕРНАНДО

625 Кажи й, Беатрис, тозчас да е готова.

БЕАТРИС

Търча...

Тя излиза

ДВАНАДЕСЕТА СЦЕНА

Дон Фернандо, дон Луис

ДОН ЛУИС, *настрани*:

Защо към мен съдбата е сурова?

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани*:

Извадих, няма що, тоз път голям късмет
със племенник злодей и със противен зет.
Таз къща от беди как бих опазил аз?

ТРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Беатрис, дон Фернандо, дон Луис, Изабела

ДОН ФЕРНАНДО

630 О, дъще, тук ела.

ДОН ЛУИС, *настрани*:

Мен май ме хваща бяс.

ДОН ФЕРНАНДО

Да срещнем твоя мъж!

ИЗАБЕЛА

Не! По-добре смъртта!

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Жодле, дон Хуан, Изабела, дон Фернандо, дон Луис, Беатрис

ЖОДЛЕ, следван от дон Хуан:

Харесва ми тоз дом! Такава красота!

ИЗАБЕЛА, настрани:

Ах, как е разкрасен!

ДОН ХУАН, настрани:

Ах, как е разкрасена!

ЖОДЛЕ, който е с шпори, си удря краката един в друг:

Тез шпори! Пак ми е петата наранена.

ДОН ФЕРНАНДО, на Жодле:

635 Добре сте ни дошъл, Монсеньор дон Хуан.

ДОН ХУАН, тихо на Жодле:

Отговори.

ЖОДЛЕ, тихо на Дон Хуан:

Тоз тъст е с мутра на глиган.

Повишавайки глас:

Добре заварил.

ИЗАБЕЛА, настрани:

Ах, какъв приятен лик!

ЖОДЛЕ, на Дон Хуан:

Не ще е на добро! Та пак ли тоз старик?

Не мога издържа. Тук съм като затворник.

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани*:

640 Тоз зет не е май в ред, щом през зъби говори.

ЖОДЛЕ, *на дон Фернандо*:

Защо все виждам вас наместо дъщеря ви?

ДОН ФЕРНАНДО, *на Жодле*:

Нещастнико, млъкни!

ДОН ЛУИС

Годеж ли ще се прави?

ЖОДЛЕ

Проклет досадник.

ИЗАБЕЛА

Но какво е туй сумтене?

ЖОДЛЕ

Та приближете се, чаровнице, към мене,
645 защото бих желал със взор да ви обгърна.
Аз, дон Фернандо, тъй съм петимен да зърна
я нейната ръка, я лакът или крак.

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани*:

Със право казва тя, че зетят е глупак.

ЖОДЛЕ

Ех, Боже, в този град са скъпи на съпруги.
650 Пет-шест целувки бих получил аз от друга.

Той дръпва грубо дон Фернандо за ръката и застава между него и Изабела.

О, ще я видя, пък каквото ще да става.

ДОН ФЕРНАНДО

Ах, как ме заболя!

ЖОДЛЕ

Безкрайно съжалявам.
Добри ми тъсте, аз съм лудо влюбен в нея.

На Изабела:

Най-сетне ви видях. Пред вас благоговей.
655 Държа и вие мен сега да уверите,
че с външния си вид аз радвам ви очите.

ДОН ЛУИС, настрани:
Започва се добре.

ДОН ФЕРНАНДО, настрани:
Тоз зет, какъв нахал!

ЖОДЛЕ

Избухват всички в смях. С какво съм ги разсмял?
Нима изложих се със думи неприлични?

Към дон Хуан

660 Жодле, при нас не са чак толкова тактични?
Аз мога ред неща в тоз дух да наговоря.
Хей, дон Фернандо, я да дойдат ваште хора.
О, май че те за вас хич грижи не полагат...

ДОН ФЕРНАНДО, настрани:
Не спира моят зет. А толкоз се излага.

Високо:

665 Заръчай, Беатрис, тук стол да донесат.

Дон Фернандо, Жодле и Изабела сядат. Предлагат стол на дон Луис, но той не сядат.

ЖОДЛЕ, на Изабела:

А сложила ли сте подплънки този път,
любезна господарке? Ако не сте, ще смятам,
че вие в кръста сте като за мен излята.

ДОН ЛУИС

Чудесен комплимент.

ЖОДЛЕ

А този, слънце мое,

670 какъв е той на вас, пък и днес тук защо е?

Голям зевзек ще е.

ИЗАБЕЛА

Мой първи братовчед.

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани*:

Наистина голям глупак е моят зет.

ДОН ХУАН

Какъв ти братовчед! Аз нещо подозирам.

ЖОДЛЕ

А клечки за уши у вас да се намират?

675 Ухото ме сърби, а мойта се преби,

дордето чистех аз днес своите зъби.

Пак прихнахте. Защо?

ДОН ЛУИС, *на Изабела*:

Но, братовчедке, тоз

натрапчив господин постави ви въпрос:

той казва, че държи от вас да разбере

680 дали на външен вид изглежда ви добре.

ИЗАБЕЛА, *на Дон Луис*:

Не съм се срещала с такъв до днешен ден

и той не би могъл да бъде с друг сравнен

по външност и по ум.

ЖОДЛЕ

Май всички тук тъй съдят.

А хилядарките нали във брой ще бъдат?

685 Ще трябва този въпрос сега да изясним.

ДОН ЛУИС

По сребролюбие сте просто несравним.

ЖОДЛЕ

Тез, дето мислят тъй, за мен са лицемери.

У Алварадовци таквиз не ще намериш.

ДОН ХУАН

С двамина братя май е този род честит?

ЖОДЛЕ

690 Единият умря — бе подло с меч убит.

ДОН ХУАН, *на дон Луис*:

Да знае дон Хуан кой тип го е с меч ръгнал,

той от гърдите му сърцето би изтръгнал.

Пък ако този злодей ми падне на ръцете,

във някой пресен гроб тогава го търсете.

695 Ще мина през пожар, през урви и дерета

и със зъби ще го разкъсам на парчета.

Подлец го е убил и подло се е скрил.

ДОН ЛУИС, *настрани*:

Я гледай, този слуга голям безсрамник бил!

На Дон Хуан

Обаче аз дочух...

ДОН ХУАН

Какво дочу, кажи?

ДОН ЛУИС

700 Погрешка туй било.

ДОН ХУАН

Не, не. Туй са лъжи.
Най-подло го убил.

ДОН ЛУИС, *на дон Фернандо*:
Та вижте дързостта му.

ИЗАБЕЛА, *настрани*:
Дано тоз страшен гняв да е на думи само!

ДОН ЛУИС, *на дон Хуан*:
Пределно дързък сте.

ЖОДЛЕ, *на дон Луис*:
Пък е и куражлия.

ДОН ЛУИС
Ще ви намеря аз.

ДОН ХУАН
Но аз не ще се крия.

ДОН ЛУИС
705 Ако не бяхме тук, добре ще го науча.

ЖОДЛЕ
Слугата ми е смел и по̀ е зъл от куче.

ДОН ЛУИС
Ах, чичо, тоз слуга!...

ДОН ФЕРНАНДО
Тук за какво се спори?
Годежът тъй почва ли?

ЖОДЛЕ, *на Изабела*:
Защо не побърборим
с теб, грижа моя, пък онез да си се карат!

710 Или подрънкайте на своята китара...
Да има веселба!

ДОН ФЕРНАНДО, *на Жодле*:

Това се иска днес.

А буди ли във вас домът ми интерес?
Сеньор, със щерка ми навсякъде минете.

Към дон Луис:

И вие, дон Луис и Беатрис, вървете
715 със тях. Приятели, да тръгваме тозчас.

ЖОДЛЕ, *предлагайки ръка на Изабела*:

О, аз съм във захлас.

ДОН ФЕРНАНДО, *на Жодле*:

Това е чест за нас.

Всички излизат с изключение на Дон Хуан

ДОН ХУАН

В съмненията ми просветва може би.

О, ще открия аз кой моя брат уби,
и своята сестра, уви, със срам покрита,
720 и нейният лукав, коварен похитител.

Но най-напред към дон Луис ще се насоча —
нали той тази нощ на улицата скочи.

Аз от слугата му подробности зная
и още ред неща ще разбера до края.

725 Но в случай че таз сган богата ме направи
за смях, не ще сдържа аз своите нерви здрави,
с пелин ще им вгорча суетните наслади
и не любов, а злост във мен ще се обади,
ако усетя, о, прекрасна Изабела,

730 че вече глупостта в ума ви връх е взела.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дон Луис, Етиен.

ДОН ЛУИС

Не ми пречи, недей, че вече хвърлих зара.

ЕТИЕН

Със дон Хуан добре нещата ти подкара:
с меч брат му умъртви, подлъга му сестрата,
остава ти да му отнемеш и жената.

ДОН ЛУИС

735 Е, да, защото на мнозина се осланям:
на теб, на Беатрис, пък и надежди храня
във братовчедката, а също и в бащата,
и в дон Хуан, но най разчитам на Съдбата.
А, ето Беатрис.

ВТОРА СЦЕНА

Беатрис, Етиен, дон Луис

БЕАТРИС

Това сте вий, сеньор?

ЕТИЕН

740 Не, Славният Могул.

БЕАТРИС

Я млък, Царю Фразьор!
На господаря ви говоря.

ДОН ЛУИС

Зетят как е?

БЕАТРИС

Изслушай ме и сам признай, че дебелак е:
на днешната софра тоз несравним юнак
се тъпка като вол и разкопча се чак.

745 След туй в салона той върху рогозка мръсна
излегна се в цял ръст и тъй си спа до късно.

Едва потънал в сън, разхърка се така, че
би заглушил дори мучене на даначе:
прозорец задрънча, стъклото се пропука...

750 И още ред бели успя да свърши тука.

ДОН ЛУИС

Горката Беатрис!

БЕАТРИС

Горкият дон Луис!

ДОН ЛУИС

На вас дължа, че съм все още оптимист.

БЕАТРИС

Така е и при мен. Но тази перспектива,
за съжаление, не прави ме щастлива.

ДОН ЛУИС

755 Смъртта бих предпочел. Попитайте слугата
дали не си държа златото под главата.
И още куп пари след ден ще ми дадат.

БЕАТРИС

Добре, но чуйте как нещата днес стоят.
Аз бързам, че от бяс е чичо ви обхванат
760 и много би желал враждите да престанат.
И Изабела е с потиснато сърце
и по главата с гняв тя удря се с ръце.
Ще трябва в тоз момент да се направи нещо —
желязо се кове, додето е горещо.
765 Щом риба в мътен вир не щете да ловите,
не чакайте чрез мен от скръб да се спасите.
Със Изабела днес се насаме срещнете,
вречете се, че куп неща ще й дадете,
служете си, сеньор, със най-изящна проза,
770 дарете й цветя — я лилия, я роза,
кажете, че безспир по нея ще тъжите,
въздишайте през плач, скубете си косите,
качете се на кон и твърдо заявете,
че като мъченик готов сте да умрете,
775 че дон Хуан не ще получи туй, което
желае, че ще си сам метнете въжетото.
Нахалът и да пречи, на кротък се правете,
смъртта и чумата на помощ призовете.
Не бойте се, че туй ще вдигне шум голям,
780 и знайте, че беглецът погубва си се сам.
И да пророните тогаз една сълзичка,
спомнете си какво ви казва Беатричка.

Подсмихвате се май на тез деминутиви,
но ние служим си и със суперлативи.

785 Аз ходя някой път при мой книжар познат,
с усмивка среща ме там спретнат автор млад
и все таквиз слова ми казва... Твърде много
аз този път със вас говорих. Хайде сбогом,
че господарката със дон Фернандо иде.

790 Тук скрийте се, сеньор.

Дон Луис се скрива.

Беатрис на Етиен:

Негоднико ехиден,
изчезвайте!

ЕТИЕН

О, сбогом, пробит ръждив петак.

БЕАТРИС

Ще заиграе днес по теб дебел кривак.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Фернандо, Изабела

ДОН ФЕРНАНДО

Бих предпочел смъртта, а не да се отмятам.

ИЗАБЕЛА

Но татко...

ДОН ФЕРНАНДО

Искаш май за луда да те смятам.

795 За брака ти аз бих приел по-късна дата,
защото тези дни във моя дом нещата
объркаха се тъй, че мира не ми дават.
Ти само на туй би могла да се надяваш.
Ядосан зетят бил... И мен ме яд обзема
800 на моя племенник... Какво да предприема?
Кой обвинен да бъде и кой оневинен?
И двамата сега са свързани със мен:
единият — по кръв, а другият — по чест.
И все пак аз не бих желал да съм злочест.

ИЗАБЕЛА

805 Нима от дон Луис е бил погубен братът?

ДОН ФЕРНАНДО

Уви! Обаче и на дон Хуан сестрата
презира дон Луис. Обърканост нелепа!
Но как да я лиша от моята подкрепа?
Днес дон Луис дойде при мен и най-достойно
810 и честно си призна, че бил обидил двойно
един човек... И тоз човек е моят зет.
Кого да подкрепя? И от кого съвет
да искам? Въобще аз нямам и идея

кой крив е и кой прав. Ах, май ще полудея!
815 Направо губя свят. О, Боже, що да сторя?
Ще трябва с дон Хуан за туй да поговоря.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ИЗАБЕЛА, *сама*:

Пък аз съдбата си проклета ще оплаквам...

Какво от този груб натрапник да очаквам?

Не стига ли, че бях от него отвратена,

820 та от нелепа страст да бъда огорчена?

Небе, защо на таз неволя ме осъди?

Защо сега държиш аз влюбена да бъда?

От злоба ли тоз мъж ме караш да обичам?

И името му аз не искам да изричам.

825 Щом той не е за мен, защо да го залюбя,

а щом подхождам му, защо да го изгубя?

Към тези две злини, защо ми трябва друга?

На тебе, дон Луис, не ща да съм съпруга.

Та как да те обикна, когато те презирам?

830 Ти страдаш, а пък аз, мерзавецо, примирам.

Не си играй със мен, натрапнико проклет,

За разлика от мен, ти си роден с късмет:

на мен, горката, ти успя да отмъстиш,

в любов ми се кълнеш и без да се червиш

835 разкриваш ми без свян любовния си пламък

и хленчиш, сякаш че за теб утеха няма.

Че утеши се де? Аз трижди се терзая,

обичам, но не бих могла да го призная.

Презирам ме и тоз гнет няма да престане,

840 че скоро дон Хуан съпруг щял да ми стане.

Омраза, страх, любов във мене се преплитат.

С тез чувства мога ли да бъда аз честита?

От таз неволя кой ще ме освободи?

ПЕТА СЦЕНА

Дон Луис, Изабела

ДОН ЛУИС, *излиза от скривалището си:*

Аз, аз ще сложа край на вашите беди,
845 да, аз от дон Хуан ще ви предпазя, мила.
И тъй като разбрах, че сте се променила
към Дон Луис, от който се бяхте отвратила,
че неговата обич сте вече споделила,
ако ми повелите, ще си обагря меча
850 на дон Хуан в кръвта и вие след туй вече
ще си признаете, чаровнице любима,
че мойта любов е с друга несравнима.

ИЗАБЕЛА

Как идва ти на ум за туй злодейство днес?
Нещастнико, тозчас от моя дом излез!
855 Аз в мен ще заглуша таз недостойна милост,
която родството по кръв е породило.
Кълнеш ми се в любов и чакаш одобрение,
излагайки ми туй престъпно намерение.
С коварната си страст не бива да се хвалиш,
860 защото в мен с това омраза ще разпалиш.
Иди си в Бургос — там на подлост се отдай,
иди си в Бургос — там трагедии играй,
сестрата измамй и брат й умъртви,
а мен злосторнико, на мира оставй.
865 Не ми ли стига туй неистово страдание,
та искаш с теб ведно да върша злодеяние?

ДОН ЛУИС

Ако все пак...

ИЗАБЕЛА

Млъкни! Подлец си ти, мръсник.
Млъкни, че ще надам тозчас ужасен вик.

ШЕСТА СЦЕНА

Беатрис, дон Луис, Изабела

БЕАТРИС

О, Боже мой, по-тихо! Под стълбите сега
870 е зетят с Дон Фернандо — ще чуят таз кавга.
Не може Дон Луис оттук да си отиде
незабелязано, защото ще го види
слугата му — той е в преддверието тясно
и там като че ли със пода се е сраснал.

ИЗАБЕЛА

875 Какво да правим?

ДОН ЛУИС

Аз...

ИЗАБЕЛА

Ще млъкнеш ли най-сетне?

ДОН ЛУИС

Ах, тоз проклет слуга.

ИЗАБЕЛА

Но ти си го надметнал.

Е, Беатрис?

БЕАТРИС

И аз не знам какво да сторя.
Във спалнята ви ли сега да го затворя?

ИЗАБЕЛА

Води го дето щеш. Оттук да се пръждоса!

Беатрис отвежда дон Луис в спалнята на Изабела.

СЕДМА СЦЕНА

Изабела, Беатрис

БЕАТРИС

880 Придайте си сега вид важен и ядосан
и наречете ме нахална, нечестива.

ОСМА СЦЕНА

Дон Фернандо, Жодле, Изабела, Беатрис, дон Хуан

ИЗАБЕЛА, тихо на Беатрис:

Добър бе тоз съвет. Ти тъй си предвидлива,
а явно моят глас бе странен и висок.

Високо:

Как смееш ти на мен да даваш днес урок?

885 Или си луда ти, или не съм аз сваятна.

Как позволи си таз обида тъй ужасна?

Бил грозен дон Хуан и хич не те привличал,
но аз какъвто е, такъв си го обичам.

Ако баща ми бе чул твойто гнусно мнение,

890 глупачко?...

ДОН ФЕРНАНДО, приближава се до Изабела и ѝ казва:

От какво е твойто възмущение?

ИЗАБЕЛА

О, заради едно изгубено бижу.

ЖОДЛЕ

На други го кажи. Аз лично всичко чух.

На Беатрис:

Не ме обичаш ти, лъжкиньо несравнима,
и подло ме срами пред моята любима.

895 Лисицо, кучко зла, маймуно, долна гад,

дано си счупиш крак, ръка, коляно, врат,

дано ти пес дръглив пикае на полите

в теб Церберът дано забие си зъбите!

И Церберът триглав, тоз страж на ада черен,

900 от тебе по-красив е и по-добронамерен.

ДОН ФЕРНАНДО, *на Беатрис*:
Веднага се махни оттук, глупачке злобна!

ЖОДЛЕ

Защо дължите таз хитруша долнопробна
в дома си?

ДОН ФЕРНАНДО, *настрани*:

Боже мой, аз цял от страх треперя.
Дано тоз грубиян сестра си не намери,
905 Той трябва с Изабел сега да се разправя.

На Жодле:

Ще трябва за момент навън да се забавя,
но своята дъщеря оставям с вас нарочно.

ЖОДЛЕ

Добре, отивайте, сеньор!

ДЕВЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, Жодле (седнал), Изабела (седнала), Беатрис.

ЖОДЛЕ, на Изабела:

Ах, хубост сочна,
напук на сродника ревнив, аз ви обичам
910 май повече   дори от милия ви чичо,
но бих желал да знам как дон Хуан приет е
във вашето сърце... Ах, моля ви, кажете.

ИЗАБЕЛА

Щом нужно е да съм напълно откровена,
ще кажа, че едва днес аз бях покорена
915 от любовта към вас. Преди туй отвращение
извиквахте у мен, за мое съжаление.
Кълна ви се, че чак когато ви видях,
изгарящия плам на любовта познах.
Щом своята любов ми давате в ответ,
920 излишно би било да търся друг късмет.
Уви, оказвам се пред мъчнотия крайна:
за обич да платя със обич дълготрайна,
но се оказва, че различна е цената.
С безспорния си чар пленихте ми душата,
925 във вас намирам туй, което обожавам,
и туй, което ме, изгоро, отвращава.

ЖОДЛЕ

Госпожо, току-що от вас чух реч прекрасна
и най ме впечатли това, че тя е страдна.
Туй философстване къде го усвоихте?

ИЗАБЕЛА

930 Ще ви го обясня и никога не бихте
се усъмнили в мен. Туй, дето ме привлича,

е ваше — затова аз много го обичам.
И взряна в тоз обект на моята любов,
треперя и горя във своя порив нов,
935 треперейки от страх, изгаряйки от страст.
Да, страдайки по вас, на вас се радвам аз.
Нима се среща скръб по-остра, по-ужасна?
Мълвейки тез слова, аз търся съпричастност,
обаче мойта скръб от туй не намалява
940 и чувствам, че за мен все по-опасно става.
Когато своя плам ни крия, ни показвам,
а с маска се стремя духа си да предпазвам,
таз маскировка хич не действа на съдбата —
безименно тегло тежи ми на душата.

ЖОДЛЕ

945 От туй, което чух, по-ясно не ми става...

Настрани:

И все пак любовта към нас я приближава,
защото гледаше към мене със внимание,
като че ли в ответ на нашето желание.

Високо:

Откакто ви видях, мой ангел покровител,

Настрани:

950 Но как да продължа, език мой, мой мъчител?
Слуга, ела любов да срещнеш вместо мен,
пък след това от мен ще бъдеш ти сменен.

ДОН ХУАН

Но, господине, аз...

ЖОДЛЕ

Подлец, прост измекар,
съвет ли даваш ти на своя господар?
955 Кой знае по-добре какво й аз желая,
кой с думи по-добре от теб ще я обая?

ДОН ХУАН

Госпожо, действам днес тъй, както ми нареждат.

ЖОДЛЕ

От страх трепери той в слугинската одежда.

Хей, по-учтив бъди, шеги не си прави,

960 умилквай се дори, тактичност прояви...

В туй време трябва аз да ида до вратата,

че щекотлив въпрос върти ми се в главата.

Дон Хуан и Изабела си говорят тихо.

БЕАТРИС, настрани:

Как да измъкна аз този дявол дон Луис

от спалнята й? Този злосторник луд, нечист...

ЖОДЛЕ, настрани:

965 Дали звездата й, като бурлив талаз,

не тласка Изабел неистово към нас?

Такъв голям късмет съдбата ми предлага,

че аз ще съм глупак, не действам ли веднага.

С туй господарят ми дано се примири,

970 а в случай че все пак не го той одобри,

с риск да го разгневя, аз ще докосна с устни

високия й кок. Аз няма да пропусна

тила й олисял и гладък като слива.

Туй кучешко лице какъв ли чар укрива,

975 очите на мъжа как може то да хване?

Как бих я съблазнил, ако сами останем.

Да, струва си все пак за туй да помечтаеш.

Ехей, слугата ми, във кой свят ти витаеш,

глупако, ти какво на дамата шушукаш?

980 Защо е този тих глас, да не си сгазил лука?

ДОН ХУАН

Говоря тихо аз, за да не ви смущавам.

ЖОДЛЕ

Високо говори, че малко ме съмняваш.

ДОН ХУАН

Добре, ще споделя с вас своето вълнение,
аз върша ред неща като в съновидение,
985 не съм тоз, който днес би трябвало да бъда,
по моя вид за мен не бива да се съди.
Представя ли си в миг, девойко възжелана,
тоз, който един ден съпруг на вас ще стане,
усещам аз как гняв духа ми завладява
990 и как се моят взор от ревност замъглява.
Навярно моята любов е прекалена,
и аз не знам дали ще бъде споделена.

ЖОДЛЕ

Оттам се отстрани...

На Изабела:

Ах, мен ме осени
безценен замисъл. В душата ми вълни
995 от чувства вихрят се и чезнат, а тя стене
и заедно със тях отделя се от мене.
Та как да я спася, чаровнице чудата?
Насладата аз сега ви гледам красотата,
тя мъти мисълта, ума ми пресушава.
1000 Проклетата Беатрис, май ти ми причиняваш
бедите. И без теб ще минем тук сега.

На дон Хуан:

Отивай си и ти, натрапчив мой слуга.

ИЗАБЕЛА

А хората какво ще си рекат тогаз?

ЖОДЛЕ

По-важно е това, което искам аз.

ИЗАБЕЛА

1005 Но Беатрис поне...

ЖОДЛЕ

И дума да не става.

Той изгонва Беатрис.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, Жодле, Изабела.

ЖОДЛЕ, *на Изабела*:

Кой би упрекнал вас, щом аз ѝ повелявам?
Я на балкона ви за малко да излезем
на въздух — казват, че той много бил полезен.

ИЗАБЕЛА

Когато лек ветрец задуха във най-вече.

ДОН ХУАН, *настрани*:

1010 Какво ли пък цели туй подличко човече?
Отблизо ще следя.

Оттегля се и се скрива.

ЕДИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Жодле, Изабела

ЖОДЛЕ

Е, да вървим тогаз,
тревого моя!

ИЗАБЕЛА

Не, оттук не мръдвам аз.

ЖОДЛЕ

Не мръдвате ли? Хм, туй странно го намирам.
А знаете ли, че, аз бързо се нервирам.

1015 Я тръгвайте след мен.

Иска да я принуди да го последва.

ИЗАБЕЛА

Какъв нахал! Как може
той да ме дърпа тъй брутално, мили Боже,
Дари ме с тежък дял ти, съдбо нечестива!
Какво, че тоз деспот твърди, че съм красива!
В смъртта ли трябва аз да търся утешение,
1020 за да избегна туй опасно положение?

ЖОДЛЕ

Кралице моя, милост!

ИЗАБЕЛА

Безочливо създание,
ако не бяхме днес в туй странно състояние,
изтръгнала бих ти сърцето и очите
с ей тези две ръце.

ЖОДЛЕ

Защо не позволите
1025 да ги целуна?

ИЗАБЕЛА

Ах, май вече прекаляваш
с тез обиди ти направо ме вбесяваш.
Пусни ме бе, нахал!

Тя се отскубва от ръцете му и избягва.

ДВАНАДЕСЕТА СЦЕНА

Жодле, дон Хуан

ДОН ХУАН, *изненадва Жодле:*

Натрапчив господар!
Че и ръцете й взел да целува с жар!

ЖОДЛЕ

Започна първо тя.

ДОН ХУАН

Нахалнико убог!

1030 Не си играй със мен, обеснико жесток.

Пияницо проклет, престъпнико, да знаеш,
че за таз наглост ти горчиво ще се каеш.

Започва да го ритва и да го бие с юмруци.

ЖОДЛЕ

Ах, господарю!

ДОН ХУАН

Ах, подлец!

ЖОДЛЕ

Не по корема!

Не по лицето! Не!

ДОН ХУАН

Ако с тояга взема

1035 да те налагам, ти ще нададеш друг вряк.

Забелязвайки Изабела:

Ах, Боже, туй е тя.

ТРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Изабела, Жодле, дон Хуан

ЖОДЛЕ, *нахвърля се на господаря си и почва да го бие:*

Ах, хубостнико, как
посмя ти таз мома пред мене да петниш?
Красива не била! Това ли ти твърдиш?
Дано ти вържат с връв краката и ръцете
1040 и на бесилото да те качат!

ИЗАБЕЛА

О, спрете!

ДОН ХУАН

Палач!

ЖОДЛЕ

Ще видиш как се крайници трошат.

ИЗАБЕЛА

Какво е сторил?

ЖОДЛЕ

Тъй му става някой път.
Но вижте го. Подлец! Че той не заслужава,
негодникът, дори вода да му се дава.

На дон Хуан

1045 Та значи, според теб, не е тя грозновата
и че достатъчно ум има във главата?

ИЗАБЕЛА, *настрани:*

Ох, ще умра! Защо ме мрази тоз глупак?

ДОН ХУАН, *настрани*:

Ще се разкрия веч. Ще трябва, няма как.

Високо:

Хей, знайте, че не съм...

ЖОДЛЕ, *отблъсквайки го*:

Негоднико, назад!

1050 Или ще те възпра с един кривак чепат.

На Изабела:

Изгонвам го. Дори сюртука ще му взема.

ИЗАБЕЛА

Не! Произвол такъв не мога да приема.

Настрани:

Изменник си е той, но да не го пръждосва.

ДОН ХУАН, *настрани*:

Как своя господар слугата ще ядосва!

1055 Мен ли тоз кучи син цели да предаде?

ЖОДЛЕ

О, ангел мой, за миг излизам.

Жодле излиза.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА СЦЕНА

Изабела, дон Хуан

ИЗАБЕЛА

Но къде?

ДОН ХУАН

Госпожо.

ИЗАБЕЛА, настрани:

Ах, дано да не изгубя свят.

На висок глас:

За свой мъчител зъл до днес ви смятах аз,
но ви обичах. Ах, как бях се заблудила!

1060 Към дон Хуан се бях духовно устремила.

Тогаз за дон Хуан ви вземах, а сега сте
слугата му Жодле.

ДОН ХУАН

Ах, ще умра от щастие!

Ех, ще се сбъдне ли най-свидният ми блян
законен ваш съпруг да стане Дон Хуан?

ИЗАБЕЛА, настрани:

1065 Но той не ме е хич обичал...

ДОН ХУАН

Ще призная,

че нищо друго аз тъй силно не желая.

В това залагам днес честта си, своята слава.

ИЗАБЕЛА

Стремлението ви и мен ме вдъхновява.

Оттегля се в дъното на сцената, за да говори с Беатрис.

ДОН ХУАН, *настрани*:

Как щях да съм щастлив, о, Изабела мила,

1070 да бяхте си на мен сърцето доверила.

До отчаяние днес всичко ме докарва:

аз вяра вдъхнах ви, но как на вас да вярвам?

Излиза.

ПЕТНАДЕСЕТА СЦЕНА

Беатрис, Изабела

БЕАТРИС

Май твоят ухажор отиде на далече,
госпожо. Дон Луис сега ще може вече
1075 да си замине.

ИЗАБЕЛА

Да, по-бързо да си ходи!

БЕАТРИС

Не се косете!

ИЗАБЕЛА

Я иди да го проводиш.
След туй в градината ела при мен.

Излиза.

ШЕСТНАДЕСЕТА СЦЕНА

Беатрис, Лукреция

БЕАТРИС, *настрани:*

Горката!

Разплакана жена съзирам край вратата.

Тоз призрак уродлив кого ли ще затрие?

1080 И нея, и мъжа дано ги Бог убие!

Излиза.

СЕДЕМНАДЕСЕТА СЦЕНА

ЛУКРЕЦИЯ, *забулена*:

Мен ме учудва туй, което той направи,
уж щял да бди над мен, а пък ме изостави,
и уж при нужда щял във помощ да ми бъде.

Прие ме с комплимент и сигурно отсъди,
1085 че след като за мен подслон осигурява,
той би могъл в града да се позабавлява.

Току-що хора чух сърдито да говорят,
да се заплашват и на глас висок да спорят
и чувствам, че добро не ми вещаят те.

1090 Да правя като тях на мен не ми се ще —
за по-изискани обноски аз ратувам,
затуй, на тръгване, със тях ще се сбогувам.

Тук има стая... Тя е май на Изабела,
ще вляза, че не съм си с нея сбогом взела.

1095 Но вътре виждам мъж. Това е той, о, Боже!
Ще го избегна ли?

ОСЕМНАДЕСЕТА СЦЕНА

Лукреция, дон Луис

ДОН ЛУИС, *настрани*:

Но Беатрис не може
да иска тука аз навеки да остана...

Обръща се към Лукреция, вземайки я за Изабела:

О, мила Изабел, защо сте тъй припряна.
Не ви преследвам, не, но знайте, че със вас
1100 горещо бих желал да поговоря аз.
Уви, по вас безспир въздишам по цял ден
и искам важна вест да чуετε от мен.
Отидох в Бургос аз, но там, за съжаление,
извърших, без да ща, ужасно престъпление.
1105 Упреквахте ме, че по друга се увличам.
Щом вас познавам, как аз друга ще обичам?
Да, аз си дадох вид, че очарован бях
там от една мома, с която се видях.
Макар че грозна бе, все пак я съжалих
1110 и няколко слова със нея размених.
За да ви уверя, тук още ще добавя,
че с друго име аз реших да се представя.
А след като оттам се върнах, интерес
към нея въобще не проявих до днес.
1115 Кълна се, че сега такава грижа нямам.

ЛУКРЕЦИЯ_, *сваляйки воала си*_:

Най-сетне хванах те, подлецо, във измама!
Да, аз съм грозната девойка, над която
ти уж си се смилил. Плени ми ти душата
тогава, а след туй до болка ме засегна
1120 и ще те мразя чак додето в гроба легна,
и все ще те коря, където и да ида.

Кой право ти е дал да смяташ за обида
туй, че на твоя плам не можех да отвърна?
Ако в тоз случай ти на мен бе гръб обърнал,
1125 без да си даваш вид, че много ме обичаш,
изменнико лукав, и без да ме наричаш
„кралице“, „ангел мой“, аз щях да имам днес
подкрепа от рода, свой дом, достойнство, чест...
И братец — жив и здрав. Това не се прощава!
1130 На помощ! Дръжте го!

ДОН ЛУИС

Госпожо, клетва давам,
че всичко ще е в ред...

ЛУКРЕЦИЯ

Ред в моя дух тревожен?

ДЕВЕТНАДЕСЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, Лукреция, дон Луис

ДОН ХУАН

Какъв е този смут?

ЛУКРЕЦИЯ, *разпознавайки своя брат:*

Кого съзирам, Боже?

ДОН ХУАН, *разпознавайки сестра си:*

Я, моята сестра!

ЛУКРЕЦИЯ

Та туй е моят брат.

ДОН ХУАН

И двамата, уви, в мен предизвикват яд.

ДОН ЛУИС

1135 Кому се сърди той?

ДОН ХУАН, *настрани:*

Сестра ми с поред мене
май има си вина. Това предположение
е допустимо, да, но фактите къде са?

Високо:

Нещастнице!

ЛУКРЕЦИЯ, *обръщайки се към дон Луис за помощ:*

Сеньор!

ДОН ЛУИС

Аз тук ще се намеся,

макар че тя цели да отмъсти на мен.

1140 С какво ли право ти...?

ДОН ХУАН

Та аз съм задължен.

ДОН ЛУИС

Но ти си прост слуга.

ДОН ХУАН

Заложил своята чест
за таз на дон Хуан.

ЛУКРЕЦИЯ, *настрани*:

Прикрива се той днес,
ала с каква ли цел?

ДОН ЛУИС

Двукратно тоз слуга
нахвърли се на мен!

Лукреция се готви да излезе.

ДОН ХУАН, *задържайки я*:

О, не, не! Аз сега

1145 не ще ви позволя навънка да вървите.

Кажете ми защо неистово крещите
и кой ви тук прие?

ЛУКРЕЦИЯ

Тозчас ще разберете.

Потърсих Изабел във тази стая, дето
най-често тя стои, и този мъж видях.

1150 Той изненадан бе, а мен ме хвана страх:
Защо ли тук е скрит? Когато той понечи
да бяга, закрещях със цел да му попреча.

Ако не бяхте там, той щеше да избяга.

ДОН ХУАН

Достатъчно! Това честта ми днес засяга.

1155 Но нека таз врата затворя.

ЛУКРЕЦИЯ, *настрани*:

Ах, умирам...

ДОН ХУАН, *вземайки меча си в ръка*:

Да видим дон Луис какво ще демонстрира?

ДОН ЛУИС, *вземайки меча си, на дон Хуан*:

От тоз меч ще умреш.

ДОН ХУАН

Ще видим!

ЛУКРЕЦИЯ

Милост, Боже!

Чука се на вратата.

ДОН ЛУИС

Я, чука се...

ДОН ХУАН

Как тоз дуел ще се отложи?!

ДВАДЕСЕТА СЦЕНА

Дон Фернандо, Лукреция, дон Хуан, дон Луис, Изабела и Беатрис, отвън.

ДОН ФЕРНАНДО, *отвън*:
Вратата да строшим!

ЛУКРЕЦИЯ

Дали да не отворя?

Насочва се към вратата.

ДОН ХУАН, *говорейки тихо на сестра си*:
1160 Ще бъда разпознат от сбралите се хора.

ЛУКРЕЦИЯ, *викайки към дон Фернандо*:
Елате тук, сеньор, и вижте какво правят!

ДОН ФЕРНАНДО, *след като разбива вратата*:
Я спрете тоз дуел, че аз ще се разправа
с тоз, който не склони да си остави меча.
О, Боже, още ли беди ще се изпречат?

Към Лукреция и дон Луис:

1165 Лукреция, как тъй сте тук със дон Луис?

Към дон Хуан:

Сеньор, а вие как, по нечий ли каприз
дойдохте в този дом да сеете раздори?

ДОН ЛУИС
Сега ще обясня.

ДОН ХУАН, *прекъсвайки го*:
Не, аз ще отговоря.

Към дон Фернандо:

От него по-добре го знам. Но първо вие
1170 кажете дали тук Лукреция се крие
и дали дон Луис е близък ваш роднина.

ДОН ФЕРНАНДО

О, да.

ДОН ХУАН

Не е ли туй достатъчна причина
слуга да защити честта на господар,
ако нападнат е от непочтена твар.

ДОН ФЕРНАНДО

1175 Естествено.

ДОН ХУАН

Та виж как станаха нещата:
Щом викове дочух, пристигнах тичешката;
Разбрах, че дон Луис Лукреция заварва
там, дето Изабел си нощите прекарва,
и че след остър спор разплакала се тя.
1180 Той в тази стая май е бил от сутринта,
защото никой друг мъж днеска не видях
оттук да мине, пък аз все пред входа бях.

ДОН ЛУИС, *нахвърляйки се срещу него*:
Непоносим слуга! Той явно прекалява!

ДОН ХУАН

Не съм завършил аз. Тъй в крайна сметка става,
1185 че моят господар, на щерка ви мъжът
обиден бе и то двустранно — един път
заради Изабел, а втората обида
зарад Лукреция. Та как да не се видя
принуден с остър меч да браня нашта чест?
1190 Бях длъжен с дон Луис да свърша още днес.

ДОН ЛУИС, *нахвърляйки се пак върху дон Хуан*:
Ще свършиш, без да си започнал! Как така?

ДОН ФЕРНАНДО, *разделяйки ги*:
Нима сте полудял? Как на Жодле ръка
ще вдигате. Жодле, кой дявол ви заплете
във тази разпра?

ДОН ХУАН

Не, сеньор, не ще ме спрете.

1195 Убивам го.

ДОН ФЕРНАНДО

Жодле, бъдете разсъдлив
и скрийте този меч.

ИЗАБЕЛА, *настрани*:

Показва се ревнив
дори слугата му, за моя изненада.

ДОН ХУАН

Аз трябва да реша надлежно тази свада.
Но от любов към вас желал бих да предложа
1200 веднага този спор нелеп да се отложи,
при следния разчет: понеже ми е близка
Лукреция, от вас, сеньор Фернандо, искам
да кажете тозчас да предадат на брат й.
На вас, сеньор Луис, да отсекаат главата,
1205 но таз съдба и дон Хуан да сполети.

ДОН ЛУИС

Не съм съгласен. О, представяш ли си ти,
пред хора като теб как бих поел обети?

ДОН ХУАН

Но дон Хуан съм аз — в туй сигурен бъдете.
В противен случай той би ви убил завчас.

1210 Разбрахте ли, сеньор, че дон Хуан съм аз.

ДОН ФЕРНАНДО

Добре. Така да е, щом толкова държите.

На Дон Луис:

Е, племеннико?

ДОН ЛУИС

Щом се вие съгласите,
аз също бих приел.

ДОН ХУАН, *на дон Фернандо:*

Бъдете убеден,
че дон Хуан, сеньор, не ще е против мен.

ДОН ЛУИС

1215 Ще го намеря ли аз утре в този кът?

ДОН ХУАН

Разбира се. И без да биеш дълъг път.

ДОН ФЕРНАНДО

Ще го потърся днес.

ДОН ХУАН

Да бях ви придружил?

ДОН ФЕРНАНДО

Елате.

ДОН ХУАН, *настрани:*

Ха дано Жодле не е препил!

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лукреция, Изабела

ЛУКРЕЦИЯ

Любезният ви тон мен доста ме смущава,
1220 прекрасна Изабел... Аз вече заминавам.

ИЗАБЕЛА

Да ни напуснете, туй няма да е честно,
а пък и старият не се подвежда лесно.
Той всичко схваща в миг, надява се дори
вас с брат ви още днес да може да сдобри
1225 без трудности... Дано не съм се заблудила.

ЛУКРЕЦИЯ

Единствено смъртта би моя брат склонила.
От мен, нещастната, се бързо отървете,
че на годежа яд ще има да берете.
За дон Хуан сега ще отбележа само,
1230 че външният му вид не скрива същността му.

ИЗАБЕЛА

Той идва. Моля ви, тозчас се оттеглете,
по този коридор в градината идете;
и аз ще дойда там, щом се освободя,
но първо дон Хуан оттук ще проследя.

Лукреция излиза, а Изабела се скрива.

ВТОРА СЦЕНА

ЖОДЛЕ, *сам, чистейки си зъбите:*

1235 Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,
че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

По принцип чесън аз бих предпочел пред лука.

Ако изискан мъж случайно дойде тука

и аз, преди това, съм доста чесън ял,

1240 той миризмата ми едва би изтърпял

и, хващайки се за корема, намусен би си казал:

„Това е непристойно! Съвсем съм отвратен.“

О, Господи, бъди благословен,

че с тоз недъг си ме белязал:

1245 заради чесъна пристойността заряхах.

Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

Съдбата е безспорен спец,

щом е направила от мен такъв подлец,

1250 когото нищо нивга не обижда.

И не случайно аз в един мерзавец виждам

човек със по-голям късмет

от този на църковния прелат

или на принца в кралския палат.

1255 И да го хвърлите на смет,

негодникът ще бъде разпознат.

Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

Щом дойде ми на ум, макар и за момент,

1260 че тялото ми е обречено на тлен,

туй тяло, във което гордостта

съжителства със мъдростта,

от смъртен страх съм мигом вцепенен.

Ако в лицето плеснат те с ръка

1265 няма обидата ще е такава,

че на дуел да се със някого сражаваш?

Ще сториш страшна глупост, постъпиш ли така.

Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

1270 Ако бръснар лика ти с бръснача си допре

(а той си е магаре, негодник и скубач —

това от всеки знае се добре),

та щом бръснар допре до твоя лик бръснач,

човешкия ти вид съсипва той,

1275 но ти не почваш с него бой,

пък от един плесник надаваш вой,

припадаш и се разгневяваш.

Нима **убит_от_бит** не различаваш?

Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

1280 че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

За мене по не струва от хилаво добиче,

тоз, който нищо друго не обича

освен умело да върти рапира,

със кон да галопира

1285 или със пистолет да се развлича.

Та да прибягваме ли до дуел,

когато някой с нещо ни засяга,

след като знаем, че светът е счел,

че може да решава тез спорове с тояга.

1290 Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

О, лъвовете ръмжащи, във вас гневът говори

и изяснява щателно нещата

и във града, и сред полята.

1295 Припомням ви, сеньори,

че по-охотно се изяда

един плесник, а не хиляда.

Ако един плесник не е позор за вас,

чест липсва ви. Е как ще знаете тогаз

1300 кои от мъртвите са в рая или в ада?

Честта ми, зъбки мои, изчистени ви иска,

че ако ви загубя, голям ще бъде рискът.

ТРЕТА СЦЕНА

Беатрис, Жодле

БЕАТРИС, държейки ключ:

Любезни, Дон Хуан, търсиха ви навред.

ЖОДЛЕ

Та аз не съм се крил... Със нещо бях зает.

1305 Че кой ли търси мен?

БЕАТРИС

Май трима досега:

и племенникът ви, и вашият слуга,

и тъстът...

ЖОДЛЕ

Тъкмо бях с един готвач прочут

и с него ядохме солен говежди бут

със чесън — от сантал бе по-ароматичен.

1310 Какъв е този ключ.

БЕАТРИС

За стаята ви. Лично

от Дон Фернандо бе за вас определена —

широка е и е разкошно натъкмена.

ЖОДЛЕ

Защо така реши?

БЕАТРИС

От клюки се страхува.

Че зет му засега не бива да нощува

1315 във близост с Изабел...

ЖОДЛЕ

Ах, скъпа Беатрис,
обичам ви безкрай. Не е туй мой каприз,
че във сърцето ми, откакто аз се знам,
към Беатрисите гори любовен плам.

БЕАТРИС

По Донхуаните отдавна аз си падам,
[1320](#) щом тук пристигнахте, по вас аз взех да страдам.

ЖОДЛЕ

Дано е Господ с мен!

БЕАТРИС, *подавайки му ключа:*

Но ключа си вземете.

ЖОДЛЕ

Ами защо дотам да не ме заведете?

БЕАТРИС

Е, хайде, че натам поемам аз веднага.

ЖОДЛЕ, *задържайки я:*

Ах, изкусителко, не можеш ми избяга.

Беатрис се освобождава от него и се втурва навън.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ЖОДЛЕ, *на Беатрис, която изчезва:*

1325 Но стига. Трябва ли по вас да пламенея,
щом вие сте за мен неуловима фея?

ПЕТА СЦЕНА

Изабела, Жодле

ИЗАБЕЛА

Я гледай, Дон Хуан след Беатрис как тича!

ЖОДЛЕ

Аз просто с туй целя ума си да развличам.

ИЗАБЕЛА

Пък аз ви смятах за сърцат, за куражлия.

ЖОДЛЕ

1330 Минава с възрастта таз детска заплесия.

ИЗАБЕЛА

Не ми се ще да съм със лошо впечатление
от вас и с нещо в мен да будите съмнение.

ЖОДЛЕ

Щом трябва ти съпруг, търси си друга сгода,
по-важна е за мен днес госпожа Природа

1335 Обрекъл съм й аз душата си отколе,
какво, че някой бил от нея недоволен.

ИЗАБЕЛА

За да не ви гневя, оттеглям се тозчас.

ЖОДЛЕ

Красавице, това очаква се от вас.

Изабела излиза.

ШЕСТА СЦЕНА

ЖОДЛЕ

Постъпих зле. Нали бе видно отнапред,
1340 че нейното сърце не е от бучка лед.
От Аристотел знам, че нивга на жената
не моли се мъжът, че трябва за косата
той да я улови, врата ѝ да извие,
а щом наложи се, шамар да ѝ зашие;
1345 не стига ли шамар, с юмрук си послужи,
юмрукът щом е слаб, тояга приложи.
Висш дълг е на мъжа жена си да притиска
тѣй, че да прави тя каквото той поиска.
Но... идва цензор лош — по-лош от всеки друг.

СЕДМА СЦЕНА

Дон Фернандо, Жодле

ДОН ФЕРНАНДО

1350 Навсъде, дон Хуан, ви търсих.

ЖОДЛЕ

Аз съм тук,
любезни, дон Фернандо, готов да служа вам.

ДОН ФЕРНАНДО

Ами къде ли е Жодле?

ЖОДЛЕ

Сега не знам,
но ще го доведе до края на този ден.

ДОН ФЕРНАНДО

Ще ви предложа план, макар и убеден,
1355 че много труден е.

ЖОДЛЕ

Какъв е той?

ДОН ФЕРНАНДО

Веднага
би трябвало, уви...

ЖОДЛЕ

Щом толкоз се налага...

ДОН ФЕРНАНДО

... да сте извън града.

ЖОДЛЕ

На мен ми туй не пречи.

ДОН ФЕРНАНДО

Дуел ви чака там.

ЖОДЛЕ

Това е лошо вече...

Опасно е за мен, обаче бих склонил,

1360 ако със туй на вас полезен бих ви бил.

ДОН ФЕРНАНДО

Нанесена ви е обида непростима.

ЖОДЛЕ

Как може дон Фернандо в главата ум да има,
а да говори с мен като обезумял.

ДОН ФЕРНАНДО

Спокойно, дон Хуан. Как впрочем сте разбрал,
1365 че съм лишен от ум във този случай аз?

ЖОДЛЕ

Та за обиди ли в такъв напрегнат час
ще ми говорите!... И пет пари не давам...

ДОН ФЕРНАНДО

Напомням ви, че аз дълга си изпълнявам.

И вие ако тъй на вашия държите,

1370 избягвайте на друг това да доверите,

а още днеска меч в ръката си стиснете

и със убиеца на брат си се срещнете.

Неволно или не, той брат ви е убил

в една нощ тъмна... Кой друг би му отмъстил?

ЖОДЛЕ

1375 Туй става нощем?

ДОН ФЕРНАНДО

Да.

ЖОДЛЕ

Друг нека отмъсти!

Щом сръчно през нощта той остър меч върти,
то с мене през деня ще свърши триж по-лесно.
Ще трябва, дон Фернандо, да си признаем честно,
че този престъпник е дотолкова умел
1380 и толкоз е дързък е, че може на дуел
мнозина моя род да повали завчас.

ДОН ФЕРНАНДО

Аз мисля, че кураж не липсва днес на вас?

ЖОДЛЕ

О, да, във този момент се чувствам куражлия,
ала кажете ми къде да го открия.
1385 Дали е нейде тук или пък е на път?
И как се казва той? Къде му е домът?

ДОН ФЕРНАНДО

На дон Луис ли?

ЖОДЛЕ

Не, и дума да не става!

Със племенника ви не ще се аз сражавам.
Родът ви е прочут, от всички е ценен
1390 и тъй като респект извиква и у мен,
пред дон Луис днес бих желал да коленича
от уважение и бих го заобичал.

ДОН ФЕРНАНДО

Той вам е причинил и друго огорчение,
а според мен и то изисква отмъщение —
1395 оплака ми се днес от него и сестра ви.

ЖОДЛЕ

Той и на нея зло навярно е направил,
обаче аз пред Бог съм твърда клетва дал,
че заради жени не влизам във скандал.

ДОН ФЕРНАНДО

Вас явно ви е страх — това не ви приляга.

ЖОДЛЕ

1400 И тъй да е, нима туй тъста ми засяга?

ДОН ФЕРНАНДО

Напротив, лично мен засяга ме то много.

ЖОДЛЕ

Тъст злобен и свадлив, тъст, който съди строго,
тъст, зажаднял за кръв, за ядно отмъщение,
тъст, който тика ме да върша престъпление.

1405 Нещастният ви зет, какво ви е той сторил,
че неговата кръв да се пролее скоро?

Дали пък Велзевул не ви вас подстрекава
да будите в мен мъст? Дано ви мир не дава!

Не просто тласкате към човекоубийство,

1410 днес вашите сплетни целят зетубийство,
целят да стане то сега, преди софрата.

Сеньор, не е ли туй върхът на лошотата?

ДОН ФЕРНАНДО

Но вашият слуга се врене току-що
заради вас във бой да влезе.

ЖОДЛЕ

Че защо

1415 да не го стори той? Аз бих го поощрил.

ДОН ФЕРНАНДО

Зарад сестра и брат не бихте ли се бил?

ЖОДЛЕ

За да участваш в бой е нужно настървение,
а то ми липсва днес — не съм във настроение.

ДОН ФЕРНАНДО

Аз мислех, че сте смел, но явно съм се лъгал.

ЖОДЛЕ

1420 Когато с остър меч врагът ми ме наръга,
дали ще са добре сестра ми, моят брат?
Хей, тъст, човек, маймун, спри, че ме хваща яд!

ДОН ФЕРНАНДО

Я другаде в Мадрид жена си потърсете.

ЖОДЛЕ

А вие някой Сид тогаз предпочетете,
1425 хем с меч да ви срази, хем да ви стане зет.

ДОН ФЕРНАНДО

Очаквайте от мен омраза занапред,
пъзливце! Такъв друг няма в този свят.

ЖОДЛЕ

О, Дон Фернандо, аз, макар че сте зъбат,
на лютия ви нрав ще съм заклет слуга,
1430 такъв и с щерка ви ще бъда отсега.

ДОН ФЕРНАНДО

Но не и аз! Държа тозчас да си вървиш
и знай, че скъпо ти на мене ще платиш.

ОСМА СЦЕНА

Дон Хуан, дон Фернандо, Жодле

ДОН ХУАН

Ядосан сте, сеньор. Защо, уви, такъв сте?

ДОН ФЕРНАНДО

Тоз неудачен зет!

ЖОДЛЕ

Я по-учтиво, тъсте!

Дон Фернандо заплашва Жодле, който излиза.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, дон Фернандо

ДОН ФЕРНАНДО

1435 Ще трябва да държим този зет от нас далече.
Безспирно спори с мен... Току-що той ми рече,
че за обидата не търсел отмъщение
и че по-склонен бил да има помирение.
Като добър слуга на господар плашлив,
1440 внушете му да е по-малко отстъпчив,
да бъде убеден, че трябва като мъж
да действа в случая, да е поне веднъж
корав, непримирим, да се държи достойно,
понеже дон Луис обидил го е двойно.
1445 Противникът му е със мощ неоспорима,
но пък обидата нима е поносима?

Към господаря си грижлив се покажете,
Жодле, и мъжество в душата му вдъхнете.
Аз знам добре кога и как да реагирам,
1450 обаче родов дълг в този случай ме възпира.
Но дон Фернандо днес постъпил би различно,
ако от дон Луис обиден беше лично.
Юначност трябва той да прояви този път!
Врагът му чака го на онзи кръстопът
1455 и май си е втълпил, че му внушава страх.
Ще го предупредя.

ДОН ХУАН.

Уви, аз не разбрах
той точно за какво да търси отмъщение.

ДОН ФЕРНАНДО

Той идва. Вие сам от него обяснение
ще чуετε.

Иэлиза.

ДЕСЕТА СЦЕНА

Жодле, дон Хуан

ДОН ХУАН

Жодле, Държа да уточним
1460 днес още за какво ще трябва да мъстим.

ЖОДЛЕ

Отиде ли си?

ДОН ХУАН

Да, замина си.

ЖОДЛЕ

Прекрасно!

Преди минути той ядоса ме ужасно.
Сеньор, аз мисля, че достатъчно се крихме.
Да спрем! Не бих желал да ставаме за присмех,
1465 че дон Луис със нас би се погаврил даже.
Подсторвахте ли го?

ДОН ХУАН

О, да, но без да кажа,
че аз съм дон Хуан. От тебе не бих скрил,
Жодле, че тези дни съвсем си бях втълпил,
че този ухажор задиря Изабела,
1470 щом във салона си тя беше го приела.
Признавам си, че бях дотолкова ядосан,
че вече бях готов меч с него да кръстосам.
И ако тоз дуел склоних да се отложи,
то беше, тъй като сам прецених, че може
1475 да стане нещо тук, което засега
в ума ми се върти, и питам се кога
ще разбере дали то мен ще наскърби

или пък разгневи. Кой знае? Да не би
това от Беатрис да дойде? Вярвам само,
1480 че Изабела в тези истории пръст няма.

ЖОДЛЕ

Дали единствено за ревност се касае,
сеньор? От друго май умът ви се терзае,
освен туй дон Луис посегна на честта ви.
Аз ясно тези неща не мога ви представи,
1485 че всеки с нещо все ги преувеличава
и затова, уви, се трудно проумяват.

ДОН ХУАН

Не си прави труда. Аз вече вниквам в тях.
Сполитат ме беди, но мен не ме е страх —
тъй става тези дни, тъй бе и преди време.
1490 Кой е в течение?

ЖОДЛЕ

Май всеки.

ДОН ХУАН

Яд обзе ме!

Така съм разгневен. Осланям се на вас.
А дон Фернандо, той дали е против нас?

ЖОДЛЕ

Със дон Луис кръвта го свързва, ала той
държи се спрямо вас съвсем като със свой
1495 и иска дон Луис днес удовлетворение
да ви даде. И той ме чака с нетърпение,
уж аз съм дон Хуан.

ДОН ХУАН

Ще го сразя от раз.

Но уличен дуел не ще приема аз.
Играчка е за мен двубоят на паважа,

1500 там аз не бих се бил и искам да ти кажа,
че ако търся мъст, държа това да стане
извън града — нали тъй става във Испания.
В противното не ща да бъда убеждаван,
по принцип аз такъв двубой не одобрявам,
1505 но ако в някой дом възможност ни дадат...

ЖОДЛЕ

Почакайте, аз знам един удобен кът —
във джоба имам ключ за стаята, където
ще трябва да преспим. Във нея се срещнете.
И Изабела би могла да наблюдава
1510 с баща си тоз дуел, без друг да ви смущава.

ДОН ХУАН

Добре, Жодле! Тоз кът чудесно е избран.
Извикай го тозчас.

ЖОДЛЕ

Не! Вие, дон Хуан,
вървете. Време е да знаят кой сте вие.
Как господарят ми безкрайно ще се крие
1515 под външност на слуга, как той ще сключва брак
и как ще отмъсти на своя пъклен враг?

ДОН ХУАН

Ако по мой каприз, ако от ревност мнима
преди това склоних да взема твойто име,
зарад обидата не карай ме, ей Богу,
1520 да ида на дуел... Челото ми най-много
да се поизчерви. Я по-добър бъди
и в мен желание за мъст недей буди.
Нали не ти тежи, че мойто име носиш?
Така ще продължим! Без повече въпроси!

ЖОДЛЕ

1525 Туй заповед ли е?

ДОН ХУАН

Дори е заклинание.

ЖОДЛЕ

Ще ви послушам, но... ако той под влияние
неведомо със меч пред мене се изправи,
със кроткия си нрав Жодле какво ще прави?
Отдавна мразя аз от дън душа войната
1530 и предпочитам мир да има на земята.

ДОН ХУАН

Ще трябва отдалеч да му направиш знак
да дойде, след това и двамата във крак
идете в стаята и влезте във двубой.

ЖОДЛЕ

Ами ако със вид зловещ ме срещне той,
1535 това ще ме смути.

ДОН ХУАН

Я най-накрая спри
със своите страхове. Иди го намери!

ЖОДЛЕ

Таз заповед, сеньор, смущава ме ужасно...
Най-важно е за вас да различите ясно
кой е Жодле и кой е дон Луис. Понеже
1540 ако внезапен гняв очите ви замрежи
и пръв аз вляза там, а вие мен, без време
и без да щете, с меч ме мушнете в корема
със думите: „Жодле, безкрайно съжалявам!“,
доволен ще съм аз, че с туй се отървавам.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Беатрис влиза през малка врата със свещ в ръка

Сцената представлява спалня с алков

БЕАТРИС

1545 Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,
част от сълзите си дарете ми и днес.

Запалих току-що свещта.

Нощта припада, притъмнява.

Все пак е грациозна тя —

1550 не бях я виждала такава.

Звездите, нейните придворни,

в селенията й просторни

трептят и леят своя зрак.

Щастливи са тез деви мили,

1555 затуй че на слуга хъшлак

сърцата си не са дарили.

Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,

част от сълзите си дарете ми и днес.

Звездици със светлик чудесен,

1560 ако любов във вас гори,

макар че сте със ранг небесен,

неспирен гняв ще ви мори.

Един нахалник от Гренада,

с когото споделих, че страдам

1565 от пламнала по него страст,

ми рече: „И петак не давам

за теб — ще те изрита аз,

ако не спреш да ми додяваш!“

Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,
1570 част от сълзите си дарете ми и днес.
Пред него своите дукати
изсипах — бяха те цял куп.
А за дара, като отплата
тоз дървенияк безчувствен, груб,
1575 тоз безподобен пиперлия
издърпа моята кесия
и тъй ме прасна по главата,
че на земята се видях.
О, Боже, тъй ли полудях,
1580 та си на луд дарих душата?
Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,
част от сълзите си дарете ми и днес.
Дали ще отреди съдбата
той, правейки ми на инат,
1585 да предизвиква в мене яд
и да търпя все аз бедата?
Тя стана май непоносима...
За злата круша зъл прът има.
Нима с това ще се тешим?
1590 През смях ще ми се подиграва
тоз звяр, тъй както наблюдавал
през смях Нерон пожара в Рим.
Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,
част от сълзите си дарете ми и днес.
1595 Скръб е душата ми обзела.
Но някой слиза. Туй е тя,
красавицата Изабела.
Я да запаля аз свещта,
та никой да не се съмнява
1600 кой тази песен днес припява.
Знай: всеки автор тайни може
с теб да споделя, затова
на мене монолог възложи
и аз издумах тез слова.
1605 Очи, плачете! С плач спасете мойта чест,

част от сълзите си дарете ми и днес.

ВТОРА СЦЕНА

Изабела, Беатрис, Лукреция

ИЗАБЕЛА

Госпожо Беатрис, какво ви занимава?

БЕАТРИС

За годеника ви леглото натъкмявам.

Ами пък вас какво ви води тук, госпожи?

ИЗАБЕЛА

1610 Един голям въпрос мен много ме тревожи.

ЛУКРЕЦИЯ

Госпожо, втори път ви казвам: разберете,
че ако трябваше сама да изберете
между кастилците мъж свестен и пристоеен,
то дон Хуан за вас ще бъде най-достоеен.

1615 Съпруг по-подходящ от дон Хуан едва ли
ще си намерите. Дано да сте разбрали,
че аз съм искрена.

ИЗАБЕЛА

На мене ми се струва,
че някоя от нас в момента сън сънува.
Като ви слушам как представяте чертите
1620 на своя брат рожден, аз питам се дали те
такива са, дали аз сляпа съм за тях.
С постъпките си той във мене буди смях.
По навик ли или неволно и случайно
туй, дето прави той, е все необичайно.
1625 И сякаш се стреми да гъгне и нарочно
говори някак си престорено, неточно,
изпълва си речта със паразитни думи

и непрекъснато от него чувам глуми.
Та има ли от мен по клета? Аз, горкана,
1630 по-скоро ще склоня калугерка да стана.
Но и от църквата изпитвам отвращение,
и от такъв съпруг, за мое съжаление...

БЕАТРИС

Я спрете този хленч и вайкането жалко,
ами елате с мен на стълбите за малко.
1635 Но някой идва... Ах, в тоз вид ли ще ви свари.
Да тръгваме тозчас — дано го изпреварим.

Излизат

ТРЕТА СЦЕНА

ДОН ХУАН (*отваря вратата и взема ключа*):

Вратата да стои отворена, пък аз
във нишата ще съм. Май че дочувам глас.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ЖОДЛЕ (*със свещник във ръка*):

Я, моят господар тъй бързо изфирясал!

1640 Какъв ужасен студ, съвсем съм вкочанясал.

Отекват стъпки.

ПЕТА СЦЕНА

ЖОДЛЕ (*вижда, че дон Луис влиза и затваря вратата*):

Тюх, вратата той затвори.

Оставя свещника на земята.

Какво ще стане с мен?

ДОН ЛУИС

Да почнем миг по-скоро
дуела! Но нали не ви е страх все пак?

ЖОДЛЕ

Простете ми, че днес ми мина тоз мерак.

ДОН ЛУИС

1645 Та да отложим ли тоз акт на отмъщение?
Ако не е от страх, не виждам обяснение.
Мълчите. Но защо? Ако аз бях засегнат,
от мойта мъст, сеньор, не можете убегна.
Кажете ми защо е нужно да се бавим?

ЖОДЛЕ, *настрани, търсейки дон Хуан*:

1650 Ах, моят господар съвсем ме изостави.

ДОН ЛУИС

Какво се питате, сеньор?

ЖОДЛЕ

Какво ли струвам...

ДОН ЛУИС

Доскоро мислех, че кръвта във вас бушува,
а виждам, че сега сте доста охладнял.
За да загреете, лек хубав бих ви дал...

Хваща меча си.

ЖОДЛЕ

1655 Ах, колко дълъг, как наточен този меч е!
Като го гледам, цял от страх треперя вече.

ДОН ЛУИС

Страхлив е дон Хуан или пък вид си дава.

ЖОДЛЕ, настрани:

Я, господарят ми насам се приближава.
Това подтиква ме врага си да ударя.

Високо:

1660 Усещам как гневът в гръдта ми се разгаря
и вие сам ще се в тез думи уверите.

Тихо на дон Хуан:

Сеньор, излезте де! Нали не се боите?

ДОН ХУАН, тихо на Жодле:

Върви! И уж се бий, отстъпвайки назад.

ЖОДЛЕ нанася несполучлив удар с меч.
Дано е Господ с нас!

ДОН ЛУИС

О, много сте сърцат.

1665 Нападате добре.

ЖОДЛЕ, настрани:

Наместо да се бия,
да можех аз да си послужа със магия!

Високо:

Стой!

На дон Хуан:

Господарю мой!

На дон Луис:

Я спрете за момент!

Та как да продължа със този меч строшен.

А вие моя брат убихте в нощен час.

ДОН ЛУИС

1670 Е, да.

ЖОДЛЕ

Но знайте, че не ме е страх от вас.

Предимство аз не ща да имам при дуела,

бих предпочел в тъма със як бой да ви смеля.

Изгасвайки свещта:

Свещице, изгасни, на тъмно ще се бием.

Тихо на дон Хуан:

С тез тягостни игри не ще ли спрете вие?

Настрани:

1675 Щом в нещо се врека, бих предпочел въжето,
нежели сам да се откажа от обета.

Жодле влиза в алкова, а дон Хуан заема неговото място и се бие с дон Луис.

ДОН ЛУИС

Без свещ май по-добре боравите със меча;

Тоз мрак като че ли изобщо не ви пречи,

ранихте ме дори, но чака ви разплата.

ШЕСТА СЦЕНА

Дон Фернандо, дон Луис, дон Хуан, Жодле (в алкова)

ДОН ФЕРНАНДО *е все още извън сцената и вика:*
1680 Хей, Беатрис.

ДОН ХУАН, *на Жодле, който е в алкова:*
Излез, че счупвам ти главата.

Жодле излиза от алкова, а на неговото място остава дон Хуан.

СЕДМА СЦЕНА

Жодле, дон Фернандо, дон Луис, Беатрис (влиза със свещ в ръка), дон Хуан (в алкова)

ДОН ФЕРНАНДО, *след като е влязъл:*
Какво тук става?

ЖОДЛЕ

Аз ще търся отмъщение.

ДОН ЛУИС

И аз. За мъст зове това кръвотечение.

ДОН ФЕРНАНДО

Дали е от кинжал или от меч двуостър?

ЖОДЛЕ

И двата за тоз тип хич няма да са доста.

ДОН ФЕРНАНДО (*взема свещта от земята и поставя при горящата свещ на Беатрис*):

1685 Я виж! Дланта ви е със лека рана веч.

ЖОДЛЕ, *настрани:*

Ах, как ми става зле, когато гледам меч.

ДОН ФЕРНАНДО

Кураж, приятели! На бой ожесточен!

Беатрис излиза, надавайки ужасяващи виковете.

ОСМА СЦЕНА

Жодле, дон Фернандо, дон Луис, дон Хуан (който е в алкова)

ДОН ФЕРНАНДО

И призови за мир не чакайте от мен.
Та щом на моя зет честта е опетнена,
1690 а племенникът ми е с длан окървавена,
тогава бийте се. Не ще ви разтървавам,
напротив, всячески ще ви окуражавам.

ДОН ЛУИС

Та как съвет на мъж със доблест всепризната
да не последвам аз?

ЖОДЛЕ

Гняв ври ми във душата,
1695 когато към дуел зове ме тоз старчок.

ДОН ЛУИС

Ядът ме прави днес по-дързък, по-жесток.
Сестра ви поругах, а брат ви с меч убих.
Но щом налага се, изобщо аз не бих
се колебал и миг да умъртвя и вас.

ДОН ХУАН, *излизайки от алкова, се обръща към дон Луис:*

1700 Известно ли ви е, че дон Хуан съм аз?
Убихте моя брат, излъгахте сестра ми,
обаче дон Хуан тъй лесно не се мами.
Сега за тез злини, за двойната обида
ще ми платите — тук днес мъртъв ще ви видя.

ДОН ЛУИС

1705 Та кой е дон Хуан?

ДОН ХУАН

Аз. Кой друг, мили Боже?

ДОН ЛУИС, *посочвайки Жодле*:

А той?

ЖОДЛЕ

И аз, ако моментът го наложи.

ДОН ХУАН

Да, аз съм дон Хуан, аз лично ви раних
във тъмното, макар че трудно се реших
Да вляза в тоз дуел. Презирам всеки бой.

1710 За стореното зло аз вече зная кой
виновен е, ала преди туй се съмнявах
и затова на пряк двубой не се решавах.
Под външност на слуга туй тежко оскърбление
изстрадах и безспир горях за отмъщение.

1715 А вие бяхте май дълбоко убеден,
че аз ще понеса позора примирен.
Усилия и такт приложих, за да бъда
уверен... Аз не щях безпринципно да съдя.

Понеже зная кой засегна мойта чест,
1720 без колебание, със подобаващ жест
отвърнах: кръв за кръв. Тук важен повод има
и мене той към мъст зове неотменимо.

Как аз бих бил щастлив, ако не ви убия?
Туй бе причината пред вас да се разкрия.

1725 Да, аз съм дон Хуан. Достатъчно бях ясен.

ДОН ЛУИС

А смятате ли се с туй име по-опасен?

ДОН ХУАН

Та как на мене смърт ще причините, щом
по принцип вършите убийства крадешком.
А аз ще вляза в бой със вас съвсем открито

1730 и не очаквайте от никого защита.
Дори и всеки тук да е мой враг заклет,
за мен най-важен е поетият обет.
Аз към сестра си съм поел обет свещен
и той чрез вашта смърт ще бъде издължен.
1735 Дали съм господар или слуга, аз зная,
че трябва да държа на туй, що обещах.
Обета си, сеньор Фернандо, изпълнете
и тук при нас сега сестра ми доведете,
А вие, дон Луис, най-смъртният ми враг,
1740 стиснете меча си и бой да почнем пак!

ДОН ФЕРНАНДО

Приканвам ви, сеньор, към повече търпение.

ДОН ХУАН

Търпях, но моят дълг зове за отмъщение.

ДОН ФЕРНАНДО

Защо като слуга явихте се при нас?

ДОН ХУАН

Ревнувах.

ДОН ФЕРНАНДО

От кого?

ДОН ХУАН

От тоз.

ДОН ЛУИС

От мен?

ДОН ХУАН

От вас.

1745 Нали разбрах, че сте при Изабела бил.

ДОН ЛУИС

Видяхте ли ме?

ДОН ХУАН

Да. След туй се бяхте скрил
във стаята й... Но ледът на ревността
не смогна да смрази във мене любовта.
Напротив, силен плам в сърцето ми гореше,
1750 но аз си замълчах, реших да се предреша
и не след много дни, уви, във вас открих
съперник и в това се лесно убедих.
Изпърво спрямо вас изпитвах просто яд,
туй бе преди да знам, че моят свиден брат
1755 от вашата ръка коварно е загинал,
че по жестокост сте направо ненадминат.
Това за мене бе такова оскърбление,
че само за едно — за кръвно отмъщение
си мисля оттогаз... Разбрах, че и сестра ми
1760 след туй най-подло сте отвлякъл и измамил.
И моята душа от ярост срещу вас
обзета бе дотам, че аз реших тозчас
да жертвам любовта заради своята чест
и да ви умъртвя, дай Боже, още днес.
1765 Когато тежко е засегната честта,
каква утеха би донесла любовта?
Щом вие моя брат убихте с меч измамно,
а за смъртта му мен вините най-безсрамно,
от моята ръка ще трябва да умрете,
1770 дори да има риск земята и небето
безмилостна война на мен да обявят
и да ме прокълне безжалостно светът.

ДОН ЛУИС

Съчувствам ви, сеньор. Не страх ме мен застави
във тоз критичен ден да споделя скръбта ви.
1775 Упреквате ме за смъртта на своя брат.
И с право. Аз съм май за всичко виноват.

Убийство сторих, но не кръвно отмъщение
заслужих с този акт, а просто съжаление.
Уви, убих го. Да. Защо и как? Не зная.
1780 Но оттогаз безспир за него аз ридая.
На мене връхлетя незнаен нападател,
аз бях доволен, че наказах тоз предател,
и чак след туй разбрах, че в нощния гъст мрак
неволно бях убил един приятел драг.
1785 Добър и мил бе той, ценях го много аз
и бих си дал кръвта, за да спечеля вас
за свой другар. Това ви казвам не от страх,
а тъй като и аз, сеньор, покрусен бях.

ДОН ХУАН

Туй извинение изглежда приемливо
1790 и моето сърце, добро и милостиво,
могло би да прости. Безкрайно ми е болно,
но бих приел, че сте го сторили неволно.
Не всичко свършва тук, защото и сестра ми
е жертва, дон Луис, на вашите измами
1795 и сте засегнали с това и мойта чест.
Как с опетнена чест живял бих аз от днес
нататък? Щом честта на другите отнимаш,
ти право на живот не би могъл да имаш?

ДОН ЛУИС

Но ако за жена аз взема днес сестра ви,
1800 ще върна вашта чест, тоз брак ще я направи
щастлива, при това аз толкоз ще ликувам,
че глупост би било тогаз да ви ревнувам,
макар че тръгва с вас таз, дето аз обичах,
и страдах, че към мен тя беше безразлична.
1805 Да, Изабела, туй отнася се за вас,
във вашето сърце откривах само мраз.
Та драги, дон Хуан, от ревност се пазете,
с любовния си плам леда й разтопете,
пазете си духа от буйствата далече

1810 и ревността към мен да не ви мъчи вече.
Посредством Беатрис във стаята ѝ бях
за малко един ден, освен туй постоях
на нейния балкон една нощ. То се случи
без нейно знание, но щом като научи,
1815 че Беатрис ме е въвела, толкоз много
ядоса ѝ се тя и смъмри я най-строго.

ДОН ФЕРНАНДО

Да, племенникът ми току-що ви представи
самата истина. Аз вярвам, че това ви
успокои духа, мой скъпи дон Хуан,
1820 пък и във моя дом раздор не е желан.
Сега тук веселби и сватби предстоят.

Нарежда на висок глас:

Лукреция тозчас при нас да доведат
и мойта дъщеря. А, ето ги и двете.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Жодле, дон Хуан, Лукреция, Изабела, дон Фернандо, дон Луис, Беатрис

ДОН ФЕРНАНДО

Елате всички тук при мен, не се бавете,
1825 за да възславим Бог, че той със добрина
дари ни и възпря таз вътрешна война.

Обръщайки се към дон Хуан и дон Луис:

Ах, как доволен съм! А вие, мои мили
деца, как бихте ни сега ощастливили,
ако в приятелска прегръдка се сближите
1830 и в мир живота си щастливо продължите.

ДОН ХУАН

О, със готовност аз бих следвал тоз съвет.

ДОН ЛУИС

Със радост все така живял бих занапред.

ЛУКРЕЦИЯ

Ах, мила Изабел!

ИЗАБЕЛА

Лукреция, о, драга
приятелко!

ЛУКРЕЦИЯ

Сега животът ни предлага
1835 такова щастие! Ах, как се заблуждавах,
когато ви винях и ви разубеждавах!

ЖОДЛЕ

Не съм аз дон Хуан и ще оставя тук

на моя господар прекрасния сюртук.

ДОН ХУАН

Не, не, задръжете го, приятелю Жодле,
1840 макар че не е ваш, не ви стои той зле.

ДОН ЛУИС

О, вие, който мой приятел се зовете,
на братовчедка ми ръката приемерте.

ДОН ХУАН

Сестра ми, дон Луис, вземете за жена
и предан ще съм ви за вечни времена.

ДОН ФЕРНАНДО

1845 Ах, мили ми деца, след този мирен пакт
предлагам този ден да свърши с двоен брак.

ЖОДЛЕ

За Бога, от сърце подкрепям вашто мнение,
но някои неща изискват уточнение.
На Изабела бе изпратен преди време
1850 един портрет и аз държа да си го взема.
Не ще ѝ трябва той, щом тя с оригинала
разделя се — нали друг вече е избрала.
Върнете ми го, че сегашната комедия
впоследствие за мен би станала трагедия.
1855 Въпросния портрет на мойта Беатрис
ще дам — за нея той ще е голям сюрприз.

**ПОЛ СКАРОН
СМЕШНИЯТ НАСЛЕДНИК
ИЛИ КОРИСТНАТА ДАМА**

Действащи лица

Дон Диего де Мендоса

Филипен (Дон Педро), лакей на Дон Диего

Рокеспин — щитоносец на Дон Диего

Карманьол — слуга на Дон Педро

Дон Хуан Бракамон

Леонор дьо Гюсман

Елена дьо Торес

Беатрис — слугиня на Леонор

Пакета — слугиня на Елена

Музиканти

Действието се развива в Мадрид

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Беатрис, Леонор

БЕАТРИС

Госпожо, толкоз труд! Без резултат, за жалост.

Не мога повече, усетих в миг премала.
Да бяхте се все пак прибрала в своя дом!
Било би по-добре!

ЛЕОНОР

Тя има право, щом
5 е изморена от това, че дълго ходи.
Ала не знае мен какво ме тука води.

БЕАТРИС

Нима го знаете?

ЛЕОНОР

Аз да не знам? Как не?
То тъй потиска ме...

БЕАТРИС

И мене. Аз поне
си мислех, че като девойка съм такава,
10 че с мен един лакей не може се сравнява.
И вие в своя път вървите често пеш,
госпожо, като мен, ала с по-горд вървеж.
Мечтаете си, но мълчите непрестанно
и затова и аз ви схващам някак странно.

15 И все пак издържах до тоз момент, ала
по-дълго да мълча, уви, не бих могла.
За нещо с вас безспир да можех да говоря,
до края на света ще стигна без умора.

ЛЕОНОР

Готова съм да те изслушам, Беатрис,
20 внимателно — в ответ на твоя порив чист.

БЕАТРИС

Предлагам разговор да почнем за туй, дето
накара ви сама, без свита, без карета
и без приятели да тръгнете на път
единствено със мен към някой таен кът.
25 Не знам причината, не бих ви укорила,
но като виждам, че сте толкова унила,
не си представям, че хвалебствени слова
заслужила сте си, госпожо, след това.
Та вие скитате три дни извън палата,
30 за да не бъдете от други разпозната.
Дали се провали нарочният кроеж
или разстрои ви неволен, скрит копнеж?
Нима разбирате с какво сега с вас става,
какво ще кажат тез, които ви познават?
35 Друг път се питате: „Какво ще си рекат
за мене другите, дали ще одобрят
постъпките ми.“ За порядъчна ви смятат,
но няма ли да ви сметат за лековата?
Че този епитет ще бъде оправдан,
40 ако се шляете по цели дни без план.
Не се ли плашите от змийските езици,
които подло си намират мъченици?
Едни ще казват, че не ви е в ред умът,
а други — подло и със злост ще ви кълват.
45 Решат ли някои да опетнят честта ви,
авторитета ми това ще злепостави.
На калпав господар слугата не е в ред.

ЛЕОНОР

Щом твоят ум ще ми даде добър съвет
и виждам, че със мен говориш откровенно,
50 бих искала да се държиш съвсем почтена,
за да ти доверя съществен мой проблем,
заради който вред се мъкнем, без да спрем.
Изслушай ме.

БЕАТРИС

Щом си отворите устата,
слух ставам и ще ви изслушам жумешката,
55 да мога тайната да схвана по-добре.
Друг никой никога не ще я разбере.

ЛЕОНОР

Обичам, Беатрис.

БЕАТРИС

Госпожо, чест ви прави,
че сте чувствителна. Приветствам любовта ви.
Представях си, че сте по-твърда от скала,
60 че вашето сърце е бучка лед, ала
понеже вече ви достатъчно познавам,
заради вас дори живота си аз давам.

ЛЕОНОР

В изискан кавалер така се влюбих аз,
нещастната!

БЕАТРИС

А той студен ли е към вас?

ЛЕОНОР

65 Не, но не знае, че аз страдам безгранично
по него.

БЕАТРИС

Но тогаз кажете му го лично.

ЛЕОНОР

Как своята любов ще му призная аз?

БЕАТРИС

Тогава с него ще говоря вместо вас.

Желязо се кове, дордето е горещо.

70 Бог би ме подкрепил да сторя това нещо:

не бива да таим към хората злина,

а да ги тачим, щом в тях има добрина.

Не може за любов човек да претендира,

щом гледа с хладен взор несретник как умира.

75 И като Нарцис горд да е тоз ухажор,

ще му надвия, без да видя много зор.

Но щом не срещнете сурово изпитание,

как ще получите заслужено признание?

Но кой е той? Държа да знам. Да не рече

80 с успехите си да се перчи!... Вярвам, че

такива има, щом все пак се е наложил

над качества ви. Туй да не ви тревожи!

Уловки ползваме днес колкото си щем

и с тях ще можем да побъркаме съвсем

85 ухазващите ни. На вас ви вече стига,

че знаете кому и как да се намига.

Веднъж хвърлете му омайващ взор така,

че в миг да падне той във вашите крака.

Госпожо, тъй са ви пленителни чертите,

90 че всеки свой копнеж сте склонна да платите

със сълзи. Но копнеж и в другите души

пораждате и той и радва, и души.

Щом сте известна със добрите си прояви,

мъжът ще е щастлив и по ще ви се нрави.

ЛЕОНОР

95 Кой, драга Беатрис, ти даде тоз урок?

Нима с тъй остър ум дарена си от Бог?
До вчера беше ти за мен слугиня проста,
а днеска виждам те схватлива и то доста.

БЕАТРИС

Говоря ви така, защото съм била
100 във плен на любовта, и знам, че бих могла
от полза да съм ви. Но моят мъж загина
и всяка трепетна наслада ме отмина.
Проклет да е денят, когато го видях
за първи път. Ако наказана не бях
105 от лошата Съдба, прислужница неука
аз нямаше да съм. Но Бог решава тука.
Я да се върнем пак на вашите неща.
Кой мъж любовен плам запали ви в гръдта?

ЛЕОНОР

Туй случи се преди със теб да се намерим
110 (ах, виж как всичко в мен започна да трепери).
Разходка предприех през жарък юлски ден
до летния ни дом. И обед бе стъкмен
от мои четири приятелки най-мили,
с които бяхме се за всичко уточнили.
115 Нахранихме се и решихме да поспим,
дордето жежкия ден стане по-търпим.
Шум силен стресна ме, навънка се показах
и от прозореца чер пушек забелязах:
небето цялото гореше в този час
120 и аз, припадайки, за миг загубих свят
вероятно са ме взели за умряла.
Пожарът бе обзел верандата изцяло,
приятелките ми, обхванати от страх,
излязоха навън, макар че в тоз миг бях
125 в опасност, и от жал във сълзи се обляха,
и аз съм сигурна, че искрено скърбяха.
Пари предлагаха със цел да ме спасят,
но страх ги беше, че и те ще изгорят.

И докато така се вайкаха горките,
130 доведен бе при мен от Ангела хранител
един левент и той от дамите разбрал,
че аз съм във дома, а той безспир горял.
Досетих се, че тоз левент не се страхува
от нищо и че би живота си рискувал
135 за мене. Мигом от каляската си скочи,
през пламъците той стремглаво се насочи
към мен — по-точно е да кажа „полетя“.
Народът мислеше, че тича към смъртта
тоз луд, но ето че след малко край стената
140 премина, като ме държеше за ръката.
Със образ почернял и с обгорял перчем,
чак след като видя, че се свързах съвсем,
той се отдалечи от къщата... Едва ли
се сети някой за тоз жест да го похвали,
145 пък и изглеждаше той тъй горд, че не би
очаквал в тоз момент от някого хвалби.
И Ангелът красив отлитна надалече,
а да ме види пак не бе помислил вече.
Представяш ли си как обезсърчена бях,
150 щом в миг дочух, че му живота си дължах.
Тоз случай причини това ми състояние,
той ме доведе до дълбоко отчаяние
и предизвика в мен и горък плач, и срам,
а в момъка разкри чар трижди по-голям.
155 Той е най-прелестен от всички лични хора
и затова не ми харесва никой в двора.
Той ли е толкоз мил, тъй слаба ли съм аз,
че не успявам да прогоня силом таз
любов? Той в случая е явен победител,
160 а на сърцето ми — всевластен повелител.
Щом зърнех го, във мен разпалваше той плам
и раздражение, и ревност... Аз си знам,
че за ревливостта не е вината в мене.
Наскоро в църквата видях го на колène,
165 че води разговор със непозната дама,

и моят паж чак до една врата голяма
ги проследил. Затуй те карам трети ден
тук обиколки ти да правиш редом с мен.
Виж! Най-противният и долен мъж това е.
170 Изпитвам страх, че би могъл да ни познае,
а в странностите си той е неудържим.

БЕАТРИС

Да влезем в къщата! Защо ли тук стоим?
Една красавица е пред вратата спряла.

ЛЕОНОР

Коя е ли е?

БЕАТРИС

Нали не би ви тя изяла?

175 Служете си със по-приветливи слова
и комплимент ще си спечелите с това.

ВТОРА СЦЕНА

Леонор, Елена

ЛЕОНОР

Госпожо, нямам аз честта да ви познавам
и въпреки това сега си позволявам
да споделя, че щом блестите с красота,
180 за вас е също тъй присъща щедростта.
Ей онзи кавалер преследва ме. Разчитам
сега на вас да ми предложите защита
от тоз досадник. Аз ще сам щастлива, щом
подслон намеря във прекрасния ви дом.

ЕЛЕНА

185 Макар че своя лик пред мен не сте разкрила,
аз двойна сигурност ви бих осигурила.
Не се страхувайте. Елате по-насам.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, Леонор, Елена, дон Диего

ДОН ХУАН

Неблагодарнице, нима сте тук? Не знам
защо се криехте. Това ли заслужава
190 човекът, който ви безкрайно обожава
и който паднал би пред вас на колене,
на любовта му щом отвърщате със „НЕ“.

ЛЕОНОР

Да, тук съм, Дон Хуан, без никакво съмнение.
Защо ме дразните? Нима за забавление?
195 Сеньор, не бихте със натрапчивост добил
туй, дето бихте си спечелил, щом сте мил.
Държала съм се с вас по начин груб, нахален?!?
От ангелче дори да сте по-идеален
и с извънреден чар да бе ви Бог дарил,
200 не бихте със това душата ми пленил.
Не питайте защо ви толкова презирам.
Във вас самия аз причината намирам
и затова, сеньор, не давайте си вид,
че поводът за вас остава вечно скрит.
205 За да дадеш любов, ти трябва да се нравиш,
не се ли нравиш, аз не знам какво ще правиш.
Предлагате да си сърцата разменим —
на мен такъв обмен не е необходим.
Но в случай че река все пак да го приема,
210 нима сте сигурен, че вашето ще взема?
Обичате ме, но ще трябва ли тогаз
на любовта с любов да отговоря аз?
Във мене влюбен сте — била съм много мила, —
но качества ви как с моите бих сравнила?
215 А по достойнства щом отстъпвате на мен,

то моят дар за вас ще бъде прекален.
По тоз въпрос ще се ограничи с това.

ЕЛЕНА

Аз нищо смешно не намирам в тез слова.
По-скоро стихове мизерни съставете
220 и ги на женските недъзи посветете,
та с епиграми да втълпите нов урок
на покварения пол нежен, но жесток.

ДОН ХУАН

Госпожо, злостна е към мен свирепостта ви,
такава гавра със несретник не се прави.
225 Видът ви явно е странен, и студен,
но щом взор ангелски отправите към мен,
залагам си честта, че ще си спомням вечно,
че сте постъпили учтиво и човечно.

ЛЕОНОР

Когато, Дон Хуан, се срещнем нейде с вас,
230 каква ли радост ще изпитате тогаз?
Тоз, който гони ме, гонител мой остава.

ДОН ХУАН

Гонител ли съм, щом сърцето си ви давам?

ЛЕОНОР

Ще чувам ли от вас все същите неща?

ЕЛЕНА

Във вашите очи личи мнителността,
235 но знайте, че се от най-скъпото лишава
тоз, който любовта докрай не изживява
в наслади. Той е от съдбата прокълнат,
като осъдена душа на вечен ад.
Сеньор, внимателно нещата преценете
240 и тази госпожа намира оставете.

Не подценявайте добрия ми съвет.

ДОН ХУАН

Не, аз обратното ще правя занапред.
Ще се харесвам ли или пък не, на тая
неблагодарница ще служа аз до края
245 на дните си. Дано си нрава промени!

ЛЕОНОР

Какво очаквате освен старешки дни,
зъби изгнили и глава оплешивяла?
Премного време аз със вас съм пропиляла,
пък и омръзнахте на тази дама тук.
250 Защо съдбата си от днес пред някой друг
да не проклинате?

ДОН ХУАН

До утре ще остана
с надеждата, че за ръката ще ви хвана
и до дома ви аз ще съм ви придружител.

ЛЕОНОР

От чакане ще се безкрайно изморите!

ЕЛЕНА

255 Нима дома ми ще обсаждате, сеньор?

ДОН ХУАН

А вие да не сте против мен?

ЕЛЕНА

Да, без спор.
Та кой ли друг се е тъй грубо с мен отнесъл,
Такваз обида кой до днес ми е нанесъл?
Я, Дон Диего! Как на време идва той.

ЛЕОНОР, тихо:

260 За да ми наруши душевния покой...

ЕЛЕНА

Защо смущавате безспирно госпожата?

ДОН ХУАН

Как тялото да се откъсне от душата?

ЕЛЕНА

Та как да изтърпя такъв голям нахал?

Ах, Дон Диего, кой в момента би ви спрял

265 да отървете от този дебелак две дами?

Деянието му засяга и честта ми.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дон Диего, Елена

ДОН ДИЕГО

Госпожо, кой така тормози ви в тозчас?

ЕЛЕНА

Ей този господин.

ДОН ДИЕГО

Как бих повярвал аз?

ЕЛЕНА

Пред своя дом стоях и дама непозната
270 с прислужницата си дотича до вратата
и тихо ми призна, че търсела приют,
защото този мъж я гонел като луд.
Той каза и пред мен, че я обичал страстно,
но тя не иска го и заяви му ясно,
275 че няма никога със него да дружи,
а той държи да я до вкъщи придружи.
Нима с настойчивост досадна, ядовита
все тъй той своята изгора ще зачита.
Взех със молби да го разубеждавам аз
280 и тъкмо в тоз момент пристигнахте при нас.

ДОН ДИЕГО

Ах, драги Дон Хуан, какви са тези сцени?
Нали да служим на жените сме родени!

ДОН ХУАН

Та кой е осъзнал туй по-добре от мен?
Да го приложа тук аз твърдо бях решен,
285 подадох й ръка до тях да я изпратя,

а тя отказа ми със грубост непозната.
Като от чужд човек очите си скри тя,
а две години аз горя безспир по тях.
От ярост бях обзет след дългото търпение.

ДОН ДИЕГО

290 Но обичта не се постига с принуждение?
Насила нивга не печели се любов.
Във случая да ви помогна съм готов,
а утре бих ѝ аз направил посещение.

ДОН ХУАН

Отчаян съм съвсем.

ДОН ДИЕГО

Човек със положение
все се надява...

ДОН ХУАН

295 От неблагодарен чар
жестокост чакай ти, а не заслужен дар.
Аз да я видя се заклех. Каква обида!...

ДОН ДИЕГО

По-важно е човек да е смирен, преди да
се врича в любовта. Не е ли тъй?

ДОН ХУАН

Изглежда
300 сте прав, но аз, уви, не храня хич надежда.

ПЕТА СЦЕНА

Елена, Леонор

ЕЛЕНА

Горкият, тръгна си сърдит и разгневен.
Нали не ще се тъй държите спрямо мен,
щом видя тез очи, които го терзаят,
защото те и мен навярно ще омаят.

ЛЕОНОР

305 Видът ми стига ли, за да сте възхитена
от мен? Не трябва ли да съм ви подчинена?

ЕЛЕНА

Не трябва той да е руган, а извинен,
щом само от пръв взор от вас е бил пленен.
Избирайте: или невидима станете,
310 или му любовта смирено приемете.

ЛЕОНОР

Госпожо, питам се със подигравки как
горкото ми сърце спечелихте все пак.
Ще ви се отплатя за радостта, с която
и вашият мил брат изпълни ми душата:
315 отдалечавайки тоз полудял човек,
вниманието ми спечели си навек.

ЕЛЕНА

Да, Дон Диего е с натура несравнима.
Ако за брат такъв човек изискан имах,
от половината имот да ме лишат,
320 доволна ще съм аз.

ЛЕОНОР

Но хората твърдят,
че ви е брат.

ЕЛЕНА

Не е. Но повече от брат е.

ЛЕОНОР

Нима това, че Дон Диего небогат е,
да се издигне днес причина би било?

ЕЛЕНА

Във него никакъв недъг не би могло
325 да се намери. Но недей да се надяваш
ти на успехи, щом имот не притежаваш.
Уви, по-беден е той и от мен дори,
а в царски двор не се живее без пари?
Пък аз държа да е животът ми разкошен.

ЛЕОНОР (*тихо*):

330 Живот, прекаран в страх и без надежди, лош е.

ЕЛЕНА

Не ви разбрах.

ЛЕОНОР

Ако един мъж средства няма,
тогаз бедняците в тоз дом ще бъдат двама.

ЕЛЕНА

Диего де Мендоса — навред познат е този
човек, но трябва ли в карети да се вози?
335 Твърди, че чичо му в Перу владетел бил,
богатства имал, но... не се е тук вестил.
Надеждата не е имотно състояние,
към него аз все пак отнасям се с внимание,
но без обвързване, което да ме спре...
340 Какво ще кажете?

ЛЕОНОР

Постъпвате добре.

А толкова моми се много лесно лъжат —
оставят се мъже коварни да ги вържат.
Как искам спомен скъп да си запазя аз
за разговорите, които водя с вас,
345 че всеки е за мен дар, от Съдбата даден,
и се надявам, че не ви е бил досаден.
Отивам си.

ЕЛЕНА

Нима? Аз искам да узная,
дордето е при мен, как се нарича тая
красавица, с която не мога се сравни.

ЛЕОНОР

350 Не виждам се сред най-красивите жени
и все пак чуйте: аз съм Леонор Гусман
и засега поне живея във Сен-Жан.

ЕЛЕНА

Елена дьо Торес — туй е пък мойто име:
ако потрябва ви все пак...

ЛЕОНОР

Ощастливи ме

355 туй, че се запознах с една жена, която
с ум, с мъдрост, с красота дарена е богато.
Признателна съм ви и привечер у вас
ще дойда пак.

ЕЛЕНА (*обръща се към прислужницата си Пакета, която се
появява на сцената*):

Пакета, при теб ще съм тозчас...

ШЕСТА СЦЕНА

Елена, Пакета

ПАКЕТА

Кой идва?

ЕЛЕНА

Дебнеш ме, негоднице. Как може?
Дон Диего чете ли писмото?

ПАКЕТА

360

Да, госпожо.

ЕЛЕНА

И нещо каза ли?

ПАКЕТА

Възкликна с радост той
и рече: „Слънчице! Душичко! Ангел мой!“
И изреди над сто хвалебствия такива.
В подобни случаи съм доста отстъпчива
365 и се разплаках. Мен май всеки би склонил.
И немощен да е, без труд би се сдобил
с душата ми и със каквото му се иска.
Когато виждам, че е Дон Диего близко
до вас, че нежности чаровни ви говори
370 през сълзи и, уви, не знае що да стори,
учудвам ви се аз, госпожо дьо Торес,
че не показвате изобщо интерес
към горестите му и хич не се косите...

ЕЛЕНА

Аз бих могла да ви накарам да мълчите,
375 негоднице. От вас съвети аз не ща,

на друг кажете тез несмислени неща.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин

ДОН ДИЕГО

Такъв инат човек за пръв път аз видях.
Дордето водех го с усилия към тях,
все ми говореше за дама непозната,
380 с която във града се срещнал вървешката.
Изобщо тя не си показала очите,
а пък за нашия чудат човек били те
слънца божествени, прославени крале.
Десетки пъти той пред Бога се закле,
385 че прилежание нечуто притежавал
и да се радва на чаровност заслужавал.
След туй разказа ми за подвизи безчет,
любовниците си ми изброи подред.
Във крайна сметка тъй надълго ми говори,
390 че чух от него над сто весели истории.
Веднага след това показва той на мен
ТРАКТАТ ЗА ПРАВОТО, във проза съчинен,
стихотворения дори ми рецитира.
Усещах, че не ще езикът му да спира,
395 и не попречих на ехидната уста
към дамата да си излее жлъчността.
Той ми заръча да й кажа, че грешала
в това, че с тон възгруб към него държала,
и да я убедя, тъй както аз си знам.
400 Принуди ме дори писмо да й предам,
за да поукротя тоз тигър безсърдечен.

РОКЕСПИН

Сеньор, грижете се за себе си най-вече,
а не за другите. Старайте се безспир
да не влошавате душевния си мир.

405 Таз дама за носа ви води, крадешката
парите взема ви, измъчва ви душата.

И да упорствате да бъде уреден
тоз важен случай, тя отлага ден след ден.

Цели да ви внуши коварната идея,

410 че луда би била по вас, щом вие в нея
сте влюбен. Но, уви, по ред причини тя
не иска днес да ви приеме любовта
и чака в случая едничко нещо само:
на родственика ви имането голямо.

415 И да ви люби тя, и да не ходи с друг,
щом беден сте, не ще ви вземе за съпруг.

ДОН ДИЕГО

Когато чичо ми почине, се надявам
богат да стана. Но кога?

РОКЕСПИН

Бог туй решава.

И аз го бих желал. Но буря щом захване,

420 делът ви може във морето да остане.

Сюрпризи всякакви поднася ни животът:
нали в Севиля щял да ни пристигне флотът,
а той във Амстердам с товара си пристанал
и с пръст в устата си испанецът останал.

425 Съгласен съм да ме обесят, ако таз
неблагодарница все пак приеме вас;

ще секне изворът неспирен на богатата,
защото хич не си държите на правата;

по гарги и врабци прахосвате барут,

430 без полза никаква хабите време, труд,
а другите, уви, не ще ви сметка дирят.

Тресете се от смях, пък аз от срам умирам

ДОН ДИЕГО

Началник ли си ми или мой педагог?

РОКЕСПИН

Ваш ординарец съм — със чест, добър, но строг.

ВТОРА СЦЕНА

Филипен, Дон Диего

ФИЛИПЕН *влиза, пеейки:*

435 Валядолидски^[1] свод на твоята глава
да падне, аз не бих се тюхкал за това.

ДОН ДИЕГО

О, здрасти, Филипен. Какви са новините?

ФИЛИПЕН

Веднага ще ви дам, но на какви държите?
Различни знам: за смърт, за радост, за пари...

440 Днес вещият ви ум какви ще одобри?

ДОН ДИЕГО

По-бързо може ли?

ФИЛИПЕН

Сетете се самин.

Не ме припирайте.

ДОН ДИЕГО

Е, хайде бе, мискин,
или ще има бой.

ФИЛИПЕН

Преди да разберете,
кажете най-напред какво ще ми дадете,
445 защото според мен към платата дължима
е редно нещичко добавъчно да има.

ДОН ДИЕГО

Добре, съгласен съм! Но стига се бави!

ФИЛИПЕН

Сеньор, не бих приел изискването ви.
Или нещата ще изложи най-подробно,
450 или пък мълчешком ще си седя удобно.

ДОН ДИЕГО

Е, говори.

ФИЛИПЕН

Ако си някой позволи
да ме прекъсне и ума ми замъгли,
аз няма да простя една такваз обида.

ДОН ДИЕГО

Кой би го сторил?

ФИЛИПЕН

Ей онази какавида,
455 оръженосецът, убил го Господ Бог!
Все смее ми се тоз нахал дебелоок.

ДОН ДИЕГО

Започвай. Не се бой!

ФИЛИПЕН

На други го кажете.
Нали се врекохте пред мен да зачетете
условията ми... Очаквах до тозчас
460 догадките си да изкажете на глас.

ДОН ДИЕГО

Ако отгатна, ти какво ли ще добавиш?
Знай, че омръзна ми на шут да ми се правиш,
че по гърба ти ще заскача здрав кривак.

ФИЛИПЕН

Аз мислех, че като овца сте тих и благ.
465 За кой ли дявол сте *Кодекса нравствен* чели,
щом сте сърдит и сте без повод пребледнели?
Е, чуйте най-подир това, което знам.

ДОН ДИЕГО

Не ща да слушам. Аз ще го науча сам.

ФИЛИПЕН

Какво? Та няма ли да ме удостоите,
470 сеньор, с честта да ви погаля с глас ушите?

ДОН ДИЕГО

Изискване ще ви поставя на свой ред.

ФИЛИПЕН

Но без притискане отзад или отпред,
защото ще мълча, щом с мене разговарят,
и ще говоря, щом устата ми затварят.
475 Известно ви е где е слабата ми част
и няма да спестя подробности на вас.
От най-послушния слуга ще се лишите,
попречите ли ми да кажа новините:
от премълчаните аз бих се задушил
480 и с тъпата си смърт се бих опозорил.

ДОН ДИЕГО

Е, хайде говори. Не ще те злепоставя.

ФИЛИПЕН

А предговор дали ще трябва да прибавя,
да разкрасявам ли със нещо моя стил?

ДОН ДИЕГО

Тез глупави шеги не би ли ми спестил?

ФИЛИПЕН

485 Да, истина било, че никога Съдбата...

ДОН ДИЕГО

Та ти ме дразниш, щом отвориш си устата.

ФИЛИПЕН

Не само пенсия ви обещавам аз,
но и наследство ще осигуря за вас.

ДОН ДИЕГО

Нима е чичо ми починал?

ФИЛИПЕН

Дами много

490 отвсякъде ще се явят при вас, ей Богу!

Един почтен човек напуска тоз живот,
но във Севиля ви оставя скъп имот.

Ще си представите доколко сте богат,
като ви кажа, че на вас по свой познат

495 маймунки пратил е, посуда от сребро,
и диаманти, и предмети от злато
и папагали, и сто хиляди екю^[2],

[* Екю — стара френска, монета. Б.пр.]

подправки редки, два сандъка със кашу —
и целият товар с два кораба пристига.

500 Надявам се това богатство да ти стига.

Я предложете ми, сеньор, един бокал,
за да забравя, че е чичо ви умрял,
и тялото си, и ума си да отпусна,
а пък и в кухнята ме чака манджа вкусна.

ДОН ДИЕГО

505 Нaley му, Рокеспин, и пак ела при мен.

РОКЕСПИН

Той връща се!

ФИЛИПЕН

Сеньор, във същия момент,
във който канех се във кухнята да вляза,
забулена жена на входа забелязах
с прислужницата ѝ и каза, че със вас
510 тя иска разговор да има в този час.

ДОН ДИЕГО

Да влезе.

ФИЛИПЕН

Влизайте, госпожо с нос превързан,
при Дон Диего — той за никъде не бърза.

---

[1] От испанския град Валядолид, известен с няколко забележителни църкви. Б. пр. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Леонор, дон Диего, Филипен, Беатрис

ЛЕОНОР

Така и исках.

ДОН ДИЕГО

Тя е с профил доста фин.

ФИЛИПЕН

Прислужницата ѝ май сваля Рокеспин.

ЛЕОНОР

515 Бих искала да сме сами със вас, дордето говорим.

ДОН ДИЕГО

Ще ли си разбулите лицето?

ЛЕОНОР

Без булото все тъй ще съм си грозновата.

ФИЛИПЕН

Жена със було е я стара, я космата.

ДОН ДИЕГО

Но тази госпожа съвсем добре изглежда,
520 а булото ѝ на съмнение навежда.

ФИЛИПЕН

Аз, господарке, бих се уловил на бас,
че хубост никаква не криете във вас;
щом си забулвате пред хора тъй добри
лицето, то тогаз не струва пет пари.

БЕАТРИС

525 А вие, низък шут на господар най-личен,
покорен мулетар, глупак, лакей себичен,
аз бас държа, че щом тъй хората добри
гневите, пет пари не чините дори.

ФИЛИПЕН

О, лик-решето, ти си извиси гласа
530 и злобно жилна ме досущ като оса,
твой стършел бих желал да съм, макар и низък,
но не забравяй, че на Аполон съм близък.

ЛЕОНОР

Да бягаме! От Дон Диего чаках аз
да ни приеме тук с по-дружелюбен глас.

ДОН ДИЕГО

535 Госпожо, спрете! Дон Диего ще направи
туй, дето ще ви се в момента най-понарави.

ЛЕОНОР

Но нека другите излязат и тогаз
съществени неща ще доверя на вас.

ФИЛИПЕН

Незнаен чар, адио!

БЕАТРИС

Върви, подлец познат!

ФИЛИПЕН

540 Слугиньо стара, стой!

БЕАТРИС

Не щем лакей устат!

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Леонор, дон Диего

ЛЕОНОР

Излишни думи аз не ще употребявам,
с изискани слова не ще ви притеснявам.
Поисках среща с вас зарад една жена,
която знае ви безспорната цена.

545 Ала кажете ми дали пък дама друга
не сте със сигурност избрали за съпруга,
защото таз жена, сеньор, за вас държи
да се омъжи, щом оброк не ви тежи.
Способностите ви отлично тя познава
550 и само с тази цел аз тука се явявам.

ДОН ДИЕГО

Ще чуете ответ, но дайте ми обет,
че прелестите ви ще видя най-напред.

ЛЕОНОР

Щом трябва, булото от своя лик бих снела,
обаче да е скрит все пак бих предпочела.
555 Кажете ми дали сте в плен на любовта.

ДОН ДИЕГО

Разбира се.

ЛЕОНОР

Нима?

ДОН ДИЕГО

Е, да.

ЛЕОНОР

Коя е тя?

ДОН ДИЕГО

Една от многото.

ЛЕОНОР

Кажете де.

ДОН ДИЕГО

Елена.

ЛЕОНОР

Елена дьо Торес?

ДОН ДИЕГО

От нея е пленена

душата ми.

ЛЕОНОР

А тя?

ДОН ДИЕГО

О, тя ме обожава.

ЛЕОНОР

560 Нима?

ДОН ДИЕГО

Защо пък не?

ЛЕОНОР

Дълбоко се съмнявам.

ДОН ДИЕГО

Не ми ли вярвате?

ЛЕОНОР

От нейните уста
чух, че тя мисли си все за собствеността
на чичо ви, че без туй главно изкушение
не би изпитвала тя никакво влечение
към вас.

ДОН ДИЕГО

565 Приятелки не сте със нея, щом
нарочно сте дошли във скромния ми дом
със цел на моята съдбата да навредите
и в нейната любов да ме разубедите.
Защо си времето прахосвате тоз ден?

570 Елена люби ме — в това съм убеден.
Че как повярвал бих на думите неверни
на дама с лик и ум от булото по-черни?

ЛЕОНОР

Защо по моето почернено лице
ще съдите, сеньор, за моето сърце?

575 Свалете поглед от тез, що боготворите,
та и за мен да си отворите очите.

ДОН ДИЕГО

Навярно този лик красив вещае зло
и да се отърва свръх трудно би било.

Дори и две сърца да има в мен, едва ли
580 на неговия чар те биха издържали.

Госпожо, след като лицето ви видях,
си спомних смътно, че аз някъде ви бях
съзрял — като че бе при случай по-особен.

ЛЕОНОР

Учудва ме, сеньор, това, че сте способен

585 да си припомните лик най-обикновен.

От някоя жена да бяхте заплепенен,
тогаз не щяхте да се сетите, ей Богу,
за таз, която сте избавили от огън.

От този, който само богатството цени
590 и мрази всичко друго, не чакай добрини.

ДОН ДИЕГО

Приятелки добри не сте със нея, щом
с коварни цели сте дошли във моя дом.
Госпожо, спрямо вас допуснах груба грешка
и ми направихте заслужена бележка.
595 Не виждах ви лика, заслужено внимание
не ви обърнах и изпитвам разкаяние.

ЛЕОНОР

Та страдахте ли, че не бяхте ме видял?
За нелюбим предмет нима ви става жал?
Щом мойта личност сте обрекли на забрава,
600 аз заключавам, че това тя заслужава.
Да ми твърдите, че това било ваш грях,
туй означава, че ме вземате на смях.
От мамещи очи днес взорът ви пленен е
и те ви пречат да погледнете към мене,
605 затуй в мен виждате безнравствена жена
и ми вменявате безпочвено вина,
че съм дошла да ви внушавам, че Елена
във любовта си се показва непочтена,
че се надява на наследството ви тя
610 и затова не ви отхвърля любовта,
че непрекъснато за него си мечтае,
че с чувствата ви си безсъвестно играе
и че приема ви заради тоз стремеж,
а не от някакъв неудържим копнеж.
615 И вие блазнен сте от него, но дали
ламтежът ви нелеп не ще ви провали?
Не се съмнявайте, че с туй си намерение
към вас държи се тя с известно уважение.
Елена дьо Торес ми повери това
620 и тя коварството дискретност назова.
А аз съм дамата, която вие вещо

освободихте от уловката зловеца
на Дон Жуан в деня, когато у Елена
ме сварихте: дори не бях така блажена,
625 излизайки чрез вас от огнения ад.
Ако посрещате тез думи с вид чудат,
не ме упреквайте — та аз повтарям само
словата на една обичаща ви дама,
а тя по красота, имот, разкош и чест
630 е по-високо от Елена дьо Торес
и най-цени това, което е във вас.
С тез думи слагам край на срещата ни аз.

ДОН ДИЕГО

А как се казва тя? Къде да я открия?

ЛЕОНОР

Не заслужавате това да ви разкрия.

ДОН ДИЕГО

635 Да дойда ли у вас?

ЛЕОНОР

Елена ще ревнува.

Да идвате сега в дома ми не си струва.

ПЕТА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин, Филипен

ДОН ДИЕГО

Лакейо, Рокеспин, елате тук при мен.
От случилото се съм свръх озадачен.
Разбрахте ли какво направи тази дама?

РОКЕСПИН

640 Не, но пък виждам, че при вас я вече няма.

ДОН ДИЕГО

Току-що искаше тя мен да убеди,
че от Елена съм аз мамен, и твърди,
че скъсам ли със таз неверница безбожна,
ще срещна дама по-красива, по-заможна.

РОКЕСПИН

645 Така е. Във това и аз се уверих.

ДОН ДИЕГО

Таз, дето преди дни от огъня спасих.

РОКЕСПИН

Каква красавица!

ФИЛИПЕН

Богата!

РОКЕСПИН

Че и млада!

ФИЛИПЕН

Ах, кой би разорал таз хубава ливада?

ДОН ДИЕГО

За нея е въпрос. Не вярвам да греша.

ФИЛИПЕН

650 Предайте я на мен и аз ще разреша
тоз случай лесно: от Елена се надявам
да разбере тез дни какво възнамерява.

ДОН ДИЕГО

Какво би сторил ти?

ФИЛИПЕН

Признайте с вид унил,
че от наследство ви е чичо ви лишил.
655 Понеже чичо ви е брат на мойта майка,
а напоследък тя се все за него вайка,
а пък и аз не съм се с него зле държал,
наследството си той на мене завещал.
Известно ви е, че не ме познават в двора
660 и че изискано със хората говоря,
че изучавал съм латински долу-горе,
че фрази знам като O, tempora, o, mores,
цитирам точно Феб, в стих пиша и във проза,
прилагам някой път дори метаморфоза.
665 Макар че съм педант и със език богат,
Елена иска друг, заможен кандидат,
за да се хвали, че богатства много има,
за да засити с тях жадта си несравнима.
Та Леонор ако отстъпите на мен,
670 фалшив кумир ще е със злато заменен.

ДОН ДИЕГО

Добре! Съгласен съм аз сам да я изпитам
дали имота ми пред мене предпочита.

ФИЛИПЕН

Щом нажеженото желязо яко биеш,
ще можеш смешния наследник да разкриеш.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Елена, Дон Диего

ЕЛЕНА

675 О, не отричайте! Откривам аз сега
по вашето лице изписана тъга.

ДОН ДИЕГО

Че как със вас ще съм аз тъжен и печален?

ЕЛЕНА

Защо отхвърляте един факт тъй реален?
За нещо да не би да сте на мен сърдит?

ДОН ДИЕГО

680 Щом фактът си е факт, защо да бъде крит?

ЕЛЕНА

А как е флотът ни?

ДОН ДИЕГО

Във пристана е спрял.
А чичо да не би да е по път умрял?

ЕЛЕНА

Какво тревожи ви?

ДОН ДИЕГО

В това писмо се казва,
че той починал е, и тази вест ме смазва.

(Дон Диего чете ПИСМОТО)

SFB Error: Unknown content at line 37: C>>>

ГОСПОДИНЕ,

Чичо ви Дон Пелаж отмени, тъкмо преди да почине, Завещанието, което бе направил във ваш интерес, и призна вашия братовчед Дон Педро дьо Буфалос за единствен свой наследник. На вас оставя само пожизнена рента от триста дуката. Направих това, което беше по силите ми, но нищо не получих от стареца, пред когото сигурно са ви представили в твърде лоша светлина, за което, ГОСПОДИНЕ, много съжалявам аз, покорен и смирен ваш слуга,

Жорж Риналди.

SFB Error: Unknown content at line 41: C\$

ЕЛЕНА

685 Сега разбрах защо сте днес като пребит
и с основание сте с много тъжен вид.
Великодушният човек не се поддава
на туй, с което го съдбата съблазнява.

ДОН ДИЕГО

Ако Елена ме обича, никой ден
690 нещастие не би възникнало за мен.
Щом своята ръка тя в моята положи
уверен съм аз, че тя не ще отложи
мига, във който мен със радост ще дари.
Едно забавяне, и кратичко дори,
695 и вас ще нарани. Държейки ви ръката,
аз непременно ще попреча на Съдбата
и ще се радвам на блаженство свършено,
без моето сърце да бъде наранено.
О, не забавяйте тоз несравним късмет,
700 ощастливете днес един човек триклет.
Ръката дайте си, сърцето ми вземете
и в утрешния ден съдбата ми решете.

ЕЛЕНА

Но този ви стремеж не е ли прекален?
Ще ви харесвам ли, щом властвате над мен?
705 Изпитваме любов сега един към друг,
но се страхувам да ви взема за съпруг.
Не сте богат, а аз охолство предпочитам.
Как ще живеем без пари? Това ви питам.

ДОН ДИЕГО

Отказвате се от богатството. Защо?

ЕЛЕНА

710 А кой ви е твърдял, че ваше ще е то?

ДОН ДИЕГО

Ах, как можах жена тъй алчна аз да случя?

ЕЛЕНА

Безумство би било, ако със вас брак сключа.

ДОН ДИЕГО

Разбрах, че алчна сте, но бях непредпазлив.

ЕЛЕНА

А пък ви трябваше ум остър, прозорлив.

ДОН ДИЕГО

715 У вас го има, но го алчност затъмнява
и аз си мисля, че на вас ще подобава
един мой братовчед, макар че е гърбат.

ЕЛЕНА

Ще ми хареса, щом като е той богат.

ДОН ДИЕГО

Не мислите ли, че туй би ви унизило.

ЕЛЕНА

720 По се страхувам с вас да мина под венчило.

ДОН ДИЕГО

Сама на себе си ще отмъстите, щом
тоз глупав братовчед ви вземе в своя дом.

ЕЛЕНА

Все пак ако не е с покъщнина мизерна,
ако не е с душа лукава, лицемерна,
725 с каквато вие сте, ще го предпочета
пред някой горд храбрец, затънал в нищета.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, дон Диего, Пакета

ПАКЕТА

Пристигна кавалер (такъв ми се той стори)
със щитоносец и с вас иска да говори,
госпожо. Според мен с отблъскващ външен вид.
730 е този господар. Този странен индивид
Дон Педро се зове, но схванах аз веднага,
че тази титла „Дон“ съвсем не му приляга.

ДОН ДИЕГО

О, братовчед ми е.

ЕЛЕНА

Да се качи тозчас!

Със удоволствие ще го приема аз,
735 напук на вас, щом той достойнства притежава.

ДОН ДИЕГО

Дай, Боже, любовта наслади да ви дава!

ЕЛЕНА

Как странен е на вид!

ТРЕТА СЦЕНА

Елена, дон Диего, Пакета, Филипен

ФИЛИПЕН

Пардон, о, Красота!

Аз щях да стигна до последната врата.
Във този дом видях две спални и две зали,
740 и сума ти народ. Дано не сте разбрали,
че искам слънцето да срещна без чадър!
Знам, че на лудите не гледа то хатър.
В тоз случай хвърлям се надолу със главата,
рисувайки да се катурна във водата.
745 Невиждан, чуден взор, в теб ярък плам гори.
Аз сам съм. Карманьол, приятели добри!

КАРМАНЬОЛ

Кажете.

ФИЛИПЕН

Дръжте ме. Усещам сътресение?
Опасно зрелище. Фатално посещение.
Ти, братовчеде, как със поглед на орел
750 сдоби се, как не те видях клепачи свел?
Кажи ми как цял ден ти можеш да се вглеждаш
във нея, без да си за миг очите свеждаш?
Аз само за момент на нея поглед спрях
и вече питам се дали не полудях.
755 А тя все тъй мълчи, таз хубост несравнима!
Обичам умните. А тя дали ум има.

ДОН ДИЕГО

Да, има остър ум.

ФИЛИПЕН

Аз ще я насърча...

ЕЛЕНА

За нещо мисля аз, макар че си мълча.

ФИЛИПЕН

Нерядко и на мен въпросите додяват.

760 Обичате ли ме?

ДОН ДИЕГО

Аз май не се съмнявам.

ЕЛЕНА

Вас всяка ще обикне.

ФИЛИПЕН

Дотук върви добре
таз котаранка, таз гугутка, туй кутре.
Но за жена „кутре“ — родът не може мина.
А никак не върви да сложа „палашкина“.
765 Но вие знаете, че може да се случи
за двата рода да се казва просто „куче“.
Припламва взорът ви от гибелни лъчи
и ми намигвате убийствено с очи,
очи, пораждащи емоции тревожни,
770 които са в разрез със правилата божи.
Госпожо, своите клепачи затворете
и гробищата със гробове не пълнете.
О, нека изгори във този огън лих
горкото ми сърце. Та аз се примирих,
775 че страда моят дух, души го чума черна,
а пък разсъдъкът, в плен на охота скверна,
двусмислено да ви говоря задължи ме.
Да бях със сто очи, каквито Аргус^[1] имал,
или да бях като пророк Тирезий^[2] сляп,
780 като голям гладник да бяхте яли хляб
със малвоазия да бяхте се опили,

Церера^[3] и Бакхус, без да прахосват сили,
ви биха сторили по-хрисима тогаз.
Да можех да не се подсмивам като вас,
785 когато, дъвчейки, си стискате зъбите
от страх, че смут голям на мен ще причините!
Красавице, все пак се смейте. Аз държа
смеха ви заедно със вас да продължа
и нека смеем се и двамата съзвучно!
790 Но... лош ви е смехът и откънтява скучно.
Хи хи хи хи — с тоз смях на закачлив макак
ще ме направите неповторим глупак.
Със вас съм откровен и мой дефект това е.
При страст по-сдържана, аз бих бил по-потаен.
795 С намигвания ме безспирни обсадете,
каквото и да ви говоря, продължете.
Ала без лъкове, че те не са уместни,
а християните ги смятат за нечестни.
В полето на честта, о, божие Творение,
800 ще ви втълпя това отколешно твърдение.
Не разсъждавайте, че много разсъждение
довежда някой път и до обезсърчение.
Нима във любовта ме взехте за новак?
В Галиция тоз стил на мода е все пак,
805 но ще го променим, щом видим, че не струва.
За вас съм аз готов дори да се линчувам.

ЕЛЕНА

Но аз не ща от вас таквоз самомъчение.

ФИЛИПЕН

Вречете се, че във вдовишко положение
не ще изпаднете. Жесток съм като Катон^[4],
810 но зная бебета как правят се в родата.
Установеното в рода ни детевъдство
хич няма интерес към растениевъдство
и тъй като съм аз с уклон генеративен,
необходим ни е съюз копулативен:

815 със прости думи го женитба назовам
и с тез подробности таз среща прекратявам.

ЕЛЕНА

Та ние малко се познаваме. Потрай.

ФИЛИПЕН

Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Ела ме разкопчай.

Във мен любов гори — превзет е важен връх,
820 а пък жабото ми трепти от огнен дъх.

ЕЛЕНА

От вас аз току-що чух думата „жабо“
и замириса ми веднага на „сабо“.

ФИЛИПЕН

Таз дума и друг път я бих употребил.

Към Дон Диего:

Ти, драги, този брак не би ли одобрил?
825 Той и за двама ни е видимо изгоден.

ДОН ДИЕГО

Показвате, че сте със поглед превъзходен.
Госпожо, тръгвам си.

ФИЛИПЕН

А аз оставам с тоя
небесен ангел.

ДОН ДИЕГО (*тихо на Карманьол*):
Бих умрял, за да е моя.

ФИЛИПЕН
Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН
Един фотьойл ми дай,
830 та със очите си да проследя докрай
таз битка, сочните зърна и тез могили
с овал примамлив. Ах, те биха ме убили.
Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН
А как ми е яката?

КАРМАНЬОЛ
Добре.

ФИЛИПЕН
А другото?

КАРМАНЬОЛ
Във ред са ви нещата.

ФИЛИПЕН
835 Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН

Май чувствам се тревожно.

Ах, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Млъкни! Млъкни! Госпожо,
какво ще кажете за мене?

ЕЛЕНА

Просто смятам,
че вие засега си струвате цената.

ФИЛИПЕН

Тъй ли? А моето становище последно
840 за вас е, че ума ми взехте неуседно.

ЕЛЕНА

Май нова дума чух.

ФИЛИПЕН

Богат е моят слог,
а не като на тоз мой братовчед убог.
Ако тъй силно ми пленявате духа
и моите очи, пазете си слуха:
845 щом имам сложен стил, ще го префасонирам
като за вас, дори ще го хуманизирам.
Ту с африкански пек, ту със грендландски лед
ще мръзна, ще горя и ще вървя напред.

ЕЛЕНА

Ще ме зарадвате. Дано да го разбирам.

ФИЛИПЕН

850 Ах, стига с този лед и с този огън! Спирам!

Въздействащата мощ на двете ви очи
обгаря моето сърце като с лъчи.
Госпожо, моля ви, покрийте тази жар,
че почвам да крещя: „Пожар! Пожар! Пожар!“
855 А дръзнете ли пак да завъртите шиша,
аз ще се овъгля, съвсем ще спра да дишам.
Нима се смеете?

ЕЛЕНА

Стильт ви ме разсмива.

ФИЛИПЕН

Където ида, в смях се хората заливат.
А щом сънувам сън, ми нищо не тежи.
860 Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Я случки разкажи
на госпожата, но да бъдат те забавни
тъй както правеше в онез години славни.
Нали ти ръсеше различни остроти,
та пуквах се от смях. И днес ги помниш ти
865 и лесно всекиго с подобни би разсмял.
За Дон Диего й кажи, че би умрял
от глад, че цялото семейство за момента
разчита на една тристадукатна рента,
че няма как да я използват те веднага,
870 че само лихвите сега им се полагат;
че има лично той вина, когато губи,
защото без кръчмар си прави сметки груби,
че на Венера бе непоклатим поклонник,
играч, хитрец, злобар — с две думи: бе негодник.
875 Тъй чичо Дон Пелаж го беше опознал,
че от наследството не отреди му дял;

че триста хиляди дуката златни в брой
и много мебели на мен остави той.

ЕЛЕНА

Та значи ставате човек съвсем заможен.

ФИЛИПЕН

880 Да, драга моя, да! Повярвайте, че може
и ваши да са те, ако не се скъпите
и своята любов на мене подарите.

ЕЛЕНА

От този късмет да се откажа означава,
че съм съвсем без ум.

ФИЛИПЕН

Това кураж ми дава.

885 И друг един въпрос, по който няма спор,
ще бъде изяснен наскоро в този Двор.

Чрез него също ще получа аз блага,
бъдете сигурна! Но чуйте го сега:

Та дядо, който бил от джинса Буфалос

890 продал бил ниви на сеньор де Лавалос
за двеста хиляди екю. Доволен бил
и тази сума той на чичо ми дарил,
а той на своите деца я завещал,
но тъй като пък те се скарали за дял,

895 тогава леля ми намесила се в спора
и по съветите на свои вещи хора
в съда подала тя надлежното прошение,
получила си тъй желаното решение,
обаче в сила то все още не било.

900 И ми дойде на ум тогаз, че би могло
да взема адвокат, но, както е известно,
един такъв процес не се решава лесно.
С добри приятели и с малко далавера
дали ще се реши въпросната афера?

ЕЛЕНА

905 Не бих могла да знам.

ФИЛИПЕН

И аз не гарантирам.

Понеже като вас свръх мътна я намирам,
просителят ми би ви всичко изяснил.
Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Нали в школо си бил?

КАРМАНЬОЛ

Да.

ФИЛИПЕН

Вкъщи имам аз маймуни, папагали.

910 По колко са?

КАРМАНЬОЛ

Сеньор, по трийсет са. Едва ли
по-малко ще са те.

ФИЛИПЕН

А златните кюлчета?

КАРМАНЬОЛ

В момента броя им не мога да пресметна.

ФИЛИПЕН

А чичо бе открил в град Атабалипá
чист бисер, който бил на син на Генапá

915 (но той покръства се и Джордж след туй му викат —

ах, тези имена как стържат ми езика!).
Ами рубините, които насъбрах!

КАРМАНЬОЛ

И диамантите.

ФИЛИПЕН

Забравил бях за тях.

Тоз кучи Карманьол се лесно разгневява!...

920 На десет хиляди екю се аз надявам
и на прекрасните очи ще кажа „Сбогом!“
Ах, как чаровна сте! Не се косете много:
бездетна щом не сте, деца ще ми родите,
ако все пак на брак със мен се съгласите.

ЕЛЕНА

925 Възможно би било.

ФИЛИПЕН

От вас зависи само,
но не забравяйте все пак заможността му.

ПАКЕТА

Госпожо, зле май чух? След Дон Диего как
ще вземете за мъж един невеж селяк?

ЕЛЕНА

Щом на покоя си внимание обръщам,
930 ще ида ли да се с един голтак прегръщам?

ПАКЕТА

Красив и млад съпруг си е късмет голям.
Парите пред честта! — от майка си туй знам.
Тя казваше ми: „Щом месото ти е младо
и стара рибата, тогава носят сладост.“
935 Ех, Бог да я прости! Как мъдра беше тя!
Веднъж, говорейки пред мен за радостта

в живота, каза, че след плътски наслаждения,
след сладострастен грях настъпват угризения.

ЕЛЕНА

Млъкни или ще ти устата аз затворя!

ПАКЕТА

940 Щом права съм все пак, защо да не говоря?
Госпожо, ще мълча, но още две слова.

ЕЛЕНА

И три кажи ми, но ни дума след това.

ПАКЕТА

Не ме упреквайте, ако шест-седем те са.
Ах, тоз поклонник твой мирише ми на чесън.

ЕЛЕНА

945 Аз — бедна, той — богат: и ще си бъдем сгодни;
ще го предпочета пред всеки друг негодник.
Мъдрец ще стане, щом шест месеца е с мене,
чертите му съвсем ще бъдат променени.

ПАКЕТА

Пък аз преди тоз срок чудесно зная как...

ЕЛЕНА

950 Млъкни, че ей сега ще взема здрав кривак.

---

[1] Аргус — гигант със сто очи, от които само две спели, за да си почиват, а другите гледали на всички страни. Б. пр. ↑

[2] Тирезий — сляп тивански ясновидец, най-прочутият гадател на древността. Б. пр. ↑

[3] Церера — гръцката богиня на земеделието и плодородието. Б. пр. ↑

[4] Марк Порций Катон Старши (234 — 149) е известен латински политик и писател. На времето се е прочул и като много строг, дори

жесток баща. Именно във връзка с тази черта героят Филип се
сравнява с Катон. Б. пр.

↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дон Диего, Леонор

ДОН ДИЕГО

Разви се спорът ни прилично, и то доста.

ЛЕОНОР

Не е тя лоша, но езикът ѝ е остър.

Нещата виждам аз в по-друга светлина,
но Бог да пази от обидена жена!

ДОН ДИЕГО

955 Обидена била! На чувства се поддава.
Но щом съм ваш, какво на нея ѝ остава?

ЛЕОНОР

Не се в туй убедих, поне до този час.

ДОН ДИЕГО

Ах, колко ми се ще да си не спомням аз
за хубавицата насмешлива, потайна,
960 а да даря на вас страстта си всеотдайна.

ЛЕОНОР

Нещата с времето сами ще проличат.

ДОН ДИЕГО

Аз ненавиждам я, защото всеки път
пред мен твърдеше, че на времето разчита.
Ако към нея със грижовност упорита

965 и с прилежание се изявявах аз,
представяте ли си какъв бих бил към вас?
Вас непрестанно бих желал да поощрявам,
а пък от нея бях безспирно заблуждаван.
Услуги правех й. За тях днес чувствам срам,
970 ала добре е, че успях да вникна сам,
но късно, в нейната неблагодарна същност.
Ще оцените ли днес моята насъщна
любов към вас?

БЕАТРИС

Сеньор, днес вашата Елена
издирва госпожата.

ДОН ДИЕГО

Не беше ли с мигрена?
975 Каква й е целта?

ЛЕОНОР

Тя всъщност търси вас.

ДОН ДИЕГО

Не вярвам.

ЛЕОНОР

И все пак добре ще е у нас
да идете сега...

ДОН ДИЕГО

Ах, дявол да я вземе!

ЛЕОНОР

Тя влиза. Скрийте се в алкова. Няма време.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, Леонор, Пакета

ЕЛЕНА

Та вижте как ценя възможността да имам
980 честта да бъда с вас.

ЛЕОНОР

Не бе необходимо.
Старанието ви изглежда прекалено.
Вниманието ви, красавице Елено,
към мене упрек е и сладко задължение
и аз би трябвало, но първа, с дръзновение
985 да засвидетелствам респекта си към вас.
На снизходителност ще се надявам аз.
През идващите дни дано се разбере,
че след тез пропуски ще действам по-добре.
Но добрината ви в мен болка и дълг става.

ЕЛЕНА

990 Човек поема дълг, щом радост получава.
Не сторих нищо и във тази благодарност
по-скоро долових твърдение невярно.
В друг случай повече да сторя бих могла.

ЛЕОНОР

Тълкуването ви обижда ме сега.
995 Интелигентна сте — по тоз проблем спор няма,
Във разговора ни показахте голяма
култура онзи ден. Кой би могъл с такава
начетена жена по ум да се сравнява?

БЕАТРИС

Госпожо, търсят ви.

ЛЕОНОР (*на ухото на Беатрис*):
Нима е вече тук?

БЕАТРИС

1000 О, да, Госпожо, да.

ЛЕОНОР

Но аз очаквах друг.
Ще ми простите, че голяма грешка сторих...
Един настойник с мен желае да говори.

ЕЛЕНА

Нали на вашите услуги сме все пак.

ЛЕОНОР

Позор заслужих аз със тоз обиден акт.
1005 Но вие сте добра. Нали ще ни простите?
Налагаше ми се.

ЕЛЕНА

Чудесно се държите.
Ах, тази Леонор!

ПАКЕТА

Салонът й блести.

ЕЛЕНА

И всички хвалят я.

ПАКЕТА

Тя нищо не пести
за мебелите си.

ЕЛЕНА

Я погледни, Пакета
1010 какъв красив килим е сложен на паркета.

Ами картините по нейните стени.

ПАКЕТА

По пищност тоз салон не може се сравни
със никой друг.

ЕЛЕНА

Я виж! Че кой ли приближава?

ПАКЕТА

Как кой? Та според мен той ви добре познава.

ЕЛЕНА

1015 Мендоса?

ПАКЕТА

Той е. Да.

ЕЛЕНА

Мъж подъл, непочтен!
Но кой допуснал би?

ПАКЕТА

Излизайки тоз ден
изглеждаше сърдит. И знаете защо.

ЛЕОНОР

А, да. Наставникът за нещо молел. То...
Май времето си зле прекарахте...

ЕЛЕНА

Грешите.
1020 Аз наслаждавах си така добре очите
във тоз блестящ салон, с картини пребогат.

ЛЕОНОР

И моите не стоят по хубост по-назад.

ЕЛЕНА

Италиански ли? Нима оригинални?
У вас видях портрет със краски свръх банални.
1025 Той беше мой, ала опротивя ми много.
Таз лоша сделка как направихте, ей Богу?

ЛЕОНОР

Че как я схванахте?

ЕЛЕНА

Във ред ми е умът.

ЛЕОНОР

Напротив. И не се лъжете втори път.
Портретът хубав е, той струва си цената,
1030 а щедрата душа не действа слепешката.
Дори да беше тоз портрет несъвършен,
обичам го, щом той принадлежи на мен,
а търсенето на изгода е продажно.

ЕЛЕНА

А в чужди сметки да се вреш ли е по-важно?

ЛЕОНОР

1035 Та по-добре ли е да трупаш свой трезор?

ЕЛЕНА

Щом си с изискан вкус...

ЛЕОНОР

Ти си с повреден взор,
предмета щом цениш, а формата презираш.

ЕЛЕНА

Аз нищо хубаво в портрета не намирам.

ЛЕОНОР

Опитвахте ли го на вкус, че чак така
1040 безцеремонно го осъждате сега?

ЕЛЕНА

Аз нивга лошите неща не ще опитам.

ЛЕОНОР

Изтънчена сте. Пък аз лично предпочитам,
напук на моя вкус, да вярвам във честта:
тя носи щастие ведно със честността.

ЕЛЕНА

1045 Да, съвършена сте.

ЛЕОНОР

Все пак в мен алчност няма.

ЕЛЕНА

Не ми се хич стои при тази рядка дама.
Пакета, следвай ме.

ЛЕОНОР

Да дойда ли у вас?

ЕЛЕНА

Поразходете се навън.

ЛЕОНОР

Добре тогаз.

Но още три слова.

ЕЛЕНА

По-бързо говорете.

ЛЕОНОР

1050 Стареят бързо зле рисувани портрети.

Преди да купите един такъв портрет,
добре ще е да се обели най-напред.

ЕЛЕНА

А вие скривайте туй, дето сте добили.

ЛЕОНОР

Ала защо сте се, госпожо, изчервили?

ЕЛЕНА

1055 От гняв към вас.

ЛЕОНОР

Тъй ли? С насмешка трябва аз
да ви отвърна, та да нямам дълг към вас.

БЕАТРИС

Тя явно се гневи.

ЛЕОНОР

А аз пък ще ликувам,
защото туй за мен е знак, че съществувам.
За жалост бил е Дон Диего зле прикрит.

БЕАТРИС

1060 По-важно бе да е засмян, а не сърдит.

ЛЕОНОР

Ха, Дон Диего!

ДОН ДИЕГО

Да, госпожо.

БЕАТРИС

Тръгна вече.
Засегна се от туй, че госпожата рече,
че ѝ изменяте.

ДОН ДИЕГО

Нима?

БЕАТРИС

Видели ви.

ДОН ДИЕГО

Най-ненадейно бях аз там открит. Уви!

1065 А за вратата хич тогава не се сетих
и се в алкова скрих.

ЛЕОНОР

Сеньор, не се косете.

Сега ще ви предам какво ми каза тя:

не доверявам се на нейните уста

а се стремя и аз така да ѝ отвърщам.

1070 Защо такова зло се вмъкна в моята къща!

Тя е в салона си. И аз си тръгвам.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, дон Диего

ДОН ХУАН

Спрете!...

Защо към мене са все лоши ветровете,
а пък към другите са благосклонни те?
Но нека си втълпи, че никога не ще
1075 ме види тя да ѝ прегръщам колената.

ДОН ДИЕГО

Аз тъкмо бях дошъл за вас със госпожата
да разговарям, но тя е непоправима
и не разбрах защо на вас тя зъб ви има.

ДОН ХУАН

О, все ми е едно каква ми се представя.
1080 И името ѝ аз бих искал да забравя,
но не пристигнах тук, за да ѝ правя сцена.
Желая отсега да служа на Елена,
която току-що към своя дом завлече
неблагодарната — онази, дето рече,
1085 че ме разлюбила. Реших се този ден
да взема дама със нрав уравновесен,
от благороден род и твърдо се надявам
достойнствата ми тя добре да оценява.

ДОН ДИЕГО

Но този ваш стремеж ще е осуетен.
1090 От красотата ѝ Дон Педро е пленен.
Роднина ми е той, пристигна тук наскоро.

ДОН ХУАН

Това аз зная, но за мене е безспорно,

че тоз Дон Педро е един голям глупак.

ДОН ДИЕГО

Съгласен съм със вас, но нейният мерак
1095 е в златото му и това тя одобрява,
а не достойнствата.

ДОН ХУАН

Аз все пак се съмнявам.

Дон Педро в тоз момент й готви серенада,
ала хей онзи мъж устройва му засада:
ще му покажа аз, че никак не е лек
1100 коравият юмрук на предан мой човек.
Ще видим тя кому ще си дари душата.

ДОН ДИЕГО

Защо да будите от сън дълбок жената?
И псета, и народ ще стреснете тогаз,
дървета, камъни ще полетят по вас!
1105 Я вслушайте се в мен: Дон Педро зарежете,
за тази работа на мен се доверете
и утре сигурно ще бъде ваша тя.
В Дон Педро отдалеч личи си глупостта,
със всяко действие за срам и смях той става,
1110 но във селото си за Херкулес минава.

ДОН ХУАН

Щом той е Херкулес, аз двойник ще му стана,
ала избрания път няма да престана
да следвам. Щом не се откаже от Елена,
със смърт ще го дари мъстта във мен стаена.

ДОН ДИЕГО

1115 Тоз случай, Дон Хуан, навява ми съмнение.
Защо не чуем и донпедровото мнение?
За някакъв си слух не се разваля брак.

ДОН ХУАН

И аз да чакам тук като страхлив глупак?

ДОН ДИЕГО

Но моят братовчед се много ловко бие.

ДОН ХУАН

1120 А аз нима?...

ДОН ДИЕГО

Какво добили бихте вие?

ДОН ХУАН

Ще се сдобия с чест и с благородна дама.
Нима е нищо туй? Е, хайде, време нямам,
а трябва да сбера другарите завчес.

ДОН ДИЕГО

О, ти се зъбиш, но ще те начеша аз.

ЛЕОНОР (влизайки):

1125 Сеньор, не чухте ли какво на мен той рече?

ДОН ХУАН

Да, всичко чух.

ДОН ДИЕГО

Личи, че пийнал си е вече
порядъчно, но в мен той предизвиква гняв
с хвалбата си, че бил юнак с юмрук корав.
А с Филипен ако се скара, ще му свия
1130 такъв пестник, че ще му зъбите избия.
Признавам си, че е лакеят ми бълзлив,
ала и Дон Хуан не е по-куражлив.
Ха, ето Рокеспин.

(Обръща се към него):

Пристигаш тук на време.
Иди най-острия, най-лъскав меч да вземеш,
1135 и ризницата ми, и щита и тозчас
с туй снаряжение се завърни при нас.

РОКЕСПИН

И мен ли включвате?

ДОН ДИЕГО

Защо пък не? Не стой,
а бързо се върни, че ще започва бой.

РОКЕСПИН

Добре! Ще бъда тук аз само подир миг.

ЛЕОНОР *(на Дон Диего)*:

1140 Обичате ли ме?

ДОН ДИЕГО

Не вярвате ли ми?

ЛЕОНОР

Ах, колко сте лукав! Не ще ме убедите,
щом планове таквиз и то пред мен кроите.
Сеньор, нима това е обич според вас?

ДОН ДИЕГО

И все пак знайте, че ви обожавам аз.

1145 Да бях страхлив, от вас не бих бил уважаван.

ЛЕОНОР

Защо от любовта речта ми странна става?

Ах, как се изчервих! Не взирайте се в мен.

От мъжкия ви чар е моят дух пленен.

С три думи казано: обичам ви премного.

1150 Но... трябва да вървя. Налага ми се. Сбогом.

ДОН ДИЕГО

Доизкажете си, госпожо, мисълта.

Аз в нея долових съществени неща,
за кратко време ми съдбата променихте
и моето сърце дотолкова пленихте,
1155 че секне ли за вас то да се бори днес,
ще се обезвери, оставайки без чест.
Не се страхувам аз от среща със тигрица,
а от раздори със любима хубавица.
Защо от вашта реч за нашите съдби
1160 чух обещание, но нищо не добих?

ЛЕОНОР

Туй обещание не ще ме злепостави,
по-малкото любов по-силна ще ме прави.
Щом вашта смелост ми засилва любовта,
щом не рискувате, доволна ще е тя.

ДОН ДИЕГО

1165 Рече ли Дон Хуан лакея ми да бие,
тогава моят як пестник ще му надвие
и ще попречи на стремежа му лукав.

ЛЕОНОР

Не би могъл да е разсъдъкът ви здрав,
когато влюбен сте — куражът побеждава
1170 ума, ала дали добре се получава.

ДОН ДИЕГО

Мен плаши ме смъртта, щом толкоз съм ви мил.
Ако случайно бих ви с нещо нагрубил,
не ми прощавайте! Ах, Рокеспин дойде.

ЛЕОНОР

С това оръжие! Досещам се къде
1175 ще ходите сега. Е, сбогом! Заминавам,
защото се от вас, злодею, ужасявам.

ДОН ДИЕГО

Госпожо, спрете! Не! Аз няма да се спра.
Ако остана с вас, от мъка ще умра.

(Тя излиза)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин

ДОН ДИЕГО (*въоръжавайки се*):
Напредва ли часът?

РОКЕСПИН

О, да.

ДОН ДИЕГО

Не се бави!

1180 Аз бих ги удрял с кеф по лудите глави.

РОКЕСПИН

Знам, че единият за бой не го хич бива.

ДОН ДИЕГО

И вторият не ще окаже съпротива.

РОКЕСПИН

Май някой идва.

ДОН ДИЕГО

Да. Това е Дон Хуан.

(Дон Хуан се крие)

Къде ли пък ще се укрие тоз хайван?

1185 Ами защо е сам?

РОКЕСПИН

Защото не желае
по неговия гръб тояга да играе
и сигурно държи да бъде тук прост зрител.

ДОН ДИЕГО

А се представяше за ангел изстребител.

Шшт! Чувам музика. Върви без шум след мен.

(Скриват се)

1190 Как смешно Филипен е днес въоръжен!

ПЕТА СЦЕНА

ФИЛИПЕН

Рондаш до Морион по-близо да застане,
за да го ползваме, когато нужда стане.
Изглежда почнахме във твърде ранен час,
отеква музика злокобно покрай нас
1195 и мене ме е страх, че град ще ни удари
или пък че беда въз нас ще се стовари.
Аз чувам в себе си пророчески слова:
„Спри тази музика! Прокоба е това!“
Но знам, че в този квартал заспват късно нощем
1200 и будни врагове намират се все още.
Ах, Бог дано е с нас!

ДОН ДИЕГО

Чуй, Рокеспин, как крискат:
„Убиват ни! Мъст! Мъст!“ и спящите тъй стрискат.
Подкрепяй Филип — нали е наш другар,
пък аз на Дон Хуан ще дам чудесен цяр —
1205 върху гърба му пет тояги за награда.

РОКЕСПИН

Аз пък на дамите ще правя серенада.

ФИЛИПЕН

Да почваме ли?

ДОН ДИЕГО

Не! Ще трябва да мълчим,
дордето почнат те, а ние тук ще бдим.

СЕРЕНАДА

Фатална хубост, тя

със своя дивен взор сърцето ми напада,
1210 а нейната лампада
ума ми се завъртя.
Уви, заради нея ден и нощ
измъчвам се, останал съм без мощ.
Зорнице лъчовита,
1215 ти тъй си знаменита,
че будиш в мен възхита.
Или се покажи пред мене, или знай,
че днес ще бъде моят край.
За да предотвратим туй зло,
1220 яви ми се, пленителна Комето,
със кърпа за глава или пък със бонето.
Защото би могло,
ако все тъй я караш,
и до агония да ме докараш.
1225 Със крак ще тропам,
със юмрук ще клопам
дори ще ти се сопам,
а утре заранта, щом слънцето засвети,
ръката ми ще сетиш.
1230 Кълна ти се най-чинно,
че моята ръка не е железен свредел,
че твоя нос не съм повредил,
защото действах най-невинно.
Друг глас във мене се обади:
1235 „Та аз съм твоят мил Амадис^[1],
а ти си моята царица,
красивата ми гълъбица,
прекрасната ми пойна птица.
Добра ли или зла ще си след този ден,
1240 това ще бъде все добре за мен.“

ФИЛИПЕН

Къде си в тоз момент ти, гълъбице чудна,

по-дъхава дори от роза ранобудна?
Със блуза ли си днес или си със пластрон?
А чу ли своя мил и храбър Амфион^[2]?

ДОН ХУАН

1245 Ах, как да издържа?

ДОН ДИЕГО

(напада Дон Хуан, а след това се връща на мястото си):

Стой тук, че те убивам!

ФИЛИПЕН

Шум чувам!... И човек пред себе си откривам.

РОКЕСПИН

(напада Филипен и се връща на мястото си):

Дай бързо меча си!

ФИЛИПЕН

А каската, а щита?

И ние готвим се за бой и за защита.

Ала куражът ни избяга. Ще го погнем,

1250 че нужен ни е той.

ДОН ХУАН

Дано ми Бог помогне
в борбата с тоз злодей! Ах, ето го, уви!

ФИЛИПЕН

За мен говореше... Но накъде ли сви?

Не биваше отгук да мърдам, но сгрехих.

ДОН ХУАН

На смелостта си се премного доверих.

ДОН ДИЕГО

1255 Обърнаха си гръб, не ще си нищо сторят.

РОКЕСПИН

Те толкоз са добри, че май ще се сговорят.

ФИЛИПЕН

Ах, как се провалих!

ДОН ХУАН

Безсмислена засада!...

РОКЕСПИН

Защо на курвите да правя серенада!

(Мечът на Дон Хуан се удря в меча на Дон Педро)

ДОН ХУАН

Аз съм против смъртта.

ФИЛИПЕН

А този меч защо е?

1260 Приятелю, недей!

ДОН ДИЕГО

Юнаци, туй какво е?

Ще се погубите!

ФИЛИПЕН

Грешите. Един друг

спасяваме се.

ДОН ДИЕГО

Бой не ща да гледам тук.

ФИЛИПЕН

О, братовчед, привет!

ДОН ДИЕГО

Здравей!

ФИЛИПЕН

Един убиец

мен, братовчеда ти, решил бе да затрие.

1265 Но мъжеството ми е непрестанно с мен,
на кон или пешком, подкрепя ме везден,
в полето и в града. То тоз разбойник стресна
и мигом хукна той в посока неизвестна.
Да можех да прозра във тайната му аз!...

ДОН ХУАН

1270 Спокойно! Аз ще я разкрия тук тогаз:
Дук някакъв решил туй долно покушение
да стори — бил ревнив или пък под давление.
Та този дук, с душа като на заек плах,
ме мразеше и аз, на свой ред, го презрях.

1275 Бях на един концерт и беше ми забавно,
за беззащитен той ме взе и незабавно
на мен нахвърли се ведно със други трима,
но аз отвърнах им със сила несравнима
и ги разгоних, без да бъда наранен.

1280 Та ето със какво ще помня този ден.

ФИЛИПЕН

Лъжец! Не казвай, че изпрати ги в каторги?

ДОН ДИЕГО

Щом има храбростта на Сид, на свети Георги...

ДОН ХУАН

Взема настрани Дон Диего и му казва:

Приятели сме с вас, държа на своята чест,
с разпалени слова говорих ви аз днес,

1285 обаче прецених след туй, че добротата
е най-добрият път, и с радост във душата
възбудата си ще потискам занапред
и ще се водя все по вашия съвет.
Но си спомнете, че се врекохте пред мен
1290 с любимата ми да говорите след ден.
Кажете й, че съм и умен, и имотен,
че гарантирам й щастлив брак доживотен,
че вдъхвам в хората и страх, и почитание,
че съм испанец, но със ясното съзнание,
1295 че нося в себе си ред качества вродени,
с каквито древните герои са дарени,
накратко казано, че съм с престиж огромен.
Но имам и недъг и той е, че съм скромен.
Е, сбогом. Доста се шегувах тази вечер,
1300 а крайно време е да си изтегля меча.
Щом не накарах ни един за друг да жали,
очите ми бе по-добре да бяха спали.

(Излиза).

ФИЛИПЕН

Ако аз можех да не мисля за ковчег,
воювал бих безспир, та даже и цял век.
1305 Но щом след всеки бой се иска погребение,
нелепост е това, без всякакво съмнение.

ДОН ДИЕГО

Ще го извърши ли?

РОКЕСПИН

Не вярвам. Не се бой.
За тялото си е сега загрижен той.

ДОН ДИЕГО

Ах, колко ми се ще със отривист пестник
1310 да дам урок на тоз надменен хубостник!

ФИЛИПЕН

Та той е по-страхлив...

ДОН ДИЕГО

... от теб ли? Колко пъти?

ФИЛИПЕН

Стотици.

ДОН ДИЕГО

Вярвам, щом така твърди умът ти.

Аз за Елена бих желал да поговорим.

ФИЛИПЕН

След ден е бракът.

ДОН ДИЕГО

Как?

ФИЛИПЕН

Излишно е да спорим.

1315 Поръчахме дори каляска, облекло,
обслужващи...

ДОН ДИЕГО

О, не! Това не би могло
да бъде истина.

ФИЛИПЕН

Повярвайте. Така е.

ДОН ДИЕГО

(излизайки заедно с Филипен):

Ще кажеш пътъом таз история каква е.

---

[1] Герой на испански рицарски романс. Б. пр. ↑

[2] Амфион в древногръцката митология е цар на Древна Тива, където бил почитан като местен герой. Б. пр. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Филипен, Пакета

ФИЛИПЕН

Къде е госпожата?

ПАКЕТА

Ще се яви тозчас.

ФИЛИПЕН

1320 Пакета, мила...

ПАКЕТА

Да?

ФИЛИПЕН

Да кажа ли с цял глас?

ПАКЕТА

Разбира се. Сега сами сме в тази стая.

ФИЛИПЕН

Признавам си, че смях неистово желая,
но госпожа Торес сковава ми смеха,
а тъй те любя, тъй разведряш ми духа.

ПАКЕТА

1325 О, не шегувай се. Между момите има
такива като мен — със красота, сравнима
със таз на знатните госпожи. Но по тях
ще видиш бисери, сланина, яйчен прах,

различни мазила, балсами и белило,
1330 и овнешки нога, и пудра, и червило,
но в огледалото любовно щом се взрат,
с лъжлива красота изпъква им ликът
и аз нарекъл бих тоз лик декоративен —
от чужда красота е станал той тъй дивен.
1335 Те и в краката си такава хубост влагат,
но най-противни са, в леглото си щом лягат.
А лошият им дъх, отпуснатото тяло —
изглежда само те са техни поначало.
Те притежават уж пленителни коси,
1340 а всъщност те са от увехнали реси
и ми приличат на красиви горски гъби,
мним накит, присаден върху глави беззъби.

ФИЛИПЕН

Ти имаш толкоз ум! Как с него се сдоби,
Пакета, та ме тъй омая? Да не би
1345 от някой автор стар да си го усвоила?
Със тоз ум прозорлив ти би ме поразила.
С Елена аз реших да скъсам отсега
и затова на теб подавам днес ръка.
Я виж, тя идва тук.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, Филипен, Пакета

ЕЛЕНА

Май твърде късно ида.

1350 Прощавайте, ала поисках да се видя
с една дукеса — дълг към нея аз изпитвам.

ФИЛИПЕН

Зорнице бляскава, в момента се опитвам
да разбера как от Дон Педро и от вас
засято семе би родило плоден клас,

1355 как щом във нашата страна се то разсее,
тя с него би могла света да завладее.

ЕЛЕНА

Достойнството ви ме дотолкова плени,
че волята ми се на вашта подчини.

ФИЛИПЕН

Дукатите ми са във тоз момент хиляда,
1360 но на един лентяй заех пари, че страдал
от бедност. Той сега твърди с уверен глас,
че ще ги върне, но ме хваща вече бяс,
защото пише ми, че бавно действа с мене,
понеже повече на краля задължен е,
1365 че комисарят му в Севиля бил дошел
и патагонците на фронта бил отвел.

ЕЛЕНА

Фландрийската война на бедност ни обрича.

ФИЛИПЕН

В последно време той пред мене се зарича

известна сума в брой да ми даде все пак.

1370 Как хубаво е да зарадвате бедняк,
надяващ се на пек през мразовит сезон,
както евреите на помощ от Сион^[1]!

За жалост, тези дни в жар ще издъхна аз,
а при женитба бих изпаднал във екстаз.

1375 Пет хиляди екю в коприна и велур
ще стигнат, за да сме на сватбата ажур.
Дордето в църквата урежда ни се бракът,
каляските отвън готови ще ни чакат.

А към въпросните пари аз бих додал

1380 и диаманти, тъй че лесно бих избрал
най-качествените и фини платове
във най-изискани, в най-свежи цветове.

ЕЛЕНА

Ще се откажа от предишния обет.

ФИЛИПЕН

За всеки месец аз нов, моден тоалет

1385 ще ви осигуря в оранжев цвят пастелен.

ЕЛЕНА

Отдавна този цвят минава за нефелен.

ФИЛИПЕН

А в тъмносин десен?

ЕЛЕНА

Банален е все пак.

ФИЛИПЕН

Защо пък да не са със цвят на кукуряк?

ЕЛЕНА

Пределно е крещящ, не радва той окото.

ФИЛИПЕН

1390 И рокля кожена ще включим в облеклото,
а ще добавим и раирано палто,
обточено със кант, за да ви топли то,
а багрите ще са в такива съчетания,
каквито носят се от дамите в Испания.

ЕЛЕНА

1395 Пари ми дайте, пък аз ще си търся цвят.

ФИЛИПЕН

А мойто пардесю ще е от ален плат
във съчетание с къс панталон сатенен.

ПАКЕТА

Виж! Дон Диего!

ФИЛИПЕН

Ах, съдбата срещу мене
нарочно праща днес един подлец типичен.

ЕЛЕНА

1400 Избягвате ли го?

ФИЛИПЕН

Аз бих бил безразличен
към него, ала той послужи си с измама,
лиши ме от едно имение голямо
и в себе си държи той моя документ.
Простете ми, че тъй говоря в този момент,
1405 но с меча си аз бих постъпил безчовечно.

ЕЛЕНА

В алкова скрийте се!

ФИЛИПЕН

Благодаря сърдечно!

А с него скъсайте!... Веднага ми кажете,
щом тръгне си оттук.

ЕЛЕНА.

Добре ви чух съвета.

---

[1] Името на планината Сион добива по-общо значение и назовава всяко място, свързано с божие присъствие, от което се очакват добрини. Б. пр. [↑](#)

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Диего, Елена

ДОН ДИЕГО

Госпожо, тук не ме доведе любовта,
1410 а грижата да ми е чиста съвестта.
При вас дойдох със цел съпруг да ви предложа,
и да ви уверя, че много ви подхожда.
За Дон Хуан е реч.

ЕЛЕНА

Не, той не ми отива.

ДОН ДИЕГО

Че откога ли сте чак толкоз придирчива?
1415 Та той е тъй богат!

ЕЛЕНА

С лош нрав се отличава...

ДОН ДИЕГО

Мой братовчед е...

ЕЛЕНА

Туй се чрез кръвта предава.

ДОН ДИЕГО

Клин клин избива. Той днес властва ви в сърцето...

ЕЛЕНА

А утре вие ли?

ДОН ДИЕГО

Да, само да речете!

Нима щастлива тоз селяк ще ви направи?

ЕЛЕНА

1420 Не го петнете, че триж по`ще ми се нрави.

ДОН ДИЕГО

Обичате ли го?

ЕЛЕНА

Да. Би бил мил съпруг.

ДОН ДИЕГО

Мен Бог ме е създал да преживявам тук
със щедрост, с добрина — в тях скрит е цял трезор.

ЕЛЕНА

На всичко сте богат — като за Леонор.

ДОН ДИЕГО

1425 Навярно е така, но малко страх усещам,
че ще научи тя за тази наша среща.

ЕЛЕНА

Не виждам риск за вас.

ДОН ДИЕГО

Той би се проявил,
ако заможен бях.

ЕЛЕНА

Със друга бихте бил,
ако желаното от Господ сте получил.

ДОН ДИЕГО

1430 Все пак съм му длъжник, защото ме научи,
че за да съм ви мил, голтак да съм не бива.

ЕЛЕНА

Аз мисля, че да сте нахал не ви отива.

ДОН ДИЕГО

Е, да, но съм на път да стана триж нахал.

ЕЛЕНА

Е как?

ДОН ДИЕГО

Довеждайки един брак до провал.

ЕЛЕНА

1435 Та моя ли?

ДОН ДИЕГО

Да, да.

ЕЛЕНА

Че имате ли власт
над мен?

ДОН ДИЕГО

Да, тъй като загрижен съм за вас
и се зарекох да не дам на Хименей^[1]
достойна дама в брак да свърже със пигмей.
Дон Педро не е туй, което ви се иска.

1440 Богат е уж, ала несрета го потиска.

ЕЛЕНА

Защо с нелепости си пълните главата?

ДОН ДИЕГО

За да не стъпчете честта си бързешката.

ЕЛЕНА

А бих си минала без грижите ви аз...

ДОН ДИЕГО

Обичам ви, затуй се грижа тъй за вас.

ЕЛЕНА

1445 Ще ви покажа, че от вас не ме е страх
и брак ще сключим.

ДОН ДИЕГО

Как? Добре ли ви разбрах?

ЕЛЕНА

Напълно. При това решихме се без време
и вас, и Леонор за кръстници да вземем.
И все ми е едно, че би могъл градът
1450 за нас нелепости да пусне този път.

ДОН ДИЕГО

Уверен съм, че тя е вече във течение,
но ще я отклоня с уместно предложение.

ЕЛЕНА

Със Леонор света дори да подведете,
мой мъж ще бъде той.

ДОН ДИЕГО

Каквото да речете,
1455 ще се завърна тук със Леонор след час.

ЕЛЕНА

Май побесняхте.

ДОН ДИЕГО

Май тъй случи се и с вас.

ФИЛИПЕН (*излиза от алкова*):

Ах, този братовчед! Кълна ви се, госпожо,

че вече бях готов да го наръгам с ножа,
ала ме хвана страх да не изплаша вас.
1460 Все пак ще му платя при друга сгода аз.
Във случая лъва със заек бих сравнил.
Когато яд се е във мене разразил,
тъй разгневявам се, че моето злочинство
повежда лют двубой със кръвното роднинство.
1465 Ако сърцето му изгриза, е възможно
да ми се услади. Възпрете ме, госпожо!
В противен случай в мен кръвта ще побеснее.
Кой знае? Май да не помръдвам по-добре е.
А пък окаже ли за миг съпротивление,
1470 аз бих го умъртвил без капка угризение.
С юмука си не си играя на балон,
дори със удар лек от раз повалям слон.
Не се ядосвам аз за щяло и нещяло,
една голяма страст съсипва ме изцяло.
1475 В един стакан два-три лимона изцедете
за лимонада — тя укрепва дробовете.
Ах, миличка!

ЕЛЕНА

Сеньор!

ФИЛИПЕН

Май сватба тук ще има.

ПАКЕТА

Като че ли към нас се приближават трима:
Дон Диего, Дон Хуан и Леонор съзрях.

ФИЛИПЕН

1480 А други някои не идват ли със тях?

ПАКЕТА

Едва ли.

ФИЛИПЕН

Братовчедът да се качи при мен.
Срамът ни нека днес да бъде поделен
зарад стремежа ни към хубостта, която
заслужих аз, а той изгуби глуповато.

1485 Нотариусът ни дойде ли с документ?

ПАКЕТА

Да, тук е.

ФИЛИПЕН

Аз държа да свършим за момент.
Бърз и добър ефект — за мен това е плюс,
затуй съм тъй припрян за брачния съюз.

---

[1] Хименей — бог на брака в гръцката митология. Б. пр. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Леонор, Елена, Филип

ЛЕОНОР

Дойдох, та заедно да сторим нещо с вас.

ЕЛЕНА

1490 Да сторим, но какво. Представа няма аз.
Ако за мен е дълг, а пък за вас забава,
какво да правя? Туй проблем за мен остава.
Съгласна съм, ако ответ получа бърже.

ФИЛИПЕН

Тоз, който се над мен надсмива, той се лъже
1495 сто, двеста, триста, над хиляда пъти даже.

ЛЕОНОР

Безсмислена ще се тук точността окаже.
Пристигнахме при вас със цел да ви пленим.

ФИЛИПЕН

И проявявате стремеж неоценим.

ЕЛЕНА

Аз сетих се за вас, но и за господина.

ЛЕОНОР

1500 За присмехулника, за вашия роднина.
Той мисли си едно, а друго ти говори.

ДОН ДИЕГО

Госпожо, аз съм ваш. Та кой ще го оспори?
Днес, изразявайки дълбоко съжаление,
че ви изгубих, тук пристигнах с намерение

1505 да се разоблича пред своята любима.
Сега в очите ми сълзи горчиви има,
защото произвол извършва Хименей,
обвързвайки ви в брак с тоз глупав мой лакей.

ФИЛИПЕН

Защо злословите!

ЕЛЕНА

Нима сте луд, Мендоса?

ДОН ДИЕГО

1510 Елена, този брак в главата ви халоса.

ЕЛЕНА

Дон Педре, чухте ли?

ФИЛИПЕН

Дали съм луд и аз?

Че кой би спорил с мен я мълком, я на глас?

ЕЛЕНА

Та вие сте лакей!

ФИЛИПЕН

Изцяло предан вам!

ЕЛЕНА

Шегувате се с мен?

ФИЛИПЕН

Та право да ви дам.

ЕЛЕНА

1515 Тоз, който отмъсти за мен, от мен награда
ще има.

ФИЛИПЕН

Аз не ща на мен тя да се пада.

ЕЛЕНА, *на Дон Диего*:

В ущърб на твоя ранг и твоя род е видно,
че този негодяй държи се с мен обидно.
Ти претендираш, че добре постъпваш днес,
1520 а си играеш най-коварно с мойта чест.

ДОН ДИЕГО

Със този злобен лай не ще ме уязвите,
за всичко себе си ще трябва да вините.
Подлъган бях от вас със чуждо облекло —
туй на лакея ми. То всъщност би могло
1525 във случая добър урок да ви даде:
че всичко, що лети, уви, не се яде.
Не се засягайте, че ще ви кажа честно,
че хитрият глупак във капан попада лесно.
Говорехте ми за дни радостни, благати,
1530 а все се питахте натрупах ли дукати
и ме намразихте, затуй че съм бил беден,
защото бедният във всичко бил последен.
Щом моя Филипен, лакея ми, приехте
за свой кумир, тозчас мен за глупак ме взехте.
1535 Срещу тоз подъл ход получихте си дар:
спечелихте лакей — все пак и той е кяр.

ЕЛЕНА

Аз ще ви отмъстя за долната измама.

ДОН ДИЕГО

За мъст ли готви се добрата ужким дама?

ЕЛЕНА

Ще отмъстите ли за мене, Дон Хуан —
1540 за любовта ми туй ще бъде вашта дан.

ДОН ХУАН

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

И Дон Диего се страхува от такива.

Обичахте го уж, но само за парата,

а пък лакеят му размъти ви главата.

1545 Аз, който в тоз момент и в град Мадрид, и в Двора
обичан съм и съм ценен от всички хора,
аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!
Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ДОН ДИЕГО

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

1550 Нали и Дон Хуан се плаши от такива.

Обичахте ме уж, но само за парата,

А пък лакеят ми размъти ви главата.

Надежди никакви, госпожо, не хранете.

Не ми харесвате — добре го запомнете!

1555 Аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!
Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ФИЛИПЕН

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

И моят господар се плаши от такива.

Ще ме отпратите със як ритник отзад,

1560 щом видите, че съм без ни един дукат.

Схватлив е Филипен — добре го запомнете,

церете си ума, а мен ме забравете.

Аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!

Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ЕЛЕНА, седнала е на стол, с кърпичка пред очите, и плаче.

1565 Все пак си имам във Испания роднини...

ЛЕОНОР

Говорих ли ви аз за пошлите картини?

Измамливи са те. Уверена в туй бях,

защото по-добре от вас ги опознах.

ЕЛЕНА

Ах, как ще издържа! Оттук ме изведете!

ФИЛИПЕН

1570 Тоз, който със злато обсипва ви нозете,
е врач като за вас и сте във негов плен.

ДОН ДИЕГО

Ти, Филипен, мълчи!

ЕЛЕНА

Аз още този ден
чрез мъст или чрез смърт ще търся утешение.

Излиза

ДОН ДИЕГО, На Леонор:

Преди да стигне тя до тежко престъпление,
1575 госпожо, вярвам, че сама ще се решите
по начин подходящ да го осуетите.

ЛЕОНОР

Щом заслужавате, на вас ще дам аз право,
но нивга спрямо мен не действайте лукаво.
Надежден съдник ваш ще съм и ще държа
1580 да се изпълни туй, което ви дължа.

ДОН ДИЕГО

От вас зависим съм.

ЛЕОНОР

Въпроса ще решим,
но се страхувам, че тук ще безпокоим
Елена. Вкъщи бих могла да ви призная
какъв сте ми и как бих действала накрая.

ПЕТА СЦЕНА

Беатрис, Филип

БЕАТРИС

Филипен!

ФИЛИПЕН

Беатрис!

БЕАТРИС

1585

Любими, би ли взел?

ФИЛИПЕН

Какво?

БЕАТРИС

Една жена.

ФИЛИПЕН

С каква конкретна цел?

БЕАТРИС

За брак...

ФИЛИПЕН

Добър съвет. Дали ми е позната?

БЕАТРИС

О, да, разбира се. Това съм аз самата.

ФИЛИПЕН

О, Сатана, назад! Къде ме ти повеждаш?!

1590 Челото ми не е трапеза за надежда
и тайнства не кръжат из моята глава,

макар че някои съмняват се в това.
Звънец, като овца, не искам аз да нося.
Пандора, страшно зло, защо не се пръждосаш?
1595 Проклетата Беатрис, ти мене във капан
не ще ме уловиш — не съм неук хайван.
Като Мендоса аз глупак не ща да ставам —
деца да правя и жена да угоявам!
Ако съм без деца, ще мина за глупак,
1600 ала ако създам с теб някой пеленак,
шест месеца ще съм с кореместа жена,
която ще квичи досущ като свиня.
Щом от корема ти покаже се детенце,
изцапано като в кал лягало прасенце,
1605 ще кажат някои, че е със мойто чело,
а други, че носа на майка си е взело.
Ще цункаме това дете ту аз, ту ти,
а то безспир на твоя корем ще ми лъхти.
Ще гледам дойката кърма като му дава,
1610 как рита то с крачка и как се напикава.
Ще ставам аз да го люлея всяка нощ,
умирайки за сън, оставайки без мощ,
а сутринта, ако до изгрев доживея,
молитви ще шептя дано да овдовея.
1615 Наместо с теб да съм тоз пъкъл преживял,
държа да имам туй, което Бог е дал,
да пия и да ям, да лягам и да ставам,
без страх, че някого с това ще притеснявам.
Въпросът е решен, не ми го споменавай,
1620 пък щом те заболя, при доктор заминавай.

БЕАТРИС

Филипен си тръгва, но Беатрис го задържа:

Почакай, Филипен. Дълга ти обяснение.
Брак с тебе — та това за мен ще е падение.

Да ходя под ръка със странен екземпляр,
с един невеж съпруг, с един надут мъжкар,
1625 когато търсят ме поклонници богати,
известни първенци, сановници, прелати!
Преди петнайсет дни, ако бе рекъл Бог,
брак щях да склуча със служител с чин висок,
а малко след това поиска ми ръката
1630 известен писар от съдебната палата.
Ти по-почтен стани, по-честен и тогаз
ще видя ще ли те за мъж приема аз.
Две тлъсти пилета граф виден ми дарява,
херцог ухажва ме, но аз не се поддавам.
1635 А пък един абат, мой явен обожател,
желае да ми е съпруг или приятел
и скоро ме дари със сребърна посуда.
Как тъй ще взема теб? Че аз да не съм луда?

(Излиза)

ФИЛИПЕН

Почакай, Беатрис!... Отиде си, за жалост!
1640 Май трябваше да съм по-сдържан поначало.
Тя гневна ли или лукава се показва,
не знам, но се гневя, щом нещо ми отказва.
Красива, но без ум. Аз хитро ще постъпя
във случая: едно рондо ще й скалъпя.

МОЛИЕР (1622–1673)

ВЕСЕЛА ГЕНОВА

ПРЕДГОВОР

Великият френски драматург, режисьор, актьор и театрален директор Жан-Батист Поклен, известен със сценичното си прозвище — Молиер (1622–1673), е всепризнат колос на комедията. Цялостното му творчество обаче е слабо познато извън професионалните литературни и театрални кръгове дори сред собствените му сънародници. По-широко известни са само няколко негови комедии, обявени още в края на XVII век за „шедьоври“, най-вече поради поизричното им вписване в рамките на класицистичната театрална доктрина. Сред тях са добре познати пиеси като *Тартюф*, *Мизантроп* или *Дон Жуан*.

Това предзададено и избирателно остойностяване установява до голяма степен произволно и необосновано разграничение между няколко творби, обявени за особено ценни, и всички останали. То бързо придобива и запазва през следващите векове стойност на критически императив. По този начин определени пиеси постепенно започват да се приемат от коментаторите и критиката, а чрез тях и от широката публика, като по-малко качествени, интересни и стойностни. Това изкривяване на рецепцията пряко влияе върху тяхната известност чрез критически представяния, издания и преводи. То създава и невярна представа за еднородност и монолитност на едно по своята същност твърде разнообразно драматическо творчество.

Преводите на Молиер на български език са неравномерно разпределени във времето. Те изглеждат най-многобройни в периода от Освобождението до началото на 40-те години на XX век. Именно тогава младата ни държава се възползва жадно от всички възможности за приобщаване към европейското културно, литературно и драматично наследство, така че преводите вероятно са били предназначени и за четене като литературни произведения. Някои пиеси са превеждани само през този първи период и практически са забравени през следващите. Към други пиеси се наблюдава възроден интерес едва през последните години — например към *Смешните*

прециозни, Занесеният или винаги ненавреме и др. Трети като *Тартюф* са превеждани многократно и постоянно през годините.

Не всички пиеси на великия драматург са еднакво често превеждани у нас, вероятно не само поради относителната им отдалеченост от българската действителност, но и с оглед на нееднаквата им драматургична ценност за родния театрален контекст. По-скоро се превеждат и преиздават масово все едни и същи пиеси: т.нар. „високи“ комедии (като *Училище за жени, Мизантроп, Тартюф*) и някои къси комични пиеси (като *Смешните прециозни, Брак по принуда*).

Този ограничителен подбор на пиеси за превод неизбежно създава и поддържа непълна или дори изкривена представа за автора и творчеството му. То наистина е изключително разнообразно и заслужава да бъде представено на българския читател и театрал в неговата цялост, независимо дали всички преведени пиеси ще се поставят на сцена. Плодотворно е да се насърчават и преводи на вече превеждани Молиерови пиеси. Тъй като преводите също остаряват, несъмнено са нужни нови, съвременни преводни варианти. Добре и полезно е да има алтернативни преводи на една и съща пиеса. Това желано богатство и многообразие на преводите не бива обаче да се превръща в самоцел, нито във възможност за самоизтъкване на стихоплетското майсторство на преводача за сметка на богатите смислови пластове в творбите на Молиер.

Настоящото издание запълва една от сериозните празноти в присъствието на творчеството на Молиер на български език. То предлага преводи на три негови пиеси. Две от тях — *Амфитрион* и *Психея* — за първи път са достъпни за българската публика. Те са представителни и за една характерна и оригинална форма на Молиеровата комедия — хибридният спектакъл — която също не е достатъчно позната у нас. Третата, *Учени жени*, е рядко превеждана на български и заслужава нов превод.

ХИБРИДНИТЕ КОМЕДИИ НА МОЛИЕР

От 30 известни днес пиеси на Молиер близо половината — 14 — не са чисто драматични творби. В тях комедията се съчетава с елементи от други изкуства, най-вече с музикални, песенни и танцови изяви. Критиката, която сравнително неотдавна започва да обръща по-

задълбочено внимание на пиесите в тази обща категория, ги назовава традиционно и преимуществено „комедии балети“. Би било по-прецизно те да бъдат обозначавани като „хибридни“ пиеси — термин, който указва смесването и интегрирането на елементи от различни изкуства в тях, без изрично да определя относителната им тежест.

Още приживе на Молиер критиката подминава с мълчание хибридните му пиеси, вероятно смутена от изрично смесения им характер, който е недопустим в класицистичната естетика, но на практика е търсен и приет крайно положително от краля и неговия двор. И в наши дни критиката сравнително късно им обръща внимание, отново сякаш хипнотизирана от все още разпространеното схващане за разделението на комедиите на Молиер на „високи“ — постигащи чрез своето естетическо единство особена убедителност на моралните си послания и поради това единствено стойностни — и „ниски“ (всички останали — аморфна категория, в която попадат и хибридните пиеси). Всъщност хибридните пиеси на Молиер са създадена и развита от него оригинална драматична форма с особена, синкретична експресия, дължаща се на синтеза между различните изкуства в тях.

Предпоставките за създаването на този смесен вид театрален спектакъл от Молиер са особено благоприятни. Френският двор познава дворцовия балет още от края на XVI век. Това развлечение, което съчетава вокални и инструментални изпълнения с балетна хореография, традиционно привлича в изпълненията на танците членове на кралското семейство, придворни и само ограничен брой професионални танцьори. От поредици независими балетни сцени дворцовите балети постепенно придобиват по-голяма свързаност и известна сюжетна и сценографска обусловеност. Френският двор познава и операта, станала особено популярна покрай големия любител на това изкуство Мазарини. След известен застой в балетните спектакли в кралския двор по време на Фрондата Луи XIV (Кралят-Слънце) възобновява и насърчава развитието на тези спектакли, в които участва сам чак до 1670 г.

Дворцовите спектакли не се подчиняват на строгите правила на класицистичната театрална естетика. Те черпят естетическите си въздействия от бароковия танц, който залага на впечатляваща и разточителна визуалност във вълшебно и нерядко богато на илюзии

обкръжение. Освен любимо развлечение и значимо социално събитие за двора, тези спектакли оставят незаличим отпечатък у всички съвременници със своята пищност и размах и допринасят за властното утвърждаване на величието и могъществото на френската монархия. За тази цел кралят насърчава и съставянето, отпечатването и разпространяването на детайлни либретни описания на всеки спектакъл.

Като придворен комедиограф и ръководител на театрална труппа Молиер практически постоянно е ангажиран в подготовката и осъществяването на развлекателните програми за такива мащабни дворцови празници, които допускат и дори насърчават смесването на театрални и музикално-танцови сцени. Седем от 14-те хибридни пиеси на Молиер са създадени специално за вписване в такива празници, а още две изрично са посочени като съчинени и представени в Шамбор за развлечение на краля.

Това налага и разнообразни подходи за решаване на отделните творчески задачи. Тематиката, структурата и композицията на хибридните пиеси, създавани за включване в мащабни дворцови спектакли, се подбират с оглед на по-хармоничното вписване в духа на цялостното представление. Фабулите обикновено са галантни, пасторални или героически (*Принцесата от Елида*, *Щедрите влюбени*), понякога и с митологични измерения, както в *Амфитрион* и *Психея*. Визуалната съставляваща е особено силно изразена в хибридните пиеси, а пищното бароково богатство и фантазията на декорите и театралните механизми в дворцовите празници допринасят за пълноценното ѝ функциониране.

Двете хибридни пиеси, чиито преводи на български език за първи път се представят тук, принадлежат към подгрупата хибридни комедии, основани на използването на сценични механизми. Така те се вписват и в устойчивата традиция на „пиесите с машини“ (фр. *pièces à machines*) от XVII век. Характерни за бароковата драматургия, тези пиеси са предназначени да впечатлят и смаят зрителите чрез богати, често сменяни декори и широко използване на театрални механизми. Постиганата по този начин визуална и сензорна интензивност на рецепцията едновременно преутвърждава театралната илюзия и изтъква нейния игрови характер чрез материалността на вещните и механичните средства. Съчиняването и поставянето на пиеси, чието

въздействие се поражда преимуществено благодарение на театрални механизми, започва още през 40-те години на века в Италия и бързо е възприето и във Франция от средата на 50-те години. Поставяните пиеси нямат чисто развлекателен характер: френската класицистична драматургия на XVII век преследва двойната цел да развлича и да поучава. В някои случаи развлекателната ѝ компонента преобладава над поучителната, в други (като назидателните представления, организирани в йезуитските колежи), поучителната е по-изявена. В трети, както е и в творчеството на Молиер като цяло, двете съставляващи на целта на театъра са неразривно и хармонично вплетени в обогатяващо единство.

Фабулите на пиесите с машини обикновено отправят към митологични герои и събития, както в *Амфитрион* и *Психея* на Молиер, *АндроМЕДА* и *Златното руно* на Пиер Корней, *Цирцея* на Тома Корней. Същевременно, театрални механизми се използват и в пиеси с по-правдоподобни герои и истории, когато това е необходимо за изграждането на смисъла. Молиер прибегва към такива механизми и в *Дон Жуан*, особено във втората половина и в края на пиесата.

АМФИТРИОН

След поредната забрана, наложена върху преработения вариант на *Тартюф* през август 1667 г., през цялата есен Молиер рядко излиза на сцената. За сметка на това през първите зимни месеци на 1668 г. той представя с голям успех новата си пиеса *Амфитрион*, в която изпълнява ролята на роба Созий.

За първи (и не за последен) път в драматургичната си кариера Молиер почерпва вдъхновение от „бащата на латинската комедия“ Плавт, чиято *Amphitruo* е една от най-прочутите и най-често адаптирани пиеси в цяла Европа още от епохата на Ренесанса. Тридесет години по-рано, през 1636 г., драматургът Жан Ротру е публикувал свой превод на Плавтовата пиеса под заглавието *Двойниците* (*Les Sosies*) — пиеса, която също послужва на Молиер.

Френският драматург се придържа относително близо до Плавт и си позволява по-малко свобода в трансформацията на сюжета от обикновеното. Някои пасажии от неговата пиеса са направо преведени от латински^[1]. Завръщането към оригиналното заглавие *Амфитрион* (за разлика от по-разбираемото *Двойниците*) свидетелства за тази

необичайна вярност на източника на вдъхновение у автор, който почти винаги актуализира сюжетите и героите си. Наистина, митологичното измерение на този сюжет трудно би могло да бъде пренесено в Молиеровото съвремие, а всяка по-съществена промяна би го засегнала неблагоприятно. Все пак Молиер го доразвива творчески, като разширява някои части от пиесата, особено в първо действие, и въвежда нови персонажи. Един от тях е Клеантида, съпругата на слугата Созий, а включването ѝ в пиесата засилва паралелите между господар и слуга и загатва от самото начало игрите на двойници, които продължават в цялата пиеса.

Сюжетът на *Амфитрион* сблъсква богове и хора в любовен конфликт, смекчен от изкусно вплетени в него комични измерения. Главният измежду боговете Юпитер е обзет от страст към Алкмена, съпругата на тиванския пълководец Амфитрион, който воюва в Беотия. След като нарежда на Нощта чрез пратеника си Меркурий да скрие под своя покров онова, което ще се случи, той приема облика на Амфитрион и заедно с Меркурий, на свой ред приел облика на слугата на Амфитрион Созий, се запътват към дома на Алкмена. Следват редица перипетии, смешни или драматични недоразумения, караници и сдобрявания преди финалното разкритие, когато Юпитер се явява в целия си божествен блясък, за да призове Амфитрион да бъде горд с неговото внимание към жена му и да предрече раждането на „божествения“ му син Херкулес.

Амфитрион експлоатира всички възможности на нагледа не чрез вграждане на музикални, танцови и вокални елементи в драматичната тъкан, а с широко използване на театрални машини и изобилие от пищни декори, с чиято помощ постига силата на внушението на митологичния сюжет за вълшебствата и измамите на боговете, слезли за малко сред простосмъртните, за да се позабавляват за тяхна сметка. Хибридността в пиесата се изявява още на равнището на сюжета, който смесва богове и простосмъртни, и намира визуално изражение в естеството на спектакъла от тип „пиеса с машини“. Същевременно, за разлика от третирането на хибридният сюжет в *Психея*, тук драматизмът на противопоставянето между богове и хора е смекчен и изрично обезсилен от почти пародийното му третиране. Боговете се стараят да измамят простосмъртните и да им сложат рога, а машините, които осигуряват визуализацията на чудната поява и възнасяне на

боговете, са подиграни от самия Меркурий, недоволен, че трябва да върви пеш по земята. Потенциално болезненият драматизъм с трагически измерения, който сблъсъкът с божествения паноптикум би могъл да предизвика, както това става в *Психея*, тук е неутрализиран с хитра усмивка, а любовната авантюра на Юпитер е вписана още от пролога на пиесата в присмехулно-снизходителен и изрично развлекателен регистър. Боговете са доближени до смъртните, изгубили са ореола си на недостижимост: Юпитер се е превърнал в галантен любовник с изкусен език, а Меркурий — в безскрупулен и жестокосърдечен измамник. Същевременно *Амфитрион* загатва поредица от въпроси, свързани с илюзорността на възприятията, самозванството и измамата, любовта, доверието и ревността, страданието и себепознанието. Както във всички комедии на Молиер, и тук развлекателното предназначение е свързано с неотделимо от него морално измерение, което е ненатрапчиво, но вездесъщо.

Стихосложението в *Амфитрион* се отличава от това в останалите Молиерови комедии, написани или в проза, или в александрийски стих със съседни рими — характерната за класицистичния театър форма. Тук стихосложението е неравномерно: александрийският дванадесетсричков стих се редува по произволен начин със стихове от десет, осем, шест или седем срички и без ясна схема на римите. Това привидно безредие на стихосложението, твърде нехарактерно за класицистичната театрална доктрина, отразява максимално адекватно сюжета на пиесата — галантните любовни похождения на Юпитер — и многобройните обрати в него и рамкира особено убедително галантния дискурс. Оригиналноста и относителната му свобода допринасят за галантното измерение на пиесата, съобразено с очакванията на дворцовата публика, но поставят и особени проблеми пред превода.

Драматизмът и напрежението в редица сцени от пиесата се смекчават чрез средствата на комичното. Комичните елементи се внасят от персонажите на слугите и нерядко се пораждат през паралелите между господари и слуги — известен похват в комедията на класицизма и в тази на Молиер. Основният носител на комичното в *Амфитрион* е Созий. Той смесва органично в репликите си стилизиран разговорен изказ, простодушно-иронична непочтителност, блестящо остроумие и чистосърдечна наивност с мимолетен, но въздействащ

драматизъм и почти екзистенциални терзания. Богатата му жестикуляция дообогатява комичните ефекти и чрез средствата на нагледа. Когато играе в своите пиеси, Молиер винаги запазва за себе си не главната, а най-интересната измежду всички роли.

ПСИХЕЯ

„Тази творба не е излязла изпод перото на един автор. Г-н Кино съчини думите към песните в нея, с изключение на Скръбния напев на италиански. Г-н дьо Молиер изработи плана на пиесата, разпредели нейните части и обръщаше повече внимание на красотата и пищността на спектакъла, отколкото на спазването на правилата [на класицистичната драматургия]. Не му стигна времето, за да я напише цялата в стихове. Тъй като карнавалът наближаваше, а и поради настоящите заповеди на краля, който искаше това великолепно развлечение да бъде представено няколкократно преди началото на постите, му се наложи да приеме малко съдействие. Така само прологът, първо действие, първа сцена от второто и първа сцена от третото действие са написани в стихове от него. Г-н Корней написа останалите петнадесетина [сцени]; по този начин Негово величество получи своевременно това, за което се беше разпоредил.“

Предисловие на издателя към изданието от 1671 г.

Съавторството в създаването на хибридни спектакли е обичайна практика, обусловена от недостига на време, но и от колективните творчески усилия в създаването и осъществяването на големите дворцови представления. Ето защо не е учудващо, че две трети от *Психея* — хибридна пиеса в пет действия и в стихове с използване на театрални машини — са стихосложени от Пиер Корней по съчинения в проза текст на Молиер.

Психея е представена в „залата с механизмите“ в двореца Тюйлери на 17 януари 1671 г. Тази театрална зала по онова време побира до шест хиляди души и е най-голямата в Париж. Пиесата е

създадена по кралска поръчка. Тя се вписва с голям успех в поредица от особено пищни карнавални увеселения и забавления, които Луи XIV предлага на своя двор и на чуждестранните посланици в него: балети, балове, други театрални представления, кралски лов. С хибридният си характер и богатото наслагване на драматични, танцови, музикални и визуални ефекти спектакълът *Психея*, макар и подготвен само за седем седмици, е гвоздеят в тази богата кралска програма, а представленията за широката публика, които следват, затвърждават огромния ѝ успех.

Фабулата на *Психея* е заета от известния древноримски роман на Апулей *Златното магаре (Метаморфози)* и е добре позната и използвана като вдъхновение в многобройни области на изкуството във Франция и в цяла Европа от XVII век. Молиер решава да възроди известния и харесван мит, като вероятно се вдъхновява и от *За природата на нещата* на Лукреций. Последното е добре доловимо от засиленото място и ценност на темата за любовта спрямо Апулеевия разказ и най-вече от тематиката на интермедиите в пиесата, които възхваляват земния живот, мира и изобилието и славят любовта (Амур) като всеобщо и всемогъщо съзидателно начало.

Психея е една от малкото хибридни пиеси на Молиер, чиято междужанровост е уточнена от самия автор в подготвеното от него издание. Той я определя като „трагедия-балет“. С това уникално жанрово определение драматургът отбелязва хибридната ѝ природа и се дистанцира от вече излязлата от мода трагикомедия, като същевременно подчертава старателно търсеното единство на словесния регистър, чрез което вписва изрично *Психея* в класицистичната театрална традиция. Засиленият драматизъм и патетиката в редица сцени в пиесата намират израз и в първата интермедия, представяща десетминутно *ламент* (от ит. *lamento* — плач, жалба, скръбна песен), което изрично отправя към античното ѝ вдъхновение (погребалните скръбни жалби) и чрез изявената си статичност нагнетява драматизма и усещането за неминуема трагедия. По този начин музикалната и танцова интермедия подсилва умело въздействието на собствено драматичната част. Заключителният балет предлага истинско пиршество за сетивата чрез изобилно използване на театрални механизми в мащабен танцов и музикален спектакъл,

прославящ всеобщата и световна хармония и, разбира се, премъдрия френски монарх.

Както обикновено в подготовката на мащабни дворцови спектакли с хибриден характер, и в тази участват редица блестящи професионалисти от различни области на изкуствата. Недостигът на време става причина за едно особено тясно сътрудничество: Молиер изработва цялостната структура на пиесата и определя съдържанието на репликите, написва части от нея (пролога, първото действие и първите сцени от второто и третото), след което поверява донapisването ѝ в стихове на своя събрат драматург Пиер Корней^[2]. Вероятно не само ограниченото време, с което е разполагал, го подтиква да направи това. Утвърденият корифей на класицистичната трагедия Пиер Корней умее особено нещо да изгражда драматизма на съдбите, да предава все по-гнетящото напрежение и моментите на патетика и трагизъм. Така и чисто драматичните части на спектакъла се свързват по-хармонично с драматизма и тревогата, предавани в музикалните и балетните интермедии, и още по-убедително засилват цялостното му въздействие. И двамата драматурзи приемат това сътрудничество като нещо обичайно. Молиер запазва всички „авторски права“^[3] върху пиесата си, включително да я издаде в своя полза, като посочва изрично в изданието приноса на Корней и на Кино, автор на текста на скръбния напев от първата интермедия^[4].

За разлика от *Амфитрион*, където боговете слизат да се развлекат лековато за сметка на хората, тук отношенията между хора и богове са напрегнати и драматични. Главната героиня измежду боговете — Венера — е изначално нападателна, ревнива, злонамерена и яростно отмъстителна. Централната героиня измежду хората — Психея — е подложена на поредица от тежки изпитания и многократни символични смърти, преди действително да умре в ада в пето действие, само за да бъде възкресена и въздигната в безсмъртие във финалното утвърждаване на всеобщото могъщество и хармония на любовта. Завистта и ревността царят и сред боговете, и сред хората. Венера, пожелала злото на „жалката простосмъртна“ Психея само заради красотата ѝ, е също толкова отблъскващо зложелателна като двете сестри на девойката, завидели на нейното любовно щастие и изплели изкусна интрига за разрушаването му. Изненадващо щастливият край утвърждава неоспоримото могъщество на Амур над

богове и хора, от което зависи вселенската хармония, но което е и единствената причина преследването на злочестата Психея да секне. Все пак, за да укроти гневната Венера, Юпитер дарява на девойката безсмъртие и по този начин я издига до ранга на боговете. Така краят на пиесата се явява привидно щастлив, а развързката произтича единствено от заплахата на Амур за фатален трус в световния ред.

Психея прави впечатление с още по-изтънчен, церемониален, „галантен“ стил на говорене (при това постоянно) за любовта. Това може да изглежда претенциозно и неискрено на съвременния читател, ако той пропусне да отчете някои свързани с него контекстуални особености. Предназначена изрично за дворцовата публика, пиесата естествено възприема по-извисен стил на изказа и развива изрично най-любимата и постоянна тема за светски разговори — чувствата, особено любовните чувства. Многословните и цветисти излияния, които изобилстват в нея, не бива да бъдат приемани буквално — в немалко от тях има грижливо премерена доза ирония и игра с езиковия код и стилистичния регистър на изящната словесност на галантността.

УЧЕНИ ЖЕНИ

За разлика от дворцовите и в този смисъл, „поръчкови“ пиеси, които Молиер създава светкавично в угода на краля и за нуждите на различни по-мощабни спектакли, *Учени жени* (1672) е дългосрочен и дълго зрял проект, по който той работи повече от година, преди за първи път да представи пиесата си пред публиката — нещо, което дотогава си е позволявал само за *Мизантроп* и за героичната си (неособено успешна) комедия *Дон Гарсия Наварски*. Видно е, че драматургът отдава голямо значение на замисъла си и отделя особено внимание на структурирането и съдържанието на пиесата. *Учени жени* е и първата след *Тартюф* комедия в пет действия и в стихове, която в това отношение изцяло съответства на класицистичната традиция.

Темата ѝ не е избрана случайно; тя е особено актуална в светското общество още от 50-те и особено от 60-те години на века. Салонната, светска и галантна култура насърчава интереса на жените към недостъпното дотогава за тях познание. За да се възползват от благоразположението на влиятелните женски фигури в кралския двор, мнозина публикуват научни трактати на френски език^[5], достъпни за дамската публика, която не чете латински. Все по-известни и широко

четени стават жените автори на галантни и прециозни романи и стихове като Мадлен Дьо Скюдери, г-жа Дьо ла Сюз, г-жа Дьо Лафайет и др.

Същевременно, галантното светско общество, което проявява особена нетърпимост към залитането в крайности, решително не одобрява това, което нарича „педантизъм“ в науката. В неговата представа педантизмът представлява увлеченост по ненужни и неясни знания, липса на умения за социално общуване (може би най-сериозното му прегрешение), проявявана в постоянно самоизтъкване и узурпиране на разговорите, липса на остроумие, самоирония и мяра, интелектуален авторитаризъм. В светските кръгове знанието никога не бива да се превръща в самоцел и да направлява поведението и общуването. Педантизмът се превръща в една от основните теми в светската култура и се вписва в богата традиция на хумористични произведения (най-често пиеси), но също и на научни трудове^[6].

„Учената жена“ бързо се превръща в стереотипна илюстрация за вредите от педантизма, която при това е двойно по-смешна поради самата си абсурдност, тъй като показва как залитането в прекомерен научен педантизъм може да сполети дори и тези, които по своето място в обществото са най-слабо ангажирани в занимания с наука. Изборът на сюжета дава възможност на Молиер за пореден път да се върне към още една важна и популярна тема — тази за прециозническите експесии, които вече е осмил с огромен успех в *Смешните прециозни* (1659). Връзката между двете творби е очевидна за неговите съвременници. Съчетаването на непремерена жажда за наука и знания със стереотипно прециознически модели на поведение (сред които отхвърляне на любовното ухажване и на сексуалността и изявено желание за доминиране над мъжете), което е едва набелязано в *Смешните прециозни*, изглежда продължено и доразвито в *Учени жени*^[7].

Това до голяма степен предзададено съдържание създава очевидни трудности пред драматургичното си претворяване. В центъра на пиесата трябва да застанат героини, които притежават редица предопределени характеристики, спадащи едновременно към стереотипите на прециозничеството и на педантизма. Молиер преодолява бляскаво тези трудности, като възприема и доразвива вече приложената в *Тартюф* структурна схема, в която замества

прекалената набожност с педантизма. Така щастието на влюбената двойка Анриета и Клитандър в *Учени жени* е застрашено не от сляпо набожен баща, както в *Тартюф*, а от властна „учена“ майка, Филаминта, която освен това е иззела функциите на глава на семейството. Също толкова „учената“ сестра на героинята Арманда съчетава особено убедително чертите на прециозничество и педантизъм. Третата „учена“ жена Белиза е второстепенен, но крайно комичен персонаж, чрез който осмиването на залитанията в прециозничеството може да се развихри свободно. Развръзката също наподобява тази в *Тартюф*: достатъчно е проявяващият несъстоятелни претенции Трисотен да бъде разобличен и подтикнат да покаже истинската си същност.

В *Учени жени* Молиер за първи път в драматургичната си кариера отправя персонална сатира към свои съвременници — поетът Шарл Котен, ясно разпознаваем като прототипа на педанта Трисотен и автор на взетите на подбив в пиесата стихове, и филологът Жил Менаж, враждуващ с Котен, обрисуван като учения Вадиус. Отвъд актуалното осмиване на двама вече дискредитирани по онова време участници в културния и интелектуалния живот на обществото, драматургът в разцвета на своята творческа зрялост изглежда се прицелва и в по-амбициозната задача да иронизира залитанията на картезианската мисъл и на развиващата се под нейния импулс „нова наука“, които я доближават до педантизма. По този начин той утвърждава и своята нова и авторитетна роля в културния живот и в интелектуалните дебати на своето съвремие, в които участва чрез могъщото оръжие на театъра — медия, която по негово време има много по-широко разпространение и влияние от печатните трудове.

Учени жени е относително рядко превеждана у нас: веднъж през 20-те години на XX век и втори път през 2002 г. Това е разбираемо с оглед на многобройните трудности, които текстът на Молиер поставя пред преводача. Отвъд предаването на съдържанието на фабулата в стихове, което само по себе си е нелека задача, качественият и адекватен превод трябва да отрази множество важни аспекти на текста, без които възприятието му не би могло да бъде пълноценно. Пиесата отделя широко място на наукообразните претенции с многобройни препратки към различни области на науката от времето на Молиер, като вплита умело в тях елементи на галантната етика и

прециознически залитания. Героите не са плоски комични типажи — те притежават своя ярка индивидуалност, която разкриват в хода на пиесата не само в своите действия, но преди всичко чрез езика си. Езикът в *Учени жени* е удивително богат, индивидуализиран за всеки от героите и носител на комичното по различни начини. Многобройните игри на думи, намеци и скрити препратки, съчетани с речниковите и реторичните особености на езика на XVII век, който само привидно е много близък до съвременния, поставят достойни предизвикателства пред преводача, с които той успешно се е справил.

Весела Генова

---

[1] Молиер е получил отлично образование и широка хуманистична култура в университета в Клермон и с право се нарежда измежду най-начетените ерудити на своето време. ↑

[2] Молиер вече е прибягвал към тази практика, макар и в доста по-малък мащаб, отново в ситуация на остър недостиг на време, когато поетът Пелисон пише по негова молба пролога към пиесата *Досадниците* (1666). ↑

[3] Понятието за авторско право не съществува през XVII век; едва в навечерието на Великата френска революция се появяват негови наченки. Съществува обаче правото да се публикува свое произведение, удостоверявано с изрично давано писмено кралско разрешение, което задължително се включва в публикацията. Същевременно, плагиатите и нерегламентираните издания (приходите от които по никакъв начин не стигат до Молиер) са извънредно многобройни: близо две трети от всички публикувани приживе негови пиеси. ↑

[4] Тази официална и дружелюбна съвместна работа подхранва през XX век, а в отделни, особено упорити случаи, дори и в наши дни, екстравагантната и несъстоятелна теория, според която Пиер Корней бил тайният автор на всички Молиерови пиеси (!). ↑

[5] Като Изтънчена философия, пригодена за възприемане от дамите от Рене Бари (1660) или Апология на науката за дамите от Клеант (1662). ↑

[6] Още в италианските комедии от края на XVI век, вдъхновили развитието на френския комичен театър в епохата на Ренесанса, присъства присъщо комичният персонаж на педанта. Той се възприема

и развива от френските драматурзи от същото това време като Лариве. Скарон, Сирано, Гез дьо Балзак използват с успех този персонаж в комедиите си от 40-те и 50-те години на века. В пиесите на самия Молиер също се срещат епизодични комични герои педанти. Молиер обаче доразвива и актуализира този традиционен комичен тип, като често го конкретизира в персонажа на лекаря. Лекарят в неговия театър притежава същите комични черти като педанта, но е вписан в съвременността със стилизирани черти на реализъм. Така вехтите педанти Каритидес от *Досадниците*, Метафраст от *Любовна досада* или Панкраций от *Брак по принуда* успешно са заменени от също толкова глупавите и парадирещи с кухите си знания лекари в *Любовта лекар* или в *Мнимият болен*. ↑

[7] Въпросът за вредите от образоването за жените е засегнат, макар и по-периферно, и в *Училище за жени*. Там главният герой Арнолф е убеден, че образованието води жените към поквара и единственият начин това да не се случи е те да бъдат държани в пълно невежество. Тази крайна позиция е осмяна от Молиер като също толкова карикатурна, колкото и безразборното и безцелно увлечение по науката в *Учени жени*. ↑

МОЛИЕР
АМФИТРИОН

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Меркурий

Нощта

Юпитер — в облика на Амфитрион

Амфитрион — тивански генерал

Алкмена — съпруга на Амфитрион

Клеантида — компаньонка на Алкмена и съпруга на Созий

Созий — слуга на Амфитрион

Аргатифонтид

Навкрат, Полид, Позикъл — тивански военачалници

ПРОЛОГ

Меркурий, върху облак, Нощта, в колесница, теглена от два коня.

МЕРКУРИЙ

О, ти, чаровна Нощ, благоволи да спреш!
Нуждаем се във тоз момент от помощта ти.
Сам Юпитер при теб ме прати
и трябва да се отзовеш.

НОЩТА

5 Меркурий, ти ли си? Във тая
тъй странна поза как да те позная?

МЕРКУРИЙ

От непрестанен труд преуморен аз бях,
че Юпитер почивка не дава ми, та в мрака
на този облак мек за кратък отдых спрях,
10 дорде да те дочакам,

НОЩТА

Какъв е този хленч, Меркурий? Според мен
не бива, щом си бог, да бъдеш уморен.

МЕРКУРИЙ

Да, бог, но не железен.

НОЩТА

Но рангът задължава
на своето достойнство да държиш.
15 А твоите слова обидни унижават
божествения ти престиж.
Подобни изрази по бива да търпиш,
когато хора ги употребяват.

МЕРКУРИЙ

Как лесно се изказваш ти,
20 красавице! Нали с два коня разполагаш
и с колесница, тъй че може тя веднага,
където си речеш, натам да полети.
А мен все по ме притеснява,
че на поетите, уви, не би могло
25 да им се случи през живота зло,
каквото всъщност заслужават.
За боговете таешком
бил строг кодекс установен
и всеки бог като че по шаблон
30 отделно бил окачествен,
а щом дошъл редът до мен,
те сметнали, че трябва да ходя все пешком
аз, божият вестител, без да спирам,
пеш да кръстосвам из всемира!
35 А моят господар товари ме така
със работа, че аз не виждам
как без каляска подръка
ще мога бързо да се движа.

НОЩТА

Поетите са си такива:
40 все нещо хубаво уж търсят,
а всъщност непрестанно ръсят
нелепости. Ала не бива
от туй да се гневиш! Доколкото аз зная,
на тях дължиш сандали, със две крила снабдени.

МЕРКУРИЙ

45 Ала след дълъг път краката ми накрая
не са по-малко уморени!

НОЩТА

Но да оставим тоз ненужен спор! Молбата
на Юпитер ми съобщи.

МЕРКУРИЙ

О, да. Той настоява ти

50 задълго черен плащ да метнеш над земята,
че той с любовен плам в душата
за нови приключения ламти.

А манията му добре ти е позната:

той пред небето би земята предпочел

55 и няма да се спре пред никакъв предел,
щом земни красоти примамват му душата.

Със хитрини той би спечелил и подвел
и тез, що имат лед в сърцата.

Алкмена го била опарила веднъж

60 с очи... И докато по фронтовете бойни
в Беотия^[1] законният ѝ мъж

Амфитрион командвал своите войни,

приемайки лика на нейния съпруг,

бог Юпитер се радвал на безбройни

65 целувки страстни — тях той търсел тук.

Тя и Амфитрион били отскоро в брак

и в страст изгаряли като в жарава,

но Юпитер не бил забравил

такива страсти как се утоляват

70 и превъзходно се представил.

Да, номерът му бил успешен,

но резултатът би бил друг

при друга с някой мъж, като съпруг предрешен:

под облика на нейния съпруг

75 мъжът не става мил, а смешен.

НОЩТА

По принцип Юпитер извиква в мен възхита,

но с туй предрешване изглежда ми чудат.

МЕРКУРИЙ

Той всякакви неща желае да опита,

не може ход на бог да бъде глуповат.

80 Каквото и да мислим за това,

той вероятно жалък ще изглежда,
ако надменно вдигнал е глава
и към земята нивга взор не свежда.
Би глупаво било във гръмката си слава
85 досущ като в зандан да се затвори той,
ала за да гори в любовен зной,
величието му задръжка се явява.
Бог Юпитер безброй наслади е познал,
затуй от своя трон върху земята слиза
90 и за да влезе там, където би желал,
той сам от себе си излиза,
така че никой друг не би го разпознал.

НОЩТА

Простимо е, че той се спуска от небето
при хората на този пъстър свят
95 да сподели туй, що вълнува им сърцето,
да се почувства млад,
увличайки се по човешкото, което
го прави много по-благат.
Ала да се превръща в бик,
100 във лебед, във змия и във гадини разни,
и да се мисли за умник,
със основание това мнозина дразни.

МЕРКУРИЙ

Критиците да плещят, както щат,
щом нямат ум да разберат,
105 че във промените наслада има.
Бог Юпитер добре разбира тез неща...
Дори и дивите животни сред степта
не са тъй диви, щом ги страст обзима.

НОЩТА

Сега да видим как да стигнем до целта.
110 За да осъществи той своето намерение,
какво ще трябва да направя аз?

МЕРКУРИЙ

Да тръгнат в бавен ход конете ти тозчас,
та тази чудна нощ да има продължение,
за да се сбъдне там любовното му щение
115 и да изпита той желаниа екстаз:
на воля да се наслади,
дордето тегне мрак над този небосклон,
но всичко туй да е приключило преди
завръщането на Амфитрион.

НОЩТА

120 Да, знае Юпитер отлично
с какво ще да съм му аз най-необходима.
Но таз услуга се нарича
с едно не толкова почтено име.

МЕРКУРИЙ

Не тачиш този древен занаят,
125 пък си богиня и си млада;
той само в нисшия човешки свят
срам носи и със клетви го нападат.
Щом имаш ранг висок, ще бъде твой светът
и действията ти ще срещат одобрение.
130 Делата ти ще се ценят
в зависимост от твойто положение.

НОЩТА

Признавам, че по тази тема
ти по си сведущ, без съмнение.
Съветите ти ще приема,
135 за да изпълня с чест туй важно поръчение.

МЕРКУРИЙ

Ти очевидно прекаляваш,
госпожо Нощ. Отдавна знам,
че между хората минаваш

по тази част за спец голям.

140 Афери, колкото си щеш,
на тебе все са поверени...

Не би могла да отречеш,
че с тебе сме добре ешени.

НОЩТА

Предлагам да прекъснем спора:

145 каквито сме, да си останем,
че с препирни пред много хора
за смях и за позор ще станем.

МЕРКУРИЙ

Е, хайде, сбогом! Ей сега
аз външния си вид ще изоставя,
150 че на Амфитрион слуга
ще стана... Трябва с чест да се представя.

НОЩТА

А пък в туй време аз със свитата си тъмна
тук ще поспра, та скоро да не съмне.

МЕРКУРИЙ

До следващия път!

НОЩТА

На теб — добър ти път!

Меркурий слиза от облака на земята, а Нощта остава в своята колесница.

---

[1] Беотия — област в Централна Гърция с главен град Тива, която е основен съперник на Древна Атина. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

СОЗИЙ

Хей, кой си ти? Какъв е този субект незнаен?

Кому зло сторих, господа?

Дали не ме грози беда?

Кой ме безпокои във този час потаен?

Дали е номер туй? Нима

160 е моят господар и с мене се шегува?

Но той ако цени тоз, който му слугува,

къде го кара в таз тъма?

Той можеше да ме изпрати у дома

на съмване — тогаз пътувал бих нормално,

165 за да предам, че се завръща триумфално.

Ех, Созий, туй си е робия!

Така мъчителни за теб са дните

и тъй е тежка твойта орисия,

когато си слуга на големците.

170 Те претендират този свят

около тях да се върти

и всичко — вятър, гръм и дъжд, и сняг, и град —

където кажат те, натам да полети.

И двадесет години даже

175 на своя господар ако си предан бил,

той разгневен ще те накаже,

щом ти каприза му не си задоволил.

А ние, простодушни, доверчиви,

оставаме при тях зарад едната чест,

180 с илюзията, че мнозина днес

ни смятат за щастливи.

Да се оттеглим — тъй ни разумът заставя

и щом изпаднем в гняв, готови сме за бяг.
Но те прилежността ни насърчават
185 с похвали, с поглед ужким благ,
тъй че слуги при тях оставаме си пак
и всичките обети се забравят.
Но ето че най-сетне в мрачината
дома на господаря аз съзрях
190 и тъй като не чувствам вече страх,
ще репетирам как да кажа новината.
Аз трябва да представя пред Алкмена
смел воин, както със врага воюва той...
Но невъзможно ще е туй за мене.
195 понеже не видях изобщо бой.
Какво пък? Ще говоря, все едно
че съм участвал в боя лично.
Един ли баталист рисувал е платно,
стойки надалеч от битката епична!
200 Но аз бих изиграл успешно тази сцена,
ако я тук добре изрепетирам:
туй стаята ще е, надлежно подредена,
а тоз фенер ще е Алкмена
и ето как вестта пред нея ще сумирам.

Поставя фенера на земята и любезно се обръща към него.

205 Мадам, Амфитрион, съпругът ви любящ...
(Съвсем добре звучи!). За вас все мисли той
и онзи ден реши, че най-съм подходящ
да ви разкажа как се би като герой
и да ви известя, че скоро ще е тук.
210 Ах, Созий, тази вест от моя мил съпруг
голяма радост ми достави.
Госпожо, и на мен тоз случай чест ми прави
и аз щастлив съм, както никой друг.
(Чудесен отговор!)._ Ами Амфитрион_
215 как чувства се сега? Като герой безстрашен,

спечелил слава в сблъсък ръкопашен.
(Добре се изразих — със приповдигнат тон!).
*Кажете ми след колко дена
ще се завърне той във своя дом.*
220 Със сигурност ще сте ошастливена,
мадам, веднага щом
възможност някаква му се отвори.
Какво ви каза? Ах, бъдете по-конкретен!
Той предпочита, вместо да говори,
225 да всява страх у враговете.
(Как моят ум роди любезности такива!).
Ами бунтарите — как справихте се с тях?
Разбихме ги на пух и прах,
без те да ни окажат съпротива,
230 а Птерелас загина в бой при Тива.
И пристанът в Телеб^[1] в ръцете ни остава,
и там разнася се победната ни слава.
Ах, Созий, разкажи за този успех голям.
Кой би могъл да го допусне?
235 Със удоволствие, мадам,
най-главното сега ще ви предам,
а пък подробностите ще изпусна.
Да си представим, че ей тук е разположен
Телеб, един немалък град —
240 по важност той със Тива може
да се сравни. А пък отзад
протича някаква река
и над водите ѝ върби са клони свели —
та точно там на стан е нашата войска,
245 а неприятелите са заели
с пехотата си горе вдясно
една височина гориста,
а конницата им намира се натясно
отдолу в дефиле скалисто.
250 Щом всеки призова на помощ боговете
и беше даден знак за почване на бой,
за да разбие здравия ни строй,

цял вражески отряд се метна на конете.
Но поривът им бе за миг от нас възпрян
255 и авангардът ни поведе тежка бран,
а как — сега ще разберете.
Ей тука са на цар Креон^[2] стрелците,
а точно срещу тях — вразите...
Но чакайте... Те май почувстваха уплаха.
260 Шум носи се като че ли насам.

---

[1] Според някои изследователи името Птерелас е заето от Плавт, а Телеб е измислен град, където са се развивали военни действия. Б. пр. ↑

[2] Креон е цар на Тива. Б. пр. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Меркурий, Созий

МЕРКУРИЙ (в облика на Созий)

На този бърлив слуга приличам аз дотам,
че трябва да му кажа да се маха,
защото, ако пак високо се обади,
ще им попречи на любовните наслади.

СОЗИЙ

265 Като че ли успокоих се вече.
Страхът ми май че беше мним
и тъй като домът не е далече,
там разговора си ще продължим.

МЕРКУРИЙ

Не се надявай на успех неоспорим,
270 че ти не си хитрец, от мене по-изпечен.

СОЗИЙ

Ах, докога тази дълга нощ ще кара?
Откакто съм на път, измина много време:
дали Амфитрион взе вечерта за заран
или в леглото си Феб толкоз дълго дреме,
275 защото до среднощ той пил е вино старо?

МЕРКУРИЙ

Как може този развейпрах
безсрамно да обижда боговете?
Ръката ми със як пердах
ще му плати за греховете.
280 Под образа му тъй ще се представя,
че аз за срам и смях ще го направя.

СОЗИЙ

Ах, Бога ми, не бях сгрешил —
животът ми, уви, ще свърши тук безславно!
Край къщата се е стаил
285 човек, чиято външност явно
вещае ми беда зловеща.
Но аз вид смел ще си придам
и ще изтананикам нещо.

Той запява и когато Меркурий започва да говори, гласът му постепенно отслабва.

МЕРКУРИЙ

Че кой негодник рано там
290 се е разпял? Той идва ми насреща
и с него ще се справя много лесно.

СОЗИЙ

Тоз мъж изобщо не понася песни.

МЕРКУРИЙ

Неделя цяла вече изминава,
а аз не счупих ни един гръбнак.
295 В бездействие ръката отмалява,
но ако може да се упражнява
на нечий гръб, тогаз във форма влиза пак.

СОЗИЙ

Тоз дявол откъде се тук намери?!
Защо ли ужас пак ме е обзел?
300 Защо душата ми трепери?
А може би и той не е чак толкоз смел,
щом тъй предизвикателно се пери,
навярно със една-едничка цел —
да скрие своя страх. Нима врабче съм аз?
305 Ако не съм храбрец, на мен не ми остава
друг избор днес, освен вид храбър да си давам.
Та той е сам във този час,

а тоя дом за мен закрила представлява.

МЕРКУРИЙ

Ти кой си?

СОЗИЙ

Аз.

МЕРКУРИЙ

Кой аз?

СОЗИЙ

Аз. Созий. Не плаши се!

МЕРКУРИЙ

Какъв си? Що щеш тук?

СОЗИЙ

310 Мъж, който с теб говори.

МЕРКУРИЙ

Слуга ли си или си господар?

СОЗИЙ

Зависи.

МЕРКУРИЙ

Къде така?

СОЗИЙ

Където ще ми се път отвори.

МЕРКУРИЙ

Туй отговор ли е?

СОЗИЙ

Не можеш го оспори.

МЕРКУРИЙ

Измамнико проклет, с добро или пък силом
315 ще кажеш кой си ти, с какво си се заел.
Не се е още зазорило,
а вече си на път... Къде си ти поел?

СОЗИЙ

Оттам — натам... Един човек ме е наел.
И лошо, и добро аз правя, твоя милост.

МЕРКУРИЙ

320 Не си лишен от ум и даже се стараяш
да важничиш пред мен, но стига с тоз брътвеж!
Навярно най-добре ще ме познаеш,
ако един плесник от мене изядеш.

СОЗИЙ

Плесник от теб! Защо?

МЕРКУРИЙ

Та много да не знаеш!

Удря му плесник

СОЗИЙ

Ох, ох! И таз добра!

МЕРКУРИЙ

325 Аз просто на шега
и в отговор на твоята насмешка.

СОЗИЙ

Но със какво засегнах те сега,
та вдигна срещу мен десница тежка?

МЕРКУРИЙ

Напротив, ударът бе много лек —
330 обикновен шамар туй беше.

СОЗИЙ

Но в случай че и аз бях избухлив човек,
лют бой ни май грозеше.

МЕРКУРИЙ

Това бе нищо според мен,
ей тъй — за малко развлечение.
335 Все пак аз имам намерение
да бъде диалогът продължен.

СОЗИЙ (*иска да се оттегли*)

Аз тръгвам.

МЕРКУРИЙ

Накъде?

СОЗИЙ

Не ще ти отговоря.

МЕРКУРИЙ

Но аз държа да знам, недей се инати!

СОЗИЙ

Ей таз врата желая да отворя,
340 ала не знам защо пред мен заставаш ти?

МЕРКУРИЙ

Внимавай, че ако се приближиш дотук,
ще отнесеш куп удари с юмрук.

СОЗИЙ

Нима, размахвайки юмрук, обзет от бяс,
ще ме възпреш да вляза днес у нас?

МЕРКУРИЙ

Как тъй у вас?

СОЗИЙ

Така.

МЕРКУРИЙ

345

Защо, лъжецо стар,

ТВЪРДИШ, ЧЕ В ТОЗИ ДОМ СЕ ПРИЮТЯВАШ?

СОЗИЙ

Нали Амфитрион е тука господар!

МЕРКУРИЙ

За мене нищо туй не означава.

СОЗИЙ

Та аз съм му слуга.

МЕРКУРИЙ

На него?

СОЗИЙ

Да.

МЕРКУРИЙ

Слуга?

СОЗИЙ

Да, аз му служа.

МЕРКУРИЙ

Ти?

СОЗИЙ

350

Разбира се, аз лично.

МЕРКУРИЙ

А кой си?

СОЗИЙ

Созий съм.

МЕРКУРИЙ

Кой?

СОЗИЙ

Созий.

МЕРКУРИЙ

Ей сега

ще те науча как да се държиш прилично!

СОЗИЙ

Защо? Какъв ли бяс те е обзел?

МЕРКУРИЙ

Но я кажи ми под чие давление

355 такова име си приел?

СОЗИЙ

Такова си е то от моето кръщение.

МЕРКУРИЙ

Голям лъжец си, щом твърдиш

без колебание,

че винаги си Созий бил.

СОЗИЙ

Твърдя го, при това със пълно основание,

360 защото с него Бог ме е дарил

и да го променя не съм във състояние.

В противното кой би ме убедил?

Меркурий го бие.

МЕРКУРИЙ

Негоднико, със сто тояги здрави
за своето нахалство ще платиш!

СОЗИЙ

365 На помощ! Вижте с мен какво той прави!

МЕРКУРИЙ

Мерзавецо, ти смееш да крещиш?!

СОЗИЙ

Как няма да крещя? Та би ли ме възпрял,
щом вече сто тояги съм изял?

МЕРКУРИЙ

Със тази си ръка...

СОЗИЙ

Недей се с нея хвали!

370 Ако ти вземаш връх над мен,
то е, защото аз от смелост съм лишен.

Герой ли си тогаз? Едва ли...

Не е голяма чест, че някого си бил,
че слабия си победил,

375 че твоята десница е корава.

Ако един човек налита тъй на бой,
добър не може да е той
и само укор заслужава.

МЕРКУРИЙ

Е, Созий ли си пак?

СОЗИЙ

От туй, че ме наби,
380 не станах аз друг индивид;
промяната в това е може би,
че пак съм Созий, но съм бит.

МЕРКУРИЙ

Таз наглост още сто тояги заслужава.

СОЗИЙ

Ах, милост, няма ли да спреш?

МЕРКУРИЙ

385 А ти защо не спреш с инат да ми додяваш?

СОЗИЙ

Добре, ще си мълча, щом толкоз настояваш.
Тоягата в тоз спор те прави триж по-вещ.

МЕРКУРИЙ

Ще ми твърдиш ли пак, че ти си Созий,
невернико?

СОЗИЙ

О, не, сега съм този,
390 когото искаш. Казвам го така,
защото ме е страх от твоята ръка.

МЕРКУРИЙ

Та значи, Созий бил си допреди
таз среща?

СОЗИЙ

Мислех тъй, но ме разубеди
тоягата ти страховита
395 и затова си грешката отчитам.

МЕРКУРИЙ

Сега съм Созий аз и Тива днес признава,
че на Амфитрион съм лично подчинен.

СОЗИЙ

Ти? Созий?

МЕРКУРИЙ

Да! И щом в туй някой се съмнява,
ще трябва да стои далеч от мен.

СОЗИЙ

400 Как тъй от себе си да се откажа, Боже?
Как тъй ще ме лиши от име тоз мошеник?
Гневя се аз, а той доволен е, че може,
понеже съм страхлив, да прави всичко с мене.
Но само чрез смъртта...

МЕРКУРИЙ

Я стига си мърморил
405 през зъби! Изкажи си мисълта на глас!

СОЗИЙ

За Бога, аз... таквоз... нормално бих говорил
със теб, ако възможност имах аз.

МЕРКУРИЙ

Е, хайде, говори!

СОЗИЙ

Но обещавай ми, моля,
че моят гръб ще бъде пощаден.
Я да подпишем мир!

МЕРКУРИЙ

410 Да бъде твойта воля
и нека мине този път от мен!

СОЗИЙ

Какво спечелил би, ако се сбъдне таз
прищявка? Я кажи, кой демон ти внуши,
че Созий аз не съм и че не съм аз?

415 От името ми ти не можеш ме лиши.

МЕРКУРИЙ

Ти значи дръзваш пак във твоя дух да...

СОЗИЙ

Стой!

Нали ми обеща да няма вече бой?

МЕРКУРИЙ

Ах, ти, обеснико, негоднико проклет!

СОЗИЙ

А тез обиди пък защо са?

420 Дори да ми крещиш ругателства безчет,
със тях не можеш ме ядоса.

МЕРКУРИЙ

На своето държиш.

СОЗИЙ

Без никаква шега.

МЕРКУРИЙ

Щом тъй е, не важи мирът ни отсега.

СОЗИЙ

Какво от туй? Да се самоунищожа

425 заради теб?! Ти таз нелепост как можа
да кажеш? Как такъв абсурд ти е втълпен,
че някак би могъл да се превърнеш в мен?
Във ничия глава до днеска никой път

не се е раждала подобна мисъл.

430 Сънувам ли? Нима обори ме сънят
или пък изведнъж съм се сащисал?

Ами! Изобщо аз не съм се в сън унисал
и чувствам, че съвсем наред ми е умът.

Нали Амфитрион изпрати лично мене

435 във своя дом, при своята жена
и ми заръча да разкажа на Алкмена
как храбро води той с врага война!

Нали от пристана дойдох съвсем наскоро
и във ръката си фенер държах,

440 нали пред тази къща те съзрях
и най-човешки с теб започнах да говоря?

Ала отрано ти разбра, че съм страхлив
и в моя дом да вляза ми попречи,
след туй, понеже си с характер избухлив,

445 с тояга да ме биеш ти понечи.

Нима ще отречеш, че туй се случи днес?

Нали аз нищо не изопачавам?

Спри да гнетиш един човек злочест,
защото има дълг да изпълнява.

МЕРКУРИЙ

450 Не мърдай, че с една-едничка крачка твоя
ти извънмерно ще ме разгневиш!

Със мен се случи всичко, което ти твърдиш,
със изключение на боя.

Да, мен Амфитрион изпрати при Алкмена:

455 от порта в Персия насам поех
с вестта, че с храброст необикновена
мъжът ѝ в бой с врага се отличи с успех
и вожда им срази в атака дръзновена.

Да, аз съм Созий. Туй не буди колебание,

460 на Дав съм син, а моят брат Арпаг,
уви, почина във изгнание.

Със Клеантида съм от доста време в брак,
но ме вбесява нейното държание.

Стотици пъти бой със ремък изтърпях
465 във Тива, ала ни продумах, ни простенах.
Дори и публично дамгосан бях
за мойта доброта — била тя прекалена.

СОЗИЙ

Изглежда, че е прав. Ако не бе той Созий,
отде ще знае туй, което ми изрече?
470 И въпреки че ме съмнение тормози,
започвам да му вярвам вече.
Ако се отнеса към своя взор с доверие,
ще кажа, че досущ е като мен наглед.
Ще му задам два-три въпроса най-напред,
475 за да си изясня най-сетне таз мистерия.
Ти знаеш ли какво е взел Амфитрион
за себе си от плячката богата?

МЕРКУРИЙ

Бижута от елмаз от двадесет карата,
с които вождът им е кичел своя трон.

СОЗИЙ

480 А на кого ли с тях ще прави щедър жест?

МЕРКУРИЙ

На своята съпруга — на Алкмена.

СОЗИЙ

А знаеш ли къде намират се те днес?

МЕРКУРИЙ

В ковчеже, за целта предназначено.

СОЗИЙ

На всеки мой въпрос отвърща идеално...
485 Изпитвам в себе си съмнение...
Дали пък в Созий той превърна се реално?

Дали не му отстъпих под давление?
Опирам ли се и пак се впускам в разсъждение,
но нещо в мен твърди, че туй съм аз все пак.
490 О, няма ли отде да дойде просветление,
за да не се държа досущ като глупак?
Това, що сторих сам, без никой да е с мен,
не може да го знае някой друг.
Той от такъв въпрос ще бъде затруднен
495 и ще го хвана аз в измама тъкмо тук.
А в шатрата какво успя да сториш, точно
когато боят бе във най-широк размах?

МЕРКУРИЙ

Съгледах бут...

СОЗИЙ

Е, и?

МЕРКУРИЙ

... две-три парчета сочни
отрязях си, излапах ги с ищах
500 и тъй като там май бе сложено нарочно
шише със вино, аз си пийнах раз и дважд,
във моите очи искрици запламтяха
и бързо придобих кураж
заради тези, що във битка бяха.

СОЗИЙ

505 И този му ответ доказва туй, което
повтаряше ми той преди това!
Сега пък се върти във моята глава
въпросът да не би той да е бил в шишето!
След отговора ти съм склонен да те взема
510 за Созий — спорът ни излишен е тогаз.
Но щом си Созий ти, как би решил проблема
за мен — все някой трябва да съм аз.

МЕРКУРИЙ

Не ще ти възразя през времето, когато
не ще съм Созий аз, да бъдеш Созий ти.

515 Но докато съм аз, недей се инати,
не туряй си главата във торбата!

СОЗИЙ

Това ме хвърля пак в голямо затруднение —
умът ми този обрат не иска да приеме.
Наместо в тежък спор да търсим тук решение,
520 да влизаме в дома, че стана крайно време.

МЕРКУРИЙ

Тез удари дано да бъдат по-удачни!...

СОЗИЙ

Ох, той ме бие дважд по-силно този път!
Цял месец май ще ме боли гърбът.
Не смогнах да предам заръката, обаче
525 към порта трябва да поема път.

МЕРКУРИЙ

Замина най-подир. Тояга щом играе,
и стари грехове човек изплаща.
Но виждам Юпитер с Алкмена — тя сияе
от щастие и своя мил изпраща.

ТРЕТА СЦЕНА

Юпитер, Алкмена, Клеантида, Меркурий

ЮПИТЕР

530 Алкмена, аз не ща да има факли тук!
С тях твоето лице изглежда по-омайно,
ала желая да остане в тайна
таз среща — да не знае никой друг.
И слава, и успех, спечелени в сражения —
535 на моята любов те пречат всеки ден.
Аз мигове крада от своите задължения
в стремежа си на теб да бъда посветен.
На твоя пищен чар тез мигове обричам
с риск нечий уста да ме упрекнат с яд,
540 защото само таз, която аз обичам,
ще ме възнагради за моя пламък свят.

АЛКМЕНА

Амфитрион, и мен ме радва твойта слава,
спечелена с кураж и с подвизи безброй.
Сърцето ми се възгордява
545 от твойто мъжество при всеки тежък бой.
Но аз, уви, разбрах, че тази висша чест,
любими, те държи от мен все по-далече
и нежността към тебе не ми пречи
геройството ти да проклинам днес,
550 да негодувам, че върховно повеление
издигна те във ранг тивански генерал.
Военният триумф извиква възхищение,
когато си се в бой със слава увенчал,
но неведнъж от риск е съпроводен той.
555 Сърцето ми от страх небивал се сковава,
щом някой само спомене за бой!
Дори и мисълта за гибел ме смразява

и в мен опасността надава страшен вой.
С какъвто и венец да бъде увенчан
560 героят, победил в една неравна бран,
едва ли би могъл да заплати надлежно
за мъката, за трепетната нежност
на клетото сърце, което все трепери,
което мир не може да намери.

ЮПИТЕР

565 Как всичко твое в мен разпалва жар незрима,
тупти във моя взор сърцето ти горещо
и няма според мен по-чародейно нещо
от туй да имаш в дар една душа любима!
Но мене ме гризе сега едно съмнение,
570 Алкмена: нежността, дарена ми в екстаз,
дали не идва ми от теб по задължение,
че като твой съпруг представям ти се аз.
Сърдечната ти жар, ответният ми плам —
единствено чрез тях съм щастие видял
575 и никога не бих желал да знам,
че съм без страст получил този дял.

АЛКМЕНА

Но тъкмо казвайки, че ти си моят мъж,
разкрила бих таз жар пред всички без стеснение
и чудя се защо ти хрумна изведнъж
580 да ми говориш със такова подозрение.

ЮПИТЕР

Защото моят плам и нежността ми, мила,
не са подвластни на съпружески окови.
В любовния екстаз ти с по-голяма сила
привличаш ме, щом виждаш в мен любовник.
585 Любящото сърце напълно се отдава,
чувствително е то към хиляди неща,
но винаги се притеснява
от туй какво ще му сервира любовта.

Чаровна ми Алкмена, в мене ти
590 свой мъж и свой любовник разпознаваш,
ала любовникът сумти,
защото от съпруга се смущава.
А тоз любовник иска само
на него своето сърце да отдадеш
595 и ще възбудиш ревността му,
щом и на своя мъж във вяност се кълнеш.
Любовникът не ще от извора на брака
да черпи удоволствия върховни,
с търпение сърцето му да чака
600 от дълг семеен нежности редовни —
тез нежности за него са отровни.
До лудост май ще го таз двойственост докара,
а той е тъй изтънчен, че държи
това съмнение да спре да му тежи:
605 за добродетелта в съпруга имай вяра,
а на любовника сърцето ти дължи
любов и нежности без мяра.

АЛКМЕНА

Амфитрион, не знам защо
говориш ми така, дали не се шегуваш?
610 Ако те слушат други, то
си биха рекли, че бълнуваш.

ЮПИТЕР

По-смислена ми е речта,
отколкото, Алкмена, предполагаш.
Ала стоейки с теб, ме мъчи съвестта
615 и моят дълг на воин ми налага
да тръгвам и сама да те оставя тук.
Ала когато аз от теб ще съм далече,
не виждай в мене свой съпруг,
а за любовника мисли най-вече.

АЛКМЕНА

620 Любовник и съпруг обичам с равна сила,
щом Бог ги е събрал, как бих ги разделила!

КЛЕАНТИДА

Ах, Боже, на какви милувки
от твоя мил съпруг сега се радваш ти!
А моят мъж, уви, отвърща ми с преструвки
625 и туй безспирно ме гнети.

МЕРКУРИЙ

Ще трябва да предупредя Нощта
да сгъне своите платна навреме,
да изгаси звездите сутринта,
та Слънцето нагоре да поеме.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Клеантида, Меркурий

(Меркурий иска да си тръгне).

КЛЕАНТИДА

630 Какво? Нима така ме изоставяш?

МЕРКУРИЙ

Ами че как? Защо е тоз фасон?

А ти да не държиш дълга си да забравя?

На фронта ще вървя с Амфитрион.

КЛЕАНТИДА

Какъв си груб! Не ме дразни

635 с престореното си държание!

МЕРКУРИЙ

Чудесен повод за сръдни!

След туй ще те зарадвам със внимание.

КЛЕАНТИДА

Какво? Към своя стан потегляш ти отново,

без да ме утешиш с едничко нежно слово?

МЕРКУРИЙ

640 Но как измислил бих подобна залъгалка?

Петнайсет годин брак не бяха никак малко —

изчерпана ми е словесната наличност,

пък и за този срок май казахме си всичко.

КЛЕАНТИДА

Негоднико, виж как Амфитрион държи се

645 с Алкмена, чуй го как говори й със плам!
А ти си тъй студен към мен и нямаш срам —
поне за малко изчерви се!

МЕРКУРИЙ

Ех, Клеантида, те брак още нямат май,
а всяка възраст своето отрежда:
650 на тях сега това отива им, но знай,
че сигурно за нас то смешно ще изглежда.
Я представи си как ще сме на вид, когато
загукаме, допрели си лицата?

КЛЕАНТИДА

Мизернико, нима съм стара толкоз чак,
655 че никой отсега по мен не ще въздиша?!

МЕРКУРИЙ

Не, не с такава мисъл бях...
Но как въздишал бих аз, смешният дъртак?
Това едва ли бих могъл да го опиша.

КЛЕАНТИДА

Ще проявиш ли ти, подлецо, интерес
660 към мене като към почтена дама с чест?

МЕРКУРИЙ

Не се мисли за прекалено честна,
такава чест за мен не струва пет пари!
Не се хвали, че си с достойнства всеизвестна,
защото туй ме дразни, разбери!

КЛЕАНТИДА

665 Живея с чест! Нима затуй ще ме кориш?

МЕРКУРИЙ

Мен само с доброта жената ме пленява,

а пък за своята чест ти вдигах толкоз врява,
че скоро ще ме подлудиш.

КЛЕАНТИДА

Ти би желал сърца със нежност мнима,
670 изтънчени жени, които се стремят
с ласкателство неустоймо
мъжете си по свой лек път да поведат.

МЕРКУРИЙ

От мене запомни едно, ревнивке:
Глупакът упрека навътре взема,
675 пък аз за свой девиз от днеска ще приема:
По-малко чест и повече почивка.

КЛЕАНТИДА

Така ли? Значи би приел без възмущение
да тръгна с някой мъж със леко поведение?

МЕРКУРИЙ

Да, стига да не ми ушите проглушаваш,
680 и с вяра, че това ще ти е за урок.
Бих предпочел удобния порок,
а не честта, с която ми додяваш!
Е, сбогом, скъпа Клеантида,
че при Амфитрион ще трябва да отида.

КЛЕАНТИДА

685 Защо сърцето ми не се решава
за този мерзък мъж да търси наказание?
Неудържимо побеснявам
при мисълта, че съм с безукорно държание.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Амфитрион, Созий

АМФИТРИОН

Негоднико, ела! Ти знаеш ли, мръснико,
690 че ще ядеш пердах, отвориш ли уста,
че само с удари по твоя гръб, дръвнико,
ще си сподавя яростта?!

СОЗИЙ

Щом тук говорят силата, властта,
против тях аз не бих могъл да викам —
695 на вашата страна ще е законността.

АМФИТРИОН

Измамнико, нима ти искаш да прикриеш
измислиците си? Не ще ти се размине!

СОЗИЙ

О, не, аз съм слуга, а господар сте вие —
от вас зависи всичко, господине.

АМФИТРИОН

700 Добре, ще заглуша гнева си избуял,
а ти кажи какви известия ми носиш.
Преди да съм видял жена си, бих желал
да хвърлим светлина по някои въпроси.
Ума си събери и си спомни какво си
705 дочул или видял.

СОЗИЙ

За да не кажа нещо неуместно,
бих искал предварително да знам
как вестите да ви предам:
да отговарям ли чистосърдечно, честно
710 или като пред господар голям;
дали самите факти да обаждам
или да ви угаждам?

АМФИТРИОН

От теб се иска само
да ми представиш всичко ред по ред.

СОЗИЙ

715 Добре тогаз, пред мене пречка няма
на всеки ваш въпрос да дам ответ.

АМФИТРИОН

По мойта заповед какво направи?

СОЗИЙ

Под черни небеса накъм дома поех,
задаваше се нощ и аз заповедта ви
720 и вас самия сто пъти проклех.

АМФИТРИОН

Подлец!

СОЗИЙ

Щом ваша милост ме застави
да лъжа, лъгал бих аз, колкото речете.

АМФИТРИОН

Виж как един слуга усърдност демонстрира!
Кажи сега, какво се случи с теб, додето
пътуваше?

СОЗИЙ

725 От страх едва ли не примирах
при всяко мръдване в крайпътните дървета.

АМФИТРИОН

Страхливец. Нямах срам!

СОЗИЙ

Природата създава
различни склонности у всички нас:
едни с безстрашие се отличават,
730 а други — с предпазливост, както аз.

АМФИТРИОН

Как стигна у дома?

СОЗИЙ

Преди да вляза в двора,
реших да пробвам как гласът ми ще звучи
как репликите си да изговоря,
та вашият триумф добре да проличи.

АМФИТРИОН

А после?

СОЗИЙ

735 Някой май да ме възпре целеше.

АМФИТРИОН

Кой?

СОЗИЙ

Созий, но не аз, а другият. Той беше
ядосан, че аз бях изпратен при Алкмена.
Но тайната май бе и нему известена
и той безспирно се гневеше.

АМФИТРИОН

Какви ги дрънкаш?

СОЗИЙ

740

Не, не лъжа, господине.

Преди мен във дома аз бях се настанил;
по принцип знам за Созий, че един е,
след туй установих, че се е раздвоил.

АМФИТРИОН

Кажи, как може в твоята глава

745 такива глупости да се родят:

насън ли си видял това,
размътен ли ти е от пиене умът
или ме мамиш с тез объркани слова?

СОЗИЙ

Нима объркани слова това са?

750 Та аз говоря истински неща

и винаги държа си на честта,
пък вие вярвайте, ако ви тъй изнася.

Додето бях на път, бях Созий само аз,
щом влязох вкъщи, там оказахме се двама

755 и се започна препирня голяма.

В момента съм и там, и с вас;

Но тукашния Аз умора го тормози,
а отпочинал, свеж е тамошният Созий
и грижи няма той, освен да мисли как

760 да чупи кости със кривак.

АМФИТРИОН

Ах, кой би изтърпял слуга да му додява,
ако не е добър и отстъпчив,
ако търпение не притежава?

СОЗИЙ

Щом в този случай избухлив

765 показвате се, аз тогава
ще съм смирен и мълчалив.

АМФИТРИОН

Добре де, говори, яда си ще сподавя,
но по-последователен бъди!
Това, което досега разправя,
770 как може да се потвърди?

СОЗИЙ

Не може, прав сте. Май неясен бях.
Едва ли някой вяра ще ми хване,
защото няма как да стане.
У всеки може би ще предизвикам смях.
775 Но след като от мен тоз случай изживян е,
да го прикрия не посмях.

АМФИТРИОН

В това повярвал би един безумец само!

СОЗИЙ

Не вярвах го и аз, но, ща не ща, приех,
че Созиевците са вече двама;
780 единия за самозванец взех,
обаче силом той доказа ми, че нямам
друг избор, а след туй, когато се свързах,
заклучих, че сме лика и прилика —
изискани, красиви господа,
785 приличащи си, както му се вика,
като две капчици вода,
и да не беше му възтежичък пестникът,
не бих видял аз никаква беда.

АМФИТРИОН

Май нужно ще ми е чудовищно търпение...
790 Най-сетне ми кажи ти влезе ли в дома?

СОЗИЙ

Та как бих влязъл там, при положение
че пълна каша беше ми в ума
и не си дадох разрешение.

АМФИТРИОН

Не те разбрах добре.

СОЗИЙ

Попречи ми кривакът
795 и още ме боли гръбнакът.

АМФИТРИОН

Набиха ли те?

СОЗИЙ

Да.

АМФИТРИОН

Кой?

СОЗИЙ

Аз.

АМФИТРИОН

Но как така?

СОЗИЙ

Ей, тъй. Но не тоз Аз, с когото днес сте вие,
а онзи там със тежката ръка.

АМФИТРИОН

Ти брътвиш глупости, дано те Бог убие!

СОЗИЙ

800 Това не е брътвеж — недейте с мене спори!
Та онзи Аз, с когото имах среща,

взе връх над този, който с вас говори.
А онзи е тъй як и с кръв така гореща,
че по-голямо зло той щеше да ми стори —
805 с тояга кожата ми да отпори...
За този бой аз дълго ще се сещам.

АМФИТРИОН

А моята жена видя ли?

СОЗИЙ

Не.

АМФИТРИОН

Защо?

СОЗИЙ

Препятствието ми попречи.

АМФИТРИОН

Обеснико, кажи, какво бе всъщност то?

СОЗИЙ

810 Нали ви обясних сто пъти вече,
че онзи Аз изпречи се като
сатрап пред този Аз и аз далече
принуден бях да бягам.
А онзи Аз, твърдейки, че само той е Созий,
815 взе своята тояга
и се закани яростно на този.
Тъй як е онзи Аз и тъй ревнив,
че удари безброй на този Аз стовари,
а този Аз бе толкова страхлив,
820 че, ще не ще, на бяг удари.

АМФИТРИОН

Със чашката е той навярно прекалил,
затуй му е размътена главата.

СОЗИЙ

Във огън слагам си ръката,
ако, освен вода, съм друго нещо пил.

АМФИТРИОН

825 Тогава може би заспал си уморен
и си видял насън кошмари разни
и тез миражи безобразни
за истини сега представяш ти пред мен.

СОЗИЙ

Кълна се, че нормално съм нощувал,
830 че след това не съм изобщо спал
и че до тоз момент безспирно съм будувал
и никакъв мираж не съм видял.
Не е и онзи Созий сън сънувал,
че иначе как бой от него да съм ял?

АМФИТРИОН

835 Най-сетне замълчи и тръгвай подир мен,
че вече ми наду главата!
Нима съм полудял, та изтърпях тоз ден
нелепостите на слугата!

СОЗИЙ

Обикновен човек каквото да рече,
840 все за нелепост то се смята,
а щом е големец, излиза, че
все мъдрости говори му устата.

АМФИТРИОН

Да влезем. За друг път пази си мъдростта.
Я виж жена ми — ах, на вид е тъй приятна!
845 Но тъй като не ни очаква, тя
ще се учуди вероятно.

ВТОРА СЦЕНА

Алкмена, Клеантида, Амфитрион, Созий

АЛКМЕНА

Към боговете със възхвала, Клеантида,
да се обърнем днес, да им благодарим,
затуй че моят мъж сърцат, неустрашим,
850 спечелил е голям успех завиден.

АМФИТРИОН

Ах, богове, дано по ваша воля
Алкмена срещне тук съпруга си герой
с голяма радост! Аз най-искрено се моля
предишната любов пак да намери той.
855 Дано ме срещне тя с такъв сърдечен плам,
каквото съм готов и аз да ѝ отдам.

АЛКМЕНА

Я виж, ти пак си тук?

АМФИТРИОН

Пристигнах, да. Обаче
не знам дали така посреща се съпруг.
Най изненада ме това, че
860 чух възгласа: *я виж, ти пак си тук?*
Какво ли този възглас значи?
Далече от дома бях дълго време,
от мислите по теб посърна моят лик,
неистова тъга обзе ме,
865 безкраен бе за мене всеки миг:
не е ли редом с мен любимият човек,
аз чувствам, че денят по-дълъг е от век.

АЛКМЕНА

Но...

АМФИТРИОН

Знай, Алкмена, че със своето нетърпение
възлюбените времето си мерят.

870 Отсъствието ми за теб не е томление,
защото в теб любов май няма да намеря!
Щом своето сърце човек на друг обрича,
раздялата потиска, угнетява,
а който истински обича,

875 той все изпитва страх, че закъснява.
Посрещането ти като с покривка снежна
любовния ми пламък охлади,
а аз очаквах радост нежна
завръщането ми у теб да породи.

АЛКМЕНА

880 Опитвам се да проумея
защо такъв език държиш сега на мен;
не знам защо ти аз додеях
и нямам никаква идея
какво да сторя, че да си доволен!
885 Забрави ли какво се снощи случи,
когато в своя дом щастлив се ти завърна?
На нежностите ти със нежности отвърнах...
Каквото пожела, нали си го получи?

АМФИТРИОН

Е, как?

АЛКМЕНА

Така! Нали пред твоите очи
890 показах как съпруг посреща се с милувки
и своята жар на теб отдадох без преструвки.
Как по-добре една любов да проличи!

АМФИТРИОН

Какво говориш?

АЛКМЕНА

Ах, нали самият ти
безкрайно бе щастлив от моя прием?
895 А след като в зори се разделихме ние,
ще отречеш ли, че завръщането ти
голяма изненада крие?

АМФИТРИОН

Дали ще е в това, че се прибрах по-рано,
причината, че ти видяла си нощес
900 насън неща, които стават днес?
Дотолкова ли чак от плам бе обладано
сърцето ти в ответ на мъжката ми страст,
та смяташ, че съвсем задоволен съм аз?

АЛКМЕНА

Дали от някакво зловредно изпарение
905 не е умът ти замъглен,
та си във пълно неведение
за преживяното през тази нощ със мен
и днес подлагаш на съмнение
това, че със любов бе ти възнаграден?!

АМФИТРИОН

910 За изпарение зловредно ми подмяташ —
догадката ти е недопустима.

АЛКМЕНА

Ами защо съня ти за причина смяташ?
Нима в това здрав смисъл има?

АМФИТРИОН

Но ако не чрез сън, какво ли обяснение
915 на твоите думи можем да дадем?

АЛКМЕНА

А как, освен с едно зловредно изпарение,
твърденията ти ще разберем?

АМФИТРИОН

Алкмена, престани със тези изпарения!

АЛКМЕНА

А ти, Амфитрион, за сън спри да говориш!

АМФИТРИОН

920 По нашия въпрос изказаните мнения
не са шега и тук шегата зло ще стори.

АЛКМЕНА

Не бива да се губим във съмнения,
та аз започнах пак да чувствам плам неземеи.

АМФИТРИОН

Говорейки така, май искаш да замажеш
925 оназ студенина, с която ти прие ме.

АЛКМЕНА

С това, че нещо на шега ще кажеш,
не можеш ни развесели без време.

АМФИТРИОН

Алкмена, моля те с това да спрем
и сериозно да си поговорим.

АЛКМЕНА

930 Амфитрион, и аз предлагам да не спорим
излишно, че ще се объркаме съвсем.

АМФИТРИОН

Но да не искаш да ме убедиш,
че снощи тук съм се вестявал?

АЛКМЕНА

А ти ще спреш ли да твърдиш,
935 че снощи тук не си се появявал?

АМФИТРИОН

Да съм се връщал тук?

АЛКМЕНА

О, да. И призори
ти стана и пое към Тива.

АМФИТРИОН

Алкмена, хайде, не спори.
Кой би приел твърдения такива?
940 А, Созий?

СОЗИЙ

Май с ума не е добре... Дори
на лудост вече я избива.

АМФИТРИОН

Алкмена, в името на боговете,
повярвай, таз шега не ще е с хубав край.
Мери си думите и знай,
945 че само тъй ще се спасиш от бесовете.

АЛКМЕНА

Аз меря ги и без да ме предупреждаваш —
ти и от други тук видян си сам.
Но питам се защо не го признаваш.
И доказателства могла бих да ти дам.
950 Ако е вярно, че не си бил тук нощес,
тогава от кого ще знам таз чудна вест,
че в сетния двубой врага си победил,
че ти над Птерелас си взел превес,
че в схватката си го лишил

955 от куп елмази и че си решил
да са за мен? Какъв по-силен аргумент?

АМФИТРИОН

Какво? Нима твърдиш, че вече съм ти дал
от плячката този мой тъй ценен дял,
и знаеш, че за теб е бил предназначен?

АЛКМЕНА

960 Така е, да. И мога лесно
да го докажа.

АМФИТРИОН

Как? Кога? Кажи!

АЛКМЕНА

Тозчас.

АМФИТРИОН

Созий!

СОЗИЙ

Шегува се. Сега държа ги аз.
Преструването ѝ е неуместно.

АМФИТРИОН

Ами печатът?

АЛКМЕНА

Виж! Това не е мираж,
965 а доказателство. И то ни стига.

АМФИТРИОН

О, небеса!

АЛКМЕНА

Я спри със тоз шантаж,
Амфитрион, излишно шум се вдига
и във ума ти всичко е миш-маш.

АМФИТРИОН

Счупи печата!

СОЗИЙ (*отваря ковчежето*)

Ах, но накита го няма!

970 Дали с магия някой го е взел
и с таз задача сам се е наел,
понеже знаел за коя е дама?

АМФИТРИОН

Кажете, богове, които с власт голяма
владееете света, какво ще е туй чудо?

975 Нима ще стигна до полуда?

СОЗИЙ

Ако е права тя, туй, господарю, значи,
че вие също сте със двойник — като мен.

АМФИТРИОН

Я по-добре млъкни!

АЛКМЕНА

Учудваш се, обаче
не зная от какво си тъй озадачен.

АМФИТРИОН

980 О, небеса, смут страшен ме обхвана!
Разсъдък здрав не би тоз случай обяснил,
а пък той би честта ми застрашил!
Умът ми не разбра как всичко стана.

АЛКМЕНА

Но щом туй доказателство държиш,

985 не казвай, че нощес не си го тук оставил.

АМФИТРИОН

Тогава моля те да уточниш
какво след идването си съм правил.

АЛКМЕНА

Да искаш туй от мене означава
да казваш, че не си през тази нощ тук бил.

АМФИТРИОН

990 Понеже нещо ме озадачава,
един твой разказ би го изяснил.

АЛКМЕНА

Навярно важни грижи те терзаят
и другото ти е излязло от главата.

АМФИТРИОН

Възможно е. Но аз все пак държа да зная
995 подробно как протекоха нещата.

АЛКМЕНА

Добре! Ще ги предам най-акуратно.
Към теб се приближих с приятна изненада
и те целунах многократно,
изпитвайки и радост, и наслада.

АМФИТРИОН

1000 Нима пропуснал съм тоз прием мил?

АЛКМЕНА

Ти този накит скъп изпърво ми дари,
защото си го бил за мен предназначил,
След туй ми каза, че сърцето ти гори
по мен, тъй както жар разпалена искри,
1005 че войнският ти дълг за него пречка бил,

че мойта липса ти едва си издържал,
че с нетърпение си чакал да се върнеш,
да се усмихнеш, щом ме зърнеш...

Не знам дали си някога мечтал

1010 тъй пламенно да ме прегърнеш.

АМФИТРИОН

Убийствен удар! Как ли бих го преживял?

АЛКМЕНА

С любовния си плам ти ме омая,
неизразим възторг извика в мен
и трябва искрено да ти призная,

1015 че моето сърце изцяло бе в твой плен.

АМФИТРИОН

А после?

АЛКМЕНА

Хванахме се за ръце
и мисли разни разменихме,
вечеряхме лице в лице,
към спалнята се устремихме...

АМФИТРИОН

И двамата?

АЛКМЕНА

1020 Та кой би се възпротивил?

АМФИТРИОН

Тоз удар тъй жесток ме хвърля в изумление
и моят ум ревнив остава в неведение!

АЛКМЕНА

Ама защо си се, съпруге, изчервил?

Да спя със теб — нима това е престъпление?

АМФИТРИОН

1025 Не съм бил аз. За мен е повече от ясно,
че вчера вечерта в морето бях.
От всички тез лъжи кажи коя от тях
е най-недопустима, най-ужасна.

АЛКМЕНА

Амфитрион!

АМФИТРИОН

Какво коварство!

АЛКМЕНА

Този яд...

АМФИТРИОН

1030 Не! Стига благост и учтивост!
Тоз случай сложи край на мойта отстъпчивост.
Аз чувствам, че в сърцето ми е ад
и че жадува то за мъст и справедливост.

АЛКМЕНА

На мен ли ще мъстиш? Нима ти измених,
1035 та мислиш, че у мене е вината?

АМФИТРИОН

Не зная, но изпадна ми душата
в покруса и безкрайно се смутих.

АЛКМЕНА

Съпруг безнравствен, ти отричаш и самата
действителност. Защо на теб се доверих?
1040 В безсрамието си дотам отиде чак,
че ме във изневяра обвиняваш
и с измишльотини се оправдаваш
със цел да разрушиш един законен брак,

брак, който ме към теб закрепостява.
1045 Но хитрините ти не виждам как
ще продължат. На мен ми друго не остава
освен да скъсам с теб, да съм свободна пак!

АМФИТРИОН

Ти, след като успя да ме опозориш,
сега целиш да си разтрогнем брака.
1050 Към мене ти така обидно се държиш,
че зле ще е това да се протака.
Тъй стъпка ми честта, че чувствам се ужасно,
едва ли любовта ще скрие този срам.
От случилото се не ми е нищо ясно
1055 и затова държа подробности да знам.
Аз бях все с твоя брат, преди
насам да тръгна рано сутринта.
Ще го потърся, та и той да потвърди,
че беше с мене вчера вечерта.
1060 С гнева си справедлив аз искам да прозра
във таз мистерия необяснима.
Каквото и да разбере,
горко на който пръст в мистерията има!

СОЗИЙ

Но, господине, аз...

АМФИТРИОН

Ти остани
1065 и чакай тук, недей припира!

КЛЕАНТИДА

Госпожо, трябва ли...

АЛКМЕНА

Обратно се върни
и замълчи, че нищо не разбирам!

ТРЕТА СЦЕНА

Клеантида, Созий

КЛЕАНТИДА

Не знам какво му е разбъркало главата,
но брат й ще е тук в най-кратък срок
1070 и край ще сложи на кавгата.

СОЗИЙ

За моя господар тоз удар е жесток,
но странни бяха и при мен нещата.
А може и по-зле да стане... Със жената
ще поговоря аз при подходящ предлог.

КЛЕАНТИДА

1075 Дано не приближи до мене! Предпочитам
вълнението си да не издам.

СОЗИЙ

Щом някои неща за неприятни считам,
за тях не бих желал да знам.
Та хубаво ли е отрано да науча
1080 във бъдното каква злина ще ми се случи?
И все пак важни са нещата, от които
ще тегли може би и моята глава.
Човекът има слабостта да пита
за всичко — даже за това,
1085 което е добре да си остане скрито.
О, Клеантида, Бог добро ти дал!

КЛЕАНТИДА

Назад,
изменнико! До мен недей се приближава!

СОЗИЙ

Но, Господи, защо обзета си от яд
и се от нищо възмущаваш?

КЛЕАНТИДА

1090 А я кажи какво ти *нищо* назоваваш?

СОЗИЙ

За всеки *нищо* нищо означава —
и в проза, и във стих все *нищо* значи то,
а щом е *нищо*, то не питай ме защо.

КЛЕАНТИДА

Какво ли спира мен, жената клета,
1095 да избода и двете ти очи?
Тогаз ще видиш ти жена, от гняв обзета!

СОЗИЙ

Защо със толкоз яд днес твоят глас звучи?

КЛЕАНТИДА

Ах, колко ти бе лесно да забравиш
как се държа към мене вечерта!

СОЗИЙ

Е как?

КЛЕАНТИДА

1100 О, значи ти се на наивник правиш.
Нима и ти ще имаш наглостта
да казваш, че не си тук снощи бил?

СОЗИЙ

Напротив, аз бих потвърдил
обратното и с теб ще бъда прям:
1105 добре си спомням, че бях доста вино пил,
а след това какво съм правил — туй не знам.

КЛЕАНТИДА

В пиянството ли ти ще търсиш извинение?

СОЗИЙ

О, не! Но имам днес към теб молба голяма:
повярвай ми, че бях в такова положение,
1110 че спомени за станалото нямам,
но може после да почувствам съжаление.

КЛЕАНТИДА

А, ти съвсем забравил си, изглежда,
как вчера се държа към мен?

СОЗИЙ

Не помня нищо, но... пък храня в теб надежда
1115 да ми го спомниш — аз съм честен и почтен,
и щом съм съгрешил, глава виновно свеждам.

КЛЕАНТИДА

Не помниш! Щом като Амфитрион пристигна,
помислих, че и ти ще дойдеш в този ден
и дълго снощи аз те чаках, без да мигна,
1120 а ти към мен бе толкова студен,
че даже не можах да те целуна, щото
наместо устни ти поднесе си ухото!

СОЗИЙ

Добре!

КЛЕАНТИДА

Как тъй добре?

СОЗИЙ

Сега ще ти обадя
защо към теб така съм се държал:
1125 страхувах се (бях много чесън ял),

че от дъха ми ще ти се догади.

КЛЕАНТИДА

Гальовни думички зашепнах ти... Но глух
и ням май беше ти — досущ като дръвник;
Аз питах се дали не беше без език,
1130 щом нежна думичка от теб не чух.

СОЗИЙ

Я виж ти!

КЛЕАНТИДА

А пък аз обсипах те с горещи
милувки, но, уви, излъгах се, защото
ти беше като лед. Нима ще отречеш ти,
че не поиска с мен да легнеш във леглото?
1135 Нали приключват там съпружеските срещи.

СОЗИЙ

И аз не легнах с теб?

КЛЕАНТИДА

Не, пъзльо!

СОЗИЙ

Вероятно...

КЛЕАНТИДА

Измамнико, ти точно тъй направи,
а за жената туй е страшно неприятно,
но вместо грешката си да поправиш,
1140 ти предпочете да ме изоставиш,
като ме нагруби и път пое обратно.

СОЗИЙ

Чудесно!

КЛЕАНТИДА

Ах, защо, подлецо своеволен,
ми се присмиваш след туй тежко унижение?

СОЗИЙ

Защото съм от себе си доволен.

КЛЕАНТИДА

1145 Така ли един мъж изказва съжаление?

СОЗИЙ

Тоз път най-мъдър бях — без никакво съмнение!

КЛЕАНТИДА

Не, ти не съжали за своя номер долен
и грейна твоя лик в победно озарение!

СОЗИЙ

Спокойно, Бога ми! Усещам аз отрада
1150 в душата и затуй изглеждам тъй щастлив.
Показах се и днес коректен, предвидлив,
а не че в случая на теб така се пада.

КЛЕАНТИДА

Изменнико, май вземаш ме на смях?

СОЗИЙ

О, не! Чистосърдечно ти говоря.
1155 В началото изпитвах малко страх,
но след като те чух, успях да го преборя.
Признавам си, че се боях.
Със тебе глупост да не сторя.

КЛЕАНТИДА

Боял си се! Защо? Кажи, че не разбрах.

СОЗИЙ

1160 Според медиците, когато е препил,
мъжът не трябва със жена си да преспива,
че ако след това отрок би се родил,
ще е недъгав той и няма да го бива.
Затуй сърцето си със лед бях заредил
1165 и не разбрах защо показва се ревнива.

КЛЕАНТИДА

Не давам пет пари за тез медици долни —
я нека да вървят със своите съвети
при тез, които истински са болни,
и да не си навират носовете
1170 сред читави и здрави хора!
За страстите ни грижа те да нямат,
за връзките интимни да не спорят,
че хитрината им не е чак тъй голяма,
та да си мислят чрез измама
1175 от всички нас наивници да сторят!

СОЗИЙ

По-кратко!

КЛЕАНТИДА

Не, това добро не предвещава.
Тез мисли се въртят на лудия в главата,
Въпроси свестният човек не си задава
за виното или за времето, когато
съпружеския дълг си изпълнява.
1180 Медиците от разум са лишени...

СОЗИЙ

Не ги упреквай! Те по принцип са почтени!

КЛЕАНТИДА

Напротив, ти грешиш, че кротката я караш,
не хваща място твойто извинение.
Във всеки случай аз ще търся отмъщение,

1185 че в подигравките си нямаш мяра,
че с думи върху мен куп удари стовари.
Щом от сърцето ти получих разрешение,
ще се възползвам от това си положение.

СОЗИЙ

Какво?

КЛЕАНТИДА

Нали ти сам призна, че би приел
1190 да тръгна с друг? Защо така да не постъпя?

СОЗИЙ

А, не! Отричам се... Това е тъпо.
И себе си, и тебе съм подвел.
По този път не тръгвай, скъпа!

КЛЕАНТИДА

Защо ли, ако моят ум склони,
1195 да не опитам аз поне веднъж?

СОЗИЙ

Я замълчи. Към нас върви доволен мъж —
Амфитрион е. Погледни.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Юпитер, Клеантида, Созий

ЮПИТЕР

Аз идвам да успокоя Алкмена
1200 и горестта ѝ да разсея,
да съживя страстта в душата си пленена
и удоволствие да изживея.
Алкмена горе ли се настани?

КЛЕАНТИДА

1205 Да, но тревога стяга ѝ душата,
тя предпочита самотата
и каза да стоя от нея настрани.

ЮПИТЕР

Не зная за кого е таз забрана,
ала не може тя да е за мен.

КЛЕАНТИДА

1210 От неговата яростна закана
изглежда няма помен в този момент.

ПЕТА СЦЕНА

Клеантида, Созий

СОЗИЙ

Е, Клеантида, виж как ласкаво мъжът
държи се, след като е минала кавгата.

КЛЕАНТИДА

Аз виждам, че ако жените се решат,
1215 по дяволите те мъжете си ще пратят.
И най-добрият мъж лула тютюн не струва!

СОЗИЙ

Говорите тъй, щом от гняв се затресете,
но всичките жени ще негодуват,
щом дяволите вземат им мъжете.

КЛЕАНТИДА

Така ли?

СОЗИЙ

1220 Да. Но виж, че идват, аз ги чувам.

ШЕСТА СЦЕНА

Юпитер, Алкмена, Клеантида, Созий

ЮПИТЕР

О, ти ме хвърляш в отчаяние,
Алкмена, моля ти се, престани!

АЛКМЕНА

Не, ти ми мъка причини
и аз ще се държа от теб на разстояние.

ЮПИТЕР

Прости ми...

АЛКМЕНА

Махай се!

ЮПИТЕР

Какво?

АЛКМЕНА

Ох, остави ме!

ЮПИТЕР

1225 Тоз плач измъчва ме, тъгата й гнети ме.
Алкмена, нека да...

АЛКМЕНА

Не тръгвай подир мене!

ЮПИТЕР

А ти къде...?

АЛКМЕНА

За теб там пътят забранен е.

ЮПИТЕР

Алкмена, нас съюз ненарушим
ни свързва: тъй държа на красотите ти,
1230 че вечно ще вървя все по следите ти
и нито за момент не ще се разделим!

АЛКМЕНА

Но аз пък винаги от теб ще бягам!

ЮПИТЕР

Нима от мен изпитваш страх?

АЛКМЕНА

И то какъвто ти едва ли предполагаш.
1235 Чудовище във тебе разпознах —
свирепо, яростно, ужасно;
ти тъй си груб и тъй чепат,
че всяка близост с тебе е опасна,
съвместният живот превърна се във ад.
1240 На толкова тормоз подлагаш ми сърцето,
че аз едва ли ще открия под небето
тъй гибелно, тъй страшно нещо,
което и от теб да бъде по-зловещо!

ЮПИТЕР

Във твоите слова, уви, тъга намира.

АЛКМЕНА

1245 А в моето сърце по-тежка е тя даже —
дотокова, че то днес думи не намира
неволята си да изкаже.

ЮПИТЕР

Алкмена, моят плам какво ти причини?
Та ти чудовище ли виждаш в мене?

АЛКМЕНА

1250 И още питаш! Как не се ти посвени?
Душата ми къде от мъка да се дене?

ЮПИТЕР

Дали не можеш глас да понижиш?

АЛКМЕНА

Не искам да те виждам, да те чувам...

ЮПИТЕР

Ти имаш ли сърце, щом тъй се с мен държиш?!

1255 Нали те вчера чух да ми твърдиш,
че нашата любов до гроб ще съществува!

АЛКМЕНА

Не! Всичко свърши. Ти с измислица ужасна
завинаги мечтите ми разби.

Да, ти в оназ любов гореща, нежна, страстна

1260 отвори живи рани и злощастна
направи я — жестоко я уби.

И мястото й бе, уви, заето
от ярост и от гняв неудържим,
безверие обхвана ми сърцето;

1265 то мрази те зарад греха ти непростим
и колкото те е обичало преди,
с триж по-голяма злост ти сам го зареди.

ЮПИТЕР

Та твоята любов тъй слаба ли бе чак,
че да я умори такава дреболия?

1270 Нима от таз шега дотолкова боли я,
че да разтрогнем своя брак?

АЛКМЕНА

Ти именно с това обида ми нанесе

и аз във своя гняв не мога ти прости.
Когато ревността се в любовта намеси,
1275 обидата не ме чак толкова гнети.
Начесто ревността събужда подозрения,
които прекомерно ни увеличат
и ни създават огорчения.
Но щом една душа обича,
1280 все пак надмогва болки и мъчения.
Човешкото сърце, макар и разгневено,
успява да смири една душа, ранена
от него, а пък тя, макар да се терзае,
все пак склонява то да бъде опростено,
1285 защото животворна любовта е.
Един несдържан гняв, от ревност накипял,
в страстта намира извинение
и аз бих проявила снизхождение
към който своя гняв не е бил овладял.
1290 Ала когато някак с лекота
поддаваш се на ярост искрометна
и безпричинно, с явна острота
нанасяш удари на нежността
на таз, която те обича беззаветно,
1295 тоз удар е жесток — зарад жестокостта
той ще остави в мен горчилка дълголетна.

ЮПИТЕР

Алкмена, ти наистина си права:
извърших нещо должно този път
и аз не ще се оправдавам.
1300 Бих искал твоите очи да се сведат
над моето сърце, та то да умолява
за прошка твоето и в мир да затуптят.
Алкмена, според мойто заключение
вината пада на съпруга в мен,
1305 той всъщност има провинение
и няма как да е любовникът винен,
та той не би допуснал прегрешение.

Сърцето му към теб изпитва толкоз нежност,
че ако някога би слабост проявило
1310 или пък просто от небрежност
би твоето сърце ранило,
самият той ще го накаже неизбежно.
Ала съпругът се е отклонил
от своя дълг да те зачита най-почтено
1315 и волности към теб е проявил,
уверен, че това е в брака позволено.
Той грубостите си към теб не е спестявал,
към личността ти действал е престъпно.
Мразя съпруга, той го заслужава
1320 и аз съм склонен да ти го отстъпя.
Върху любовника недей си ти излива
обхваналия те внезапно яд,
за чужд грях него да виниш не бива,
разграничи го от съпруга виноват
1325 и щом държиш да бъдеш справедлива,
недей наказва ти любовника сърцат.

АЛКМЕНА

Със тез измислици, които чух,
ти смяташ да получиш прошка лесно,
но те за моя превъзбуден дух
1330 изобщо не звучат уместно!
С увъртането си ти страшно ме нервира...
Как може във един да виждаш двама!
Такава разлика, каквато ти съзираш,
между любовник и съпруг за мене няма,
1335 те слели са се в своята измама.
И двамата са ми еднакво покорили
съзнанието и в еднакви цветове
във моя поглед са се открили,
защото те едни и същи грехове
1340 са сторили към мен и са ме отвратили.

ЮПИТЕР

Щом справедлив е този твой стремеж
да хвърлиш върху мен вината,
ти в жертва можеш да ме принесеш
на своята жажда за разплата,
1345 ти можеш воля да дадеш
на яростта, обзела ти душата,
и мене на тормоз да обречеш.
Изглежда с право ти от мен страниш,
сега разбирам, че където да отида,
1350 с гнева си ще ме проследиш,
защото според теб нанесох ти обида;
към най-омразните мъже ще ме числиш
и ще ме прокълнеш добър ден да не видя.
Засегнах с нещо аз добрите ти очи,
1355 навярно възмутих света и боговете.
Но за да ми платиш за греховете,
на своята омраза стрелите наточи
и ги към мене насочи!
А моето сърце сега те умолява
1360 за прошка и затуй пред тебе коленича
във името на живата жарава
на моята любов, която се обрича
в душата ми до гроб да не изтлява.
Ако сърцето ти, чаровна ми Алкмена,
1365 не иска да приеме таз молба,
тогава да ми бъде покрусата спестена,
а после злата ми съдба
да отведе душата ми смирена
в отвъдното, та там да няма тегоба.
1370 Алкмена, след като съм тъй обезверен,
кажи ми, как могъл бих да живея,
пред твоя чуден чар как да благоговея,
когато знам, че ти изпитваш яд към мен?
За жалост, всеки миг изглежда ми безкраен
1375 и моето сърце тъй страда,
че надали ще може да изтрае.
Да бяха го кълвали лешояди,

по-слаби болки щеше да познае.
Алкмена, щом не бива вече
1380 за своя грях от теб да чакам опрощение,
направо ми кажи да си забия меча
в сърцето — туй ще е най-простото решение!
Във клетото сърце, заслужило тоз жребий,
защото то презря божественото в тебе!
1385 В отвъдното щастлив тогава ще отида,
щом твоя гняв това ще усмири,
и няма да горчи в душата ти обида,
ни спомен от омраза ще гори,
ако се ти за любовта ми сетиш.
Алкмена, туй е мойта воля сетна.

АЛКМЕНА

Ах, колко си жесток!

ЮПИТЕР

1390   Защо спря? Говори!

АЛКМЕНА

Нима очакваш ти от мене добрини,
след като толкоз зло ми причини?

ЮПИТЕР

Ако обидата поражда отвращение, нима фатално тя на любовта вреди?

АЛКМЕНА

1395 Любящото сърце премного огорчение
преглъща, но любимия щади.

ЮПИТЕР

По-малко ни боли, щом любим всеотдайно.

АЛКМЕНА

Млъкни, че бих могла да те презра безкрайно!

ЮПИТЕР

Чак тъй да ме презреш?

АЛКМЕНА

1400 Бих искала, обаче
до днеска не успях, за съжаление,
сърцето си да нагодя така, че
да се стреми към отмъщение.

ЮПИТЕР

Защо да се стремиш на мен да отмъстиш,
1405 когато аз ти своята смърт предлагам?
Щом искаш, до целта ще стигнеш ти веднага.

АЛКМЕНА

Не мразиш ли, как смърт на друг ще причиниш?

ЮПИТЕР

Аз пак бих заживял със теб в любов, когато
смириш си яростта по своя воля
1410 и ме дариш със прошката, която
на колене пред теб бих искал да измоля.
Във крайна сметка днес решаващ ти:
или ме накажи, или пък ми прости!

АЛКМЕНА

Уви, не мога се реши,
1415 но и да можех, ще ми струва скъпо.
Аз исках моят гняв да продължи,
ала сърцето ми отстъпи.
Да кажа, че у мен омразата престава,
ще значи, че аз вече ти прощавам.

ЮПИТЕР

1420 Алкмена, с колко радост бих...

АЛКМЕНА

Млъкни. Горко ми, че пак слабост проявих!

ЮПИТЕР

Ах, Созий, колко съм щастлив!

Иди при моите другари във войската,

от мене поздрав им предай учтив

1425 и тук ги покани — при нас, на веселбата!

Изпращам Созий там, но тука в това време

Меркурий мястото му ще заеме.

СЕДМА СЦЕНА

Клеантида, Созий

СОЗИЙ

Е, Клеантида, виж съпружеско държание!

Я дай по примера им да вървим:

1430 и ние нека да се помирим,
да си обръщаме един на друг внимание!

КЛЕАНТИДА

Не виждам как ще мелим с теб брашно!

СОЗИЙ

Нима не искаш?

КЛЕАНТИДА

Не.

СОЗИЙ

За мен е все едно,
но толкова по-зле за теб!

КЛЕАНТИДА

Защо? Кажи!

СОЗИЙ

1435 Идеята ми вече не важи.
И мене нещо би могло да разгневи...

КЛЕАНТИДА

Невернико, на мен таз грижа остави,
до гуша ми дойде добра да съм... Дано...

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

АМФИТРИОН

Съдбата може би от мене нещо крие,
1440 каквото сторя, все донася ми досада,
едва ли има по-жестока орисия
от таз, която ми се пада.
За жалост, аз не смогвам да открия,
когого търся, но безспир попадам
1445 на тези, от които нямам нужда.
Натрапници безброй, които са ми чужди,
победите ни славни днес празнуват,
и аз не мога да не негодувам.
Ликуват те и ме прегръщат,
1450 а аз се мъча да отмина,
за да отбягна таз ненавистна дружина,
че всеки мой миг тя в мъчение превръща.
Приятелството им убива ме направо,
отвърщам с бегъл жест на техния привет,
1455 а много ми се ще да им отправя
на глас проклетия безчет.
Не радват ме похвалите, честта,
триумфите, добити в бой напрегнат,
щом е душата ми във плен на горестта.
1460 Победите си аз бих пренебрегнал,
ако в сърцето ми пак грейне радостта.
Но ревността ме връща час по час
към перипетии различни
и колкото за тях по-често мисля аз,
1465 по-мътни стават те и по-трагични.
Не се учудвам, че елмазите ги няма —

крадецът ги е взел, запазвайки печата,
но как приел бих туй твърдение чудато,
че снощи съм ги дал аз лично на жена ми?!

1470 Подобни случки се начесто наблюдават
и куп измамници възползват се от тях.
Ала ако чужд мъж тъй прави, че минава
на друга за съпруг, туй е ужасен грях.
Пък и различното се лесно откроява
1475 и няма как една жена да не го види.
За тесалийски чародейства разни
обвееани с неимоверна слава,
говорят летописци видни,
обаче според мен това са думи празни.
1480 Дали пък по прищявка на съдбата
след подвизите ми в сражения чутовни
ще трябва да повярвам слепешката
в измислиците голословни?
Не, аз ще изясня с жена си таз мистерия,
1485 защото според мене туй химера е,
макар че смисъл здрав тя няма как да търси.
О, небеса, обръщам се към вас
с молба дано сега не бъркам аз,
дано жена ми е изгубила ума си!

ВТОРА СЦЕНА

Меркурий, Амфитрион

МЕРКУРИЙ

1490 Щом любовта не ми доставя радост, цяра
ще търся в друго развлечение
и днес Амфитрион, за свое наслаждение,
от кожата му аз ще го изкарам.

И от това не се изобщо притеснявам...

1495 Та щедър ли да се показвам, Боже?
Аз като бог съм си предразположен
с лукавства да се подвизавам.

АМФИТРИОН

Защо ли е сега затворена вратата?

МЕРКУРИЙ

По-леко! Кой си ти?

АМФИТРИОН

Аз, аз съм.

МЕРКУРИЙ

Но кой аз?

АМФИТРИОН

Я отвори!

МЕРКУРИЙ

1500 Но кой тъй чука в този час
и иска да отворя бързешката?

АМФИТРИОН

Нима не ме познаваш?

МЕРКУРИЙ

Не,
пък и изобщо не желая, знай.

АМФИТРИОН

Тук всичките са полудели май.
1505 Ей, Созий, ти познаваш ме поне!

МЕРКУРИЙ

Да, Созий съм, това е мойто име.
Не може да ме лъже паметта.

АМФИТРИОН

Ти виждаш ли ме?

МЕРКУРИЙ

Да. Ала какво ти има,
та вдигаш толкоз врява сутринта?
1510 Какво те кара тъй да тропаш там?

АМФИТРИОН

Обеснико, и ти да питаш продължаваш?!

МЕРКУРИЙ

Но след като тъй много настояваш
да ти отворя, длъжен съм да знам.

АМФИТРИОН

Подлец! И да не щеш да ми отвориш,
1515 все пак ще вляза и с кривак
добре ще те науча как
е редно с мене да говориш.

МЕРКУРИЙ

Ти значи с крясъците не престана?
Тъй хубаво ще те посрещна ей сега!

АМФИТРИОН

1520 Ах, Господи, каква безочлива закана
и то от моя нагъл, тъп слуга!

МЕРКУРИЙ

Ти поогледа ме достатъчно... Тогаз
защо си вперил в мен очи
и стръв защо във тях личи?

1525 Май ако можеше да хапеш с поглед, аз
бих станал на парчета подир час.

АМФИТРИОН

Безсрамни думи! Чак ме хваща яд,
като говориш тъй, и питам се дали
представяш си какъв ужасен град
1530 от удари по твоя гръб ще завали!

МЕРКУРИЙ

Махни се, драги, докато е рано,
че май без рана ти не ще се отървеш.

АМФИТРИОН

О, нагъл мой слуга, сега ще разбереш
как господарят ти ще срещне таз закана!

МЕРКУРИЙ

Ти — моят господар?

АМФИТРИОН

1535 И още се съмняваш?!

МЕРКУРИЙ

На мен Амфитрион е само господар.

АМФИТРИОН

Ти, освен мен, кой друг Амфитрион

познаваш?

МЕРКУРИЙ

Не зная друг...

АМФИТРИОН

Тогаз?

МЕРКУРИЙ

Кажи, при кой кръчмар
си ходил и нима не забеляза,
1540 че виното ти е главата завъртяло?

АМФИТРИОН

Ах, Боже мой!

МЕРКУРИЙ

С какъв вид вино се нарязва?

АМФИТРИОН

Млъкни!

МЕРКУРИЙ

Червено ли бе то, или бе бяло?

АМФИТРИОН

Ха бой, де!

МЕРКУРИЙ

Новото те бие във главата,
ако с вода не е то разрежено.

АМФИТРИОН

1545 Ах, как ще ти изтръгна езика от устата!

МЕРКУРИЙ

Чуй, драги, вслушай се във мене
и си тръгни, преди да се влошат нещата,
че аз на виното дължимото отдавам.
Пък и Амфитрион да си се забавлява!

АМФИТРИОН

Нима е вътре?

МЕРКУРИЙ

1550 Да. Участва в тежък бой
и след като спечели гръмка слава,
с красивата Алкмена днес е той
и се на хубостта ѝ наслаждава.
Изпърво имаха любовна разправия,
1555 но се разбраха и сега са във екстаз.
Внимавай да не вдигнеш тупурдия
и с туй да им попречиш, че тогаз
Амфитрион ще те направи на пихтия.

ТРЕТА СЦЕНА

АМФИТРИОН

Той сякаш нож заби във моите гърди
1560 и във духа ми внесе смут небивал!
Ако е вярно туй, което ми твърди,
честта и любовта на вятъра отиват!
Разсъдъкът ми днес затормозен се мае:
да търси ли как фактите стоят,
1565 да скрие ли или да си признае,
че за позор и срам ми е домът?!
Не, таз обида не допуска двоумение —
какво да съхраня, щом съм с отнета чест?!
Един въпрос стои пред мене днес —
1570 как да постигна отмъщение?!

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Созий, Навкрат, Полид, Амфитрион

СОЗИЙ

Аз всичко нужно сторих, господине,
и двама господа ви тук доведох.

АМФИТРИОН

Така ли?

СОЗИЙ

Да.

АМФИТРИОН

Изменнико безчинен!

СОЗИЙ

Какво ви е?

АМФИТРИОН

Сега ще разбереш, говедо!

СОЗИЙ

Но, господине...

АМФИТРИОН

1575 Твар нахална, своенравна!

СОЗИЙ

Ей господа, елате незабавно!

НАВКРАТ

Но моля, спрете!

СОЗИЙ

Аз... в какво съм виновен?

АМФИТРИОН

Сега ще се отприщи моят яд!
Как още позволяваш си да питаш?!

СОЗИЙ

1580 Изпърво е съдът, а след това въжето.

НАВКРАТ

В какво е съгрешил, ах, моля ви, кажете?

СОЗИЙ

Любезни господа, на вас разчитам!

АМФИТРИОН

Но как?! Та той навънка ме остави,
вратата под носа ми с ключ затвори,
1585 язвителна закана ми отпрати
и груби ругатни ми наговори!
Негодник!

СОЗИЙ

Как загахих!

НАВКРАТ

Яда си укротете!

СОЗИЙ

Но, господа...

ПОЛИД

Какво?

СОЗИЙ

Нали наби ме той!

АМФИТРИОН

Не, всъщност, но все пак се съгласете,
че трябва да плати за ругатните с бой!

СОЗИЙ

1590 За ругатни изобщо аз не знам.
Нали ми наредихте да намеря
тез господа, привет от вас да им предам
и тук да ги поканя на вечеря?

НАВКРАТ

Да, той наистина намери ни във стана
1595 и ни предаде вашата покана.

АМФИТРИОН

Повеля от кого получи ти?

СОЗИЙ

От вас.

АМФИТРИОН

Кога?

СОЗИЙ

Когато бяхте се сдобрили
с Алкмена и яда си бяхте потушили,
та си говорехте с любезен глас.

АМФИТРИОН

1600 Тук всеки миг и всяка крачка, Боже,
все по-големи мъки ми докарват!
При тази безизходица кой може
да ми даде съвет в какво да вярвам?!

НАВКРАТ

От разказа на Созий става ясно,

1605 че тук се случва нещо чудновато;
наместо ти да се гневиш ужасно,
опитай да си изясниш нещата.

АМФИТРИОН

На помощта ви се надявам,
щом Бог изпрати ви при мен.

1610 При таз мистерия какво тук всъщност става,
умът ми няма ли да бъде просветлен?
Държа да вникна в неизвестността,
че тя тревожи ме по-силно от смъртта.

ПЕТА СЦЕНА

Юпитер, Амфитрион, Навкрат, Полид, Созий

ЮПИТЕР

Кой чука тъй, че чак да сляза ме принуди?

1615 Нали друг господар освен мен тука няма?

АМФИТРИОН

Но кой стои пред мен?

НАВКРАТ

Та кой не би се чудил,
щом вижда не един Амфитрион, а двама!

АМФИТРИОН

Душата ми се вледени,
надеждата, уви, бе толкова далече;
1620 ала съдбата ми все пак се изясни
и истината блесна вече!

НАВКРАТ

Във двамата все по се вглеждам аз
и смея да твърдя, че са напълно сходни.

СОЗИЙ

Но истинският — ето го пред вас,
1625 а другият — той е измамник и негодник!

ПОЛИД

Но приликата е такава,
че съм направо поразен!

АМФИТРИОН

Достатъчно ме е подлецът разигравал —

туй чудо чака моя меч кален!

НАВКРАТ

О, не!

АМФИТРИОН

Пуснете ме!

НАВКРАТ

1630

Какво с тоз меч целите?

АМФИТРИОН

Да заплатя на тоз коварен гад.

ЮПИТЕР

Не бива толкоз да се горещите,
че ако се поддавате на яд,
туй значи, че сте сбъркали конците.

СОЗИЙ

1635 Той е измамникът — чрез талисман чудат
представя се под външност чужда.

АМФИТРИОН

Ти хулиш ме така, защото имаш нужда
с кривак да си получиш своя дял!

СОЗИЙ

Но моят господар страх няма от лъжците
1640 и произвола ви не би търпял!

АМФИТРИОН

Пуснете ме да свърша със този фанфарон,
обидата с кръвта му да измия!

НАВКРАТ

Не ще се съгласим сега Амфитрион

да води бой със себе си самия!

АМФИТРИОН

1645 Та ще търпите ли честта ми да петнят?!

Приятелите ми подлеца защитават —
не само че не щат за мен да отмъстят,
но даже против мен застават!

НАВКРАТ

Та трудността пред нас е толкова голяма,

1650 че никак не е лесно да решим.

Когато не един Амфитрион, а двама
тук виждаме, кого да защитим?

Ако загриженост към вас днес проявим,
достатъчна ли ще е тя,

1655 след като знаем как чрез подвиг несравним
си проявихте в бой при Тива храбростта?

И в другия личи подобно изражение,
но кой от тях ще е героят несъмнен?

Допускаме едно-единствено решение —

1660 измамникът да бъде поразен.

Но приликата ви ни страшно затруднява
и ако таз неяснота остава,
ще бъде рискът прекален.

Та затова е нужно според мене

1665 подлеца да открием и тогава,
щом целият въпрос напълно изяснен е,
да слушаме какво дългът ни повелява.

ЮПИТЕР

Да, прав сте. Кой от вас не би се двоумил,
щом приликата ни е толкоз очевидна?

1670 Туй колебание за мен не е обидно
и затова не бих ви в нищо обвинил.

Окото разлика така и не намира
и няма как човек да не сгреши.

Защо ръката ми меч трябва да държи,

1675 какъв е смисълът да се нервирам?
Мистерията с меч не може се реши
и аз на нещо по-надеждно се опирам.
Ако Амфитрион е той или пък аз,
но приликата ни не буди спор,
1680 ще се захвана с тоз проблем тозчас:
ще се представя тъй пред строгия ви взор
и всичко ще ви стане толкоз ясно,
че ще се види той натясно
и мойта кръв не ще постави под съмнение,
1685 не ще изкаже възражение.
Свидетел ще са ми тиванците — пред тях
самата истина ще можем да покажем,
а в нея има фактор толкоз важен,
че без смущение и страх
1690 ще го разкрия днес на всички пред очите.
От мен Алкмена чака обяснение,
честта ѝ е обект на унижение
и аз съм длъжен да оборя клеветите.
Обичам я — затуй е мое задължение
1695 да призова на Тива първенците
и да ви дам пред тях подробно разяснение.
Но докато тез вождове отбрани
пристигнат, моля ви, бъдете
така добри да зачетете
1700 софрата — Созий тук ви най-любезно кани.

СОЗИЙ

С тез думи, господа, така той увеща ни,
че аз благодаря му със поклон.
Същинският Амфитрион
е този, който на вечеря кани!

АМФИТРИОН

1705 О, небеса, защо така ме унизяват?!
Нима обречен съм в яда си да изстрадам,
подобно грешник, пратен в ада,

това, което тоз измамник ни внушава,
и моята ръка бездейна да остава?

НАВКРАТ

1710 Излишно е да си терзаете душата,
изчакайте да се доизяснят нещата,
за да надмогнете тоз гняв.
Не знам цели ли той да ви измами,
но, както повелява съвестта ми,
1715 ще кажа, че изглежда прав.

АМФИТРИОН

Другари сте ми уж, а хвалите подлеца,
а в Тива верните приятели стоят;
аз ще се свържа с тях и те ще подкрепят
на моя тъй естествен гняв живеца!

ЮПИТЕР

1720 Добре. Така и те ще разберат
кой е виновникът за спора.

АМФИТРИОН

Хитрецо, ти не ще избегнеш от позора
и те от мойта мъст не ще те отърват!

ЮПИТЕР

На тез обиди неуместни
1725 не чакайте ответ, защото може
единствено с две думи свестни
нелепият ви гняв да бъде уталожен.

АМФИТРИОН

Дори Небето теб не може те спаси,
ще те преследвам — чак във пъкъла ще влезна!

ЮПИТЕР

1730 Недей се залудо коси,

оттук аз няма да изчезна.

АМФИТРИОН

Ще ида да сбера аз своите другари,
подкрепящи гнева ми справедлив,
и щом се върна с тях, ще му ударим
1735 такъв бой, че не ще остане жив!

ЮПИТЕР

С любезностите стига! Приканвам ви учтиво
да влезем бързо във дома.

НАВКРАТ

Тук всичко според мен е толкоз причудливо,
че хич не ми се то побира във ума.

СОЗИЙ

1740 Я стига, господа, със тези препирни
и нека на софра зората срещнем с радост.
Сега на мен честта се пада
да ви предложи новини
за славни, героични дни,
1745 пък и по хубави софри си падам!

ШЕСТА СЦЕНА

Меркурий, Созий

МЕРКУРИЙ

Защо ти, лакомнико, пак
безсрамно пъхаш тук носа си?

СОЗИЙ

По-кратко, де!

МЕРКУРИЙ

Прекрачиш ли тоз праг,
ще сетиш сто тояги по гърба си.

СОЗИЙ

1750 Аз, щедрият, добрият Созий,
си казвам: „Сдържай се, макар и куражлия!
Че щом си Созий, си и този,
когото не върви да биеш ти самият.“

МЕРКУРИЙ

Кажи ми, кой ти даде разрешение
1755 туй име да си присвоиш?
Предупредих те, че ще си платиш
със сто тояги, щом отхвърляш мойто мнение.

СОЗИЙ

Защо и двамата с едно и също име
да не слугуваме на своя господар?
1760 С туй име мен ме знае млад и стар.
Тъй, както теб, така и мен боли ме,
че помежду ни спорът нерешим е.
Но пък Амфитрионовците нека
един пред друг от ревност да умират,

1765 а Созиевците довека
да си живеят в мир и да не се презират!

МЕРКУРИЙ

Ти няма ли да спреш със този свой инат?
Туй име само аз ще нося във страната!...

СОЗИЙ

Я да приемем, че по воля на съдбата
1770 си моят първороден брат.

МЕРКУРИЙ

Но братът би могъл да пречи. Аз поне
държа да съм самин... Разбра ли вече?

СОЗИЙ

Ах, колко си суров и безсърдечен!
Не може ли да съм пък твоя сянка?

МЕРКУРИЙ

Не!

СОЗИЙ

1775 Защо не се смили душата ти над мен?
Ако ти проявиш човечност,
от мен ще си доволен вечно
и като сянка аз ще съм ти подчинен.

МЕРКУРИЙ

Не се допуска милост в този случай.
1780 В дома опитай да проникнеш
и сто тояги ти ще си получиш!

СОЗИЙ

О, клетки Созий, можеш ли да свикнеш
с такава безнадеждна участ?

МЕРКУРИЙ

Забрави ли, че бях ти забранил изрично
1785 с туй име да се назоваваш?

СОЗИЙ

Но аз не се обръщам лично
към себе си: сега друг Созий споменавам,
мой стар роднина — той
по време на обяд изгонен беше с бой.
1790 Не зная нищо по-трагично.

МЕРКУРИЙ

Внимавай, че във лудост пак изпадаш
и неизбежно ще пострадаш!

СОЗИЙ

Надменен кучи син, по-смел да бях,
от мене ти би ял такъв пердах!

МЕРКУРИЙ

Какво чух?

СОЗИЙ

Нищо.

МЕРКУРИЙ

1795 Пак посмей да ми го кажеш...

СОЗИЙ

И зъб не съм обелил даже.

МЕРКУРИЙ

„Надменен кучи син“ — съвсем добре го чух.
Не си мисли, че като пън
безчувствен съм и глух!

СОЗИЙ

1800 Изглежда папагал е изкрещял насън.

МЕРКУРИЙ

Е, хайде, сбогом... Щом те засърби гърбът,
ще ме намериш лесно ти тъдява.

СОЗИЙ

О, небеса, как тежък е мигът,
във който ме от ядене лишават!

1805 Ще трябва, изтерзан, да следвам туй, което
съдбата ми вмени чрез своя сляп закон.

Със клетия Амфитрион
в съюз свържи се, Созий клети,
в съюз, макар и незавиден.

1810 Я гледай — той насам с другарите си иде!

СЕДМА СЦЕНА

Амфитрион, Аргатифонтид, Позикъл, Созий

АМФИТРИОН

По-бавно, господа. Назад изостанете.
Ход можете да ускорите чак
когато аз реша да ви направя знак.

ПОЗИКЪЛ

Злодей ви е ранил в душата с удар точен.

АМФИТРИОН

1815 Да, този удар е фатален,
защото е във мойта чест насочен
и в пламъка, в сърцето ми запален.

ПОЗИКЪЛ

Щом приликата е чак толкоз очевидна,
Алкмена, без да има провинение...

АМФИТРИОН

1820 Но грешката тук става престъпление!
Невинността, дори грехът при съпротива
да е допуснат, без вина загива.
Тез грешки жегват ни в чувствителни места
и ако разумът за тях прощава,
1825 не ще простят сърцето и честта,
кой както ще да ги представя!

АРГАТИФОНТИД

За бъркотията не мисля аз дори,
за мен компромисът е унижение
и не приемам мирно разрешение —
1830 туй дейният човек не ще го одобри!

Ако приятел мой за помощ ме помоли,
ще трябва всичко нужно да направя,
аз, Аргатифонтид! Защо ли
да слушам как врагът го злепоставя?
1835 Така не бих могъл да защита честта му,
ще трябва да преследвам отмъщение.
Във спорове човек прахосва сили само,
а в случай на съдбовно стълкновение —
мой дълг е да го кажа прямо —
1840 чрез меч постига се най-сигурно решение.
Приатели, каквото и да стане,
днес Аргатифонтид на всичко е решен:
дано обесникът да не умре отрано,
та аз да го понижа с меч кален
1845 и тъй Амфитрион да бъде отмъстен.

АМФИТРИОН

Е, хайде!

СОЗИЙ

Чакам, господарю мой,
на колене пред вас присъда справедлива.
Не ме жалете хич, смелете ме от бой,
убийте ме, че аз не бива
1850 сред живите да съм, ако не заслужавам!
Не ви виня, не се и оправдавам.

АМФИТРИОН

Стани. Какво ти е?

СОЗИЙ

Изгонен бях.
Аз предполагам, че като остана там,
ще мога да обядвам редом с тях,
1855 и не допусках, че бой само щях да ям.
Но другият ми аз, тоз, който е слуга
на другия ви вас, тогаз

пред всички вдигна страшна олелия
и мене ме раз-Созиха, а вас
1860 ви раз-Амфитриониха — сега
и двамата сме със еднаква орисия.

АМФИТРИОН

Последвай ме.

СОЗИЙ

Дали не идва друг след нас?

ОСМА СЦЕНА

Клеантида, Навкрат, Полид, Созий, Амфитрион, Аргатифонтид, Позикъл

КЛЕАНТИДА

О, Боже!

АМФИТРИОН

От кого изпитваш страх?
Нима видът ми страховит е?

КЛЕАНТИДА

1865 Пред мене сте сега, а горе ви видях
току-що.

НАВКРАТ

Но защо се тъй безпокоите?
Той тук е и ще се опита
да ни разкаже как се случиха нещата
и да ни вдъхне мир в душата.

ДЕВЕТА СЦЕНА

Меркурий, Клеантида, Навкрат, Полид, Созий, Амфитрион, Аргантифонтид, Позикъл

МЕРКУРИЙ

1870 След малко, господа, ще се покаже тук
един всесилен бог, на боговете цар;
Алкмена го прие досущ като съпруг,
защото той доби любим на нея чар.
А аз, Меркурий, го дотука придружих
1875 и тъй като не знаех що да правя,
под образа на Созий се явих
и го натупах здраво.
Но за утеха бих му казал: „Бих те днес
със мисълта, че бой от бог е висша чест.“

СОЗИЙ

1880 Всевишни боже, господарю мой,
аз можех без честта на вашата тояга.

МЕРКУРИЙ

Съгласен съм сега да си е Созий той,
че грозният му лик не ми приляга
и затова отлитам към небето,
1885 с амброзия да си почистя там лицето.

Отлита в небесата.

СОЗИЙ

Ти върху мен изля със бой тъй своя яд,
че никога дано не стъпиш пак тъдява!
Сега съм убеден, че няма в тоя свят
бог като теб — по-черен и от дявол!

ДЕСЕТА СЦЕНА

Юпитер, Клеантида, Навкрат, Полид, Созий, Амфитрион, Аргантифонтид, Позикъл.

ЮПИТЕР, върху облак

1890 Амфитрионе, виж тоз, който изигра те —
под твоите черти се Юпитер явява,
под тях ти май го вече разпознаваш
и толкоз ясни стават ти нещата,
че ти ще можеш пак да се надяваш
1895 да имаш мир и радост във душата.
Днес цялата земя ми името зачита —
то всеки шум и крясък заглушава.
Делбата с Юпитер е винаги честита,
достойнството ти тя не подкопава,
1900 напротив, носи ти доволство и прослава.
Туй, че съперник твой е царят на небето,
не е причина ти жена си да ругаеш.
Макар и да съм бог, какво пък, нека знаеш,
че аз изпитвам ревност във сърцето.
1905 Алкмена твоя е и твоя плам споделя
и аз не можех друго да направя,
за да се доближа до нейната постеля,
освен за неин мъж да се представя.
Аз, Юпитер, макар с безсмъртие обвеян,
1910 не мога да твърдя, че съм я покорил.
Туй, що получил съм от нея,
тя всъщност го дари на теб — на своя мил.

СОЗИЙ

Ах, как представя той във розово нещата!

ЮПИТЕР

От своята покруса ти излез,
1915 опитай се да се отърсиш от тъгата —

тук син ще се роди на име Херкулес
и с подвизите си света ще възхити.
Със хиляди блага ще го дари Фортуна
и всички ще узнаят, че и ти
1920 чрез мен от нея си целунат.
И всички ще изпитват завист,
а ти ще можеш да се славиш
с туй, че надежди на света си дал.
Престъпно би било в това да се съмняваш...
1925 И ако Юпитер е с нещо повлиял,
то е, защото тъй Съдбата повелява.

Той отлита в небесата.

НАВКРАТ

Така съм възхитен от жеста на Съдбата...

СОЗИЙ

Я чуите, господа, от мен един съвет —
недейте се унася слепешката
1930 по благодарности безчет:
понякога това е вредно даже.
Която и страна похвали да изкаже,
от думите голяма полза няма.
Бог Юпитер на нас направи чест голяма
1935 с това, че тук велик човек ще се роди.
Чрез него по-добър светът ще стане,
над хиляди съдби той бди неустрашим,
та всеки сам дома си да реди.
Със празнодумството ще трябва да престанем,
1940 а добрините му достойно да ценим.
Във крайна сметка най-добре ще сторим,
ако за хорските заплетени истории
благоразумно си мълчим.

МОЛИЕР
ПСИХЕЯ
ТРАГЕДИЯ — БАЛЕТ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Юпитер

Венера

Амур

Егиалия, Фаена — грации

Психея

Царят — баща на Психея

Аглавра, Кидипа — сестри на Психея

Клеомен, Агенор — принцове, влюбени в Психея

Зефир

Ликас

Речният бог

ПРОЛОГ

Предната част на сцената представлява поляна, а в дъното се издига скала с процеп в нея, през който в далечината се вижда морето. В средата на сцената се появява Флора, придружена от бога на дърветата и плодовете Вертумний и от бога на водите Палемон. Всеки от тях води група божества: след единия вървят дриади и сивани, а след другия — речни божества и наяди.

Със своята песен Флора приканва Венера да слезе на земята.

ФЛОРА

Войните свършиха най-сетне:
най-силният и храбър цар
след своите подвизи несметни
мир на земята дал е в дар.

5 Слезни при нас, прославена богиньо
на любовта, и светли дни дари ни!

Вертумний и Палемон заедно с придружаващите ги земни и водни божества (дриади, сивани и наяди) пригласят хорowo на Флора.

ХОРЪТ

Безмерен мир ни радва духовете,
играем волно и се веселим,
и своето ликуване дължим
10 на най-великия между царете!
Слезни при нас, прославена богиньо
на любовта, и светли дни дари ни!

Влиза балет, съставен от две дриади, четири сивани, две речни божества и две наяди. След това Вертумний и Палемон, пеейки, изпълняват следния диалог:

ВЕРТУМНИЙ

Предайте се, о, коравосърдечни
красавици! Защо да ви е жал?

ПАЛЕМОН

15 Царицата на красотата вечна
любов ще вдъхне в земния ви дял.

ВЕРТУМНИЙ

Щом нещо е красиво, но студено,
то никого, уви, с любов не сгрява.

ПАЛЕМОН

Красивото привлича несъмнено,
20 но добрината всъщност ни пленява.

Всички заедно повтарят последните стихове.

Красивото привлича несъмнено,
но добрината всъщност ни пленява.

ВЕРТУМНИЙ

Амур дано прониже ни с метежни

стрели — все някак ще ги изтърпим.

ПАЛЕМОН

25 Кому ли нужно е сърце без нежност?
За мене тоз недъг е непростим.

ВЕРТУМНИЙ

Щом нещо е красиво, но студено,
то никого, уви, с любов не сгрява.

ПАЛЕМОН

30 Красивото привлича несъмнено,
но добрината всъщност ни пленява.

ФЛОРА *отговаря на диалога на Вертумний и Палемон с менует,
а в това време другите божества танцуват.*

Не се хвали
със мъдрост ти,
не любиш ли,
докле си млад!
35 Не се хич май,
а опознай
насладите в този свят,
че мъдростта
на младостта
40 е в този принцип свят.
Амур веден
държи ни в плен
и според мен,
повярвайте, не бива
45 във никога час
Амур у нас
да среща съпротива,
че под властта
на любовта
50 духът крила добива!

Венера, придружена от своя син Амур и от двете грации Егалия и Фаена, се спуска от небето с огромна колесница. Земните и речните божества подеват своите песни и танци, за да засвидетелстват радостта, която изпитват, виждайки приближаващата се Венера.

ХОРЪТ НА ВСИЧКИ ЗЕМНИ И РЕЧНИ БОЖЕСТВА

Безмерен мир ни радва духовете,
играем волно и се веселим,
и своето ликуване дължим
на най-великия между царете!
55 Слезни при нас, прославена богиньо
на любовта, и светли дни дари ни!

ВЕНЕРА, в колесницата си

Не ме прославяйте със тия волни песни,
не съм заслужила такава висша чест.
По-редно ще е тези приветствия чудесни

60 да ги отправите към друга прелест днес.

Отдавнашен е обичаят
да съм ухажвана навред,
но всичко следва своя ред —
дойде и за Венера краят.

65 Уви, днес хората решават
от друга да се възхищават.
Измести ме красивата Психея —
възторгва се вселената от нея.

В немилост съм сега, душата ми е свита,

70 макар че някои все още ме зачитат.
Но мнозинството е решило несъмнено
коя от двете е със повече заслуги —
от много грации се виждах оградена,
със грижи и любов те щедро ме дариха,

75 а пък сега, уви, до мене няма други
освен тез двете — те над мене се смилиха
и затова ме придружиха.

Сърцето ми дано една обител тиха
намери посред тоз потискащ мрак и там

80 да скрие своята скръб и своя срам!

Флора и другите божества се оттеглят, а Венера и придружаващите я слизат от колесницата.

ЕГИАЛИЯ

Богиньо, ти си тъй потънала в тъга,
че чудим се какво да сторим:
от почит е добре да помълчим сега,
ала дългът ни кара да говорим.

ВЕНЕРА

85 Спестете си съветите към мен,
че тоз момент е зле избран!
Пък и не казвайте, че беше прекален
гневът ми — той бе оправдан.
Такова тежко оскърбление

90 не беше ми нанасяно друг път,
но ще последва отмъщение,
ако ме боговете подкрепят!

ФАЕНА

Сравнена с нас, ти по си прозорлива,
достойнствата си най-добре цениш
95 и според мен съвсем не ти отива,
Богиньо, чак така да се гневиш.

ВЕНЕРА

И тъкмо на това дължи се моят гняв —
по-лют е ударът, щом рангът по-висок е.
Но ако моят сан не бе тъй величав,
100 не бих усетила таз болка тъй дълбоко.
Та аз на Юпитер съм дъщеря,
а моят син е бог на любовта;
та аз родих се чар навред да възцаря,
да няма ни една несбъдната мечта;
105 та аз ликувах, че мнозина с ясен глас
отправят благослов към моя свят олтар;
та аз от памтивека имам власт
над целия всемир, над всяка жива твар;
удостоена бях със приз за красота
110 във спор със две богини съвършени,
а смъртна някаква днес има наглостта
да спори за правата ми свещени!
Безумният инат дотам отиде чак,
че със девойка земна ме сравняват
115 и съм принудена безспир да слушам как
у нея ред достойнства подчертават
и как твърдят мнозина не от вчера,
че тя е по-красива от Венера!
Как бих търпяла, щом така ме унижават?!

ЕГИАЛИЯ

120 Какво да чакаме от хора своеволни,

освен сравнения обидни?

ФАЕНА

Те хвалят пошлостта, а личности най-видни
очернят със нападки долни.

ВЕНЕРА

Но тез жестоки думи срещу мене
125 възмездие са за Юнона^[1] и Палада^[2],
които бяха смъртно уязвени,
че аз получих ябълка в награда!
Злорадстват те, че тровят ме бедите,
избухват час по час в ехиден смях,
130 вторачено ме гледат във очите,
за да открият смут във тях,
и безподобна болка ме пробожда,
като че ли им чувам завистта:
„Хвали, Венеро, своята красота
135 и вярвай, че ни превъзхождаш,
защото днес светът уверено твърди,
че с чар над теб блести една девойка земна.“
Това е удар с нож във моите гърди,
това е болка всеобемна!
140 Злорадството на тез съпернички надменни
по-тежки прави моите беди.
Ако в мен, сине мой, си имал нявга вяра,
ако към мен изпитваш милост ти,
ако усещаш как страдание без мяра
145 на майка ти сърцето днес гнети
(на таз, която все била ти е закрила),
честта ѝ безрезервно защити,
като използваш цялата си сила:
със своите стрели ти пронижи Психея,
150 така че мойта мъст да сполети и нея!
Сразяващ удар за да нанесеш,
ще трябва най-отровната стрела
за случая да избереш,

та от гнева ти да не би могла
155 да се спаси тя и за наказание
да пламне от любов, любов до отчаяние,
по най-ужасното на този свят създание...
Най-лошото дано да ѝ се случи —
любов в ответ да не получи!

АМУР

160 Та кой не се стреми Амур да злепоставя?
Безбройни грехове приписват ми отвред,
по мой адрес нелепости безчет
наляво и надясно се разправят.
Но аз ще проявя заради тебе воля...

ВЕНЕРА

165 Недей отказва, щом аз, майка ти, те моля,
и вместо да умуваш, уточни
кога ще отмъстиш, затуй че опетнена
бе мойта чест, и тука се върни
едва когато бъда възмездена!

Амур отлита, а Венера и Грациите се оттеглят.

Сцената се превръща в площад на голям град: от двете страни се виждат дворци и къщи в различни архитектурни стилове.

---

[1] Юнона е богинята на раждането, брака, семейството, майчинството и жените в древния Рим. Еквивалент на гръцката Хера. Б. пр. ↑

[2] Палада в древногръцката митология е млечна сестра на богинята Атина. Дъщеря е на Тритон. Убита е случайно от Атина още като дете. Според една от легендите това е послужило за епитет на Атина Палада — богинята на мъдростта, занаятите и военните стратегии. Б. пр. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Аглавра, Кидипа

АГЛАВРА

170 Ако си болките със теб не споделим,
те, сестро, по ще ни болят.

Затуй сърцата си предлагам да сближим,
та те взаимно да се утешат.

Със тебе сме сестри и по несрета,

175 проблемът ни един ще се окаже,
тез болки можем да ги смесим даже
и от еднакъв гняв обзети,

да дигнем, възмутени, глас високо
срещу Съдбата подла и жестока.

180 Дали една фаталност непозната
обърка ни тъй, сестро, съдбините,
че всичко живо в необята

възславя на сестра ни красотите,
а никой принц не се прехласна

185 по нас? Ах, колко е ужасно
да наблюдаваш как се покоряват
на нея всички с почитание

и въпреки че все край нас минават,
на нас да не обръщат хич внимание!

190 Какво да радва нашите очи,
в какво пред боговете съгрешихме,
какво ни тъй обезличи,

та досега не покорихме

възлюбени сърца с възвишена наслада?

195 На другите ли само те се падат?

Сестрице, има ли по-тягостна немилост?
Днес никой не ни тачи прелестта,
а пък Психея си е присвоила
на цял куп ухажори почитта!

КИДИПА

200 Да, сестро моя, тази съдба несправедлива
нас може до полуда да докара.
Та има ли беда по-тъжна, по-горчива
от тази, дето се на нас стовари?

АГЛАВРА

И аз усещам, че сълзите ми напират,
205 че за душата ми мир вече няма.
Срещу такова зло как сили се намират?
А мъката ми е така голяма,
че все преследва ме триумфът на Психея
и чак ме хваща срам. Ти имаш ли идея
210 как дръзкия ѝ лик не дава ми покой,
как нощем не заспивам дълго време,
как щом от него дрямка отърве ме,
в съня ми се явява мигом той
и пак успява да обземе
215 съзнанието ми — насън изкрясквам
и неминуемо се стряскам.

КИДИПА

Във думите, които произнасяш,
аз виждам своя образ отразен
и те буквално се отнасят
220 за туй, което става с мен.

АГЛАВРА

Предлагам да помислим по въпроса
в какво се крие чарът ѝ, ей богу?
Каква е тайната му и защо са
очите ѝ харесвани тъй много?

225 С какво ли тя сърцата покорява,
с какво в тях предизвиква страст?
Та красотата дава ли ѝ право
над другите да има толкоз власт?
Е, да, тя хубава е и е млада —
230 това не ще оспорим на Психея.
Но следва ли, че прелестта ни спада
от факта, че по-стари сме от нея?
За присмех ли са ни лицата?
Та малко поне чар не е ли
235 скрит в погледа ни, в тена и в снагата,
тъй че поклонници да си спечелим?
Ти знаеш, че държа на твойто мнение,
и искам откровена да си с мене —
нима е нейното телосложение
240 от моето по-съвършено
и във какво конкретно отношение
аз ѝ отстъпвам несъмнено?

КИДИПА

Да ѝ отстъпваш ти? Я без такива!
При вчерашния лов се вгледах придирчиво
245 и в двете ви и, без да те лаская,
най-искрено ще ти призная,
че ти ми се видя далече по-красива.
И аз желала бих да споделиш с мен честно
дали не си въобразявам,
250 че съм устроена да мога все пак лесно
сърца да покорявам.

АГЛАВРА

Да, сестро, несъмнено имаш ти
туй, дето силна страст възпламенява;
тъй всяко твое действие блести,
255 че даже ти се възхищавам:
така са явни твоите красоти,
че мъж да съм, аз твой поклонник ставам!

КИДИПА

Защо тогаз пред нас я предпочитат,
защо ли взорът ѝ извиква възхищение,
260 а никой прелестта ни не зачита,
не буди тя въздишки и копнение?

АГЛАВРА

За сведение дамите твърдят,
че най-посредствен чар откриват у Психея,
и аз разбрах защо се тъй тълпят
265 поклонници около нея.

КИДИПА

И в моя ум върти се мисълта,
че на мистерия тоз факт дължи се;
това, че куп сърца възпламенява тя,
не е природен дар — изобщо не лъжи се.
270 Тук тесалийското изкуство има пръст —
изглежда някой чародей чевръст
придал ѝ е измамна красота.

АГЛАВРА

А според мене чарът, със който тя пленява
сърцата, другаде е скрит:

275 той е във нейния приветлив вид,
в усмивката, която покорява,
във погледа ѝ, с доброта пропит,
в това, че всекиму ръка подава
и радости на всички обещава.

280 На нашта слава времето отмина,
за благородството и гордостта
сега припомнят си малцина
а пък на влюбените верността
на изпитание не се подлага.

285 Това ни гордостта болезнено засяга,
но този век отпрати я в забвение
и ни остави само участта

на нечий мъжки врат да виснем с омерзение.

КИДИПА

Наистина умът ти по-добре

290 успял е в тази тайна да прозре.

Най-важно бе за нас доброто поведение,

но кандидатите то настрани държеше,

грешехме, че най-много се ценеше

моминската ни чест и знатното рождение.

295 Мъжът очаква от жената в наше време

усмивки, смях — не обич всеотдайна.

И затова Психея ни отнема

любовниците — в туй е цялата ѝ тайна.

Със времето във крак ще трябва да вървим

300 и да ценим годините си млади.

Със стария морал не се ли разделим,

той все ще ни лишава от наслади.

АГЛАВРА

Съгласна съм със теб и мисля, че ще можем

тозчас идеята ти да приложим

305 към принцовете, дето се явяват

последни. Сестро, те ме запленяват.

Видя ли как добре е всеки сложен?

КИДИПА

О, да. Та те са толкова чудесни,

че аз... Какво изящество телесно!

АГЛАВРА

310 Защо любов от тях, без риск за нашта чест,

да не получим? Тъй изящни те са!

КИДИПА

Така е. Всяка прелестна принцеса

сърцето си отдаде би им днес.

ВТОРА СЦЕНА

Клеомен, Агенор, Аглавра, Кидипа

АГЛАВРА

А, ето ги. Виж само как изглеждат.

315 И двамата в мен будят възхищение.

КИДИПА

Какви лица, какви одежди!

Съгласна съм със твойто мнение.

АГЛАВРА

Ах, принцове, защо от нашата поява
смутихте се? Нима тук нищо не ви спира?

КЛЕОМЕН

320 Разбрали бяхме, че тъдява
принцесата Психея се намира.

АГЛАВРА

Известен чар не виждате ли вие
по тез места, макар и да я няма?

АГЕНОР

Не спорим, че цари тук красота голяма,
325 но ние искаме Психея да открием.

КИДИПА

Навярно нещо неотложно
ви кара да я търсите навред.

КЛЕОМЕН

Наистина, защото без нея е възможно
животът ни на зле да тръгне занапред.

АГЛАВРА

330 Ще си призная, че ако държим
да знаем всичко, май ще прекалим?

КЛЕОМЕН

Днес можем с вас да споделим все пак
туй, що, и без да щем, ще се узнае.
Когато нещо любовта касае,
335 да го опазим в тайна няма как.

КИДИПА

Разбрахме всичко: то се е видяло,
че двамата обичате Психея.

АГЕНОР

О, да, сърцата ни са в нейна власт изцяло
и своя плам държим да споделим със нея.

АГЛАВРА

340 Съвсем необичайно е това, че
съперници сте, пък другарство ви сближава.

КЛЕОМЕН

Да, рядко случва се, обаче
между добри приятели то става.

КИДИПА

Тук само тя ли е красавица? Какво
345 ви пречи, че са дамите различни?

АГЛАВРА

Сред доблестното дамско общество
тя само ли сърцата ви привлича?

КЛЕОМЕН

Щом пламне в теб любов, ти търсиш ли тогава

съвет, избираш ли кого да заобичаш?
350 Когато в обич другиму се вричаш,
ти питаш ли дали го заслужава?

АГЕНОР

Сърцето щом се на любов обрича,
възможност няма да избира,
а следва туй, което го привлича.

355 То няма нужда да разбира
защо обичано е и обича.

АГЛАВРА

На мен ми става тъжно на душата,
че затруднение изпитвате сега.

Обичате чаровница, която

360 ви вдъхва и надежда, и тъга,
ала сърцето й, уви, не изпълнява
това, което тя с очите обещава.

КИДИПА

Тя с пестеливи думи ще излъже
надеждата ви, че с любов ще ви дарява;

365 непостоянството си много бърже
ще прояви и все беди ще ви създава.

АГЛАВРА

Разбирайки, че сте достойни и сърцати,
скърбим, че таз любов ви води към провал,
а всеки би открил красавица, с която

370 щастливо своите дни би изживял.

КИДИПА

Затуй по-лесен избор направете,
приятелството си от любовта спасете;
безспорни качества откриваме във вас
и ако вземете съвет от нас,

375 сърцата си от зло ще отървете.

КЛЕОМЕН

Това ви щедро предложение
трогателна развързка обещава,
но жалко, че небесно повеление
от таз възможност ни лишава.

АГЕНОР

380 Стремите се да ни освободите
от любовта, която на изпит ни подлага.
Но щом приятелството не помага,
не виждам вие как ще ни спасите.

КИДИПА

Психея може би... Тя тъкмо приближава.

ТРЕТА СЦЕНА

Психея, Кидипа, Аглавра, Клеомен, Агенор

КИДИПА

385 Ах, сестро, радост днес на теб ще ти се случи.

АГЛАВРА

И твоят чар небивал ще получи
признание, каквото заслужава.

КИДИПА

Тез принцове на твоя чар са в плен —
удостои ги със внимание!

ПСИХЕЯ

390 Но аз не мисля, че дължат на мен
това си състояние.

Щом разговарят с вас във тоз момент,
те значи имат друго основание.

АГЛАВРА

Не сме дарени с красота такава,
395 че да събудим в тях особен интерес.
Те просто ни оказват чест
с туй, че споделят с нас какво ги притеснява.

КЛЕОМЕН

Пред дивния ви чар, госпожо мила, аз
ще ви направя днес нечувано признание;
400 с риск даже да умрат мнозина като нас
ще предизвикат с туй у вас негодувание.
Но вие сдържате гнева си в този час
и не прибягвате до наказание.

Тъй случи се, че още от детинство

405 приятелство голямо нас сближи ни —
под тежестта на дни и на години
по-здро̀во стана то и от роднинство.
От ударите на суровата съдба
и от страха пред смърт и изтезания
410 по-силни станахме в съвместната борба
и издържахме на върховни изпитания.
Приятелството ни, сред клюки и лъжи,
показа си жизнеността,
а днес налага се да издържи
415 проверката на любовта.
То устояло е на натиск многолетен
и се осланя на взаимно уважение;
молбата ни е днес да изберете
един от нас по свое усмотрение.
420 Ще бъде този избор от значение
за двама ни, но той не ще ни скара:
приятелството ни ще ни накара
земите си в едно да слеем
и заедно щастливо да живеем.

АГЕНОР

425 Със този избор бихте завладели
и двама ни, така че пламъка в душите
ведно с богатствата ни и земите
ще ви дарим, та с тях да ви спечелим.
За влюбените ни сърца ще бъде лесно
430 пред вашия баща да сторят този жест:
щастливецът ще има висша чест
на вас да поднесе то̀з дар чудесен.
А другият не ще се чувства оцетен,
щом първом с него е въпросът уточнен.

ПСИХЕЯ

435 Този избор, който чакате от мен,
най-гордата душа доволна ще направи,
проблемът ви така ми се представи,

че трябва най-добре да бъде разрешен.
Приятелството ви, честта ви, любовта ви
440 във моите очи ви извисяват.
Кой тез достойнства би могъл да съпостави
с туй, на което се сърцата ви надяват?
Но ще призная, че сърдечното влечение
не е достатъчно — дългът ми повелява
445 да се съобразя със татковото мнение,
а и предимство на сестрите си аз давам.
Дори и всичко да зависеше от мен,
и двамата сте тъй достойни за внимание,
че съм изправена пред страшно колебание
450 и изборът ми е безкрайно затруднен.
Изгаряте по мен... Обаче как, ей Богу,
ще се надяваме на обич споделена,
щом две сърца за мен са прекалено много,
а пък едно за вас е малко? Несъмнено,
455 приятелството ви поддържа вашта вяра,
но то ще ме изложи на мъчение,
ако животът някак ме накара
към някого да чувствам съжаление.
О, принцове, повярвайте, че аз
460 ви предпочитам днес пред всеки друг.
Но как сърцето ми единия от вас
да избере, та той да стане мой съпруг?
На тоз, когото бих избрала най-невинно,
ще принеса във жертва своята нежност,
465 но другият ще сети неизбежно
несправедливост безпричинна.
Великодушни сте и двамата, обаче
единият ще си проkliна участта
заради мен. Защо не сторите така, че
470 и двамата да сте щастливи в любовта?
Бъдете, принцове, достатъчно добри,
за да приемете от мен един съвет:
вземете моите две пленителни сестри
и с тях ще сте щастливи занапред.

475 Аз бих добавила, че много ги ценя
и връзката ви с тях ще улесня.

КЛЕОМЕН

За мене би било ужасно,
ако едно сърце остави
таз, дето то обича страстно,
480 със него дар на друг да прави!
На вас отдаваме си днес сърцата,
за да сте им навеки господар.
Но имайте, госпожо, добрината
да ги не давате на друга в дар.

АГЕНОР

485 За вашите сестри ще бъде горък срам,
обидно ще е те да вземат като дял
остатъците от един сърдечен плам,
плам, който преди туй за друга е горял.
Единствен първият любовен жар ти дава
490 възможността да си честит изцяло
и според мене всяка заслужава
сърце, за нея първом затуптяло.

АГЛАВРА

О, принцове, за мен е доста странно как
набързо се отказвате от нас.
495 Изчакайте да чуете все пак
какво пък ние мислим си за вас.
Сърцата ни не са тъй податливи чак,
че непременно за съпрузи да ви вземем.
А питате ли се дали ще ви приемем?

КИДИПА

500 Достатъчни са ни честта и гордостта,
че за сърцата ви с упорство да се борим.
Мечтаем си да ви спечелим любовта,
без никакви усилия да сторим.

ПСИХЕЯ

Аз мислех, че за вас, сестрици, туй е чест
505 и много бих желала да предваря...

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Ликас, Психея, Аглавра, Кидипа, Клеомен, Агенор

ЛИКАС

Госпожо!

ПСИХЕЯ

Да?

ЛИКАС

Елате!...

ПСИХЕЯ

Ала къде?

ЛИКАС

При царя.

ПСИХЕЯ

Сред тази суетня какво да чакам днес?

ЛИКАС

След малко ще го разберете.

ПСИХЕЯ

За царя ли ми носиш лоша вест?

ЛИКАС

510 О, не за царя, не! За себе си мислете.

ПСИХЕЯ

Е, слава Богу, че не с царя, а със мен
е неприятност станала в този ден.

Какво се случи? Та кажи най-сетне!

ЛИКАС

Тоз, който ме изпрати тук, госпожо,
515 ще сподели със вас, каквото сметне
за нужно. Ах, и мене то тревожи!

ПСИХЕЯ

Сега ще разбере тревогата каква е.

ПЕТА СЦЕНА

Аглавра, Кидипа, Ликас

АГЛАВРА

Кажы какво е станало във двора,
ако забраната не ни касае?

ЛИКАС

520 Уви, за злото днес говорят много хора.
Оракулът подир поредното гадание
на царя довери ужасно предсказание.
Такива страшни думи той му каза,
че всяка като нож в душата му се врязва:

525 „Да се изключи всякаква идея
за предстояща сватба на Психея,
а в траурен кортеж на връх във планината
да бъде тя заведена и всички
обратно да се върнат, та самичка
530 съпруг да чака. Туй, по воля на Съдбата,
ще е чудовище със злостен взор неведом,
змей, пръскащ своята отрова вредом
и стряскащ в своя яд небето и земята.“

Предадох ви тез думи безпощадни
535 и ви оставям тук, пък вие преценете
защо със удари тъй злобни и тъй ядни
днес своя гняв над нас изливат боговете!

ШЕСТА СЦЕНА

Аглавра, Кидипа

КИДИПА

Ти, сестро, как прие вестта, че таз злина
тъй ненадейно е Психея сполетяла?

АГЛАВРА

540 А ти как срещаш тая новина?

КИДИПА

Ще си призная, че не ме е завладяла
все още горест непреодолима.

АГЛАВРА

Пък аз усещам в тоз момент, че има
в душата ми май нещо като радост.

545 Съдбата праща тук злина неизразима,
но със това доставя ни отрада.

ПЪРВА ИНТЕРМЕДИЯ

Сцената представлява страховити скали, а в дъното се вижда зловеща пещера. В това пустинно място трябва да бъде изоставена Психея, за да изчака осъществяването на предсказанието. Група покрусени хора се приближават, за да оплачат нейното злощастие. Част от тях са печални и изразяват мъката си чрез трогателни стенания и тъжни песни, а други засвидетелстват своята милост чрез танц, изпълнен с най-различни прояви на отчаяние.

РИДАНИЯ НА ИТАЛИАНСКИ,

изпълнявани от опечалена жена и двама отчаяни мъже.

ОПЕЧАЛЕНА ЖЕНА

Deh! piangete al pianto mio,
Sassi duri, antiche selve,
Lagrimate, fonti e belve
D'un bel voto il fato rio.

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

Ahi dolore!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Ahi martire!

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

Cruda morte!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Empia sorte!

ТРИМАТА

Che condanni a morir tanta beltà!
Cieli stelle, ahi crudeltà!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Com' esser puô fra voi, o Numi eterni,
Chi voglia estinta una beltà innocente?
Ahi! che tanto rigor, Cielo inclemente,
Vince di crudeltà gli stessi Inferni.

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

Nume fiero!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Dio severo!

ЗАЕДНО

Perchè tanto rigor
Contro innocente cor?
Ahi! sentenza inudita
Dar morte a la beltà, ch'altrui dà vita.

ОПЕЧАЛЕНА ЖЕНА

Ahi ch'indarno si tarda,
Non resiste a li Dei mortale affeto,
Alto impero ne sforza,
Ove commanda il Ciel, l'huom cede a forza.

Риданията са прекъсвани от балет, включващ осем опечалени участници.

РИДАНИЯТА НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК:

ОПЕЧАЛЕНА ЖЕНА

Редом със мене горко плачете,
чуки гранитни, хълми гористи,
сълзи ронете, извори чисти,
550 че от Съдбата този обет е!

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

Ах, каква мъка!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Каква печал!

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

Смърт безпощадна!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

Орис злорадна!

ТРИМАТА

555 С гибел грозейки таз красота,
ти си показваш жестокостта!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

О, богове, кому от вас допада
таз дивна красота да погребее
с жестокост? О, безмилостно Небе,
560 такава не се среща и във ада!

ПЪРВИ ОТЧАЯН МЪЖ

О, Боже строг!

ВТОРИ ОТЧАЯН МЪЖ

О, Господи жесток!

ЗАЕДНО

565 Защо постъпваш безпощадно
срещу сърцето безотрадно?
Нима у теб такваз жестокост има,
че да погубиш хубост несравнима?

ОПЕЧАЛЕНА ЖЕНА

Тоз, който действията си протака,
от боговете милост да не чака.
570 Където се Небето разпорежда,
човекът губи всякаква надежда!

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Царят, Психея, Аглавра, Кидипа, Лукас, Свита.

ПСИХЕЯ

Царю, сълзите ви прескъпи са за мен,
но добрината ви изглежда прекалена,
щом бащината нежност наранена
575 във вашите очи намира в този момент.
Не устоявате на слабости човешки
в разрез със монархическите нрави.
Не бива горести и болки тежки
да вземат връх над мъдростта ви,
580 ни състрадателно към мен да се държите.
Оказвате ми чест със сълзи във очите,
а туй проява е на слабостта ви.

ЦАРЯТ

О, щерко, моите сълзи ще продължават,
скръбта ми безпределна е, обаче
585 естествена е тя. При загуба такава
дори и мъдрият не може да не плаче.
Това, че съм със златна диадема,
не може да ми потуши тъгата.
С утеха моят ум напразно се заема,
590 когато скъпи хора отнема ми Съдбата,
макар че туй не е върховна добродетел
и в чуждите очи не е добре прието.
Та как, щом труден миг за мен настане,
сърцето ми безчувствено да стане
595 и как да скрия болката в душата?

На мене ми е чужда суетата,
отхвърлям твърдостта, която днес минава
за нещо висше и се възхвалява.
Таз болка, както и да се нарича,
600 която ме засегна крайно тежко,
показал бих навред — да видят всички
във царското сърце сърце човешко.

ПСИХЕЯ

Не заслужавам тъй да страдате за мен,
напротив, издръжливост покажете
605 към болката, разяждаща сърцето,
понесло хиляди беди до този ден.
Заради мен, царю, от своята издръжливост
недейте се отказва никой път.
Показали сте я със такт и предвидливост
610 и бедствия не са могли да ви сломят.

ЦАРЯТ

Не е чак толкоз трудно да си непоклатим.
Ни разните превратности съдбовни,
ни завистта и ревността отровни,
ни загубата на престиж значим,
615 ни дебненето час по час,
ни злобата ненавистна, зъбата,
не биха устояли на душата,
в която разумът е в пълната си власт.
Но има сили с мощ такава,
620 че неизбежно поразяват
със болки, тровеци сърцата.
Това най-вече са стрелите,
с които варварски Съдбата
ни удря право във гърдите,
625 отнемайки ни съществата,
които са ни скъпи на душите.
Безпомощен оказва се умът
пред яростта на боговете,

които имат огнеметни
630 стрели и могат с тях да ни сразят!

ПСИХЕЯ

Съдбата не от всичко ви лишава,
царю! Та бракът ви, освен със мен,
от боговете бе ощастливен
и с други, за да ви при нужда утешават
и загубата да не се усеща,
635 и болката да бъде поносима.
Не е Съдбата толкова зловеща,
щом бащината ви любов днес има
възможност и за други да гори...
Нали аз имам две сестри?

ЦАРЯТ

640 За мен не би могло да има утешение,
загубя ли те, все ще ме боли
и няма мойта скръб да намали.
Съдбата ме скова в мъртвешко вцепенение
и загубата тъй ме заслепява,
645 че аз не виждам туй, което ми остава.

ПСИХЕЯ

Царю, на волята на боговете
е всеки неизменно подчинен.
За сбогом ще ви кажа туй, което
изrekli бихте по-добре от мен.
650 Власт пълна боговете притежават
и със каквото щат, с това ще ни дарят;
а даровете им в ръцете ни остават
тъй дълго, колкото самите те решат.
А после те прибират ги обратно
655 и никой няма право да роптае,
че своеволие това е.
На вас, царю, било ви е приятно,
че с раждането си за вас дар техен бях.

Във случая нима беда е,
660 че трябва да ме върнете на тях?

ЦАРЯТ

Защо сърцето ти не ми предложи
по-приемливо утешение?
С туй неуместно разсъждение
ти, без да искаш, ме подложи
665 на допълнително мъчение!
Нима през твоя ум не мина
по-убедителна причина
за туй решение на боговете?!
Те тъй раниха ме в сърцето,
670 че страдам като тежко болен,
а ти държиш да съм доволен.
Едно е туй, което днес искат да ми вземат,
и друго — дарът, който получих преди време.
Туй, от което ме сега лишават,
675 е повече от туй, което те тогава
ми дадоха. Аз в твоето лице
получих дар, но моето сърце
не го прие с голям възторг.
Но за душата ми, за моя взор
680 все по-приятен почна той да става.
Петнадесет години оттогава
изминаха във грижи и в старание,
ограждах го със бащинско внимание,
със добродетели безброй
685 обогатих го аз и скъп ми стана той.
Аз в него вложих чрез безспирно бдение
и с благородно намерение
богатствата на мъдростта
и нему си отдадох нежността.
690 И изходният божи дар
добри с годините нов чар,
излъчваше за мен отраднo обаяние
и бе за старостта ми упование.

Щом боговете туй от мен отнемат днес,
695 как няма да скърбя, как да не съм злочест!
Те са всевластни, но съвсем неоправдан е
стремежът им да си играят с обичта ни.
Защо изчакаха този техен дар да стане
за мен най-скъпото имане?
700 Защо със нещо те да ни дарят,
щом след това ще ни от своя дар лишат?

ПСИХЕЯ

Не предизвиквайте с тези думи яростта
на боговете — те, царю, сега ви чуват!

ЦАРЯТ

Изпитах им жестокостта
705 и няма от какво да се страхувам!

ПСИХЕЯ

О, татко, чувствам, че подтиквам ви към грях,
и почвам да се мразя аз самата.

ЦАРЯТ

Аз все покорен бях на небесата
и искам моят плач да бъде чул от тях,
710 Дано им стига туй, че в жертва те принасям
на варварския култ към техния престол.
Със страшна тегота едва понасям
суровия съдбовен произвол.
Не ще надмогна тази отчаяност ужасна,
715 аз искам все да ме боли сърцето,
да чувствам загубата ежечасно,
да се оплаквам от злините на небето,
да плача цял живот за туй, което
не ще ми върне никой в тази вселена!

ПСИХЕЯ

720 Ах, милост! Слабостта ми пощадете,

не искам да съм толкоз угнетена,
тревоги нови в мене не бъдете
чрез нежността си уязвена!
Сърцето ми дали ще бъде в състояние
725 да понесе и вашето страдание?

ЦАРЯТ

Ще ти спестя скръбта, дълбоко в мене скрита,
от теб да се откъсна се налага,
но как ще изрека таз дума страховита?
Уви, небето със жестокост ледовита
ме кара да се разделим веднага!
730 И затова, отчаян, преди да си вървя,
аз сетно сбогом ще ти промълвя.

Оттук насетне всичко е положено в рими от 2-н Корней, с изключение на първа картина от трето действие, която е от автора на текста дотук.

ВТОРА СЦЕНА

Психея, Аглавра, Кидипа

ПСИХЕЯ

Сестрици мои, царя придружете,
поутешете го и избършете
сълзите му, че щом се застоите,
735 тревогите му ще увеличите.
Аз чакам тука змей злокобен,
а той навярно е способен
и вас да порази — туй значи, че тогаз
смъртта за втори път ще срещна аз.
740 Небето лично мен избра
отровата му да изпитам,
а щом така е, за ненужно считам
да бъда насърчена да умра.

АГЛАВРА

Не ни отнемай таз възможност незавидна
745 на мъката ти с плач да отговорим,
въздишките ти със въздишки да повторим —
последен знак за близостта ни свидна.

ПСИХЕЯ

Напразно се погубвате така.

КИДИПА

Все пак във чудеса аз имам упование
750 и ние ще те придружим сега.

ПСИХЕЯ

Какви надежди след подобно предсказание?

АГЛАВРА

Но при оракула големи грешки стават.
Тоз, който го е чул, дали го е разбрал?
Защо пък да не ти е предвещал
755 успехи, щастие и слава?
О, сестро, а защо надежда да не храним,
че този смъртен страх ще се стопи съвсем?
Ако пък и на нас небето се закани,
защо и ние с теб да не умрем?

ПСИХЕЯ

760 Но чуйте как един природен глас свещен
при царя ви зове — при татковия трон.
Над вашата привързаност към мен
стои синовният закон.
За нашия баща налага се да бдите,
765 опора да сте му във старостта —
и зетьове, и внуци му дължите:
стотици принцове ще имат радостта
на вас да си предложат нежността.
Оракулът сама мен иска ме и аз
770 държа сама да срещна своята участ.
И за свидетели не искам вас,
каквото и да ми се случи.

АГЛАВРА

Съчувствието ни няма те отегчава?

КИДИПА

Нима сме ти тъй чужди на сърцето?

ПСИХЕЯ

775 О, не, но туй ме притеснява
и може още да ядосате небето.

АГЛАВРА

Щом настояваш, тук не ще се маем.
Дано Небето е по-милостиво вече

и да ти прати туй, което ти желаем.

780 Със тебе свързва ни приятелство сърдечно,
затуй дано не му оракулът попречи.

ПСИХЕЯ

Е, сбогом! Никой бог, уви,
тез пожелания не ще осъществи.

ТРЕТА СЦЕНА

ПСИХЕЯ, *сама*

Най-сетне, тъй като сама оставам,

785 аз взор ще спра на жребия зловец,

защото от върха на мойта слава

ще ме погуби той като презряна вещ.

Доскоро всеки цар бе като че за мен

роден — за всички аз богиня бях

790 и бях привикнала весден

да слушам славословия от тях.

Въздишките по мен ми бяха щедър дар,

плених безброй души със волност във душата,

сред толкова жени аз властвах над сърцата,

795 но на сърцето си сама бях господар.

О, богове, нима извърших престъпление

с безчувственото си и гордо поведение?

Дали тоз дял жесток Небето ми отрежда,

защото глуха бях към не една надежда?

800 Ако е нужно, аз успешно бих могла

да съблюдавам ваште правила.

Но след като не ги зачитах отпреди,

защо ли някой бог не ме предупреди?

Защо не вдъхнете на мен това, което

805 на други любовта е вдъхнала?... Ах, ето...

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

КЛЕОМЕН, АГЕНОР, ПСИХЕЯ

КЛЕОМЕН

Да, тук сме двамата съперници, защото
държим да ви спасим с риск за живота.

ПСИХЕЯ

Току-що, господа, отпратих си сестрите
и вие идвате със цел да ме спасите,
810 като на страшен змей сами се предадете.
С такъв отчаян ход не ще се отличите.
Да искате със мене да умрете,
това би значило да умножите
страданията на едно сърце триклето.

АГЕНОР

815 Едва ли има змей непобедим.
Как Кадъм^[1] умъртвил на Арес^[2] змея сам?
Обичаме и щом подир Амур вървим,
той със стрелите си ще удря там,
където ние му внушим.

ПСИХЕЯ

820 Ще подкрепи ли той едно сърце злочесто,
избягвало му досега стрелите?
Не ще ли отмъсти на мене, вместо
да ви съдейства, за да ме спасите?
Да ме спасите — туй услуга свръхголяма
825 ще е за мен, но полза за вас няма,
щом дарба да обичам нямам аз.

КЛЕОМЕН

Не чакаме такваз примамлива отплата.
Най-важното за нас
е да изпълним на сърцата

830 дълга, каквото и да става,
но без да мислим, че тогава
ще ви харесаме, или да се стремим
с отведен жар да ви възпламеним.
Отдайте се на друг, красавице чаровна!
835 Било би по-добре от ревността отровна,
принцесо мила, да умрем,
наместо вашта смърт да понесем.
Пък ако не умрем за вас в туй изпитание
и друг зарадвате със вашето внимание,
840 то нека ни срази любовното страдание!

ПСИХЕЯ

Любезни принцове, недейте
да мислите за мен! Не се месете
във моята съдба, живота си живеете.
Напомням ви, че в мен прицелва се Небето.
845 Като че ли дочух свистенето ужасно
на змея, който бързо приближава.
Страхът ми вече ми го очертава
и чувствата ми завладява властно.
Привиждам го там горе на скалата
850 и в себе си не чувствам сила аз,
смразяващ страх сковава ми душата...
Отивайте си. Той е страшен и за вас!

АГЕНОР

Не виждаме оттам ужасен змей да слиза.
Но въпреки че сили не ви стигат
855 и мислите, че крайт ви е близо,
надеждата духа ни тъй повдига,
че нашите очи пред никого не мигат!
Дали съперник наш със злато е платил
на някой за подобно предсказание?
860 Щом бог мълчи, не бих учуден бил,
че упражнява друг тук своето влияние.
За жалост, изненада няма

в това, че лошите нерядко са във храма.

КЛЕОМЕН

Срещу коварния ви похитител,
865 комуто в жертва ще ви принесат,
Небето е избрало за спасител
нас — тез, които ви обичат и ценят.
Макар че чарът ви не ни принадлежи,
на нашите сърца безкрайно ще тежи,
870 ако те своя плам на вас не отдадат.

ПСИХЕЯ

За други своя плам пазете,
макар да казвате, че той за мен гори.
О, щедри принцове, на моите сестри
тоз плам небивал подарете.
875 След мойта смърт за тях живеите,
за мен скърбете, но недейте
тях да тревожите със разни глуми.
Това са моите последни думи —
човек е винаги приемал със внимание
880 предсмъртното желание.

КЛЕОМЕН

Принцесо...

ПСИХЕЯ

Отсега за тях се погрижете.
Послушайте ме, щом в любов ми се кълнете,
и в мен към себе си омраза не бъдете!
Не искам преданото си държание
885 да го превръщате в непослушание.
Тук нека сам-сама издъхна в изнемога
и със отпаднал глас да кажа „сбогом“.
Ах, ето че отвличат ме и вече
не ще се чуе моят гаснещ глас.
890 На гибел е животът ми обречен

и сетно сбогом днес ви казвам аз.

Двама зефири я отвлечат нагоре.

АГЕНОР

Не я съзирам вече... Да вървим
накъм скалата. Да я проследим...
Дано успеем...

КЛЕОМЕН

895 Защо ли да я надживеем?

---

[1] Кадъм е син на финикийски цар и брат на отвлечената от Зевс Европа. За да освободи сестра си Европа, която Зевс похитил и превърнал в крава, Кадъм, следвайки съветите на оракула, я открил в Беотия, убил дракона, който я пазел, принесъл я в жертва на богинята Атина и основал там град Тива. Б. пр. ↑

[2] Арес е древногръцкият бог на войната. Съответства на римския Марс. Б. пр. ↑

ПЕТА СЦЕНА

АМУР (*във въздуха*)

Съперници, очаква ви смъртта!

С това, че бяхте в плен на чара на Психея,
разпалихте ми ревността.

Вулкан, върви дворец да изградиш за нея,

900 сълзите ѝ за да избърша там,

да ѝ спечеля любовта

и на Психея аз, Амур, да се предам!

ВТОРА ИНТЕРМЕДИЯ

Сцената се превръща във величествен, блестящ дворец с лазуритни колони и златни фигури, предназначен от Амур за Психея. Шест циклопа и четири феи излизат на сцената, играейки балет. Циклопите дооформят в такта на танца четири големи златни вази, донесени от феите. В това време се чува гласът на Вулкан, който с песен поощрява работата на циклопите.

За Амур този двор подгответе
и не се с нищо друго бавете!
905 Нека всеки така се старае,
че добре всичко нужно да стори.
Щом като бог Амур го желае,
подгответе тоз двор час по-скоро!
Проявявайки си сръчността,
910 нека никой от вас не се бави,
че Амур не търпи леността!
Щом това ще му радост достави,
той труда ви по-лек ще направи.

Втори куплет

За Амур — за тоз бог тъй чаровен
915 майсторлък проявете върховен!
Нека всеки така се старае
че добре всичко нужно да стори.
Щом като бог Амур го желае,
подгответе тоз двор час по-скоро!
920 Проявявайки си сръчността,
нека никой от вас не се бави,
че Амур не търпи леността!
Щом това ще му радост достави,
той труда ви по-лек ще направи.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Амур, Зефир

ЗЕФИР

925 Заръката ви бързешката
и съвестно изпълних аз.
Красавицата от скалата
поех вежливо и завчас
тя в тоз вълшебен двор се озова.
930 Каква ще й е ориста — това
ще се реши единствено от вас.
Аз изненадан съм, задето
сега сте с друго облекло,
с промени в тялото, в лицето...
935 Със сигурност не би могло
във вас Амур да бъде разпознат
от никого на този свят!

АМУР

Това е мойта цел, че само на Психея
сърцето си аз бих открил
940 и жарките си трепети по нея,
които чарът й е в мене породил.
Аз промених си външността,
прикривайки си самоличността,
за да разкрия любовта си лиха
945 пред тези очи, които ме плениха.

ЗЕФИР

Ще ви призная тук без колебание,

че имате превес над всички в необята.
Ред богове под чуждо одеяние
са искали да запленият сърцата,
950 улучени от вашите стрели.
Но няма никакво съмнение дали
ги превъзхождате. Във този вид според мен
успехът ви е несъмнен
сред пола, чийто чар омайва ви очите,
955 и вие ще го покорите.
Така видът ви би една жена пленил,
че рангът ви ще бъде без значение.
Този, който с вид такъв се е сдобил,
не ще въздиша за умилно отношение.

АМУР

960 Зефире драги, аз реших да бъда
такъв във вечността.
Кой нявга дръзнал би да съди
мен, ветерана в любовта?
На детството си вече казвам сбогом,
965 защото ми омръзна то премного;
от днес ще се държа като голям.

ЗЕФИР

Аз по-добро решение не знам.
Навлизате във тайнството, в което
не би проникнало детето.

АМУР

970 Промяната дали не ще подразни мама?

ЗЕФИР

Възможно е, но туй не е беда голяма.
Макар безсмъртните за възраст да не спорят,
аз мисля си по-скоро,
че майка ви Венера по прилича
975 на тези красавици, които не обичат

сина си, щом като е възмъжал.
Понеже този способ сте избрал,
ще се ядоса тя навярно,
защото ще счете, че е коварно
980 това, че сте приел и сте обикнал даже
таз, дето тя желае да накаже.

АМУР

Да не говорим за това, Зефире.
Ти виждал ли си от Психея по-красива?
Нима върху земята и в ефира
985 се среща някъде твар жива,
която я по прелест надминава?
Ах, ето че Психея приближава,
от блясъка на двора впечатлена!

ЗЕФИР

Кажете й, че тук ще бъде настанена,
990 че чака я късмет във тоз дворец лъчист,
с въздишки след това, със думи и с очи
неща си споделете съкровени.
В подобен случай считам за основно
да не попречи нищо на тайнството любовно.

ВТОРА СЦЕНА

ПСИХЕЯ

995 Къде съм? Кой ли знаменит творец
е тук издигнал тоз дворец,
така изкусно построен
и тъй изящно украсен,
че аз не зная друг, по-прелестен наглед!

1000 В градините, във стаите, навред
сияе всичко, всичко свети,
прекрасни мебели, невиджани предмети
възторгват моите изплашени очи.
Разкош неизразим навсякъде личи.

1005 Дали умишлено Небето
със злато и цветя покрило е стените
и чудеса безброй е в тоз палат събрало,
за да послужи той на змея за обител?
Ако със тоз разкош то би желало

1010 да уталожим моето мъчение,
да смятам ли, че чувства съжаление?
Не, не, стреми се то с жестокост и с презрение
по-тежък удар да ми нанесе
и е решило да ми поднесе

1015 тез красоти, та аз с горчилка и със яд
да съжалявам за предишния мой свят!
Как жалко е, как смешно е да вярвам,
че болките ми то цели да облекчи!
Ако смъртта ми се отдалечи,

1020 то всеки ден по-зли беди ще ми докарва
и всеки ден за мене смърт ще бъде.
Чудовище, защо ме тъй осъди,
разкъсай ме, ела, не ме мъчи!

Ще чакаш ли да бъдеш разгневено,
1025 за да разкъсаш тялото ми клето?
Щом за виновна смята ме Небето,

вземи, каквото щеш от мене!

Омръзна ми безспирно да роптая
срещу това лоялно наказание.

1030 Омръзна ми с въздишки да ридая,
ела — за сетното ми издихание!

ТРЕТА СЦЕНА

Амур, Психея, Зефир

АМУР

Да, ето змея — туй чудовище прокобно,
което странният оракул обеща ви.
Но то като че ли не е такова злобно,
1035 каквото бе във вашите представи.

ПСИХЕЯ

Ах, вие ли сте туй чудовище, което
заплашваше със гибел мойте дни?
Приличате на Бог, пристигнал от Небето
да ме предпази от злини!

АМУР

1040 Кой от какво е нужно да ви пази
във тоз дворец от злато и елмази?
Над всичко взорът ви ще има пълна власт,
защото змеят — туй съм аз.

ПСИХЕЯ

Не бива от тоз змей злина да се очаква!
1045 И да заплашва той с отровна язва,
душата няма от какво да се оплаква
и съпротива да оказва,
че щом едно сърце от него е ранено,
не ще се то стреми да бъде изцерено.
1050 Току-що ви видях и моят страх изчезна,
фантомът на смъртта отлитна като дим.
Тогаз почувствах как във жилите ми влезна
неведом огън... Той не е непоносим,
напротив, сетих предразположение,
1055 приятелство и уважение,

признателност и откровение,
но не и туй, което усещам аз сега.
Какво ме очарова чак така!

Не знам, но чувствам как ме то пленява
1060 и че не ме със нищо застрашава.
Аз все по-явно ви изпадам под властта,
не съм усещала до днес подобно нещо,
като че ли обикнах ви горещо,
ако изобщо туй е любовта.

1065 Не вдигайте от мен очите си чаровни,
очи със остър взор, очи гальовни,
изпълнени със смут, смут, който ме вълнува.
И колкото те по-опасни ми се струват,
по-зорко в тях се вирам.

1070 Признавам си, че не разбирам
защо ви тъй говоря в този час,
наместо моят свян да ме възпира,
за да изчакам изповед от вас.

И вие като мен въздишате... Не зная
1075 защо и вие сте смутен, объркан, слисан.
Кажете вашите тежнения какви са,
преди аз своите да ви призная!

АМУР

Психея, вие все студено се държите
и нека никак да не ви учуди

1080 това, че любовта ще ви принуди
сега с висока лихва да платите
за пропиляното до днеска време!

Настъпил е мигът да се освободите
от сдържани въздишки, и тогаз

1085 от тежкото душевно бреме
ще ви изтръгне непознат екстаз
и сладостно ще ви обземе.

Туй щеше досега да стане непременно,
ако сърцето ви не беше тъй надменно.

ПСИХЕЯ

1090 Да не обичаш — туй нима е престъпление?

АМУР

Но наказание нали ви сполетя?

ПСИХЕЯ

Усещам болка, но не е тъй тежка тя.

АМУР

Зависи от самото провинение.

Когато любовта е подценена,

1095 заплаща се с любов, но прекалена.

ПСИХЕЯ

Защо не бях от зло по-рано сполетяна,

път към щастие да си отворя?

Дали да се червя, щом тихо заговоря

за своята мъка възжелана?

1100 Не, без да се червя, стократно ще повторя,

че съм от сладка болест обладана.

Не аз говоря тук, а със мощта си мила

присъствието ви със чародейна сила

използва моя глас.

1105 Напразно скромността сега се възмущава,

приличие и свян излишно труд си дават

да ми наложат своята власт.

Очите ви ми повеляват

какво да кажа, а езикът изпълнява...

1110 Друг избор нямам аз.

АМУР

Психея, вярвайте на моите очи,

те никога не са били ревниви.

Ако пък нещо вас безпокои ви,

то нека в погледа ви проличи.

1115 Повярвайте в туй, що сърцето ми шепти ви

със пулса си неудържимо,
че то не е с въздишки изразимо,
ни пък очите са така красноречиви.
Не зная нищо в този свят, което
1120 да е по-силно от езика на сърцето.

ПСИХЕЯ

Сърцата ни прекрасно го разбират
и в ритъм радостен пулсират,
въздишките ми стигат в миг до вас,
тъй както вашите усещам мигом аз.
1125 Но много ми се ще да знам
дали Зефир със ваше знание
по моите следи доведе ви насам,
за да направите пред мен това признание,
дали разбира той какво с нас става,
1130 дали ви се надлежно подчинява?

АМУР

Над всичко властвам аз във тоя дивен мир,
тъй както вие над сърцето ми, Психея.
Със мен е любовта и бог Еол *чрез нея
под пълната ми власт държи Зефир.
1135 Като възмездие, за моя плам достойно,
туй предсказание Амур изрече
и обожателите ви безбройни
със техните въздишки непристойни
той отстрани — да ми не пречат вече,
1140 когато се стремях до вас
със чувства искрени да стигна аз.
Коя е таз страна, кой цар я управлява?
Таквиз въпроси днес недейте ми задава.
След време и това ще разберете.
1145 Със грижи искам аз, със себеотрицание
и със безпримерно старание
да ви спечеля, тъй че да ми отдадете
сърцето си, а аз ще ви отдам

заради любовта това, което знам
1150 и туй, което съм, и своето владение.
В този случай моят ранг е без значение.
Принцесо, напрегнете слух и взор,
за да откриете сред този простор
безбройни прелести — морави и гори,
1155 които според мен по-ценни са дори
от диаманти и от злато.
А сладкопойно птиче ято
ще ви посрещне с трели, от които
ще ви се възхити душата.
1160 Стотина хубавици деловито
ще ви обслужват и ще хвалят прелестта ви,
без да изпитват нито капка завист.
И всяка със покорство и старание
ще изпълнява, без изобщо да се бави,
1165 възникналото във душата ви желание.

ПСИХЕЯ

Желанията ми ще следват вашта воля
и друго за нищо не ще моля.
Ала оракулът от татко отдели ме
и от сестрите ми... Ако във този кът
1170 смъртта случайно сполети ме,
и тримата за мене ще скърбят.
За да разсеете тревогите, които
заради мен са им обхванали душите,
така сторете, че сестрите
1175 свидетелки да са на моята слава
и на вниманието ви към мен.
Крилата на Зефир им дайте и тогава
ще долетят те просто за момент
до царството ви фантастично —
1180 на този кът дивен да се възхищават
и да се радват, че тук чувствам се отлично.

АМУР

Но духом вие как ще ми принадлежите
изцяло, след като тоз спомен за баща ви
и за сестрите ви не ще да ви остави
1185 на мене само да се посветите?
Тъй както моят взор за вас безспирно бди,
аз искам вашият мен само да следи
и туй ще ви от грижите избави.

ПСИХЕЯ

Ревнувате ли ме от моята рода?

АМУР

1190 От всичко в този свят ревнувам ви. О, да!
Психея, виждам как на слънцето лъчите
целуват ви горещо по страните,
как вятърът ви по косите гали
и в мен това ужасна ревност пали!
1195 Примирам, като зная колко сладост
доставя въздухът на вашата уста,
как дрехи стягат тялото ви младо,
и мира не ми дава мисълта,
че сред въздишките, които чувам тук,
1200 май има някои, които са по друг!
Не ви коря, че на сестрите си държите...
Зефире, бързо тук ѝ доведи сестрите!

(Зефир отлита)

Когато дойдат те в тоз благодатен кът,
със куп съкровища ги щедро надарете,
1205 към тях милувките не си пестете,
с внимание, с любов ги оградете,
та нежностите ви да ги ощастливят.
В туй време аз ще си намеря занимание,
но вие с приказки недейте прекалява,
1210 защото щом на тях обръщате внимание,

респектът ви към мене намалява.

ПСИХЕЯ

Със вашата любов и доброта
не бива да се злоупотребява.

АМУР

Погледайте навън каква е красота!...

[1215](#) И все пак вашата я надминава.

Амурчета, зефирчета игриви,
извикващи в душата въздишки приветливи,
кажете вкупом, гледайки Психея,
каква възхита днес изпитвате от нея!

[\[0\]](#) Еол е Владетел на остров Еолия и повелител на ветровете. Б.
пр. [↑](#)

ТРЕТА ИНТЕРМЕДИЯ

Четири амурчета и четири зефирчета излизат, играейки балет, на сцената. Едно амурче и едно зефирче, пеейки, влизат в диалог.

ЗЕФИРЧЕ

1220 О, младост метежна,
с любов и със нежност
на дните отдай
наслади безкрай!
Един съвет важен
1225 сега ще ви кажем —
въздишки не иска страстта.
И знайте, че всяко влечение
не носи добро настроение.
Насладите са в любовта!

ПЕЯТ ЗАЕДНО

1230 На всеки се пада
в тоз свят на свой ред да обича.
Щом има наслада,
то тя от Амур произтича!

ЗЕФИРЧЕ

Когато е младо и нежно,
1235 тогаз се сърцето отдава.
Щом люби, за времето прежно
то нивга не ще съжالياва.

ПЕЯТ ЗАЕДНО

На всеки се пада
в тоз свят на свой ред да обича.
1240 Щом има наслада,
то тя от Амур произтича!

АМУРЧЕ

Не чакай смутен,
без страх си късмета опитай.
Изгубиш ли ден,
1245 то той безвъзвратно отлита.

ПЕЯТ ЗАЕДНО

На всеки се пада
в тоз свят на свой ред да обича.
Щом има наслада,
то тя от Амур произтича!
ВТОРА ТИРАДА

ЗЕФИРЧЕ

1250 Човекът е длъжен
с Амур да се свърже навеки.
Дори да е тъжен,
Амур радост носи на всеки.
Щом с него се свърже, злини
1255 различни сърцето изстрадва.
Но тачи ли го, то се радва
до края на своите дни,
че в отвъдния свят ще линее.
Щом не люби, човек не живее!

ПЕЯТ ЗАЕДНО

1260 Понася неволи безброй
тоз, който безпримерно люби,
минутка щастлив ли е той,
тогаз няма що да загуби.

ЗЕФИРЧЕ

Надяваш се, страх те е, сякаш
1265 че някакво чудо ти чакаш.
Но няма отрада
за който не страда.

ПЕЯТ ЗАЕДНО

Понася неволи безброй
тоз, който безпримерно люби,
1270 минутка щастлив ли е той,
тогаз няма що да загуби.

АМУРЧЕ

Какво по-възвишено нещо
от туй да обичаш горещо!
Щом влюбен си страстно,
1275 това е прекрасно!

ПЕЯТ ЗАЕДНО

Понася неволи безброй
тоз, който безпримерно люби,
минутка щастлив ли е той,
тогаз няма що да загуби.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

Сцената представлява друг величествен дворец, в дъното има вестибюл, през който се вижда чудесна очарователна градина, украсена с вази с портокалови и други дръвчета, отрупани с плодове.

ПЪРВА СЦЕНА

Аглавра, Кидипа

АГЛАВРА

1280 Виж колко чудеса градината разкрива
пред нас! Наистина е необикновена!

И слънцето не е съглеждало такива,
макар че е вижда то безкрайната вселена.

Но на душата ми навяват те тъга:

1285 блестящият дворец, уредбата прекрасна
на мен предлагат зрелище ужасно
и ме изпълват с гняв и срам сега.

Как недостойно с нас отнася се Съдбата
и с колко щедрост неприкрита

1290 съкровищата си прахосва слепешката,
за да направи горда и честита
сестра ни, давайки ѝ в дар палата!

КИДИПА

И аз споделям, сестро, твойта мъка,
и аз изпитвам яд сред пищността завидна —

1295 тя теб изпълва с гняв, а мен ме хвърля в пъкъл.

Което е за теб противно и обидно
и предизвиква чувство завистливо,
за моята душа от жлъч е по-горчиво!

АГЛАВРА

Цариците, сестрице моя, нямат

1300 във никоя страна власт толкова голяма,
каквата има днес Психея в този кът!

Тук всички слушат я безпрекословно,
желанията ѝ във взора ѝ четат
и във очите гледат я любовно.

1305 Красавици безброй обгрижват я вежливо

и сякаш казват ни с надменен глас:
„Психея е от нас безспорно по-красива,
ала пък ние сме по-хубави от вас“.
Каквото тя рече, това се изпълнява,
[1310](#) не дръзва никой да ѝ възразява.
Виж Флора как върви подире ѝ безспирно
и туй, което е най-нежно, най-ефирно,
разпръсква щедро тя около нея.
Зефир насам-натам прелита, без да спира,
[1315](#) и вместо своята любима да задиря,
слугува най-покорно на Психея.

КИДИПА

За нея боговете се грижат с умиление,
олтари много ще си има тя,
а ние с хората държим се с уважение,
[1320](#) пък те, показвайки си наглостта,
внимание не ни обръщат
и на желанията ни отвърщат
с мърморене, с презрение...

АГЛАВРА

Не стигаше ѝ туй, че толкоз кандидати
[1325](#) я предпочитаха пред нас преди това,
че множество мъже ѝ падаха в краката
и тя надменно виреше глава,
а след като се утешихме вече,
защото гибел ѝ оракулът предрече,
[1330](#) на нас изпрати тя покана от палата,
за да ѝ видим тоз дар чуден от Съдбата,
и ето че пред погледа ни беше
това, което най-не ни се щеше!

КИДИПА

Но най-отчайващо за мен
[1335](#) е туй, че нейният любим е свършен
и я безкрайно обожаваше.

От всичките царе на белия свят ние
едва ли можем да открием
такъв мъж, който го по прелест надвишава.

1340 Когато имаш прекален късмет,
със себе си беди той води някой път.
Разкошният живот, богатствата безчет
неволи могат да ти причинят.

Но ако твоят мил е с ненадминат чар

1345 и ако искрено те той обича,
такова щастие, такъв безценен дар
със думи, сестро, те не се изричат!

АГЛАВРА

Я стига сме говорили за нея,
защото прекомерно ми додея,
1350 а да ѝ отмъстим, като ги разделим,
като разкъсаме интимната им връзка.
Ах, ето я. У мен роди се мисъл дръзка,
замислям удар — той ще е неустоим!

ВТОРА СЦЕНА

Психея, Аглавра, Кидипа

ПСИХЕЯ

Дойдох при вас, за да ви кажа сбогом...

1355 Любимият ми се измъчва много,
че му отнемате от времето, което
би с мене изживял със радост на сърцето.
В един мой поглед мил, в едничка дума само
наслади винаги открива любовта му,
1360 ала от тях го аз лишавам
в моментите, в които с вас оставам.

АГЛАВРА

Изискана изглежда ревността,
в тез чувства много финес има
и е нормално да живееш с мисълта,
1365 че този, на когото си любима,
достойнства най-високи притежава.
Говоря ти така, но аз не го познавам
и ти не знаеш той какъв е, откъде е
и тъкмо затова тревога ни владее.
1370 Аз мисля го за принц със власт голяма,
по-висша от властта на който да е цар,
че състояние по-крупно нийде няма
от туй, което той на теб предлага в дар.
Привързали сте се един към друг
1375 в очарование любовно.
Но щастието ти ще е върховно,
ако ти знаеше с кого оставащ тук.

ПСИХЕЯ

Ако ме люби той, туй само мен засяга,
щом аз от ден на ден му ставам все по-мила,

1380 щом на душата ми наслади той предлага,
преди да съм си ги все още наумила.
Нима сърцата ви яд трябва да разяжда,
затуй че всеки тук ме с добрини обгражда?

АГЛАВРА

Какво им струват добрините,
1385 щом ти не знаеш как се казва твойт мил?
Заради теб тоз факт нас тъй е притеснил,
че нищо в любовта не бива да е скрито.
Какво, че всички с теб вежливо се държат,
щом той нарочно името си крие?
1390 Ами ако след туй го в нещо укорят
или пък друга му ума завие?
Та кой във любовта е постоянен?
Да, твоето лице със рядък чар блести,
но на света не си красива само ти
1395 (туй нека между нас да си остане!).
Ако по други той започне да залита
и ако ти тогава се окажеш
сама в ръцете му, без ничия защита,
ако насилие към теб приложи даже
1400 и позволи си да те поругава,
то царят на кого ще отмъсти тогава?

ПСИХЕЯ

О, сестро, ти изплаши ме съвсем!
Ах, Господи, нима ми щастието свърши?

КИДИПА

Не знам доколко брачният ярем...

ПСИХЕЯ

1405 Ах, спри, че в мене всичко се прекърши!

АГЛАВРА

Аз още нещо ще прибавя само:

ако тоз принц велик командва ветровете,
ако снабди ни на Зефир с крилете
и с радост те дарява щедростта му,
1410 и ако той в реда природен се намесва,
дали към любовта коварство не примесва,
не крие ли тоз двор магьосно светотатство,
дали позлатата, несметното богатство,
с които принцът ти купува нежността,
1415 не ще изчезнат от реалността?
Кой знае до какво магиите довеждат?

ПСИХЕЯ

Ох, как изпадам във тревожна безнадеждност!

АГЛАВРА

Но ние само мислим ти доброто.

ПСИХЕЯ

Я стига сме говорили, защото
1420 любимият ми ме очаква с нетърпение.
Е, сбогом, пък ако се срещнем утре с вас,
ще видите дали добре се чувствам аз
или във плен съм на обезверение!

АГЛАВРА

Но ние дотогаз на царя ще вестим,
1425 че от Небето си била ощастливена.

КИДИПА

Ще му разкажем как била е променена
съдбата ти от твоя принц любим.

ПСИХЕЯ

Не тревожете го със своите подозрения,
чаровният палат за него не е важен...

АГЛАВРА

1430 Не ни са нужни твоите наставления,
не ни учи кому какво да кажем.

*Зефир качва двете сестри на Психея на облак, който е слязъл ниско до земята, и бързо ги
отнася.*

ТРЕТА СЦЕНА

Амур, Психея

АМУР

Оттеглиха се те със своята досада.
Тук вече сме сами и за пореден път
ще кажа, че ме в плен очите ви държат,
1435 че изключителна наслада
предлага чистият любовен плам,
когато две сърца сближи чрез връзки нежни,
и ще ви обясня аз сам
на своята душа любовните копнежи.
1440 Заклевам ви се, че душата ми пленена
ще чака моят плам във вас плам да запали
и че най-важното желание за мен е
да стане туй, що бихте пожелали,
и радостите ни да бъдат споделени!
1445 Но откъде се взе тоз тъжен облак,
та ясният ви взор е замъглен?
Кой ваш стремеж не бе задоволен,
не нрави ли ви се таз китна област?

ПСИХЕЯ

Напротив.

АМУР

Но защо ме нещо притеснява?
1450 Скръб явно вашите въздишки причинява.
Дали прикривано страдание изтри
в миг розовия тен от вашето лице?
Едва се скриха вашите сестри
и завъздишахте със горестно сърце.
1455 Горят ли две сърца с еднакъв плам,
въздишат за едно и също двете.

Щом двама влюбени сберат се, аз не знам
за своята рода кой в тоз миг би се сетил?

ПСИХЕЯ

Причината не е в родата.

АМУР

1460 По мой съперник ли тъй страда ви душата?
Заради него ли ме пренебрегна?

ПСИХЕЯ

Туй подозрение така ми жегна
сърцето — то от вас е заплнено
и затова е силно възмутено!

1465 Достойнствата си вие не цените,
щом мислите, че аз ви подценявам.
Обичам ви... Откакто осъзнавам
живота, за света отворих си очите,
от никой цар не бях до днеска покорена
1470 и ще ви заявя, бидейки откровена,
че вие, а не друг, достоен сте за мен!
Но чувствам се обзета от тъга
и да го премълча не бих могла сега.
Във нежността ми скръб прониква всеки ден,
1475 скръб черна, упорита.
Но за причината недейте пита.
Ще ме накажете, ако ви я призная,
и ако след това си нещо пожелаю,
дали ще ме направите честита?

АМУР

1480 А да не би да се от моя гняв боите?
И вие своите достойнства не цените.
Не си мислете, че ви липсват поначало,
и знайте, че съм аз под вашта власт изцяло.
Не се съмнявайте, открито говорете.

ПСИХЕЯ

1485 Обидно ще ми е, не се ли отзовете.

АМУР

Хранете повече доверие към мен:

не се ли убедихте досега,

че съм ви безрезервно подчинен?

Ако пък клетва искате, тогаз

аз клетва пред очите ви ще дам —

1490 на тез очи дължа божествения плам

в душата си... А стига да речете,

заклел бих се и в Стикс^[1] — подобно боговете.

ПСИХЕЯ

Страхът ми постепенно се стопява.

Аз виждам във какъв разкош съм потопена

1495 и всеки ден все по-ви обожавам,

душата ми от вас е запленена,

ала във таз среда прекрасна,

любими мой, усещам се нещастна,

защото името ви аз не зная.

1500 Ще кажете ли кой сте най-накрая?

АМУР

Дали добре ви чух, Психея?

ПСИХЕЯ

Да зная кой сте — за това копнея.

Ако запазите го в тайна, скъпи...

АМУР

Аз врекох ви се и не искам да отстъпя

1505 от тоз обет, но знайте, че е важна

таз тайна и ако на вас я кажа,

ще стане страшно зле за нас,

загубени ще сме един за друг.

ПСИХЕЯ

Това покорство ли дочаках аз?

АМУР

1510 Но вие сте всевластна тук!

Щом нашата любов цените, не пречете
на връзката ни! Иначе веднага
принуден ще се видя да избягам.

И себе си, и мене пощадете

1515 и този свой въпрос напълно забравете!

ПСИХЕЯ

Подлагате ме на голямо изпитание.

За тайната ви има навярно основание,
но все пак мисля, че ще е добре
да знам причината, зарад която

1520 отхвърлих любовта на толкова царе.

АМУР

Това ли ви гнети?

ПСИХЕЯ

Все то ми е в главата.

АМУР

Да знаехте в какъв овраг
опасен ще се озовете!

ПСИХЕЯ

Не ме отчайвайте, не ме плашете!

АМУР

1525 По-трезво помислете си все пак.

ПСИХЕЯ

Как лесно ви било да се вречете!

АМУР

Тогава знайте, че и тук, и на небето
аз съм най-силният сред боговете;
и въздух, и вода държа под своята власт,
1530 с една реч — бог Амур съм аз.

Раних се с моя лък заради вас
и щяхме да живеем в брак честито,
но вашата фатална упоритост
превърна в гняв любовната ми страст!

1535 Изпълнено е вашето тежнение
и знаете кого с чар бяхте запленила
и към кого бе любовта ви, мила,
но ме доведохте до положение,
че трябва сам по свой път да поема,
1540 и ме накарахте да ви отнема
постигнатото с вашата победа!

Капризът ви от всичко ви лишава —
от замък, от градини и от слава.

Не ме послушахте, а толкоз бях ви предан!

1545 Но всичко от Съдбата се решава —
от моята любов тя по е властна,
враждата ѝ към вас ще е ужасна,
а мене ще прогони надалече
и вашите очи не ще ме видят вече!

Амур отлита и същевременно изчезва и прекрасната градина. Психея остава сама сред широко поле, на дивия бряг на голяма река, в която тя иска да се хвърли. Върху купчина от папур и тръстика се появява Речният бог, опрян на голяма делва, от която обилно извира вода.

---

[1] Стикс е една от петте реки, които протичат през подземния свят. Б. пр. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ПСИХЕЯ

1550 О, варварска Съдба, о смутна пустота,
о, любопитство с гибелен обрат,
о, безпризорна самота,
защо отнехте мойта благодат?

Обичах знатен бог и той бе влюбен в мен,

1555 със всеки час се чувствах по-честита,
а съм злочеста днес — като пребита —
на този пустинен бряг обезлюден!

Амур изчезна, но усещам, че нарасна
любовният копнеж, а споменът чаровен

1560 сега за мене е хем сладък, хем отровен
и тежко той гнети сърцето ми нещастно,
подложено на страшно изпитание.

О, Небеса, защо Амур замина вече
и ме на моята любов обрече?

1565 Чист извор на блага, божествено създание,
на богове и хора господар,
ще дойдете ли пак във мойто полезрение?

Във изблик на любовна жар
прогоних ви от вашето владение,

1570 защото непристойно подозрение
душата ми загриза като звяр.

Сърце неблагодарно с бледен пламък!

Обичаш ли, друг избор нямаш,
освен да се стремиш към всичко, към което

1575 стреми се на любимия сърцето!

Изгубих всичко. Гробът ми остана...

О, Богове, та за кого ли да живея

и заради кого мечти да храня?!

Река, водите ти все тъй се тъжно лаят,

1580 в тях погълни вината ми навеки,
и за да дойде край на мъките ми, нека

в студеното ти ложе да изтлея!

РЕЧНИЯТ БОГ

Не ще ти позволи Небето да го сториш,
водите ми ще омърси смъртта ти;
1585 но ако днес ти е тъй тежко на душата,
възможно е да те очаква друга орис.
Но у Венера ти омраза предизвика,
защото бог Амур — синът ѝ — те обикна.
Избягвай я, тръгни тозчас оттук, Психея,
1590 пък аз ще я възпра... Дано успея!

ПСИХЕЯ

Със страшната ѝ мъст не ме плашете —
за мен е все едно, каквото и да прави.
Решен ли е да мре, човек ще се изправи
дори срещу гнева на боговете!

ПЕТА СЦЕНА

Венера, Психея

ВЕНЕРА

1595 О, мен ли чакате с надменност непристойна?!

За своите черти и дарба да лъстите

получихте похвали, за които

единствено съм аз достойна!

От прелестите ви се всички смъртни блазнят

1600 и храмовете ми те скоро ще опразнят,

за да ви славят със слова превзети,

с нечувани до днес хвалби,

и никой нивга може би

не ще се за Венера сети!

1605 С вид дързък искате да ми внушите,

че хич не ви е страх от справедлива мъст,

и тъй ме гледате в очите,

като че нямате в неволята ми пръст!

ПСИХЕЯ

Ако мен някой мъж обича ме горещо,

1610 ако от прелестта ми заслепен е

и с вас не се е нивга срещал,

нима вината е във мене?

Небето мен ме е такваз създало,

красива съм с това, което ми е дало.

1615 Щом ви гневи това, че заплених мнозина,

защо със своя чар пред тях не се явихте,

защо със своя лик, по хубост ненадминат,

сърцата им не покорихте?

Ако се към поклонници стремите,

1620 показвайте си красотите.

ВЕНЕРА

Пред вас аз виждах по-достоеен път —
да не приемате тез почести и слава,
та всички след това да разберат,
че аз единствено ги заслужавам!
1625 Хареса ви това им заблуждение.
То трябваше у вас да буди възмущение,
а стигнахте дотам, че след като открито
със хиляди царе се подиграхте,
и боговете пожелахте
1630 да покорите със безсрамна упоритост!

ПСИХЕЯ

Вините ме в нечист стремеж към боговете?

ВЕНЕРА

Ах, вашето нахалство е безкрайно!
Да пренебрегнете царете —
туй значи към Олимп да гледате потайно!

ПСИХЕЯ

1635 Аз бях забравила небето,
защото мен Амур обсеби ме изцяло.
Виновно ли ми е сърцето,
което в чудна жар бе запламтяло,
та искате да бъде вечно клето?

ВЕНЕРА

1640 А трябваше навреме умът ви да разкрие
той кой е и коя сте вие!

ПСИХЕЯ

За размисъл не ми той даде миг дори
и моето сърце веднага покори.

ВЕНЕРА

Той значи каза ви „обичам ви“ и вие
1645 усетихте как в миг свят взе да ви се вие?!

ПСИХЕЯ

Та как да устоя на този бог, чиято
мощ пали любовта в сърцата?
Нали синът ви е тоз покорител мой,
а знаете какви заложи притежава!

ВЕНЕРА

1650 Е, да, наистина мой син е той,
ала ми служи зле и ме вбесява.
Постъпва тъй, че ме мнозина изоставят,
и, поощрявайки любовния ви плам,
към хората стрели той вече не отправя,
1655 та идват те при мен подкрепа да им дам.
Той стана твърдоглав под вашето давление,
но знайте, че ви чака отмъщение:
не бива един Бог да пада във нозете
на простосмъртна — туй поне ще разберете!
1660 Тръгнете подир мен и ще се уверите,
че в лудостта, уви, сте търсела съвети,
желанието си за да задоволите.
Но нужно ще ви е да имате търпение
насперед вашето високо самомнение!

ЧЕТВЪРТА ИНТЕРМЕДИЯ

Сцената представлява Адът. Вижда се огнено море в безспирно вълнение. Това страховито море е оградено от пламтящи руини, а сред бушуващите вълни от една ужасяваща паст се показва адският дворец на Плутон. От него излизат осем фурии, танцуват в балетна стъпка и се радват, че са запалили ярост в душата на най-нежната богиня. Към танците им се присъединява със своите опасни скокове един Дух, а в това време Психея, която се намира в ада по волята на Венера, е в лодката на Харон и държи дадената от Прозерпина кутия, която трябва да предаде на Венера.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

ПСИХЕЯ

1665 О, Ад с катран възврял,
о, ужасяващи талази жежки,
о, клети Иксион, о, ти, злочест Тантал,
обречени на мъки нечовешки,
о, еринии зли със ненаситна паст,
1670 кажете, има ли страдания при вас,
по-непосилни, по-зловещи
от тези, които тук Венера ми наложи
заради туй, че в мен пламти любов гореща?
Под нейна власт съм аз и страшно ме тревожи
1675 това, че ненавижда ме дълбоко,
че сила в мене не остава
да изтърпя това терзание жестоко,
извършвайки туй, що Венера повелява!
Да бях за миг поне любимия видяла,
1680 за да усетя истинска отрада,
със удоволствие бих всичко изтърпяла
и всички болки ще изстрадам.
Не ще го назова. За мое наказание,
показах се престъпно придирчива
1685 и недостойна. Туй убийствено страдание
ще бъде мойта смърт, ако, дорде съм жива,
със него не се видя вече!
Във яростта си той на мъка ме обрече
и продължи ли туй и в бъдещите дни,
1690 теглото ми със нищо не може се сравни.
Ако се нявга той смили над мен, която
обича го, аз няма да страдая,

а щом си укроти гнева в душата,
на мъките ми ще настъпи краят!
1695 Не ще усещам как ме майка му терзае,
ако очите му на мен за миг се спрат;
не се съмнявам аз, че нейният син знае
за моите беди — и нему те тежат.
От моя гнет и той е угнетен,
1700 но се стреми безспирно, нощ и ден,
напук на майка си, без строго да ме съди,
сред тез опасности опора да ми бъде
и моя дух да съживява.
Със нежността си вездесъща
1705 все повече надежди той ми дава,
като че ли живота ми възвръща.
Но ето че сред този мрак сгъстен
две сенки приближават.
Какво ли искат те от мен?

ВТОРА СЦЕНА

Психея, Клеомен, Агенор

ПСИХЕЯ

1710 О, вас ли, Клеомен и Агенор, в тоз мрак
съзираам аз? Защо дойдохте тук? И как?

КЛЕОМЕН

Заради вас сме тук, че безнадеждна мъка
гнети ни като грешници във пъкъл.
Доведе ни една жестокост безподобна,
1715 едно знамение злокобно,
което гибел ви вещаеше, принцесо.

АГЕНОР

Изпърво бяхме там, на зъбера, където
ви чакаше, уви, не сватбена процесия,
а змей, изпратен по повеля на Небето.
1720 Целта ни бе или да го убием
или пък да умрем ведно със вас и ние.
Щом забелязахме как яко дим
изчезнахте, веднага от скалата
се хвърлихме, за да ви проследим,
1725 решени да попречим на Съдбата
и в жертва, вместо вас, да се дадем на змея.
С любовна радост ни изпълни таз идея
и сякаш даде ни крила да полетим.

КЛЕОМЕН

За щастие, оназ прокоба не се случи,
1730 обаче друго чудо се получи.
Наместо змей, готов да ви разкъса в миг,
Амур се появи и този Бог велик
от красотата ви пленен бе отведнъж.

Но той не бе съгласен смъртен мъж
1735 да дръзне да ви обожава.
На нас ни нищо друго не остава,
освен заради вас със радост да умрем.
Защо животът ни да продължава,
ако на вас не го навеки обречем,
1740 ако не ви пак зърнем красотата,
щом туй не би било възможно на земята?
Една сълза от вашите очи
нещастieto ни съвсем ще заличи.

ПСИХЕЯ

От плач очите ми пресъхнаха съвсем,
1745 но нека срещу таз съдба непоносима
въздишките си да сберем,
че те неизчерпаем извор имат.
Не искахте живот след моя сетен час...
Но по-добре да не въздишате по мен,
1750 неблагоприятната, защото някой ден
ако умра, не би било заради вас.

КЛЕОМЕН

Въздишки да сберем?! Нима си заслужава,
щом разказът за нашта любов ви отегчава!

ПСИХЕЯ

Сърцето ми отдавна вие щяхте
1755 да имате, ако съперници не бяхте.
О, принцове с достойнства безгранични,
копнежът ви по мен, любовната ви страст
ви правеха тъй мили, тъй обични,
че как да подценя единия от вас?

АГЕНОР

1760 Все пак не бяхте груба спрямо нас,
щом за Амур ви бе сърцето отредено.
Ала Съдбата днес с Венериния глас

нарежда ни навек да бъдем разделени.

ПСИХЕЯ

Не можете ли да ми доверите
1765 как времето ви тук минава?

КЛЕОМЕН

Щом от любов умреш, любов те съживява,
живееш от любов в полята и горите
и дишаш, и въздишаш с любовта
по нейните закони благодатни,
1770 а пък лъчите ѝ са тъй приятни,
че не прогонва ги дори нощта.
Амур и призраци привлича в своята свита
и е за всички най-надеждната защита.

АГЕНОР

И вашите сестри са тук, но завистта им
1775 не навреди на вас, ами на тях самите
и те сега ведно със Иксион и с Титий^[1]
търпят мъчения безкрайни
и ту на колело разпъват им телата,
ту лешояди им кълват месата.
1780 Заради завистта им прекомерна
Амур възложил на зефирите крилати,
уж че при вас желаел да ги прати,
да ги издигнат, та след туй във бездна черна
телата им безпомощни да спуснат.
1785 Това предвиждал той като начало,
защото заради съветите им гнусни
такова зло ви е, принцесо, сполетяло!

ПСИХЕЯ

Ах, колко много аз ги съжалявам!

КЛЕОМЕН

Но всъщност за окайване сте вие.

1790 Е, хайде, сбогом, че премного продължава
тоз разговор. Все тъй за вас ще мислим ние,
дано да свършат вашите страхове,
дано Амур ви вдигне в небесата
и да ви срещне с други богове,
1795 дано неугасим плам лумне ви в душата,
та вашите очи така да заблестят,
че всичко покрай вас да осветят!

---

[1] Иксион е престъпен цар на лапитите в Тесалия. Титий е великан, син на Зевс и Гея. За своите злодеяния те са хвърлени в ада и са подложени на страшни мъчения. Б. пр. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

ПСИХЕЯ

Горките! Любовта е все тъй жива в тях.

Макар и мъртви, те ме обожават,

1800 пък аз им грубо чувствата презрях...

Ти, който ме плени, недей ми подражава!

Любими, аз сега обичам те стократно;

не ме отбягвай и вдъхни във мен

надеждата, че някой ден

1805 ще се завърнеш тук обратно!

Тъй страдах, че дано сега съм ти по-мила,

доверие към мен дано във теб остава,

макар че тъй ме е тъгата загрозила,

че даже ме е страх да се надявам!

1810 Отчаяна, със взор забит в земята,

измъчена, унила,

с какво ли бих те възхитила,

ако не си възвърна красотата?

Днес имам със какво да го постигна аз.

1815 Това съкровище е за Венера дар

от Прозерпина^[1] — то е със божествен чар

и ще си задържа от него малка част.

То много хубаво ще се окаже,

щом ненагледната Венера даже

1820 ще си поддържа с него красотата.

Нима голяма ще ми е вината,

че искам един Бог от мойто обаяние

да бъде впечатлен и моето страдание

завинаги да спре. Та грях ли е това?

1825 Защо да не отворя таз кутия?

Но, Боже мой, какви са тия

задушни пари? Моята глава

замая се съвсем. Амур, ако над мен

не се смилиш, аз слизам в гроб студен!

[1] Прозерпина е римското съответствие на гръцката богиня на плодородието и пролетния цъфтеж Персефона. Тя е и царица на сенките на мъртвите в подземния свят. Б. пр. [↑](#)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Амур, Психея (в безсъзнание)

АМУР

1830 Гнева си укротих, не ща да ви загубя,
Психея, аз не съм престанал да ви любя.
Обидихте ме в най-ужасния момент,
но мен ме повече засегна яростта,
с която майка ми си изрази злостта.

1835 Страданията ви следях аз всеки ден,
плачът ви будеше във мен въздишки тежки,
но аз съм същият, вдигнете си очите
към мен — обичам ви, обичам ви лудешки...
А вие мен? Защо, Психея, тъй мълчите?

1840 Защо очите си затворени държите?
Какво отне им блясъка, кажете!

Ти, Смърт, защо ми ранга не зачете
и своята стрела престъпна към Психея
насочи днес, та стреляйки по нея,

1845 и мен, безсмъртния, целеше да сразиш?!
Богиньо непризнателна, та виж
аз колко жертви на надменност, на ненавист
и на жестокост изоставих

във твойто страшно царство на тъма!

1850 Ще си признаеш и сама,
че множество сърца, едно на друго верни,
изпратих в твоите селения безмерни!
Реших да спра да стрелям тук и там,
единствено стрели с божествен фин балсам

1855 ще пращам — да разгарят вечна жар
в сърцата и пред божия олтар
да правят влюбените богоравни.

А вие, майко, с неприязън явна
смъртта накарахте да ме лиши

1860 от туй, което днес за мене е най-свидно,
но моя гняв не ще го нищо задуши!
Налагате на мен властта си, а е видно,
че трябва с мойта власт да се съобразите!
Завиждайте ми, че наслади в туй намирам,
1865 а вие също към наслади се стремите —
но аз така ще ви понижа със стрелите,
че ревността не ще ви дава мира.
Ще ви подготвя най-противния сюрприз:
във отговор на вашите копнежи
1870 да се обвържете с Адонис^[1] и с Анхис^[2] —
с омраза да ви срещнат тез младежи!

---

[1] Адоонис — Според едното предание, разпространено в гръкоримския свят благодарение на „Метаморфозите“ на Овидий, Адонис бил млад красив ловец. Тъй като бил любимец на Афродита (Венера), съпругът ѝ, ревнивият бог Арес (Марс), изпратил един глиган, който разкъсал младежа. Кръвта му Венера превърнала в цветето съсънка (анемона). ↑

[2] Анхис — Според една легенда докато бедният овчар Анхис си пасял стадото, му се явила Афродита, която му родила Еней. Кзават, че веднъж Анхис се напил и сепохвалил на своите приятели за връзката си с Афродита. Зевс го чул и го поразил с мълния. Б. пр. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Венера, Амур, Психея (в безсъзнание)

ВЕНЕРА

Заплахата респект внушава.
А колко е гневът самонадеян,
щом срещу майка си едно дете въстава...

АМУР

1875 Не съм дете!... Като дете не ще живея
и със неправдите най-гневно ще се боря!

ВЕНЕРА

Гневът ти е добре да бъде укротен
и да не се бунтуваш, а по-скоро
да помниш, че от мене си роден!

АМУР

1880 Но не забравяйте и вие никой път,
че вашето сърце и прелестта ви
на моята сила се дължат
и че от моя лък поддържа се мощта ви!
Без моите стрели не е възможна тя.
1885 И ако най-достойните сърца
чрез вас пожънали са слава,
а вие ги задържате в свой плен,
не би било възможно туй без мен!
Това, че съм ви син, изобщо не ви дава
1890 права сърцето ми в покорство да държите!
Спомнете си, че ми признателност дължите
и тъй ще си въздишките спестите,
защото вашите наслади, блясък, слава
благодарение на мен се получават!

ВЕНЕРА

1895 А я кажете, как ме надарихте
с таз слава, за която споменахте,
и със какво я защитихте?
Когато ми олтарите видяхте
плячкосани, а храмовете — осквернени,
1900 и мойто име, и честта ми опетнени,
в тез издевателства не бяхте ли замесен?
Ами какво възмездие понесе
Психея, затова че станах аз за смях?
Затуй най-долния от смъртните избрах —
1905 да я омая чак дотам,
че във сърцето ѝ да лумне силен плам,
а той да ѝ отвърне със презрение!
Към нея вие също изпитвахте влечение,
дори безсмъртни взехте във свойто начинание:
1910 Зефирите напук на мен от мен я скриха
и Аполон те заблудиха
с преиначено предсказание,
но тя пък любопитство прояви,
обхваната бе от съмнение
1915 и даде път на мойто отмъщение,
та от гнева ми не можа да се избави.
До този край фатален любовта ви
докара вашата възлюбена Психея
и ще се отдели душата ѝ от нея!
1920 Ако у вас все тъй е жива любовта,
въздишката ѝ сетна приеете —
напук на вас днес ще издъхне тя.
Не можете със нищо да ме спрете,
достатъчно нахалство проявихте
1925 и мен да страдам принудихте,
че на стрелите ви всесилна е властта!

АМУР

На страшния ви гняв обрича я Съдбата,
богиньо деспотична, безпощадна,

но не бъдете тъй жестока към душата
1930 на своя син, пред вас на колене в плач паднал!
За вашите очи навярно е приятно
да гледат ту Психея как умира,
ту как синът ви плаче, без да спира,
и своята молба повтаря многократно:
1935 Богиньо, моля ви, Психея ми върнете,
за мене на любов и мъка тя е извор,
за моето сърце — най-хубавият избор,
а за очите ми — най-прелестното цвете!

ВЕНЕРА

Каквато и любов да вдъхва тя у вас,
1940 не чакайте от мен да я спасявам!
Съдбата щом на мен я поверява,
на нейната съдба ще я оставя аз.
Не ми досаждайте! Я нека тя самата
оправя се — да си осъществи мечтата
или да мре!

АМУР

1945   Нима аз зле съм ви говорил?
Да можех да умра, не бих го сторил.

ВЕНЕРА

Таз болка много странна е, щом тя
един безсмъртен тласка към смъртта.

АМУР

Това показва колко е силна мойта страст!
1950 Та няма ли над мен да се смилите?!

ВЕНЕРА

От любовта ви трогната съм аз,
успяхте яростта ми да сломите.
Психея пак ще види светлината.

АМУР

Пък аз ще ви въздам хвалби до небесата!

ВЕНЕРА

1955 От чара й ще се отново възхитите
във отговор на вашето желание,
но пък респект и послушание
ще ми дължите — аз възнамерявам друга
да ви предложи за съпруга.

АМУР

1960 Отказвам се тогаз от милостта ви,
от дързост триж по-силна съм обзет,
Психея искам аз, че тя щастлив ме прави,
държа със нея да живея занапред!
Пък вие казвайте, обзета от ненавист,
1965 че друга някоя на вас се нрави!
А, ето Юпитер!... Той трябва да реши
от двамата ни кой е прав и кой греши!

*Прокънтятват няколко светкавици и гръмотевици и Юпитер се появява във въздуха на своя
орел.*

ПОСЛЕДНА СЦЕНА

Юпитер, Венера, Амур, Психея

АМУР

О, Юпитер, баща на боговете,
а пък на смъртните — изконен господар,
1970 понеже сте всемоушен, укротете
на майка ми гнева, че никакъв олтар
без моя помощ тя не би добила!
Тя не разбира, че щом аз търпя несгоди,
не може ни един в този свят щастлив да ходи!
1975 От сълзи и от скръб останал съм без сила
и в случай че с Психея се разделим, тогаз
същинският Амур не ще съм вече аз!
Ще счупя своя лък, стрелите си ще скърша,
сам факела си аз ще изгася
1980 и краят на Природата ще свърши.
Но ако някои стрели не са
строшени, златните им остриета
ще пусна срещу вас, та вие, боговете,
по смъртни дами да се увлечете!
1985 Но тъпи ще да са стрелите,
които ще отправя към жените,
и те ще ги направят завистливи,
неблагодарни, груби, избухливи.
И вече няма да съм ви тъй предан,
1990 не ще печелите победа след победа,
ако по моя път изконен ме възпрете!

ЮПИТЕР

О, щерко, не бъди към него толкоз строга.
Съдбата на Психея сега ти е в ръцете
и Парка^[1], щом речеш, ще ѝ прекъсне дните.
1995 Но този гняв те би довел до изнемога,

а ти си с майчинско сърце в гърдите.
Нали не се стремиш светът по-лош да става,
във него да цари безредие и завист,
а богът, който с плам сърцата съюзява
2000 и който хората щастливи прави,
да стане бог на жлъч и на ненавист?!
Та виж сама какви сме ние на небето,
какви пристрастия ни завладяват;
ако от жад за мъст са хората обзети,
2005 то боговете трябва да прощават!

ВЕНЕРА

Прощавам на сина си вироглав...
Но да не искате да бъда укорена,
че не възпрях таз смъртна твар надменна —
нахалната Психея, предмет на моя гняв,
2010 понеже грозна не била все пак,
със моя син да склучи брак
и да му оскверни божественото ложе!

ЮПИТЕР

Тогава правя я безсмъртна, за да може
да бъде твоят син по ранг с жена си равен.

ВЕНЕРА

2015 Щом тъй е, вече злост не чувствам аз към нея
и нека склучат брак по обред стародавен.
Излезте пак на светлина, Психея,
и никой да не ви наложи път обратен!
От Юпитер дойде тоз изход тъй приятен.
2020 Надменно се държах до днес, но нищо вече
на вашия копнеж не ще попречи.

ПСИХЕЯ

О, значи връщате, прославена богиньо,
към нов живот сърцето ми невинно!

ВЕНЕРА

На Юпитер дължим, че моят гняв угасна —
2025 живеете във любов... Венера е съгласна.

ПСИХЕЯ на АМУР

Най-сетне пак се срещаме, любими!

АМУР на ПСИХЕЯ

О, радост! Вашето сърце принадлежи ми!

ЮПИТЕР

Елате, влюбени, и сватба в небесата
достойна, възхитителна вдигнете.
2030 Ела, красавице Психея, че Съдбата
отрежда ти место сред боговете.

Две огромни колесници слизат от двете страни на Юпитер, докато той изрича последните стихове. В едната се качва Венера със своята свита, а в другата — Амур и Психея, и всички заедно се издигат към небето.

Божествата, които преди това са взели страната на Венера или на нейния син, виждат, че те са се сдобрили, събират се и всички заедно с песни и танци отпразнуват сватбата на Амур. Аполон се появява пръв и, бидейки бог на хармонията, със песни приканва другите божества да се веселят.

ПЕСЕН НА АПОЛОН

Тук нека се сберем, безсмъртни божества,
че бог Амур честит жених сега е!
Венера всички ни приканва към това —
2035 тя по природа все така добра е.
Амур понесе куп страдания нелеки,
дано в тоз брак намери той щастие навеки!

ВСИЧКИ БОЖЕСТВА *пеят заедно в прослава на Амур*

Да честваме тоз ден,
тоз чуден, бляскав празник,
2040 да стигне тази вест чрез песента до разни
страни, да отзвучи във свода озвезден!
И нека с песента на всички да внушим,

че колкото да е една душа корава,
Амур е вездесъщ, могъщ, неустоим!

АПОЛОН *продължава*

2045 Амур изрично повелява:

тоз, който е решил при него да отива,
да не забравя, че сърцето му не бива
с ума да се съобразява!

Щом дойде вечерта, е редно да наченат

2050 наслади волни за душите,
а пък самата нощ да бъде посветена
на любовта и на игрите!

И трябва да се съжaliaва,
ако едно сърце от леност просто дреме
2055 и на игри не се отдава.

За удоволствия все пак намирай време!

Щом дойде вечерта, е редно да наченат
наслади волни за душите,
а пък самата нощ да бъде посветена
2060 на любовта и на игрите!

*Две музи, които винаги са избягвали да се подчиняват на законите на Амур, съветват
красавиците, които още не са обичали, да последват примера им и да се въздържат.*

ПЕСЕН НА МУЗИТЕ

Първа строфа

Пазете се безспир, красавици пристойни,
от любовта, че грижи тя създава,
на ничий чар недейте се поддава!
Надигат ли се в теб въздишки неспокойни,
2065 измъчва те любов... Това не е приятно,
но щом признаеш,
че се терзаеш,
ще следва изпитание стократно!

Втора строфа

Ще страдаш много, щом ти истински обичаш,

2070 окови леки май не са възможни —
обичащите вечно са тревожни.
Въздишаш тежко ти, когато се обричаш
да любиш цял живот... Това не е приятно,
но щом признаеш,
2075 че се терзаеш,
ще следва изпитание стократно!

Чува се Бакхус, който признава, че не е толкова опасен, колкото е Амур.

ПЪРВА ПЕСЕН НА БАКХУС

Възможност щом ти се удава
една след друга чашки да изцеждаш,
начесто тъй се получава,
2080 че виното до лудост те довежда.
Това усещане ден само продължава,
но щом опиеш се от любовта,
пиянството държи те до смъртта!

Момос^[2] заявява, че най му е приятно да злослови и че само на Амур не смее да се подиграва.

ПЕСЕН НА МОМОС

Навсякъде стремя се да злословя —
2085 и по земята, че и по небето;
със своите обиди остри троя
живота даже и на боговете.
На всеки бих могъл да се присмея,
но на Амур, признавам си, не смея,
2090 че от Амур до този ден
не е бил никой пощаден!

ВЛИЗА БАЛЕТ,

съставен от четирима палячовци и четирима смешници, които следват Момос и със своите шеги и танци вземат участие във веселбата на този голям празник. Предвождат ги Бакхус и Момос, които изпяват по една песен: първият — в прослава на виното, а вторият — весела песничка за подигравките и ползите от тях.

ВТОРА ПЕСЕН НА БАКХУС

Да славим сока на лозата!

Ах, колко сладък е, ах, как омайва той!

Когато сме във мир, възторгва ни душата

2095 и прави чудеса, когато сме във бой.

Но трябва всеки да признае,

че най-полезен той за любовта е!

ПЕСЕН НА МОМОС

Я дайте всички да се веселим,

да не забравяме и присмеха, понеже

2100 е изключително необходим

за прелестта на нашите брътвежи.

Как удоволствие ти сам ще си доставиш,

ако не знаеш как да се присмееш?

Най-чудно чувстваш се, щом някого успееш

2105 за смях и срам да го направиш.

Сега са подигравките на мода —

да не пестим закачки и шеги.

Когато прекалиш с хвалбите към народа,

рисуваш да се заплетеш в кавги.

2110 Как удоволствие ти сам ще си доставиш,

ако не знаеш как да се присмееш?

Най-чудно чувстваш се, щом някого успееш

за смях и срам да го направиш.

Марс, последван от група воини, влиза, застава на средата на сцената и приканва своите хора да вземат участие в развлеченията.

ПЕСЕН НА МАРС

От днеска трябва мир да има по земята,

2115 за радост отпуснете си душите!

И нека всички тук да знаят, че войната

е допустима само във игрите.

Участниците в свитата на Марс танцуват със знамена и правят гимнастически упражнения.

ПОСЛЕДЕН БАЛЕТ НА СЦЕНАТА

Свитите на Аполон, Бакхус, Момос и Марс излизат последователно на сцената и образуват голям ансамбъл, който пее хорово под съпровода на четиридесет инструмента и се присъединява към присъстващите в заключителния момент от сватбеното тържество на Амур и Психея.

ПОСЛЕДЕН ХОР

Таз чудна сватба да възпеем с песни,
че влюбените тя ощастливи,

2120 и нека всяко същество небесно
да дойде тука да ги поздрави!

Да отпразнуваме тоз хубав ден,
в един глас да прославим радостта.

Да отпразнуваме тоз хубав ден
2125 и да възпеем дружно любовта!

---

[1] Парка — една от трите мойри (орисници), който предрешават съдбата на човека. Парка прерязва нишката на дните. Б. пр. ↑

[2] Момос в древногръцката митология е бог на злословието. Б. пр. ↑

МОЛИЕР
УЧЕНИ ЖЕНИ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Кризал — почтен гражданин
Филаминта — жена на Кризал
Арманда и АНРИЕТА — дъщери на Кризал и Филаминта
Арист — брат на Кризал
Белиза — сестра на Кризал
Клитандър — поклонник на Анриета
Трисотен — младеж с претенции за начетеност
Вадиус — учен
Мартина — кухненска прислужница
Лепин — лакей на Трисотен
Жюлиен — слуга на Вадиус
Нотариус

Действието се развива в Париж.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Арманда, Анриета

АРМАНДА

О, сестро, та нима моминския си чар
и прелестта си ти на друг би дала в дар?
Как таз банална цел си в своя ум втълпила
и да празнуваш брак ти вече си склонила?

АНРИЕТА

Да, сестро.

АРМАНДА

5 Боже мой, дали добре те чух?
Туй „да“ като със нож прониза моя слух!

АНРИЕТА

Женитбата с какво те толкова смущава?

АРМАНДА

Пфу!

АНРИЕТА

Моля?

АРМАНДА

Казах „пфу“! Туй „да“ ме отвращава!
Не чувстваш ли, че щом се спомене за брак,
10 те лъхва гнусен дъх? Нима не сещаш как,

щом само изречеш таз дума, като въглен
те жегва този звук, изтръпваш в ужас пъклен?
Не те ли хваща страх? Ти с този луд стремеж
сърцето си сама на риск ще обречеш.

АНРИЕТА

15 Нима? Пък щом до мен достигне този звук,
представям си деца, семейство и съпруг.
Не виждам със какво таз дума ще ме жегне
и страх не би могъл душата ми да стегне.

АРМАНДА

В това ли, Боже мой, ще търсиш радостта?

АНРИЕТА

20 Какво ли по-добро предлага младостта
от туй един мил мъж в любов да ми се врича,
а в отговор със плам и аз да го обичам,
та брачният съюз да носи всеки ден
наслада, топлина на него и на мен
25 и да ни прави по-честити и по-близки?

АРМАНДА

Как може твоят ум да падне толкоз ниско!
Как в тих домашен кръг ще се ограничиш
и с жалка роля ти ще се задоволиш?!
Да имаш за кумир съпруг със дечурлига,
30 нима дотам стремежът ти достига?
Туй удоволствие за други остави,
та блянът им чрез брак да се осъществи,
а ти се издигни над паплачта невежа
с със свой изискан вкус, с възвишени копнежи.
35 Веществения свят презри навеки ти
и нека твоят дух възбог да полети!
Вземи за образец ти нашта майка родна,
че тя със своя ум на почит всенародна
се радва. Дъщеря достойна остани

40 на род, достигнал до научни висини.
Познай сама вкуса на висшите наслади,
в науката търси заслужени награди.
И вместо със деспот капризен и ревнив,
с философийта склучи ти брак щастлив —
45 щом с нея е в съюз, умът всевластен става,
защото само тя човека възвисява
над вялата тълпа; със своите закони
тя властно взема връх над скотските нагони.
Прекрасният й плам в теб нека да гори,
50 в изискан светски кръг приятели дири,
за да запълваш с тях тъй ценното си време...
Днес толкова жени под тежко брачно бреме
и чувства, и талант погубват час по час
в духовна нищета, без да надигат глас.

АНРИЕТА

55 Всесилното Небе строг ред е въдворило
и всекиму свой дял в тоз свят е отредило.
Сред людския безброй не всеки е скроен
да стане философ високо просветен.
Ако с безспорен ум ти, сестро, тук блестиш
60 и към науката безспирно се стремиш,
за делничен, прост труд е моята глава
и нищо срамно аз не виждам във това.
Навлез ти с ум блестящ във сфери философски,
съобразявайки с тях своите обноси,
65 пък аз с прост ум дано да имам шанс все пак
да вкуся радостта в желан от мене брак.
На нас различен път от Бога е отсъден,
но мама би могла за пример да ни бъде:
да се захванеш ти със висш мисловен труд,
70 пък аз да въдворя във своя дом уют,
ти — с цел да стигнеш до идеи гениални,
пък аз — за да създам блага материални.

АРМАНДА

Намислиш ли на друг да подражаваш ти,
вземи за образец добрите му черти
75 и запомни от мен, че не върви, обаче,
да имитираш как той кашля или храчи.

АНРИЕТА

Но, сестро, ти нима днес щеше да си тука,
ако единствено със висшата наука
на младини се е била заела мама?
80 Без делнични неща философия няма.
На нещо просто ти навеки ще дължиш
това, че към подем духовен се стремиш.
Нима ще си против, щом тъй е отредено,
дете да се роди, с ум остър надарено?

АРМАНДА

85 Непоправима си — умът ти няма как
да бъде изцерен, щом мислиш все за брак!
А след като е тъй, то би ли си признала
дали за свой съпруг Клитандър си избрала?

АНРИЕТА

Защо не? Лично аз не виждам пречки тук.
90 Със радост взела бих Клитандър за съпруг.

АРМАНДА

Но ти от друга май да го отнемеш искаш
и би постъпила коварно, подло, низко...
Известно ти е, че въздиша той по мен,
и всеки друг би бил от тебе възмутен.

АНРИЕТА

95 Въздишките му май ответ не получават,
понеже според теб те долна страст издават.
Нали заричаш се от брака да страниш,
философията добре да усвоиш...
Щом твоето сърце за него не мечтае,

100 защо ли се гневиш, че друга го желае?

АРМАНДА

Да, има моят ум над чувствата ми власт,
но туй не значи, че безчувствена съм аз.
Ако за свой съпруг не бих един мъж взела,
за обожател аз все пак го бих приела.

АНРИЕТА

105 Не съм му пречила да ти се възхищава
на красотите. О, недей ме обвинява,
че просто го приех — за мене е безценен
тоз пламък, който ти отхвърли с взор надменен.

АРМАНДА

И ти се довери на тоз поклонник млад,
110 когато той е бил обзет от скръб и яд?
Не смятай, че за теб тоз плам е избуял
и че за мене той навеки е изтлял!

АНРИЕТА

Това го каза той, и аз му имам вяра.

АРМАНДА

В наивитета си ти, сестро, нямаш мяра.
115 По тез въпроси той, говорейки набърже,
не мисли въобще и себе си сам лъже.

АНРИЕТА

Възможно е сега и двете да грешим,
но трябва тоз проблем най-сетне да решим
и да си изясним какво реално става.
120 Ах, сестро, виж, че той насам се приближава!

ВТОРА СЦЕНА

Клитандър, Арманда, Анриета

АНРИЕТА

Във моята душа сестра ми смут всели,
Клитандър, и държим да кажете дали
една от двете ни могла би с пълно право
на вашата любов от днес да се надява.

АРМАНДА

125 Не, не, аз не държа да знам коя от нас
поражда или не копнение във вас.
За тук е нужен такт... Човек се затруднява,
изправят ли го в миг пред изповед такава.

КЛИТАНДЪР

В мен искрено сърце, госпожице, тупти
130 и изповед сега не може го смути.
Не съм изправен аз пред трудности, които
да ми попречат днес да споделя открито,
че, жаден за любов, сърдечният ми блян
във друга е открил свой пристан възжелан.
135 Госпожице, не бих желал да ви засегна,
принуден бях от вас до тоз ход да прибегна.
От прелестта ви бях напълно покорен,
обикнах ви, по вас въздишах ден след ден,
във моето сърце безсмъртен пламък лумна,
140 но срещна леден взор таз моя страст безумна
и вашите очи като могъщ тиран
гнетяха моя дух досущ като в зандан.
Измъчен, уморен, реших да търся нови,
по-леки, не така мъчителни окови.
145 И вече ги открих във тези две очи,
които топят ме със своите лъчи,

надеждата у мен те връщат постепенно,
приемайки туй, що отхвърлихте надменно.
В тез пранги аз открих такава доброта,
150 че бих ги носил чак до края на света,
и моята молба към вас, девойко драга,
е нивга да не се на тоя плам посяга...
На вас не ще отдам сърцето си във дар —
то иска да умре във друга, в сладка жар.

АРМАНДА

155 Кой вашето сърце цели да завоюва
и кой се толкоз чак от вас интересува?!
Подобна мисъл аз бих взела за шегу
и само груб нахал би казал туй сега.

АНРИЕТА

Но, сестро, тоз език морала застрашава,
160 а трябва нас да ни над скота извисява.
С какво да укротим гнева ви избуял?

АРМАНДА

Защо не замълчиш? Та имаш ли морал,
щом, непоискала от майка си съвет,
ти срещаш любовта със лековат ответ!
165 На майка и баща дължиш ти подчинение —
за своя брак от тях ще искаш разрешение.
Над твоето сърце те имат висша власт,
отхвърляйки я, ти извършваш грях тогаз.

АНРИЕТА

Благодаря за таз загриженост огромна,
170 че в този важен миг за моя дълг ми спомни.
Ще се съобразя със този твой съвет
и ще ме води той в живота занапред.
Клитандър, аз държа днес таз любов голяма
да се благослови от татко и от мама,
175 да бъде одобрен съюзът ни от тях,

че да не ни вини нас никой в тежък грях.

КЛИТАНДЪР

Съгласието ви ми щастие доставя —
каквото трябва, аз тозчас ще го направя!

АРМАНДА

О, сестро, твоят лик победен вид доби,
180 но не мисли, че туй в тъга ме потопи!

АНРИЕТА

Не виждам въобще вината ми къде е.
В теб разумът нали над чувствата владее?
А щом от мъдростта поуки усвояваш,
на разни слабости не ще се ти поддаваш.
185 Съвсем нормално е човек да предполага,
че ще благоволиш дори да ми помагаш,
и брака ни ако склониш да подкрепиш,
женитбата ни ти с това ще ускориш,
дори поддръжка би могла да ни окажеш.

АРМАНДА

190 Ти с твоя плитък ум на смях ме вземаш даже.
Гордееш се с едно подхвърлено сърце!

АНРИЕТА

Подхвърлено било! С треперещи ръце
ти, поглед завистлив дълбоко в него впила,
не ще се посвениш и би го похитила!

АРМАНДА

195 С опровержение не ще се унижа —
това, което чух, е глупава лъжа!

АНРИЕТА

Ах, колко сдържаност и колко такт показваш!
Учудвам ти се как тъй смислено приказваш!

ТРЕТА СЦЕНА

Клитандър, Анриета

АНРИЕТА

Признанието ви за нея беше шок.

КЛИТАНДЪР

200 Дано искреността ѝ служи за урок.
Надменният ѝ взор, надутият ѝ вид
ще срещат всеки път такъв отпор открит.
Госпожице, сега отивам при баща ви...

АНРИЕТА

Я първом този въпрос пред мама да поставим.

205 Баща ми нашия стремеж ще уважи,
но мнението му чак толкоз не тежи.
От Бога е дарен той с доброта голяма,
но жалкото е, че за всичко слуша мама.
Решава всичко тя със непреклонен тон —
210 каквото каже, то превръща се в закон.
И затова у мен се породил идея
да идеш най-напред при леля и при нея.
Ако с похвали тях успешно изхитриш,
съгласието им ще ни осигуриш.

КЛИТАНДЪР

215 Но моето сърце е искрено... Едва ли
склонило би пред тях да изрече похвали.
Жена да се стреми към знание — за мен
похвално би било, но аз съм възмутен,
когато тя държи да бъде многоука,
220 за да се перчи вред със своята наука.
Сестра ти и да е всезнаеща, не бива
познанията си пред всеки да разкрива.

Защо ли със хвалби цели да знаем ние,
че много вещина в главата ѝ се крие?
225 Защо цитира тя известни умове,
прочули се в света с премъдри редове?
На майка ви дължа дълбоко уважение,
но странностите ѝ не срещам с одобрение
и не подкрепям аз таз нейна суета,
230 с която от глупец мъж учен прави тя.
Със този Трисотен направо ме нервира,
не знам какво добро в такъв педант намира,
защо отрежда тя пиедестал висок
на тоз посредствен ум, на тоз драскач убог,
235 издал творбите си в такъв голям тираж,
че в халите в Париж е взет за амбалаж.

АНРИЕТА

Е, да, четейки го, от скука ще умрем.
Критичния ви вкус споделям аз съвсем,
ала щом мама е под негово влияние,
240 възнаградете го с престорено внимание.
Дружиш ли с някоя, със цялата рода
бъди учтив и мил, за да ти кажат „Да!“
Отнасяй се така към кучето дори
и ни един от тях не ще те укори.

КЛИТАНДЪР

245 Но как да бъда аз вежлив към Трисотен,
щом отвращение поражда той у мен,
и как на тоз глупак творбите да лаская,
когато своята чест с това ще поругая?
Щом поглед спрях на тез посредствени творби,
250 за автора им в миг представа аз добих.
Във драсканиците, които той предлага,
бездарието му си пролича веднага.
В надменността на тоз несръчен графоман
личи превзетостта на автор самозван
255 и суетата, със която ежедневно

осигурява си пресищане душевно.
В писанията му е неговият мир,
при всеки свой успех ликува той безспир
на всеки свой триумф така се наслаждава,
260 като че е маршал, спечелил бойна слава!

АНРИЕТА

Дарен сте с точен взор, щом тъй сте го разбрал.

КЛИТАНДЪР

За него образ свой аз сам съм си създал.
Такива редове е цвъкал стихоплетът,
че лесно се сдобих с представа за поета.
265 Чертите му така да снадя аз успях,
че във двореца щом подобен мъж видях,
повзрях се в миг и си извадих заключение,
че туй бе Трисотен, без никакво съмнение.

АНРИЕТА

Така ли?

КЛИТАНДЪР

Та нима не вярвате на мен?

270 Но ето леля ви. Я нека в този момент
със нея споделя молбата ни каква е,
та тя на майка ви дано да повлияе.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Клитандър, Белиза

КЛИТАНДЪР

Ще разрешите ли пред вас един младеж
да си разкрие днес сърдечния копнеж?

275 Госпожо, спрете тук и чуйте ми молбата.

БЕЛИЗА

Не си оголвайте чак толкова душата!
Като поклонник свой приела бих и вас,
ако в очите ви пламти любовна страст.
Щом чувство има, то във погледа е видно,
280 да се изрича — туй за мен ще е обидно.
Въздишайте безспир, обичайте ме с плам,
обаче аз не бих желала да го знам.
Ако за този плам очите ви говорят,
на неразбираща пред вас ще се престоря,
285 но щом устата си отворите, тогаз
ще ви презра и гръб ще ви обърна аз.

КЛИТАНДЪР

За моето сърце, госпожо, не мислете,
че то изцяло е във плен на Анриета.
За нашата любов говоря ви в тозчас —
290 за бъдещето й разчитаме на вас.

БЕЛИЗА

Май хрумнало ви е да действате с ход хитър
и туй извиква в мен похвала и възхита.
Доколкото аз знам, прилаган е бил той
в романите с успех от не един герой.

КЛИТАНДЪР

295 Не е туй хитър ход, а изповед, която,
госпожо, в тоз момент ми идва от душата.
Със Анриета пред небесния олтар
се свързах, завладян от дивния й чар.
Със своята красота тя тъй ме е пленила,
300 че с нея аз държа да мина под венчило.
Разчитаме на вас да се осъществи
желанието ни и да ни провърви.

БЕЛИЗА

Макар че тъй добре тоз номер е скроен,
безспорно е все пак, че мислите за мен.
305 В тоз случай няма как да си спестя ответа
и ще ви заявя, че тази Анриета
готова е на брак единствено с младеж,
в чиято гръд гори сърце като във пещ.

КЛИТАНДЪР

Госпожо, не разбрах тез реплики какви са,
310 твърденията ви лишени са от смисъл!

БЕЛИЗА

Ах, Боже Господи, млъкнете най-накрая!
По вашите очи е лесно да гадая.
Не стига ли ви туй, че проявих учтивост
и не спестих хвалби за вашта находчивост.
315 По принцип бих от вас приела уважение,
но при условие, че сте със поведение,
достойно за това — в любовния екстаз
да виждам всеки път най-светли чувства аз.

КЛИТАНДЪР

Но...

БЕЛИЗА

Сбогом, драги. Туй ви стига. Та нали
320 внимание все пак сега ви отделих.

КЛИТАНДЪР

Не ме разбрахте...

БЕЛИЗА

Как? Та аз се изчервявам.

При моя свян това се трудно изтърпява!

КЛИТАНДЪР

Обичам, но не вас. Главата си ще дам...

БЕЛИЗА

Е, стига де! Не ща аз повече да знам.

(излиза)

ПЕТА СЦЕНА

КЛИТАНДЪР (*сам*)

325 **Защо** бълнува тъй? Ах, дявол взел таз луда!
Безсмислиците й извикват в мен почуда.
Със някой по-разбран ще трябва да говоря,
за да разчитаме на сигурна опора.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

АРИСТ (*на Клитандър, който се насочва към изхода*)

Ще гледам още днес да имате ответ

330 и ще постъпя тъй, че всичко да е в ред.

(Клитандър излиза)

На влюбения все не стигат му слова,

ала с търпение постига той това,

което му се ще.

ВТОРА СЦЕНА

Кризал, Арист

АРИСТ

О, брате, Бог с облаги
да те дари!

КРИЗАЛ

И теб!

АРИСТ

А сещаш ли се, драги,
защо съм тук?

КРИЗАЛ

335 Не знам. Кажи, като на брат.

АРИСТ

Клитандър според мен добре ти е познат...

КРИЗАЛ

Да, често пъти той във моя дом гостува.

АРИСТ

А как като човек тоз момък ти се струва?

КРИЗАЛ

О, много е учтив, изискан и сърцат.

340 Май няма по-добър във целия ни град.

АРИСТ

Той има скрит стремеж и туй ме тук довежда,
а мнението ти изпълва ме с надежда.

КРИЗАЛ

С баща му аз веднъж пътувах чак до Рим.

АРИСТ

Така ли?

КРИЗАЛ

Да, той е с престиж неоспорим.

АРИСТ

Чудесно.

КРИЗАЛ

345 Бяхме по на двадесет и девет
и вред оставяхме доволни млади деви.

АРИСТ

Не бих се усъмнил.

КРИЗАЛ

Не спирахме да гоним
и римските моми, и римските мадони.
Ревнивци — цяла гмеж!

АРИСТ

А вие — все напук!

350 Но нека споделя защо сега съм тук.

ТРЕТА СЦЕНА

Белиза (влиза тихо и подслушва), Кризал, Арист

АРИСТ (на Кризал)

Клитандър влюбен е във твойта щерка скъпа
и моли ме пред теб за тях да се застъпя.

КРИЗАЛ

Във Анриета ли?

АРИСТ

Да. С дивния си чар
разпалила е тя в сърцето му пожар.

БЕЛИЗА

355 Не, не! Добре ви чух, ала грешите. Тая
история, Арист, аз най-добре я зная.

АРИСТ

Нима?

БЕЛИЗА

О, да! С лъжа си служи тоз младеж,
а пък към друга той си има скрит стремеж.

АРИСТ

Шегуваш се. Та той от чара й пленен е.

БЕЛИЗА

Заблуда е това.

АРИСТ

360 Той сподели го с мене.

БЕЛИЗА

Е, и?

АРИСТ

Призна дори, че много би желал
благословени те да бъдат от Кризал.

БЕЛИЗА

Чудесно!

АРИСТ

Според мен тъй трябва да се стори,
че те да сключат брак и то да стане скоро.

БЕЛИЗА

365 Внушително! Кой друг на Анриета брак
предложил би с лукав, а уж галантен такт?
Претекст и хитър ход... Прикрива с реч омайна
той друга страст, но аз проникнах в тази тайна
и ще разкрия днес каква е всъщност тя.

АРИСТ

370 Щом, сестро, веща си във толкова неща,
кажи ни, от коя Клитандър покорен е?

БЕЛИЗА

Да кажа ли?

АРИСТ

О, да!

БЕЛИЗА

От мен.

АРИСТ

От теб?

БЕЛИЗА

От мене.

АРИСТ

Ха, сестро!

БЕЛИЗА

Но защо с туй „ха“ възкликваш ти?
В тоз отговор какво чак толкоз те смути?
375 По външния ми вид нима не се разбира,
че не едно сърце сега по мен примира?
Нима Дорант, Дамис, Клеонт и Лицидас
ще отрекат, че с чар пленила съм ги аз?

АРИСТ

И всички те обичат?

БЕЛИЗА

Да, с чувство най-горещо.

АРИСТ

Признаха ли ти го?

БЕЛИЗА

380 До днес подобно нещо
не чух, защото те възнасят ме дотам,
че не говорят за любовния си плам.
С мълчанието си те всичко изразяват
и затова в любов не ми се обясняват.

АРИСТ

385 Защо не е дошъл Дамис тук ни веднъж?

БЕЛИЗА

Защото е един почтен, дискретен мъж.

АРИСТ

Ами защо Дорант по теб обиди лее?

БЕЛИЗА

Защото ревността го кара да беснее.

АРИСТ

Клеонт и Лисидас са женени...

БЕЛИЗА

Към тях

390 през повечето дни студено се държах.

АРИСТ

Ах, сестро, може ли човек да ти повярва?

КРИЗАЛ

До път без изход тез химери те докарват.

БЕЛИЗА

Химери ли? Нима във моята глава
химери все кръжат? Какво пък от това?

395 Не предполагах, че съм пълна със химери.

Щом имаш ги, за теб отварят всички двери.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кризал, Арист

КРИЗАЛ

Май лудост я обзе...

АРИСТ

И няма да я спрем.

Но да се върнем пак на нашия проблем.

Клитандър иска брак да сключи с Анриета.

400 Как мислиш, тази молба да бъде ли приета?

КРИЗАЛ

Защо не? Да решим въпроса още днес!

Аз смятам, че този брак за нас ще бъде чест.

АРИСТ

Но момъкът не е достатъчно богат.

КРИЗАЛ

Богатството не е най-важно в този свят.

405 Той всъщност е богат със качества безспорни,
а пък с баща му сме другари най-сговорни.

АРИСТ

Жена ти да склоним — туй само ни остава.

КРИЗАЛ

Ще бъде той наш зет, щом аз се съгласявам.

АРИСТ

Добре! Решен си ти този брак да подкрепиш,

410 но редно би било жена си да склониш.

КРИЗАЛ

Я стига с тези шегии! Това ще е излишно.
За своята жена аз отговарям лично.

АРИСТ

Обаче...

КРИЗАЛ

Стига, де! Не бой се за това!
Знам как да го втълпя във нейната глава.

АРИСТ

415 Тогаз ще съобща за туй на Анриета
и ще се върна тук.

КРИЗАЛ

Решение е взето
и на жена си ей сега ще го предам.

ПЕТА СЦЕНА

Мартина, Кризал

МАРТИНА

Какъв бе тоз късмет? От стари хора знам,
че щом нарочат пес, за бесен той минава,
420 че служейки на друг, човек не преуспява.

КРИЗАЛ

Мартина, не разбрах. Говориш за късмет.
Какво туй значи?

МАРТИНА

Днес ме хвърлиха на смет!

КРИЗАЛ

На смет ли?

МАРТИНА

Вече ме изгони госпожата.

КРИЗАЛ

Как може?

МАРТИНА

При това твърди, че за отплата
425 тя щяла със кривак да ме възнагради.

КРИЗАЛ

Не бой се. Всичко тук ще е като преди.
Жена ми някой път премного горещи се,
но аз...

ШЕСТА СЦЕНА

Филаминта, Белиза, Кризал, Мартина

ФИЛАМИНТА

Негоднице, защо си тук?! Махни се!
От моя дом тозчас, мръснице, изскочи
430 и да не се вестиш пред моите очи!

КРИЗАЛ

Спокойно!

ФИЛАМИНТА

Не, не! Край!

КРИЗАЛ

Защо ли?

ФИЛАМИНТА

Марш веднага!

КРИЗАЛ

Какво ти стори тя? Защо се туй налага?

ФИЛАМИНТА

Подкрепяш я?! Тъй ли?!

КРИЗАЛ

Във никой случай, не!

ФИЛАМИНТА

А мен поддържаш ли?

КРИЗАЛ

Туй видно е поне.

435 Но прояви ли тя престъпно поведение?

ФИЛАМИНТА

Ще я изгоня ли, щом няма провинение?

КРИЗАЛ

Не съм твърдял това. Но трябва с доброта...

ФИЛАМИНТА

Не, не! От този дом ще си излезе тя!

КРИЗАЛ

По принцип аз, нали, сега, не възразявам.

ФИЛАМИНТА

440 Как някой срещу мен ще се съпротивлява?

КРИЗАЛ

Не бива!

ФИЛАМИНТА

Трябва ти, като съпруг почтен,
към нея да си строг и да подкрепяш мен.

КРИЗАЛ

О, да!... Нехайнице, жена ми има право,
на прошка въобще недей се ти надява.

МАРТИНА

Ама къде сгреших?

КРИЗАЛ

445 Аз, впрочем, не разбрах.

ФИЛАМИНТА

О, тя с такъв инат отрича своя грях!

КРИЗАЛ

Навярно, без да ще, е счупила, за жалост, скъп порцеланов съд или пък огледало.

ФИЛАМИНТА

За вещи като тези? Не съм такъв еснаф
450 и няма зарад тях да я изгоня с гняв.

КРИЗАЛ

Май в случая въпрос за нещо важно става...

ФИЛАМИНТА

Разбира се! Нима изглеждам ти дребнава?

КРИЗАЛ

Разсеяна била, та тук неканен гост
е влизал и е взел бял сребърен поднос?

ФИЛАМИНТА

Яд за един поднос?

КРИЗАЛ

455 А да не би по пладне
е дръзнала от нас вещ ценна да открадне?

ФИЛАМИНТА

По-лошо!

КРИЗАЛ

От това?

ФИЛАМИНТА

Сега ще разбереш.

КРИЗАЛ

Ах, дрипло, как можа нам зло да навлечеш?

ФИЛАМИНТА

С нечуван произвол таз твар дебелоока
460 засегна моя слух след тридесет урока!
Говори, като че от село е дошла,
без грижа за стила, въведен от Вожла^[1].

КРИЗАЛ

В това ли е...?

ФИЛАМИНТА

Нима след толкоз забележки
ще трябва да търпим просташките й грешки?
465 Граматиката е със сила на закон —
и тя важи дори и за самия трон.

КРИЗАЛ

Представях си далеч по-тежко злодеяние...

ФИЛАМИНТА

Но ти като че ли намираш оправдание?

КРИЗАЛ

Е, да...

ФИЛАМИНТА

Тез грешки ти нима ще й простиш?

КРИЗАЛ

Е, не...

БЕЛИЗА

470 Но би могъл да ги предотвратиш.
Сто пъти й кажи какви са правилата
и в крайна сметка тя за нищо не ги смята.

МАРТИНА

Не ще ви възразя, но този пуст жаргон

не би могъл да е за мене еталон.

ФИЛАМИНТА

475 Защо един език със най-изискан вкус
наричаш ти „жаргон“, глупачке, и то пуст!

МАРТИНА

Говориме добре, щом другите навреме
долавят ясно туй, което им рече.

ФИЛАМИНТА

Говориме, рече са просто идеал
за изкривена реч.

БЕЛИЗА

480 О, ум закостенял,
Положихме за теб усилия значими,
а грешките ти са все тъй непоправими!
На някой да внушиш, че грешно е да „мека“ —
това наистина е работа нелека.

МАРТИНА

485 Та аз не съм могла да учим като вас
и си говорим тъй, че сякаш съм у нас!

ФИЛАМИНТА

Не ще я издържа!

БЕЛИЗА

Ужасен солецизм^[2]!

ФИЛАМИНТА

За моето ухо това е тероризъм.

БЕЛИЗА

Как прости правила в ума ти да заклиня?
490 Аз казват за един, а *учим* за мнозина.

До днес ти не разбра глаголи как се спрягат.

МАРТИНА

Защо ми е да знам волове как се впрягат?

ФИЛАМИНТА

О, Боже!

БЕЛИЗА

В твоя ум май всичко е мъгла...
А знаеш ли отде са тези правила?

МАРТИНА

495 Дали са от Шайо или пък от Отъой^[3],
за мен е все едно...

БЕЛИЗА

Ах, глупостта покой
не знае... За какво ни служат субстантивът,
глаголът; те какъв статут в речта добиват?
Кажи, де!

МАРТИНА

С тез лица до днес, госпожо, аз
не съм се срещала...

ФИЛАМИНТА

500 Ох, май ме хваща бяс!

БЕЛИЗА

Туй части са в речта и фрази образуват,
а помежду си те се често съгласуват.

МАРТИНА

И да се съгласуват, и спор да водят — зная,
че все ми е едно.

ФИЛАМИНТА *(на сестра си)*

Я спрете най-накрая!

(на мъжа си)

505 Ти няма ли да я изгониш най-подир?

КРИЗАЛ *(настрани)*

Ще я послушам май, за да настане мир...

(на Мартина)

Не я дразни. Излез. Послушай ме, Мартина!

ФИЛАМИНТА

Какво? Ти имаш страх от някаква слугиня
и й говориш с глас почтителен и благ!

КРИЗАЛ

О, не! Излез навън!... Мартина, няма как.

---

[1] Вожла (Vaugelas) — френски граматик (1585 — 1650), който предлага реформа на езика. Б.пр. ↑

[2]SOLECIZM — граматическа грешка. Б.пр. ↑

[3] Шайо и Отьой са квартали в Париж. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Филаминта, Кризал, Белиза

КРИЗАЛ (*на Филаминта*)

Доволна си, че тя току-що си замина,
обаче аз не съм, защото без Мартина
тоз дом не ще е в ред и няма да блести,
а пък претекст дребнав пред нас изтъкна ти.

ФИЛАМИНТА

515 Ти искаш да държа прислужница такава!
Та тя ухото ми безспирно изтезава.
С порочно струпване на думи без резон
тя влиза във разрез с научния закон.
Нима с неправилни слова ще ни залива
520 и с изрази, дошли по вадата смрадлива?

БЕЛИЗА

Направо се потя да слушам нейна реч,
та даже и Вожла подлага тя на сеч,
от плеоназмите надигат се зловония,
а за слуха таз реч е пълна какофония.

КРИЗАЛ

525 Какво, че за Вожла нехаела тя, щом
изряден ред поддържа в моя дом!
Какво, че нямала представа от падежи,
нали е майстор на най-вкусните пълнежи!
Какво, че даден стил не ще тя разбере,
530 щом знае как месо да опече добре!
Не с издържан език, а с гозби преживява
човек, а пък Вожла не казва как те стават.
Един голям поет, вземи Малерб, Балзак^[1],
във кухнята би се държал като глупак.

ФИЛАМИНТА

535 Тоз груб и прост език така ни угнетява,
че от честта ни май и сянка не остава!

По земните блага недей се ти мами,
човече, своя дух нагоре устреми,
че тялото ти е пачавра най-нищожна

540 и аз се чудя как за някой е възможно
чак тъй да го цени. Нелепо би било.

КРИЗАЛ

Дори да беше то пачавра от зебло,
пак щях да го ценя. Аз съм самото тяло.

БЕЛИЗА

Но само чрез духа подем би то видяло.

545 Сред учения свят известно е навред,
че именно духът нас води ни напред,
че трябва с жизнен сок от висшата наука
да храним своя дух.

КРИЗАЛ

Аз възразил бих тука
и всеки друг човек би казал на ума си,
550 че с калпава храна поддържате духа си.
Не ви е еня хич, че някои са гладни.

ФИЛАМИНТА

Хич, еня, калпав! Теб ли чух с тез думи гадни?
Смърди на старо тоз език твой простоват...

БЕЛИЗА

Като сюртук, ушит от стар, мухлясал плат.

КРИЗАЛ

555 Уви, принуден съм таз маска най-накрая
да смъкна и съвсем открито да призная,

че вас за луди днес ви смятат в този град.

ФИЛАМИНТА

Какъв нелеп афронт!

КРИЗАЛ

Но, сестро, твойт брат
на теб говори! Уж не щете солецизми,
560 а пък и вашта реч е пълна с разни *изми*.
Аз книгите ви бих изхвърлил като тор,
освен Плутарх, че той ми служи за подпор,
защото е дебел. С наука да се перчат
в Сорбоната, а тук тез книги само пречат.
565 Свалете най-подир тоз ваш далекоглед
от покрива, че той навява страх навред.
Как виждате какво върху луната става
с тез джунджурии? Те не струват кош със плява.
Към своя дом завчас хвърлете взор поне
570 да видите кое е в ред и кое не.
Каква е ползата жената да изучи
какво, къде, защо, как точно ще се случи,
наместо да следи дали е в ред домът
и нейните деца дали добре растат?
575 Щом нужен е все пак подход академичен,
той нека води до живот икономичен.
Със основание са смятали дедите,
че много знание не трябва на жените.
И видимо било, че е умът им в ред,
580 щом те не бъркали наметка със жакет.
Без книги да четат, те сносно са живели
и домовете си грижливо са редели.
Не с книги, а с конци, с напръстник и игли
за щерките чеиз да нагодят могли.
585 А днешните жени съвсем се различават:
на тях им дай перо — писатели да стават.
Тъй плитко е за тях научното море,
като че всичко те разбират най-добре.

Във тайните се врат, с начетеност те грабват
590 и знаят всичко, но не туй, което трябва.
Разбрахте вече как Меркурий, Марс, Луната,
Венера и Нептун се движат в небесата,
а все ви е едно ще има ли обяд,
пък аз във тоз момент изпитвам вълчи глад.
595 Сега във моя дом, със цел да ви се нравят,
слугите ми дори на учени се правят,
умуват всички тук, приумици редят
и тъкмо на ума с това те най вредят.
Един се тъй зачел, че сосът загорял,
600 друг стих реди, пък аз си чакам изгладнял...
По примера ви те се водят, вас те слушат
и уж са ми слуги, ала на мен не служат.
От вредния бацил предпази се до днес
една слугиня — тя със преданост и чест
605 ми служеше, но бе прокудена насила,
защото със Вожла не се съобразила.
Та, сестро, знай, че туй докарва ме до бяс
(обръщам се сега към теб най-вече аз).
Латинският ви дух не ми се никак нрави,
610 а пък от Трисотен съм отвратен направо.
Той стихове плете и хвали ви със тях,
а всъщност, вярвай ми, че прави ви за смях.
Все глупост казва, щом отвори си устата,
и аз съм убеден, че хлопа му дъската.

ФИЛАМИНТА

615 Не чакай сваятна реч, ако умът е низък!

БЕЛИЗА

От набор атоми какъв дръвник излиза!
Ум плитък, съчетан от клетки простолюдни!
Нима такава кръв тече и в мен! Как трудно
живяла бих със таз убийствена представа!
620 Излизам на простор, че тук се задушавам.

[\[1\]](#) Става въпрос за поета Жан-Луи Гез дьо Балзак (1597 — 1654).
Б.пр. [↑](#)

ОСМА СЦЕНА

Филаминта, Кризал

ФИЛАМИНТА

Спри с упреците си, че вече прекаляваш!

КРИЗАЛ

Кой, аз ли? Е, добре, щом толкоз настояваш.
Изниква друг въпрос. От наште дъщери
голямата за брак не сеща се дори
625 и нейният стремеж към философско знание
предимно се дължи на твоят възпитание.
На Анриета май стремежът ѝ е друг —
в последно време тя мечтае за съпруг
и ние...

ФИЛАМИНТА

Вече в мен узря една идея
630 и знам, че туй ще е съвсем добре за нея.
Най-подходящ жених е явно Трисотен —
тоз, който в грехове безбройни е винен
и към когото ти не храниш уважение,
ала по тоз въпрос е важно мойто мнение.
635 Излишно би било да водиш с мене спор —
въпросът е решен и не търпи отпор.
Ти само запомни, че знам какво да сторя,
че с нашта дъщеря аз първа ще говоря —
не ще допусна друг да я разубеди,
640 така че ти сега при нея не ходи!

ДЕВЕТА СЦЕНА

Арист, Кризал

АРИСТ

Жена ти, брате мой, замина си. Май вече сте разговаряли?

КРИЗАЛ

Да, разговор протече.

АРИСТ

Какво се случи? Ти склони ли я все пак да се осъществи замисленият брак?

КРИЗАЛ

Не, не съвсем.

АРИСТ

Нима против е?

КРИЗАЛ

645

Май че не...

АРИСТ

Поколеба ли се?

КРИЗАЛ.

Не. Засега поне.

АРИСТ

Аз нищо не разбрах.

КРИЗАЛ

Тя има избор свой.

АРИСТ

И иска друг за зет?

КРИЗАЛ

Да, друг

АРИСТ

И кой е той?

КРИЗАЛ

Поетът Трисотен.

АРИСТ

Нима е този, дето
латински плямпа все?

КРИЗАЛ

650

Да. И реди куплети.

АРИСТ

И ти прие ли?

КРИЗАЛ

Как? Та туй било би грях...

АРИСТ

Какво й рече?

КРИЗАЛ

Аз нарочно замълчах,
за да си каже тя, че тайни мисли нямам.

АРИСТ

Мълча и се сдоби с предимство тъй голямо!

655 А за Клитандър ти отвори ли уста?

КРИЗАЛ

Не съм. Нали за друг ми заговори тя
и счетов за добре за него да си трая.

АРИСТ

На твойта сдържаност не се провижда краят.
Та как не те е срам, че тъй си мекушав?

660 Така си отстъпчив, че в мен извикваш гняв.
Та може ли мъжът жена си да остави
да има пълна власт и както ще да прави!

КРИЗАЛ

Ти много лесно тъй говориш, но кажи,
представяш ли си как раздорът ми тежи?

665 Аз искам в моя дом задружност, единение,
а пък жена ми все е в лошо настроение.

Най-малкият проблем я кара да ругае,
а след това тръби, че философка тя е.

Но правилото й богатството да мрази

670 от изблици на гняв не може я предпази.

Със хрумването й не се ли съгласиш,
вилнеенето й навеки ще търпиш.

Отвори ли уста, като от звяр треперя,
от страх не бих могъл место да си намеря.

675 Но длъжен съм, уви, на този демон аз
„душице“ „ангел мой“ да казвам час по час!

АРИСТ

Разбирам. В твоя страх аз, брате, виждам ясно
причината, че тя се разпорежда властно.

Безволев си... На туй крепи й се властта

680 и затова у вас е господарка тя.

Без ропот ти търпиш житейските несгоди,
а тя се хвали с власт и за носа те води.

А трябва, според мен, от теб поне веднъж
да чуе: „В този дом, госпожо, аз съм мъж!“

685 И глас да повишиш, така че да я сепнеш:

„Чуй, както искам аз, така ще е насетне!“
Как щерка си би дал във плен на лудостта,
царяща в твоя дом? Къде ти е честта,
щом зестра ще дариш на някой скудоумен,
690 изперчил се тук-там с пет-шест латински думи?
А твоята жена нарича тоз педант
ту философ велик, ту несравним талант,
ту надарен поет със почерк безподобен,
а всъщност е един драскач най-долнопробен!
695 За смях и срам си ти със тоз характер мек.
Как може тъй страхлив да е един човек!

КРИЗАЛ

Ех, брате, ти си прав. У мене е вината.
Ще трябва да съм смел, да нямам страх в душата.

АРИСТ

Ти май го осъзна.

КРИЗАЛ

Да, срам изпитвам аз,
700 затуй че досега съм бил под женска власт.

АРИСТ

Добре го каза.

КРИЗАЛ

Бях използван от жена ми.

АРИСТ

Така е.

КРИЗАЛ

Явно, че добрякът сам се мами.

АРИСТ

На прав си път.

КРИЗАЛ

Но аз ще им докажа с чест,
че мойта дъщеря е моя и че днес
705 аз лично ще реша кого за мъж да вземе.

АРИСТ

Това е умен ход. И беше крайно време...

КРИЗАЛ

Да бе Клитандър тук!... Я в неговия дом
иди и му кажи при мен да дойде.

АРИСТ

Щом
тъй искаш, ще вървя.

КРИЗАЛ

Достатъчно търпях!
710 Ще се покажа мъж — особено пред тях.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Филаминта, Арманда, Белиза, Трисотен, Лепин

ФИЛАМИНТА

Е, хайде нека тук сега се настаним
да чуем стихове и да се насладим.

АРМАНДА

Как чаках този миг!

БЕЛИЗА

Ах, той дойде отново!

ФИЛАМИНТА *(на Трисотен)*

Извира рядък чар от всяко ваше слово.

АРМАНДА

715 Като балсам е то за нашите души.

БЕЛИЗА

То е упойващ химн за моите уши.

ФИЛАМИНТА

Превърнати сме в слух. Затуй не ни мъчете!

АРМАНДА

Побързайте.

БЕЛИЗА

И с тях ни радост доставете!

ФИЛАМИНТА

Дарете ни с куплет вълнуващ, дръзновен.

ТРИСОТЕН *(на Филаминта)*

720 Предлагам ви един отрок новороден,
госпожо, и дано ви трогне участта му.
Родих го тук — у вас — преди минути само.

ФИЛАМИНТА

Ах, толкова е мил! Та на кого ли син е!

ТРИСОТЕН

Щом ви харесва, той за ваш отрок ще мине.

БЕЛИЗА

Находчив ум!

ВТОРА СЦЕНА

Анриета, Филаминта, Арманда, Белиза, Трисотен, Лепин

ФИЛАМИНТА

725 Е-хей, защо ни отминаваш?

АНРИЕТА

Защото в тоз момент не ща да ви смущавам.

ФИЛАМИНТА

Ела и чуй какъв стих духовит кънти
и заедно със нас наслада усети.

АНРИЕТА

О, не, аз нямам нюх към този тип наслада,
730 а духовитостта съвсем не ми допада.

ФИЛАМИНТА

За малко спри все пак, че искам най-напред
да ти издам един значим за теб секрет.

ТРИСОТЕН *(на Анриета)*

Науката във вас не ще разпали жар,
достатъчно ви е, че имате свой чар.

АНРИЕТА

735 Грешите. Нямам днес аз никакво желание...

БЕЛИЗА

Но нека зачетем един отрок с внимание!

ФИЛАМИНТА *(на Лепин)*

Младежо, бързо тук столове донеси.

(Лакеят пада със стола)

Защо тъй падна? Ах, ах, колко тромав си!
Нали уж знаеш как да пазиш равновесие?

БЕЛИЗА

740 Не виждаш ли защо, ах, ти невеж обесник,
навири тук крака? На пода се оказваш,
когато центъра на тежестта не спазваш.

ЛЕПИН

Щом паднах, и разбрах защо така било...

ФИЛАМИНТА

Глупак!

ТРИСОТЕН

Добре че той не беше от стъкло!

АРМАНДА

Пак духовитост! Пак!

БЕЛИЗА

745 Та тя безспир извира.

ФИЛАМИНТА

Духовната храна кога ще се сервира?

ТРИСОТЕН

Обзети сте сега от щение голямо,
не ще го утоля с една октава само
и щом е всеки тук тъй много изгладнял,
750 аз бих я придружил със светски мадригал
и с порция сонет... Пред мен една принцеса
призна, че туй било храна деликатесна;
със сол атическа тя тъй е овкусена,
че и от вас ще е високо оценена.

АРМАНДА

Не се съмнявам.

ФИЛАМИНТА

755

Я да чуем най-накрая.

БЕЛИЗА (*Всеки път, когато Трисотен се намери да чете, тя го прекъсва*)

Сърцето ми в екстаз изтръпва и не зная
защо ли чак така обайва ме стихът
и римите защо тъй галещо звучат.

ФИЛАМИНТА

Та как ще почне той, ако безспир говорим.

ТРИСОТЕН

Сонет...

БЕЛИЗА (*на АНРИЕТА*)

760

Ш-шт, племеннице!...

ТРИСОТЕН

*... НА ПРИНЦЕСА УРАНИЯ
(посветен на нейната треска)*

*С приспаната си предпазливост,
със почести като за цар
приехте като свой другар
жестокия си враг с вежливост.*

БЕЛИЗА

Какъв красив дебют!

АРМАНДА

765

Изкусно извъртян.

ФИЛАМИНТА

Във всеки стих блести големият талант.

АРМАНДА

Ах, колко красота в *приспана предпазливост!*

БЕЛИЗА

Как хубаво звучи да срещнеш *враг с вежливост!*

ФИЛАМИНТА

Приет като другар, със почести за цар —
770 от тез сравнения направо блика чар!

БЕЛИЗА

Да чуем по-нататък!

ТРИСОТЕН

*С приспаната си предпазливост,
със почести като за цар
приехте като свой другар
жестокия си враг с вежливост.*

АРМАНДА

Приспана предпазливост

БЕЛИЗА

Приехте враг с вежливост

ФИЛАМИНТА

Като другар, като за цар!

ТРИСОТЕН

*Ах, изгонете го веднага
от вашия апартамент,
защото този интервент
775 на смърт нелепа ви излага.*

БЕЛИЗА

По-бавно, моля ви, че дишаме едвам!

АРМАНДА

Да ви се възхитим възможност дайте нам!

ФИЛАМИНТА

Тез стихове като напитка непозната
проникват в мен и те упойват ми душата.

АРМАНДА

*Ах, изгонете го веднага
от вашия апартамент!*

780 Метафората тук съвсем добре звучи,
а пък в апартамент конкретика личи.

ФИЛАМИНТА

Ах, изгонете го веднага!
Ах, изгонете го! Как образен и сочен
е тоз императив! И извънредно точен!

АРМАНДА

Ами веднага — чуй как твърдо то кънти!

БЕЛИЗА

785 Това наречие и мене възхити.

АРМАНДА

Да имах този стил!

БЕЛИЗА

Тоз стих е цяла драма.

ФИЛАМИНТА

Въздействието му е толкова голямо!

АРМАНДА и БЕЛИЗА

Ах, ах!

ФИЛАМИНТА

Ах, изгонете го веднага!

Тук треската — тоз враг — на мушката е взет.

Какъв заряд е скрит в един-единствен ред!

Ах, изгонете го веднага!...

790 Туй *изгонете го* безкрайно много значи,

като че ще реши огромен брой задачи.

Ред — сякаш зареден със милион слова.

БЕЛИЗА

На многозначността е явен връх това.

ФИЛАМИНТА *на Трисотен*

Когато сложихте *ах, изгонете Го*,

795 разбрахте ли, че не само едного

засегнала би таз енергия голяма,

таз сила на духа, каквато нийде няма?

ТРИСОТЕН

Хе-хе!

АРМАНДА

В ума ми е все *този интервент*,

натрапчив, досадлив, готов в един момент

800 на всеки да вреди, а всеки го приема.

ФИЛАМИНТА

След тез куплети — те са си една поема —

и за терцините е време според мен.

АРМАНДА

Я нека чуем пак за онзи *интервент*.

ТРИСОТЕН

Ах, изгонете го веднага!...

ФИЛАМИНТА, АРМАНДА и БЕЛИЗА

Веднага!

ТРИСОТЕН

от вашия апартамент.

ФИЛАМИНТА, АРМАНДА и БЕЛИЗА

Апартамент.

ТРИСОТЕН

Защото този интервент

ФИЛАМИНТА, АРМАНДА и БЕЛИЗА

Таз треска, този интервент

ТРИСОТЕН

На смърт нелепа ви излага.

ФИЛАМИНТА

Нелепа смърт...

АРМАНДА и БЕЛИЗА

Ах!

ТРИСОТЕН

Той ранг и доблест не зачита

805 *и на кръвта ви с яд налита.*

ФИЛАМИНТА, АРМАНДА и БЕЛИЗА

Ах!

ТРИСОТЕН

Тормози ви и нощ, и ден.

На баните го заведете

и без да бъде пощаден,

в дълбок басейн го удавете.

ФИЛАМИНТА

Какъв подем!

БЕЛИЗА

Възторг!

АРМАНДА

810

Умирам във екстаз.

ФИЛАМИНТА

Безбройни тръпки ме побиха в онзи час.

АРМАНДА

На баните го заведете.

БЕЛИЗА

И без да бъде пощаден.

ФИЛАМИНТА

в дълбок басейн го удавете.

Във банята го въведете,

в дълбок басейн го удавете.

АРМАНДА

Усещам прелестта на всяка ваша стъпка.

БЕЛИЗА

Във крак със вас и аз изпитвам чудна тръпка.

ФИЛАМИНТА

815 Аз рея се досущ като във райски кът.

АРМАНДА

Как чудно се върви в осеян с рози път!

ТРИСОТЕН

Сонетът според вас...

ФИЛАМИНТА

... е нещо свършено.
Едва ли по-добро ще бъде съчинено!

БЕЛИЗА *(на Анриета)*

Как, племеннице, тоз шедьовър бележит
820 посрещаш с отегчен и безразличен вид?

АНРИЕТА

Знам, лелю, че наглед не всеки ни се нрави,
че голият стремеж голям поет не прави.

ТРИСОТЕН

Нима ви отегчих със този свой сонет?

АНРИЕТА

Не слушах.

ФИЛАМИНТА

Май дойде за епиграма ред.

ТРИСОТЕН

ЗА КАЛЯСКА

С ШАФРАНЕН ЦВЯТ,

ПОДАРЕНА НА МОЯ БЛИЗКА ДАМА

ФИЛАМИНТА

Заглавията ви са все необичайни.

АРМАНДА

И ни подготвят те за красоти омайни.

ТРИСОТЕН

Продаде ми Амур вериги твърде скъпи,

БЕЛИЗА, АРМАНДА, ФИЛАМИНТА

Ах!

ТРИСОТЕН

*за тях пари, имот най-щедро му отстъпих.
Когато видиш таз каляска,
която тъй от злато бляска,
че храни гордостта на моята Лаис^[1]*

830 *и буди завистта на не един маркиз,
не казвай ти, че тя е с цвят шафранен —
туй е цветът на моето имане.*

ФИЛАМИНТА

На моята Лаис... Безспорен ерудит!

БЕЛИЗА

Този образ е за мен направо знаменит.

ТРИСОТЕН

*Когато видиш таз каляска,
която тъй от злато бляска,
че храни гордостта на моята Лаис
и буди завистта на не един маркиз,*

835 *не си мисли за туй, че тя е с цвят шафранен,
а че я заплатих със своето имане.*

АРМАНДА

Ах, неочакван край във безподобен стил!

ФИЛАМИНТА

Такъв изтънчен вкус кой друг е проявил?

БЕЛИЗА

*не си мисли за туй, че тя е с цвят шафранен,
а че я заплатих със своето имане.*

Ах, чуите как звучат шафранен и имане!

ФИЛАМИНТА

Дали аз още щом със вас се запознах,
840 от вашия талант така пленена бях?
Със проза и със стих от раз ме завладяхте.

ТРИСОТЕН

Мадам, и вие сте голям творец. Да бяхте
прочела някой ред, за да се възхитим.

ФИЛАМИНТА

Ех, аз не съм поет, но имам план любим,
845 по който се твори във нашта Академия.
Признавам си пред вас, че там ми е големият
стремеж... Към шест глави до днеска се събират.
И Платон в своята *Република* третира
отчасти този въпрос. Пред мен стои целта
850 да бъде той решен във своята пълнота,
защото от мъже със аргументи смътни
на куп съмнения подложен е духът ни.
И аз ще отмъстя на тез, които искат
жените да стоят в позиция по-ниска,
855 отнемат на ума духовните лъчи,
та в делнични неща да се ограничи.

АРМАНДА

Във нашите души обида се надига,
защото те твърдят, че разумът ни стига
едва дотолкоз, че с успех да изберем
860 пола, манто, жакет и тоалетен крем!

БЕЛИЗА

Не бива да търпи умът ни срамен гнет,
а трябва да твори свободно занапред!

ТРИСОТЕН

Към всички дами аз държа се с уважение
и ако взорът им в мен буди възхищение,

865 най-много ги ценя, щом имат интелект.

ФИЛАМИНТА

И затова към вас изпитваме респект.
Но ред умници днес надменно ни презират
и полът ни на тях дължи да демонстрира,
че има много ум и в женската глава,
870 че можем да градим научни общества,
сами по правила безупречни да съдим
и да не се делим, а заедно да бъдем;
с красив, изискан стил, с експерименти, годни
да вникнем в същността на тайните природни,
875 да си сътрудничим със школи — не с една,
а с много, ала без да вземаме страна.

ТРИСОТЕН

За мен най-висш подход е перипатетизмът^[2].

ФИЛАМИНТА

В абстрактните неща връх взема платонизмът.

АРМАНДА

За мене Епикур е база за прогрес.

БЕЛИЗА

880 За атомите аз чета със интерес
и вниквам с лекота във фината материя,
но вакуумът е чудовищна мистерия.

ТРИСОТЕН

Ценя Декарт, затуй че пише за магнита.

АРМАНДА

За странни светове...

ФИЛАМИНТА

И те при нас долитат...

АРМАНДА

885 И за вихрушките... Горя от нетърпение
да се обезсмъртим с научно достижение!

ТРИСОТЕН

Природата не ще ви много затрудни
и вашият успех ще е въпрос на дни.

ФИЛАМИНТА

Ще кажа без хвалба, че аз видях наскоро
890 върху луната как се движат лунни хора.

БЕЛИЗА

Там хора не открих, обаче пък съзрях
камбанарии... И съм сигурна за тях.

АРМАНДА

Стих, физика, морал, език и политика —
все по-дълбоко в тях умът ни днес прониква.

ФИЛАМИНТА

895 Аз на морала си отдавам любовта —
подобно на цял ред таланти в древността.
Но стоицизмът си остава, без съмнение,
най-мъдрото и най-прекрасното учение.

АРМАНДА

Добрите правила в езика ни съвсем
900 не стигат и държим и нови да внесем,
понеже всички нас, особено мен лично,
враждебност ни обзе — естествена, логична —
към множество слова — глаголи, имена,
звучащи недобре. Във нашата страна
905 ще трябва срещу тях безмилостни присъди
да издадем и те низвергнати да бъдат.
На форумите си ще трябва да решим

от книгите да ги навеки отстраним.

ФИЛАМИНТА

Най-главният проект на нашата наука,
910 със който са сега съгласни всички тука,
защото той престиж и слава би ни дал
и в бъдещето би го всеки оправдал,
цели да отстрани онези мръсни срички,
които будят днес презрение у всички.
915 От дълги векове глупаците със тях
играят си така, че будят блудкав смях;
те извор са на куп двусмислици, които
засягат скромността и сваяна на жените.

ТРИСОТЕН

Събужда интерес проектът според мен.

БЕЛИЗА

920 Той с несъмнен успех ще бъде претворен.

ТРИСОТЕН

И явно ще даде чудесни резултати.

АРМАНДА

Закони ще ковим, ще станем магистрати
и стих, и проза нам ще бъдат подчинени!
Единствено от нас и наши приближени
925 словесните творби ще се претеглят свише,
ще съдим ние кой по правилата пише.

---

[1] Гръцка куртизанка от V в. пр.Хр. (Б.пр.) ↑

[2] Идва от гръцкия глагол peripatein (разхождам се). Аристотел е размишлявал, разхождайки се. Оттам идва и този термин. Б.пр. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Лепин, Трисотен, Филаминта, Белиза, Арманда, Анриета, Вадиус

ЛЕПИН

Мъж в черно е дошъл, на вид изискан, чинен
и да говори с вас би искал, господине.

ТРИСОТЕН

Приятел ми е той — млад учен преуспял.
930 Да има среща с вас той много би желал.

ФИЛАМИНТА

Добре ще е дошъл сред нас. В момента даже
готови сме талант и ум да му покажем.

(на Анриета, която се готви да излезе)

Е-хей, нали на теб ти казах току-що,
че нужна ще си ми след малко!

АНРИЕТА

Но защо?

ФИЛАМИНТА

935 Ще разбереш. Ела, че ученият иде.

ТРИСОТЕН

Ах, ето госта — той изгаря да ви види.
Представям го пред вас без страх, защото знам,
че той не е профан, че е талант голям,
че геният събрат във него ще открие.

ФИЛАМИНТА

940 Не се съмнявам, щом представяте го вие.

ТРИСОТЕН

Във Франция днес той като класик твори
и гръцки като грък е овладял дори!

ФИЛАМИНТА

И гръцки, сестро, да, и гръцки даже знае!

БЕЛИЗА

Ах, Анриета, да, и гръцки!

АРМАНДА

Дар това е.

ФИЛАМИНТА

945 На гръцкия език безспирно се люблювам,
затуй не бих могла да не ви разцелувам.

Той целува трите дами, но Анриета се отдръпва.

АНРИЕТА

Простете, моля ви, но гръцки не владеея.

ФИЛАМИНТА

Пред гръцките творци аз тъй благоговеея!

ВАДИУС

В желанието си да ви окажа чест,
950 госпожо, да не би да ви попречих днес
да разговаряте по свой проблем пореден?

ФИЛАМИНТА

Не, с нищо гръцкият не може да е вреден.

ТРИСОТЕН

И в проза, и във стих вълшебства гостът прави
и радост би могъл сега да ни достави.

ВАДИУС

955 Най-лошо би било, ако един поет
със своите творби натрапва се навред:
във кралския дворец, в градини, на банкети
безспирно да чете омръзващи куплети.
На всички би могъл безкрай да досади —

960 това е все едно тамян да им кади,
Особено пък щом си стиховете срича,
на мъки всеки път слушателя обрича.
Не съм тъй глупав аз, ни толкоз упорит.
Във Гърция един мислител бележит
965 вменявал сдържаност и такт на мъдреците,
за да не си четат до втръсване творбите.
За млади влюбени поемка аз съставих
и питам се дали на вас ще се понрави.

ТРИСОТЕН

От вашите творби не зная по-добри.

ВАДИУС

970 Най-чист девичи чар във вашите цари.

ТРИСОТЕН

У вас стихът лети с подбор от думи красни.

ВАДИУС

И патосът при вас, и етосът са ясни.

ТРИСОТЕН

В еклогите си със стила си знаменит
засенчвате дори Вергилий, Теокрит.

ВАДИУС

975 А одите ви с дух такъв ни завладяват,
че кой би дръзнал вас с Хораций да сравнява?

ТРИСОТЕН

Та кой друг по̀ блести с любовни канцонети?

ВАДИУС

Най-хубави за мен са вашите сонети.

ТРИСОТЕН

Кой друг поет с рондо тъй би ни завладял?

ВАДИУС

980 А кой предложил би по-хубав мадригал?

ТРИСОТЕН

Беспорен факт е, че сте майстор на балади.

ВАДИУС

Съзвучията ви са извор на наслади.

ТРИСОТЕН

Във Франция дано ви всеки оцени!

ВАДИУС

Дано спечелите престиж в безброй страни.

ТРИСОТЕН

985 Ще ходите навред в каляска златна само.

ВАДИУС

А вас ще зачетат със статуя голяма.

Хм, аз балада бих довел до ваше знание.

ТРИСОТЕН

Ами сонетът за принцесата Урания,
познат ли ви е той?

ВАДИУС

Да, завчера го чух —

990 подобно нещо май дойде до моя слух.

ТРИСОТЕН

А знаете ли кой написал е творбата?

ВАДИУС

Не знам, но според мен е доста простовата.

ТРИСОТЕН

Пък у мнозина тя извиква възхищение.

ВАДИУС

А пречи ли това да имам свое мнение?

995 Ако го бяхте чел, съгласен ще сте с мен.

ТРИСОТЕН

Не бих могъл в това да бъда убеден.

Та на такъв сонет малцина са способни.

ВАДИУС

Ах, да не дава Бог да съчиня подобни!

ТРИСОТЕН

Твърдя, че по-добър не е познат у нас,

1000 а доводът ми е, че авторът съм аз.

ВАДИУС

Нима?

ТРИСОТЕН

Да.

ВАДИУС

Как така? Тук явно има грешка.

ТРИСОТЕН

От мнението ви ми стана много тежко.

ВАДИУС

При слушането май разсеян аз съм бил
или четящият го е изопачил.

1005 Но нека прочета аз своята балада.

ТРИСОТЕН

Баладата на мен съвсем не ми допада.
Не е на мода тя, излъчва мирис стар.

ВАДИУС

Ала мнозина днес откриват в нея чар.

ТРИСОТЕН

И въпреки това на мен не ми се нрави.

ВАДИУС

1010 Но мнението ви не я по-лоша прави.

ТРИСОТЕН

Педанти като вас въздигат я до Бога.

ВАДИУС

А хора като вас намират я убога.

ТРИСОТЕН

Приписвате на друг вкуса си извратен.

ВАДИУС

Дефекта си защо прехвърляте на мен?

ТРИСОТЕН

1015 Я стига бе, цапач, прахосващ мастилата!

ВАДИУС

А ти, драскач неук, си срам за занаята!

ТРИСОТЕН

Словесен вехтошар си ти и плагиат!

ФИЛАМИНТА

Но, господа, какъв е тоз език зъбат?

ТРИСОТЕН

На Атина и Рим — на техните поети —

1020 върни туй, дето им безскрупулно отне ти!

ВАДИУС

Ще трябва от Парнас да искаш прошка ти,
че на Хораций тъй стиха осакати!

ТРИСОТЕН

Последният ти том бе истински провал.

ВАДИУС

Издателят ти май от теб се разболял.

ТРИСОТЕН

1025 На мойто реноме не можеш нищо стори.

ВАДИУС

Май ти при сатирик попаднал бе наскоро.

ТРИСОТЕН

И ти.

ВАДИУС

Но аз все пак съм удовлетворен,
че той почтително отнася се към мен.
Един път редом със писатели прочути
1030 и мен засегна той, но не с нападки люти.
А тебе те е взел на прицел — та нали
насочва все към теб той своите стрели!

ТРИСОТЕН

Нападайки все мен, той всъщност чест ми прави,
а знае, че със теб най-лесно ще се справи,

1035 използвайки стрела един-единствен път,
че да те удря пак не чини си трудът.

А в мене вижда той все пак голям съперник
и преценява сам, че сили извънмерни
му трябва да срещу мен за сетния двубой,
1040 без да е убеден, че той ще е герой.

ВАДИУС

От моя стих личи, че аз не съм любител.

ТРИСОТЕН

А пък от моя стил — че аз съм ти учител.

ВАДИУС

Ти с проза и със стих как би се мерил с мен?

ТРИСОТЕН

Ответ ще ти даде издателят Барбен.

(Вадиус излиза)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Трисотен, Филаминта, Арманда, Белиза, Анриета

ТРИСОТЕН

1045 Понеже гневен бях, госпожо, извинете:
в подкрепа бях на вас във връзка със сонета,
заради който чух такива остроти.

ФИЛАМИНТА

О, нека занаят туй да не ви гнети!
Но напоследък друг проблем ме занимава.
1050 Аз, Анриета, със тревога си задавам
един въпрос: защо умът ти не блести?
Ала измислих как да блеснеш с ум и ти.

АНРИЕТА

От грижите ви аз не се нуждая днес,
тоз разговор у мен не буди интерес.
1055 Излишно ще да е ума си да напрегам,
щом на душата ми по-прост живот приляга.
Да блесна с ум — такъв план нямам във главата.
Какво, че някои за глупава ме смятат?
С по-прости думи бих желала да си служа
1060 и педантичен стил съвсем не ми е нужен.

ФИЛАМИНТА

Признавам, че афронт по-тежък аз не знам!
Та как да понеса тоз незаслужен срам?
Красивото лице е крехко украшение,
привременен цветец, моментно озарение
1065 за кожата ти — то е само външен вид.
Единствено духът е траен, вековит.
Държах да ти придам изтънченост такава,
с каквато своите дни човекът надживява,

към знанието в теб стремеж да се роди,
1070 научни образци умът ти да гради —
туй, към което цял живот съм се стремела.
И тъкмо затова аз вече съм решила
тоз учен господин да стане твой съпруг —
най-подходящ за теб е той и никой друг.

АНРИЕТА

За мен ли?

ФИЛАМИНТА

1075 Да. Ах, как ти глупостта личи!

БЕЛИЗА (*На Трисотен*)

Навярно за съвет ме питате с очи.
Добре! Отдайте й сърцето си, което
на мен принадлежи. Дано ви е късметът
във този брак, дано да бъде сполучлив!

ТРИСОТЕН

1080 Как мога да предам доколко съм щастлив!
Наистина е туй голяма чест за мен.

АНРИЕТА

Но, господине, тоз въпрос не е решен.
Не бързайте...

ФИЛАМИНТА

Защо така ти реагираш?
А знаеш ли, че аз?... Я засега на мира
1085 да я оставим... Все ще поумнее тя.

ПЕТА СЦЕНА

Анриета, Арманда

АРМАНДА

Ти трябва да цениш добре грижливостта
на мама — виж с какъв младеж те тя сгодява.

АНРИЕТА

Щом толкоз е добър, вземи го ти тогава!

АРМАНДА

За мене не мисли, по теб му е меракът.

АНРИЕТА

1090 Отстъпвам го на теб, нали си моя така.

АРМАНДА

Ако желаех брак тъй, както ти, веднага
приела бих — защо е нужно да отлагам?

АНРИЕТА

По учени глави ако си падах аз,
тоз избор и за мен добър би бил тогаз.

АРМАНДА

1095 Различни сме, без спор, ала това не значи
родителите си надлежно да не тачим.
Дотолкоз силна е на майка ни властта,
че ти напразно си показваш дързостта...

ШЕСТА СЦЕНА

Кризал, Арист, Клитандър, Анриета, Арманда

КРИЗАЛ

Я, щерко, тук ела, свали таз ръкавица,
1100 на този господин ти протегни десница,
за него отвори душата си и тук —
пред всички приеми да бъде твой съпруг!

АРМАНДА

Към него ти била симпатията значи...

АНРИЕТА

Родителите си налага се да тачим,
1105 а от баща си чух уместно предложение.

АРМАНДА

Но и на майка ни дължиш ти подчинение!

КРИЗАЛ

Какъв е този спор?

АРМАНДА

Изпитвам опасение,
че вие с майка ни сте на различно мнение,
защото друг съпруг...

КРИЗАЛ

Млъкни, глупачко! Доста!
1110 При майка си иди, щом тъй ще философстваш,
и в работите ми не се намесвай ти!
За плановете ми все пак й събщи,
но да не идва тук — не ща да ми опява!
Е, хайде!

АРИСТ

Явно, че неща чудесни стават.

КЛИТАНДЪР

1115 Ах, колко съм щастлив! Излезе ми късметът!

КРИЗАЛ

Сега се за ръка хванете и идете
във стаята й. Как опива нежността!

И моето сърце дори се разтуптя.

Усещам как във мен напират сили нови

1120 при спомените ми за първите любви.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Арманда, Филаминта

АРМАНДА

И за момент дори не колеба се тя,
показвайки си уж пред нас послушността.
Баща ни своя план едва-едва изрече
и в същия миг тя сърцето си обрече,
1125 за да даде отпор на твоето решение,
а не че татко ѝ внуши туй поведение.

ФИЛАМИНТА

О, тя ще разбере зарад това деяние
на кой от нас дължи респект и послушание
и кой командва тук. В човешките дела
1130 духът по-важен е от тленните тела.

АРМАНДА

Тя трябваше все пак до теб да се допита.
А този господин как може да разчита
твой зет да стане, щом е груб и неумел?

ФИЛАМИНТА

Фактически далеч е той от своята цел.
1135 Аз мислех, че на теб харесва поначало,
а той излезе прост, невеж и недодялан.
Макар да знае, че стихът е моя страст,
не пожела и ред да му цитирам аз.

ВТОРА СЦЕНА

Клитандър, Арманда, Филаминта

(Клитандър влиза и слуша, без да е забелязан от другите)

АРМАНДА

На твое място аз не бих във никой случай
1140 приела с нея той законен брак да сключи.
Мен някой може би упрекнал би ме днес,
че аз говоря тъй от личен интерес,
че гоня мъст, затуй че той ми изигра
лош номер с помощта на моята сестра.
1145 Бидейки с крепък дух, на никаква уловка
не ще се аз поддам — нали съм философка
и философски път ще следвам в този свят.
Но се оказва, че той прави ти на яд
и ти на този план ще трябва да попречиш,
1150 че той и без това не ти харесва вече.
А мен ме хваща яд, защото тоз субект
не се държи към теб със нужния респект.

ФИЛАМИНТА

Глупак!

АРМАНДА

Макар че ти се увенча със слава,
той всеки твой успех от завист премълчава.

ФИЛАМИНТА

Нахал!

АРМАНДА

1155 Аз твоите поеми превъзходни

чета за дваисти път, а тоя за негодни
ги смята.

ФИЛАМИНТА

Чист простак!

АРМАНДА

Начесто досега
със тоя дебелак сме имали кавга.

КЛИТАНДЪР

Госпожо, моля ви, бъдете милостива,
1160 признайте, че не сте към мене справедлива!
Нима ви сторих зло и бях ли непочтен,
та с тъй цветист език говорите за мен?
Защо е тоз стремеж да ме унищожите,
а и на други яд към мене да внушите?
1165 Това, което чух, е пълно с гняв злоблив —
бъдете съдник мой, но съдник справедлив!

АРМАНДА

О, щом твърдите, че изпитвам гняв към вас,
то много лесно бих го оправдала аз.
В нас първата любов с такъв свещен плам грее
1170 и нашите души тъй силно тя владее,
че жертвал би човек живота си дори,
ала не би желал в друг пламък да гори.
Невярното сърце е урод неморален,
а леката любов — порок маниакален.

КЛИТАНДЪР

1175 Защо невярност ми приписвате, госпожо?
Надменността ви таз промяна ми наложи.
Не виждах изход друг — затуй се примирих;
вината е във вас, ако ви огорчих.
От прелестта ви бе сърцето ми пленено
1180 и две години плам по вас гореше в мене.

Заради този плам със себеотрицание
на вас си посветих аз цялото внимание.
Желанията ми не срещнаха ответ
във вашата душа, студена като лед.
1185 Отблъснахте ме... Аз към друга се обърнах.
Та имам ли вина, че ви така отвърнах?
Сърцето ми само не тръгна си от вас:
изгонен бях — затуй отдалечих се аз.

АРМАНДА

Какъв ответ да дам на вашето желание,
1190 когато всъщност то било би поругание
на мойта чест? Та аз очаквам чистота
в сърдечния стремеж към любовта-мечта.
Възможно ли ви е да мислите за мен,
но да ви е духът от страст освободен?
1195 Търсете елексир в съюза на сърцата,
но не допускайте намеса на телата!
Защо при вас е все тъй груба любовта,
защо обвързва се с материята тя?
Защо, за да гори любовен плам в сърцето,
1200 на вас е нужен брак и всичко туй, с което
ще ви обвърже той? Нали ще пресуши
пожарът на плътта красивите души!
Сърцата свързват се от чист любовен пламък,
разпаленост и страст в копнежите им няма
1205 и този плам е чист като небесен огън.
Останалото е противно и убого.
При този пламък ти въздишаш с облекчение
и той предпазва те от всяко низко щение.
В теб ражда се любов заради любовта
1210 и място няма там за скверните неща.
Копнежът към духа така се устремява,
че плътското съвсем остава във забрава.

КЛИТАНДЪР

Госпожо, явно съм създаден поначало

не само със душа, а също и със тяло;
1215 и въобще не знам как бих ги разделил.
На туй изкуство аз не съм се посветил,
с таз философия не съм от Бог дарен
и тяло, и душа са неразделни в мен.
Най-висши според вас са чувствата, които,
1220 пречистени от страст, стремят се към душите.
Тез свързани сърца, от нежност окрилени,
и тези пориви, от сласт освободени,
са твърде фини — те не са за моя свят.
Нали твърдите ми, че бил съм грубоват.
1225 Аз цял съм в любовта, напълно се раздавам
и бих желал любов в ответ да получавам.
Кой някаква вина във мене би открил?
За чувствата ви аз не бих ви укорил,
ала светът върви по моята метода
1230 и бракът и сега е все така на мода.
Та аз за тоз съюз безкористен и драг,
госпожо, мислех си и ви предложих брак.
Постъпих честно с вас и въобще не виждам
във случая това защо ще ви обижда.

АРМАНДА

1235 Е, господине, щом чак толкоз се стремите
таз груба сладна жад чрез мен да утолите,
щом трябва според вас яремът на плътта
да бъде сигурен гарант за верността,
и щом получа аз от мама разрешение,
1240 умът ми би приел това ви предложение.

КЛИТАНДЪР

Не, късно е, Мадам, местото е заето
и аз не ща да си развалям реномето.
Не бих обидил таз, която най-учтиво
спаси ме в свой приют от вашта горделивост!

ФИЛАМИНТА

1245 Разбирам, че на вас брак с друга обещан е,
ала без мене той не би могъл да стане.
Не знаете ли кой се разпорежда тук?!
За Анриета аз предвиждам друг съпруг.

КЛИТАНДЪР

Но този избор ваш, това ви намерение,
1250 госпожо, са за мен голямо унижение.
Обидно ще ми е драскачът Трисотен
във случая да си съперничи със мен.
Възторгва ви един мъж, уж със ум висок,
ала той всъщност е мой конкурент убог.
1255 Тоз век с вкуса си лош за гении представя
мнозина под предлог, че с ум голям се славят,
но Трисотен таквиз е строфи наредил,
че аз не знам кого с какво би заблудил —
освен вас, всеки друг го точно преценява.
1260 Десетки пъти аз учуден съм оставал,
че негови творби обсипвате с похвали.
Да бяха ваши те, май бихте си мълчали.

ФИЛАМИНТА

Ако с това око днес виждате го вие,
по друг, по свой модел за него съдим ние.

ТРЕТА СЦЕНА

Трисотен, Арманда, Филаминта, Клитандър

ТРИСОТЕН

1265 Дойдох да ви предам голяма новина —
избягнахме таз нощ най-страшната злина:
един друг свят покрай земята е преминал
и скоро след това във вихър се е сринал.
Да бе се срещнал той със нашата планета,
1270 тя щеше на мига да стане на парчета!

ФИЛАМИНТА

О, нека за това да не говорим днес,
у господина туй не буди интерес;
невежеството май над всичко той най тачи
и явно го гнусят научните задачи.

КЛИТАНДЪР

1275 Това, което чух, изисква уточнение,
госпожо. Да, у мен извикват отвращение
науката, духът — та те вредят дори.
По същността си те остават си добри,
но аз за себе си избрах да съм невеж,
1280 а не да се числя към учената гмеж.

ТРИСОТЕН

Но аз не виждам как със своите въпроси
една наука нам вреда и зло ще носи.

КЛИТАНДЪР

Не ща да водя спор, но фактът си е факт,
че не един умник превръща тя в глупак.

ТРИСОТЕН

Това е парадокс.

КЛИТАНДЪР

1285 Дали е интересно
не знам, но бих могъл да го докажа лесно.
И основания не трябва този път,
понеже дните ни от примери гъмжат.

ТРИСОТЕН

Със примери не се постига обобщение.

КЛИТАНДЪР

1290 Но аз ще подкрепя с тях своето твърдение.

ТРИСОТЕН

Съмнявам се, че те мен днес ще убедят...

КЛИТАНДЪР

Нима? Та те ще ви очите избодат.

ТРИСОТЕН

Невежеството е родило на земята
глупаци, а не е в науката вината.

КЛИТАНДЪР

1295 Да си невеж глупак е зле във всеки случай,
но най-голям глупак е глупавият учен.

ТРИСОТЕН

Твърденията ви са лесно оборими —
та глупав и невеж за мен са синоними.

КЛИТАНДЪР

Но глупав и педант така се доближават,
1300 че във един контекст се те употребяват.

ТРИСОТЕН

Но при глупака най изпъква глупостта.

КЛИТАНДЪР

А според мен тя най личи в учеността.

ТРИСОТЕН

Науката все пак безспорна стойност има.

КЛИТАНДЪР

В главата на глупак тя става нетърпима.

ТРИСОТЕН

1305 В невежеството чар ли има според вас,
та браните го чак с такава силна страст?

КЛИТАНДЪР

Откакто с учени глави във близост бях,
в невежеството аз безспорен чар видях.

ТРИСОТЕН

За тези учени човек установява,
1310 че те са над онез, които приближават.

КЛИТАНДЪР

Да, тези учени все нещо утвърждават,
но ето че онез не се с тях съгласяват.

ФИЛАМИНТА

Но, господине, май...

КЛИТАНДЪР

Госпожо, господинът
във доводите си е явно ненадминат.

1315 Атаките му са тъй силни, че спасение
все пак намерил бих, уви, чрез отстъпление.

АРМАНДА

Но репликите ви са пълни със обида.

КЛИТАНДЪР

Щом меси се и друг в тоз спор, ще си отида.

ФИЛАМИНТА

Такива спорове нерядко се налагат,
1320 ала те личността не бива да засягат.

КЛИТАНДЪР

Но аз не знам какво обижда го сега —
французите все пак разбират от шега.
Към него неведнъж са пускали стрели
но с лаврите си той парира ги, нали?

ТРИСОТЕН

1325 Не чудя се, че в таз напрегната разправа
тоз дързък господин свой възглед защитава.
Той в дворцови среди е свикнал да кръжи,
понеже на духа там никой не държи.
Невежеството там от хора най-отбрани
1330 подкрепя се — затуй и той безспир го брани.

КЛИТАНДЪР

Защо е тази злост към бедния ни двор?
Той толкоз е злочест, защото вие в хор
нападате го със куплети ядовити;
за лошия му вкус безсрамно го вините
1335 и го упрекувате (в туй търсите утехи),
че уж виновен бил за ваште неуспехи.
И тъй като, сеньор, респект дължа ви аз,
съвети ще ви дам, и то с най-искрен глас:
към двора занаяпред си тона посмекчете
1340 и с остротите си най-сетне престанете;
недейте смята, че от разум са лишени
придворните среди със своите приближени;
със своя дворецов дух те винаги държат

с изискан вкус да се пред всички отличат.

1345 Със светския си ум придворните таланти
не ще отстъпят пред уж учени педанти.

ТРИСОТЕН

Изискан вкус!... Какви ефекти той постига?

КЛИТАНДЪР

Но кой пък би твърдял, че нещо не му стига?

ТРИСОТЕН

А кой ще отрече, че в знанието днес

1350 Балдус и Разиус^[1] за Франция са чест;
макар да имат куп заслуги тези хора,
напук на тях, уви, не ги зачита дворът,

КЛИТАНДЪР

От скромност ли не си признавате, че страда
и вашата душа, че нямате награда?

1355 Щом тези учени са толкова умели,
то Франция от тях какво ли ще спечели?
Кажете, кой каква е ценност сътворил,
та кралят им е крив, че бил ги подценил?
Талантът им уж бил признат нашир и дълж,
1360 а дворът не ги бил похвалил ни веднъж!

Нуждае ли се той от техните писания
и нашата страна — от техните познания?

Защо си мислят те със своя ум оскъден,
че опусът им щом подвързан с кожа бъде,
1365 ще станат на мига влиятелни персони,
ще упражняват власт над кралските корони,
че дарове безброй към тях ще завалят,
щом страниците им едва прошумолят,
че работата им ще е възвеличена

1370 и че ще впери взор в тях цялата вселена,
че те в науката ще блеснат с лъч неземеи,
щом знаят кой какво е казал преди време,

щом тридесет лета напъргали са взор
по цели ноци те, за да си дават зор
1375 латинския да си набият във главите,
пролуки да съзрат на гръцкия в мъглите,
та в прашните книжа богатства да откриват...
Те в знанието си се шеметно опиват
и с туй се славят тез бърбуривци безподобни:
1380 те нямат светски ум и май не са способни,
освен да вдигат шум, да дрънкат за наука,
да предизвикват смях и да насаждат скука.

ФИЛАМИНТА

Каква несдържаност! Защо се горещите?
Природния си гняв защо не укротите?
1385 Нима съперникът във вас е уязвен?

---

[1] Въображаеми учени, които, следвайки тогавашната мода, са латинизирали имената си. Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Жюлиен, Трисотен, Филаминта, Клитандър, Арманда

ЖЮЛИЕН

Госпожо, учен млад при вас бе този ден
(за мене чест е, че в дома му съм слуга),
та с негово писмо пристигам тук сега.

ФИЛАМИНТА

Каквото и да е писмото, туй нахално
1390 нахълтване при нас съвсем не е похвално.
Дискусията ни така се наруши.
Тук гости влизат, но ако им разреши
слугата. Да не се туй случва втори път!

ЖЮЛИЕН

Ще си запиша, че такъв е тук редът.

ФИЛАМИНТА *чете:*

Госпожо, Трисотен се е похвалил, че ще се ожени за дъщеря ви. Уведомявам ви, че неговата философия е насочена единствено към вашите богатства, и смятам, че не бива да се сключва този брак, преди да сте прочели стихотворението, което пиша срещу него. Преди да сте получили неговия портрет, в който той ще бъде представен във всичките му краски, ви изпращам книги на Хораций, Вергилий, Теренций и Катул, в полетата на които ще видите отбелязани всички пасажки, които той е откраднал.

ФИЛАМИНТА *продължава.*

1395 Не знам защо с тоз брак, тъй сгоден според мене,
спечелих врагове, които са решени
да сторят всичко, но да ме разубедят
и моя хубав план с това да провалят.
Гнети ги завистта. Но нека знаят вече,

1400 че тъй ще ускорят туй, на което пречат!
Приятелю, сега обратно се върнете
при своя господар и го уведомете,
че тъй като държа на неговото мнение,
без колебание взех твърдото решение
1405 да стане Трисотен мой зет до тази вечер.
А вие господин Клитандър, сте ни вече
добър приятел и затуй ви каня аз
на този тържествен акт да бъдете със нас.
Нотариус тозчас, Арманда, поканете
1410 и вашата сестра за всичко известете.

АРМАНДА

На своята сестра не трябва вест да нося;
за този господин тъй важен е въпросът,
че щом ѝ извести какво този ден ще става,
ще ѝ даде съвет да бъде твърдоглава.

ФИЛАМИНТА

1415 Ще видим скоро кой над нея има власт,
ще я предупредя, че има дълг към нас.

Излиза.

АРМАНДА

Изпитвам страх голям аз, драги, че едва ли
ще стане днес това, което сте желали.

КЛИТАНДЪР

Госпожо, ще вървя да сторя туй, което
1420 не ще ви капка страх остави във сърцето.

АРМАНДА

Ще ми е жал, ако на вас не провърви.

КЛИТАНДЪР

То с жал или без жал ще се осъществи.

АРМАНДА

Разбира се, че не.

КЛИТАНДЪР

И аз съм убеден,
че в случая от вас ще бъда подкрепен.

АРМАНДА

1425 Подкрепа без проблем ще ви окажа аз.

КЛИТАНДЪР

И цял живот ще съм признателен на вас.

ПЕТА СЦЕНА

Кризал, Арист, Анриета, Клитандър

КЛИТАНДЪР

Ах, господине, ах, каква съдба ужасна!
С предвиждания брак, уви, не е съгласна
съпругата ви. Тя на Трисотен държи.

КРИЗАЛ

1430 Но откога този план в главата й кръжи?
Защо ли Трисотен за зет тя предпочита?

АРИСТ

Дали понеже той латински рими сплита,
тя смята, че това решаващ плюс е вече.

КЛИТАНДЪР

И иска този брак да стане тази вечер.

КРИЗАЛ

Как? Тази вечер?

КЛИТАНДЪР

Да.

КРИЗАЛ

1435 Таз вечер аз, напук
на нея, като зет ще ви приема тук.

КЛИТАНДЪР

За сключването му нотариус тозчас
ще кани.

КРИЗАЛ

Всъщност той по-нужен е на нас.

КЛИТАНДЪР

И от сестра си тя ще трябва да научи,
1440 че майка ѝ държи брак още днес да сключи.

КРИЗАЛ

Но тук командвам аз и дъщеря ми друг —
по-свестен кандидат ще вземе за съпруг.
Щом те напук на мен решения ще взимат,
ще ги науча аз кой в този дом власт има!
1445 Ти, щерко, чакай тук, а ти, мой скъпи брате,
и вие, зетко мой, навън със мен елате!

АНРИЕТА

Във работите му сега не се месете.

АРИСТ

На всичко съм готов за вас, не се косете.

КЛИТАНДЪР

И да ми вдъхва друг надежда във сърцето,
1450 единствено на вас разчитам, Анриета!

АНРИЕТА

Сърдечният ви плам поддържа вяра в мен!

КЛИТАНДЪР

От вашите слова се чувствам окрилен!

АНРИЕТА

Но за сърцето ми днес готвят клопка долна!

КЛИТАНДЪР

Щом то за мен тупти, го чака радост волна!

АНРИЕТА

1455 Ще сторя тъй, че с вас в любов да заживея,
но стане ли така, уви, че не успея,

за своята душа аз знам един приют
и няма никой друг да всява в нея смут!

КЛИТАНДЪР

Дай Боже този ден тъй всичко да се случи,
[1460](#) че нашата любов най-сетне да сполучи!

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Анриета, Трисотен

АНРИЕТА

Аз, господине, знам, че майка ми за нас
брак готви, и държа да поговоря с вас.
Понеже всички тук са в смут и във вълнение,
предлагам ви едно разумно разрешение.
1465 Навярно този брак очаквате със вяра,
че тлъста зестра той след туй ще ви докара.
Но никой философ по принцип не се блазни
от зестрата при брак и от богатства разни.
А щом не мамят ви пари и празна слава,
1470 не в думи, а в дела това се проявява.

ТРИСОТЕН

Блага, пари, имот — те нямат чар за мен,
от погледа ви мил навеки съм пленен,
богатството ми е във вашта красота,
която ражда в мен копнежа, нежността
1475 и тя е моето съкровище голямо.

АНРИЕТА

За любовта към мен, за щедрия ви пламък
признателна съм ви, ала, за съжаление,
не чувствам спрямо вас днес никакво влечение.
Отнасям се с респект към вас, не го отричам,
1480 обаче аз не бих могла да ви обичам.
На двама няма как сърцето си да дам,
то у Клитандър е и ще остане там.

По доблест с вас не бих могла да го сравня,
избрах го за съпруг, но как да обясня
1485 тоз избор? Вие сте по-талантлив безспорно.
Причината е в мен, но няма що да сторя,
защото моят ум сега не ме оставя
набързо, слепешком тоз избор да направя.

ТРИСОТЕН

На вашето сърце ще бъде ли владетел
1490 Клитандър, щом на мен ръката си дадете?
А после знам какво е нужно да се прави
и с много грижи ще спечеля любовта ви.

АНРИЕТА

На първия копнеж отдадох се изцяло
и грижите към мен ще идат май нахалост.
1495 Свободно бих могла да ви говоря днес,
не смятам, че с това засягам вашта чест.
В човешките сърца копнеж любовен бликва,
но никой път не го заслуги предизвикват,
Случайност има тук. Любовното влечение
1500 не бива във ума да търси обяснение.
Прост избор осъзнат да беше обичта,
тогаз на вас си бих отдала нежността.
Не следвайте онез, които се стремят
сърцето ми на вас сега да подчинят!
1505 О, оставете ме със мойта слепота,
защото собствен път си има любовта.
Един почтен човек не бива да разчита
на туй, че имали права над дъщерите
родителите им. Сърцето се отдава
1510 само, щом люби, но то в жертва не се дава.
Защо устройте в свой интерес нещата,
та майка ми над мен налага си правата?
Не ща ви любовта. На друга подарете
туй, дето е за вас най-скъпо на сърцето.

ТРИСОТЕН

1515 Но как това сърце на вас да се понрави?
Кажете ми, какво е нужно да направи?
Ще ви обича то до своята смърт, освен
ако не бъда аз от вас опозорен,
ако навеки се от мен отдалечите.

АНРИЕТА

1520 Досаден ухажор! Защо не замълчите?
Ириди с вас дружат, Филиди, Амаранти^[1],
във стиховете си ги кичите с брилянти,
кълнете се в любов пред своите изгори...

ТРИСОТЕН

Там не сърцето ми, а моят ум говори
1525 за страсти и любов, защото съм поет,
но любя само вас, прекрасна Анриет.

АНРИЕТА

Ах, милост!

ТРИСОТЕН

Ако туй обида представлява
за вас, и занапред в тоз дух ще продължавам.
Любовният ми плам, таз моя жар сърдечна,
1530 те нас ще поведат към благодат всевечна
и нищо не ще спре копнежа ми по вас.
Ала защо отпор враждебен срещам аз?
От майка ви аз чух подкрепата й ясно,
тя всячески държи тоз плам да не угасне.
1535 Щом щастието е постигнато все пак,
не ме е грижа кой ще пита точно как.

АНРИЕТА

Които се решат сърцето да потискат,
да не забравят, че е неизбежен рискът.
За щастие не си мечтайте въобще,

1540 щом вземате жена, която не ви ще!
Добре ще е мъжът да знае отпреди,
че у жената туй вражда ще породи.

ТРИСОТЕН

Не ще се променя от тези ви слова,
не съществува риск за мъдрата глава;
1545 спасява ме умът от слабости и страх
и затова сега стоя над всички тях,
а от бедите, без значение какви са,
не се страхувам, щом от мен те не зависят.

АНРИЕТА

От вас съм във възторг! Не знаех аз, уви,
1550 че с философия към слава се върви,
че в трудно време тя съвети ценни дава
на хората, та те с бедите да се справят.
Щом вашето сърце е толкоз устойчиво,
чудесни бъднини пред него се откриват
1555 и заслужава то да бъде наградено
със женска топлота и с обич споделена.
А аз не бих могла да ви отдам във дар
ни слава, нито чест, ни всеотдайна жар.
Заклевам се пред вас, че никога съпруга
1560 не ще съм ви. Затуй си потърсете друга!

ТРИСОТЕН

Ще разберем какво ще стане вечерта —
нали нотариус ще дойде за целта!

---

[1] Конвенционални имена, които галантните поети използват, за да назоват любимите жени. Б.пр. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Кризал, Клитандър, Мартина, Анриета

КРИЗАЛ

Ах, колко съм щастлив, че ти си, дъще, с мен,
за да изпълниш днес тук своя дълг свещен
1565 и да се подчиниш на бащината воля.
На своята жена аз няма да се моля,
а ще я вкарам в ред... Доведох и Мартина,
тъй че на майка ти не ще ѝ се размине.

АНРИЕТА

Решението ти похвала заслужава.
1570 Каквото кажеш ти, дано то, татко, става!
На думата си дръж, до края твърд бъди,
че добротата ти понякога вреди.
Щом нещо почнеш, ти завършвай го навреме,
та майка ми превес над тебе да не вземе!

КРИЗАЛ

1575 Нима ти смяташ ме за мекушав слабак?

АНРИЕТА

Да ме опази Бог!

КРИЗАЛ

Или пък за глупак?

АНРИЕТА

Не, не! Не бих могла.

КРИЗАЛ

Или навярно считаш,
че се огъвам аз досущ като ракита?

АНРИЕТА

Не, татко! Не!

КРИЗАЛ

Нима неук младок съм аз,
1580 та никой да не ще да чуе моя глас?!

АНРИЕТА

Напротив.

КРИЗАЛ

Тъй ли съм безволев, че жена ми
ме води за носа, като мъник ме мами?

АНРИЕТА

Не е тъй, татко, не!

КРИЗАЛ

Но аз съм изумен,
че таз обида бе изказана за мен.

АНРИЕТА

1585 Идеята ми днес съвсем не бе такава.

КРИЗАЛ

В дома си отсега аз всичко ще решавам!

АНРИЕТА

Чудесно би било!

КРИЗАЛ

И да се знае: тук
ще повелявам аз!

АНРИЕТА

Ти, татко, никой друг!

КРИЗАЛ

На туй семейство аз, аз лично съм главата!

АНРИЕТА

Разбира се.

КРИЗАЛ

1590 И аз ще ти реша съдбата!

АНРИЕТА

Е, да.

КРИЗАЛ

Та Бог над теб ми дава пълна власт.

АНРИЕТА

Че кой би възразил?

КРИЗАЛ

И както искам аз,
въпросът с твоя брак, ще бъде тъй решен!
Затуй ще слушаш ти не майка си, а мен!

АНРИЕТА

1595 Та как ще възразя, щом твойто предложение
открило би простор за моето копнение!

КРИЗАЛ

Ще видим майка ти какво сега ще стори!

АНРИЕТА

Но виж, че вече тя с нотариус говори.

КРИЗАЛ

Ах, помогнете ми!

МАРТИНА

Нали аз също може
1600 в подкрепа да съм ви, щом случаят наложи?

ТРЕТА СЦЕНА

Филаминта, Белиза, Арманда, Трисотен, Нотариусът, Кризал, Клитандър, Анриета, Мартина

ФИЛАМИНТА

Дали не би могло не на език невзрачен,
а във изискан стил да бъде актът брачен?

НОТАРИУСЪТ

Стильт ми си е в ред. Ако промени вметна,
тогава за глупак мнозина ще ме сметнат.

БЕЛИЗА

1605 Какво невежество! Това е срам за Франция!
Науката ще е във случая гаранция,
че зестрата ще се даде като константа
не в лири и в екю, а в мини и таланти,
и по календите ще бъде всяка дата.

НОТАРИУСЪТ

1610 Госпожо, ако аз изпълня ви молбата,
ще стана за резил пред всеки мой събрат!

ФИЛАМИНТА

Защо ли с тоз простак берем напразно яд!
Добре! Седнете тук удобно и пишете.
Безсрамнице, а ти кога се пак домете?

1615 Кризал, кажи защо и нея си довел?

КРИЗАЛ

След туй ще разбереш. Преследвам важна цел,
която тези дни ми мисълта владее.

НОТАРИУСЪТ

Аз вече съм готов, но булката къде е?

ФИЛАМИНТА

Ей там. Излиза днес на малката късметът.

НОТАРИУСЪТ

Добре.

КРИЗАЛ

1620 Да, тук е. Тя се казва Анриета.

НОТАРИУСЪТ

А младоженецът?

ФИЛАМИНТА, *показвайки Трисотен*

Аз за съпруг избрах
ей този господин.

КРИЗАЛ

Пък аз й обещах
да се омъжи днес за господин...

НОТАРИУСЪТ

За двама?

Във практиката ми такова нещо няма.

ФИЛАМИНТА

1625 Пишете *Трисотен*, да, *Трисотен* впишете.

КРИЗАЛ

Клитандър ще е той, на мен се доверете.

НОТАРИУСЪТ

Как тъй? Нима не сте решили отнапред
кого от двамата ще вземете за зет?

ФИЛАМИНТА

Но, господине, аз ви казах и повторих.

КРИЗАЛ

1630 Ами че аз нима на вятъра говорих?

НОТАРИУСЪТ

Ще кажете ли кой в тоз дом се разпорежда?

ФИЛАМИНТА

Не чувате какво ви казвам — тъй изглежда!

КРИЗАЛ

Как мойта дъщеря сега жена ще стане
на който се стреми към моето имане!

ФИЛАМИНТА

1635 Добре, че спомена за своите имоти...
Та те ли най важат на мъдрия в живота?

КРИЗАЛ

Клитандър става днес мой зет и никой друг!

ФИЛАМИНТА

Обаче аз открих по-подходящ съпруг
и ще държа докрай на своя избор личен!

КРИЗАЛ

1640 И даже го твърдиш със тон категоричен?

МАРТИНА

В един нормален дом мъжът, а не жената,
решава точно как да стават там нещата.

КРИЗАЛ

Е, да.

МАРТИНА

На всички вас внимание обръщам,
че редно е петел да пее в тази къща!

КРИЗАЛ

Безспорно.

МАРТИНА

1645   А където жена командва, там
под чехъл е мъжът и е за смях и срам!

КРИЗАЛ

Съгласен съм.

МАРТИНА

Ако аз взема си съпруг
той вкъщи господар ще бъде, никой друг.
Та ще го тача ли, престилка ако сложи,
1650 ако капризите търпи ми, не дай Боже?
А пък във случай че развикам се, тогаз
с плесници трябва да сподави моя глас.

КРИЗАЛ

Така е.

МАРТИНА

Според мен разумен е бащата
и с подходящ жених си свързва дъщерята.

КРИЗАЛ

Та кой ще отрече?

МАРТИНА

1655   Клитандър е напет
и строен — затова избрал го е за зет.
Нали й трябва мъж, не учен педагог,
от който всеки ден да слуша нов урок
и който да тръби, че знае и реч чужда.

1660 Не, тя от Трисотен изобщо няма нужда!

КРИЗАЛ

Разбира се.

ФИЛАМИНТА

Кога ще спре да лае тази?

МАРТИНА

От учените ти очаквай гръмки фрази.

Сто пъти се заклех и казвам за път сетен,

че няма за съпруг да взема мъж начетен.

1665 С четмото си в дома той полза ще ли носи,
как с книги ще реши семейните въпроси?

Държа, ако до брак ще трябва да се стига,

да си намеря мъж, за който аз съм книга;

та А-то, Бе-то — да прощава госпожата —

1670 защо са, щом мъжът не си цени жената!

ФИЛАМИНТА

Изказа ли се тя? Наслушах ли се вече

на твоя адвокат?

КРИЗАЛ

Тя истини изрече.

ФИЛАМИНТА

Но аз ще сложа край на тоз безсмислен спор,
решението ми не ще търпи отпор:

1675 днес сключва Трисотен със Анриета брак
и е безсмислено да ти го казвам пак!

А щом си се разбрал с Клитандър преди време
за брак, той за жена сестра й нека вземе.

КРИЗАЛ

Тук всеки чу каква спогодба се предложи...

1680 Как мислите, дали тоз изход е възможен?

АНРИЕТА

Но, татко, как така?!

КЛИТАНДЪР

Но как тъй, господине?!

БЕЛИЗА

Да, всичко би могло съвсем добре да мине.

Откриваме й днес път към любов, която
със слънцето да си сравнява красотата.

1685 Тя за мисловната субстанция ще бъде
открита, а далеч телесната ще пъдим.

ПОСЛЕДНА СЦЕНА

*Арист, Кризал, Филаминта, Белиза, Анриета, Арманда, Трисотен, Нотариусът,
Клитандър, Мартина*

АРИСТ

Прощавайте, че аз веселието днес
ще наруша с една тъй неприятна вест.
Вземете тез писма и нека всеки сам
1690 да прочете какво написано е там.
От твоя адвокат това писмо пристига,
а туй е от Лион, за тебе...

ФИЛАМИНТА

Ох, я стига!
Какво ли буди смут във тези две писма?

АРИСТ

Щом твойто прочетеш, ще разбереш сама.

ФИЛАМИНТА

Госпожо, помолих Вашия девер да Ви предаде настоящето писмо, което ще Ви съобщи това, което аз не посмях да ви кажа лично. Поради голямата небрежност, която проявявате към своите дела, писарят на вашия съдия-докладчик не ме предупреди и Вие загубихте окончателно делото, което можехте да спечелите.

КРИЗАЛ

Загубихте! Как тъй?

ФИЛАМИНТА

1695 Не се коси! Не може
днес моето сърце таз вест да разтревожи.
Та кой посочил би в тоз свят душа, която
посреща като мен стрелите на съдбата.

Недостатъчните грижи, които полагате, Ви струват 40 хиляди екю и Вие трябва да платите тази сума заедно с разносните по делото съгласно произнесената от съда присъда.

Присъда ли? Защо? Престъпница ли бях?
Кому направих зло?

АРИСТ

1700 Винаги е във тях
и ти на своя гняв със право даваш воля.
А редно е било да пише, че те молят
въпросните пари да предадеш веднага,
ведно с разносните, които се налагат.

ФИЛАМИНТА

Я твойто прочети.

КРИЗАЛ четте:

Господине, приятелството, което ме свързва с Вашия брат, ме кара да проявя интерес към всичко, което Ви засяга. Знам, че сте поверили богатството си в ръцете на Аргант и на Дамон, и ви уведомявам, че те в един и същ ден банкрутираха.

1705 О, Боже, изведнѣж се виждам разорен!

ФИЛАМИНТА

Я засрами се! Туй е нищо според мен.
При никакви щети мъдрецът не унива,
богатството си той във себе си открива.
Най-важно е сега да бъде сключен бракът,
1710 щом зетят е богат, нас бедност не ни чака!

ТРИСОТЕН

Госпожо, моля ви, с прибързаност не бива!
Щом среща този брак всеобща съпротива,
то аз не бих желал да стане той насила.

ФИЛАМИНТА

Таз мисъл май ви е току-що осенила —
1715 веднага след вестта за нашата беда!

ТРИСОТЕН

Във погледите им аз срещах все вражда
и тъй като не ща това да продължава,
не бих приел сърце, щом то не се отдава.

ФИЛАМИНТА

Във вас откривам туй (нима ви прави чест?),
1720 което аз не бях допускала до днес.

ТРИСОТЕН

Откривайте, мадам, това, което щете,
за мен е все едно какво ще си речете.
Щом аз сега и тук с обиди съм приет,
не мисля, че ги бих търпял и занапред.
1725 Като маймуна кой тук мен ще разиграва?
Тоз, който не ме ще, да има много здраве!

ФИЛАМИНТА

Най-сетне той разкри, че е с душа продажна,
че философското изобщо не е важно!

КЛИТАНДЪР

Със философски ум не се гордея аз,
1730 ала ще споделя съдбата ви — в тозчас
отдавам в дар на вас, на моята любима,
това, което съм, и туй, което имам.

ФИЛАМИНТА

Таз щедрост вдън душа ме трогна, господине,
Любовният ви плам не бива да изстине —
1735 с вас Анриета брак ще сключи тази вечер.

АНРИЕТА

Не, мамо, този брак аз не приемам вече,
не ще ме подчини родителската власт.

КЛИТАНДЪР

И щастието ми отхвърляш ти тогаз,
когато всички са съгласни той да стане!

АНРИЕТА

1740 Клитандър, знам добре, че твоето имане
е скромно, но за мъж желаех те все пак:
аз вярвах, че щастлив ще бъде този брак
и че ще подобри и твойто положение.

Ала Съдбата е със друго намерение —

1745 враждебна е на нас... Аз толкоз те обичам,
че на нещастие не ща да те обричам!

КЛИТАНДЪР

Съдбата ми без теб ще бъде нетърпима,
а щастието ми — с теб само постижимо.

АНРИЕТА

Любовният екстаз говори все така,

1750 но няма смисъл да изпадаме в тъга.

Две влюбени сърца със мъка устояват
на грижите за хляб и дом — те изхабяват.

И търсят след това един във друг вина
за всякоя беда, за всякоя злина.

АРИСТ

1755 Но само туй ли е причина в този случай,
та толкоз се боиш с Клитандър брак да сключиш?

АНРИЕТА

Ако не беше тя, сърцето ми, преляло
от обич, би тозчас към него полетяло!

АРИСТ

Понеже тез писма, за радост, са фалшиви,
1760 свържете се сега с веригите красиви
на брака. Нужно бе това да се направи
веднага, за да не пострада любовта ви.
И майка ти сега дано да осъзнава,
че този философ за твой съпруг не става!

КРИЗАЛ

О, слава Богу!

ФИЛАМИНТА

1765   Ах, ах, колко съм щастлива,
затуй че тоз подлец напълно справедливо
наказан бе! Сега дано се полюбува,
следейки с поглед как таз сватба се празнува.

КРИЗАЛ

Аз твърдо вярвах, че ще дойде този час!

АРМАНДА

1770 На тяхната любов днес жертва станах аз.

ФИЛАМИНТА

Не се коси. Това не ще ти навреди.
По философски ти спокойно проследи
как те ще сключат брак, от щастие обзети.

БЕЛИЗА

Но да внимава той, че аз съм му в сърцето!
1775 Щом брачния ярем прибързано надяваш,
ти после цял живот горчиво съжаляваш.

КРИЗАЛ

Е, господине, туй становище вземете
за окончателно и акта подпишете!

ЖАН РАСИН (1639–1699)

ЖАН РАСИН
АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

Александър.

Пор, индийски цар.

Таксил, индийски цар.

Аксиана, индийска царица

Клеофила, сестра на Таксил.

Ефестион.^[1]

Свита на Александър.

Действието се развива на брега на река Хидасп^[2], в лагера на Таксил.

---

[1] Хефестион — македонски благородник, най-близък приятел, военачалник и телохранител на Александър Велики. Б.пр. ↑

[2] Хидасп — река в Индия. Б.пр. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Таксил, Клеофила

КЛЕОФИЛА

Нима ще водите бой с цар, чиято сила
спечели си дори небесната закрила,
с тоз, който ред царства азийски покори
и на Съдбата се възпротиви дори.

5 Пред Александър си очите отворете,
изпепелените престоли погледнете
и постъпете тъй към него, братко мой,
че повече беди да не нанася той.

ТАКСИЛ

Не си мислете, че страх низък ме обзема
10 и ще си пъхна сам главата във ярема,
за да ме укори народът, възмутен,
че пранги изковах за него и за мен.

Как принцове, как цар Пор да изоставя?
Нали те нашите народи ще избавят!

15 Та аз съм убеден, че те ще изберат
или да са на трон, или в бой да умрат.
Щом чуе името на Александър, никой
не ще се предаде, от страх не ще извика.

Дори да стане той световен господар,
20 покорен роб не ще му стане никой цар,
от подвизите му не ще се разтрепери,
а за отпор и мощ, и смелост ще намери.

А вие, сестро, днес желаете Таксил
да проси помощ, пред тирана гръб превил?

КЛЕОФИЛА

25 Но императорът на вас сега разчита
и в този момент държи до вас да се допита.
Когато мълния внезапно затрепти,
тогава най-напред той вас ще защити.

ТАКСИЛ

Защо ли ще щадя гневът му мене само?
30 Единствен аз ли съм заслужил милостта му?
Та той отвъд Хидасп е вперил стръвен взор!
Защо не избере за свой приятел Пор?
Навярно вижда, че от самоуважение
не ще приеме Пор туй срамно предложение.
35 Той търси някой цар по-мек, по-отстъпчив
и затова към мен показва се грижлив.

КЛЕОФИЛА

Не го винете, че си търси роб покорен,
напротив смята ви за цар с престиж безспорен.
И от оръжие да ви лиши дори,
40 той вярва с вас триумф да си осигури.
Този избор със какво ще ви опозорява?
Приятелството му не ще ви ощетява.
Макар под своята власт да иска да държи
вселената, този цар със роби не дружи.
45 А щом пък опетни със нещо вашта слава,
на добрината ви аз как ще се надявам?
С безспирни грижи той отнася се към мен,
от вас зависи те да секнат някой ден.
Сам виждате, че над душата му власт имам,
50 писма ми пише той със жар неугасима.
Въздишки огнени ми праща — никой път
два стана вражески не могат да ги спрат.
Не му отвърщате с омраза ядовита,
а недоволствате, че аз съм упорита.
55 Все пак страстта му ще изстрадам зарад вас

и още повече ще го обичам аз.

ТАКСИЛ

Но вашата душа не е днес притеснена,
макар че сте съвсем от него покорена.
Та вие без проблем със чара си ще може
60 да го накарате оръжие да сложи.
От днеска Индия в решителна борба
обвързва своята със моята съдба.
Съветът ви цели да свия знамената,
но аз държа да си освободя страната.
65 Тревога със това на вас ще причиня,
но, сестро, своята любов и аз ценя.
Та мен красивите очи на Аксиана
подтикват ме безспир към бой и към отбрана.
Над всичките сърца царува властно тя,
70 за свободата ни воюва с красота.
Щом види пранги, тя от яд се изчервява,
но на очите си свободна воля дава.
На нейния свят гняв аз всичко бих отдал.
Аз тръгвам...

КЛЕОФИЛА

Накъде? Към гибелен провал?

75 На скъпите очи към тежката присъда?
На конкурента ви съюзник те ще бъдат,
със лаври ще му е главата увенчана...
За Пор се бийте — тъй желае Аксиана.
Подкрепяйте си я чрез подвизи безброй,
80 но над сърцето ѝ ще властва гордо той.

ТАКСИЛ

Да не допускате, че цар Пор я обича?

КЛЕОФИЛА

А мислите ли си, че той е безразличен
към нея? Виждате със колко жар и страст

за качества му говори тя пред вас.
85 Ако с доверие ѝ слушахме хвалбите,
във битките все той ще бъде победител.
Единствено чрез вас, без него, няма как
да стане Индия земя свободна пак;
врагът царствата ни в разруха ще остави
90 и само Пор ще се със Александър справи.
Не вярвате, че тях ги свързва любовта,
но все пак знайте, че за бог го счита тя.

ТАКСИЛ

Съмнявах се до днес, жестока Клеофила.
Макар че моята заблуда сте разкрила,
95 не ми рисувайте тоз самозван кумир,
а помогнете ми да видя най-подир,
че Аксиана е красавица надменна
и че за всички е съблазън неизменна.
Надежда дайте ми...

КЛЕОФИЛА

Как не! Щом сте мой брат!

100 Но само гол стремеж не дава резултат.
Една победа бой с противник предполага,
а Александър сам победа ви предлага.
Не с него трябва да захванете лют бой,
а с Пор — противникът във случая е той.
105 Не само Александър е редно да възславям
и армията му не бива да забравям.
Но той със подвизи над всички най блести,
на враговете най-отявлено мъсти.
За предводител щом туй име ви допада,
110 и в Персия ще го похвалят, и в Елада.
А цар Пор срещу вас света ще събере
и ще ви оковат с вериги сто царе.
Обаче никой цар окови не ще влачи
при Александър — той достойнство и чест тачи.
115 При Пор ще сте слуга, При Александър — цар.

Надменният враг би ви взел за долна твар
и вместо да сте на цар на Пор слуга послушен,
ще сте... Ах, ето го врага великодушен.

ТАКСИЛ

Съперникът! Със смут ме днес изпълва той.
120 Обича го! Сърце, ще наидеш ли покой?

КЛЕОФИЛА

Е, сбогом! Предстои ви, брате, избор ясен:
другар — на Александър или на Пор — подвластен.

ВТОРА СЦЕНА

Пор, Таксил

ПОР

Царю, не знам дали врагът ни възгордян
не ще осъществи днес своя пъклен план.

125 Войниците ни днес горят от нетърпение
а по челата им чете се настървение.

Те насърчават се и всеки храни блян,
че с лаври почетни ще бъде увенчан.

Видях войниците от дързост завладени

130 и викове дочух с плам буен заредени.

Те се оплакват, че безделието им
изсмуква им мощта, а ние си търпим.

Как ще оставим тез смелчаци да линейт,
та враговете ни над нас да надделеят?

135 Врагът е още слаб и за да ни възпре
Хефестион твърди, че би било добре
да разговаря с нас...

ТАКСИЛ

Добре ще е да знаем
цар Александър в този момент какво желае.
Не е изключено мир да предложи той.

ПОР

140 Мир ли? А кой би го приел? Не виждам кой.

Нали той наруши с безброй войни ужасни
спокойствието на полята ни прекрасни,
във нашите страни брутално влезе с меч
и мирните царе заплаши с дива сеч.

145 Нали видяхме как плячкоса ни земите
и как със наша кръв препълни ни реките.

А щом оставят го всевишните при нас,

от него ли, царю, да чакам прошка аз?

ТАКСИЛ

Не казвайте, че те на нас го изоставят,
150 когато толкова добро за него правят.
От неговата власт треперят ред царе,
но той не им е враг. Че кой ще го презре?

ПОР

Не мразя го, царю. Възславям му куража,
а за престижа му с възторг ще се изкажа.
155 Но бих желал и аз да съм възнаграден,
заради туй, че е от мен възвеличен.
Щом съм склонил да го издигнат в небесата,
защо пък да не го сваля аз на земята?
Ще го прогоня до олтарите му аз,
160 издигнати с труда на смъртни като нас.
Уж с почести безброй зачете ни царете,
а пък им завладя богатите полета.
Дори и да му е внушавал Дарий страх,
предсмъртно той призна, че претърпял е крах!

ТАКСИЛ

165 Но Дарий ако бе си силата познавал,
той своята страна и днес би управлявал.
Уви, надменността смъртта му причини,
но случаят му вас не ще ви извини.
Цар Дарий името дори не бе узнал
170 на своя враг и бе в дълбок покой заспал.
Не бе допускал, че е Александър мощен,
че мълнията бе във облака все още.
Но скоро го позна, оказа се лабилен
духът му, който бе тъй твърд и толкоз силен,
175 и беше повален във ръкопашен бой.
Но блесна мълния и взор отвори той.

ПОР

Известна ли ви е на този мир цената,
която Александър ще иска за отплата?
Попитайте, царю, народите, които
180 мирът му е сковал във пранги страховити.
От него доброта вредителна не щем,
приятелството му за нас ще е ярем.
Да си полуслуга при него няма как —
не си ли негов роб, ще бъдеш негов враг.

ТАКСИЛ

185 Царю, възможно е да го спечелим бързо,
без да покажем страх или излишна дързост.
Я да му зачетем с похвали гордостта,
дордето другаде зове го алчността.
Като порой е той — чевръсто се оттича
190 и всякакви неща по пътя си отвлича,
прииждайки, гнети народи разни той
и над света ехти със ужасяващ вой.
Наместо грубо и с безумна горделивост,
да го посрещнем със подходяща учтивост,
195 отстъпките след туй ще си възстановим
и дан ще му дадем, без да се ощетим.

ПОР

Без да се ощетим? Нима? Какво остава
от мен, царю, ако загубя своята слава?
Та наште две царства прескъпо ще платят,
200 ако за моята страхливост ми простят.
Нима допускате, че цар със хищни нрави
оттук ще мине, без разруха да остави?
Един ли властелин наивен, доверчив
натъквал се е на подводния му риф?
205 Реши ли нашите корони да владее,
върху главите ни той ще ги разлюлее
и скиптрите си ще изпуснем, щом уста
отвори, без да си стаи ненавистта.
Провинциите той завзема със войската

210 и на царете им не връща свободата.
За да държи един народ под свой закон,
налага свой човек на неговия трон.
Но действията му вреда не ще ми сторят,
заради вас, царю, затуй така говоря
215 и този разговор по-важен е за вас.
Щом слава ме зове, не чувам друго аз.

ТАКСИЛ

На мене също днес честта ми повелява
със враг да вляза в бой за своята държава.

ПОР

Ако и вашта цел ще е да се спасим
220 от Александър, в бой ще го обезвредим.

ТАКСИЛ

Злостта и дързостта на хубаво не водят.

ПОР

Резилът и страхът един подир друг ходят.

ТАКСИЛ

Щом бди за хората, монархът е ценен.

ПОР

Царува ли добре, той е боготворен.

ТАКСИЛ

225 Чудесни максими, но за души предвзети.

ПОР

Царици и царе ценят таквиз съвети.

ТАКСИЛ

Царицата във вас е впила своя взор.

ПОР

За нея робът е за срам и за позор.

ТАКСИЛ

А да не виждате във любовта си сгода
230 със вас да жертвате и нея, и народа?
Признайте си, царю, че днес не любовта
ви води, а ви е водач ненавистта.

ПОР

Е, да, признавам си, че тъй ценя войната,
както за вас мирът е ценен за душата,
235 и че, изгаряйки от благороден плам,
на Александър аз добър урок ще дам.
От безпокойство и от гордост бях обзет,
затуй превърнах се във негов враг заклет,
на подвизите му шумът ме отегчава,
240 мига очаквам на щастливата разправа,
обаче мисля, че ще се забави той,
дордето в Азия с царете води бой.
На щастието на персийците завиждах,
държах да видя как с войските си приижда.
245 Ако докрай не си покажа смелостта
и той опита да напусне тез места,
ще видите, че аз оръжие ще взема,
за да го спра, и че мир няма да приема.

ТАКСИЛ

Щом в действията ви плам дързък проличи,
250 историята вас с триумф ще отличи,
но планът ви ако въз вас се сгромоляса,
поне ще паднете под оглушаващ трясък.
Царицата! Към нас! Хвалете си жарта
и си разкрийте сам пред нея гордостта!
255 Е, сбогом. Пък дано си всичко изясните!
Не ща заради мен от срам да се червите.

ТРЕТА СЦЕНА

Пор, Аксиана

АКСИАНА

Нима заради мен Таксил търчи натам?

ПОР

Май че държи от вас да скрие своя срам.

Той на случайности не ще да се излага

260 и заради това от погледа ви бяга.

Е, нека да върви, ако е тъй решил,

при Александър, щом той толкоз му е мил.

Защо ни е? Да си върви във своя стан,

на своя господар за да кади тамян!

АКСИАНА

265 Какво ви каза той?

ПОР

Тоз роб май прекалява

и господаря си пред мене възхвалява.

Уж трябвало и аз да съм му подчинен.

АКСИАНА

О, аз ще го възпра. Разчитайте на мен.

Той обожаваше ме и смятам да говоря

270 наскоро със Таксил, нали съм му изгора.

Но нека да не го припираме, дордето

решение, царю, навярно не е взето.

ПОР

Съмнявате се в мен, поклонник ваш най-верен,

и вярвате на тоз любовник лицемерен?

275 Ще ви хариже той на своя господар,

от него за да ви получи като дар.
Подпомогнете го, но той ще ви измами
и с подлости ще ви лиши от любовта ми.
И да ме ощети, ще си запазя аз
280 стръвта да вляза в бой и да умра за вас

АКСИАНА

Не смятайте, че туй държане непочтено
с приятелство от мен ще бъде наградено.
Не, аз сърцето си не ще му поднеса
и да търгува с мен не ще се съглася.
285 Нима бих сторила такова престъпление,
кога съм гледала на него с уважение?
Духът ми никога не би се двоумил
дали да избере — вас ли или Таксил.
Аз зная, че е той с душа неустойчива,
290 че неговият страх над любовта надвива.
Стеснителен и плах той винаги е бил
и пред лъжите на сестра си би склонил.
На Александър все превива врат, обаче
ще се завърне пак тез дни при своето братче,
295 та своевременно да се погрижи тя
да не попадне той в капан на любовта.

ПОР

Та вие още ли при нея ще стоите?
Защо не се със таз злодейка разделите?
Защо се грижите за тоз цар чак така?

АКСИАНА

300 Бих искала да го спечеля аз сега
заради вас. Как сам му бихте надделели,
щом са войските му безброй царства завзели?
Ако направя ваш съдружник от Таксил,
срещу натрапника той също би се бил.
305 Във вас подобен плам към мене не гори!
Ако единни сме, по-твърд ще сте дори.

Дано достойна смърт спаси го от забвение,
а другото ще е за него без значение.
Не жертвайте ме на Таксил на любовта,
310 на Александър на гнева и яростта,
че щом те победят, Таксил ще ме застави
любов да му даря с цената на смъртта ви.
На завистта, царю, недейте дава глас,
воювайте, без да треперите за вас,
315 и забравете, че небето справедливо
ще ви възнагради със бъдеще щастливо.
А може би и аз, омаяна така...
Царю, отивайте при вашата войска:
тоз дълъг разговор ще ви навее скука,
320 а доста време май ви задържах аз тука.

ПОР

Царице, в мен пламти по вас любовна жар,
на моята душа сте вие господар.
Аз знам, че в славата се крие много сила,
но дивния ви чар не би тя помрачила.
325 Ако се нашите две армии сберат,
те Александър със геройство ще сразят.
Ала изпитал бих аз радост непозната,
ако противника надвия във войната.
Аз млъквам. Вие сте на ред. Залагам днес
330 пред вашите нозе сърце и дълг, и чест.

АКСИАНА

Царю, не бойте се. Сърцето на приятел
не ще се озове в ръцете на предател.
Прославен сте, но туй не буди ревност в мен,
не ще ви спра, щом към триумф сте устремен.
335 Срещу врага превзет със по-бърз ход вървете
и от съюзника и миг не се делете.
Не тревожете се! Бъдете с мене мил,
та с грижите си да въздействам на Таксил.
Ако и вие го зачитате, тогава

340 ще му внуша при бой за вас да се сражава.

ПОР

Царице, тъй да е! Съгласен съм със вас,
но със Ефестион налага се тозчас
да разговаряме. Не бива да протакам.
Той идва. Битката — тя може да почака.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Клеофила, Ефестион

ХЕФЕСТИОН

345 Госпожо, докато царете ви се сбират
по належащ въпрос ответ да формулират,
ще разрешите ли да споделя със вас
защо тъй тайнствено пристигнах тука аз.
Дойдох да ви предам от моя император,
350 че силен плам по вас гори му във душата,
че той готов е без отлагане да спре
нелепите войни със вашите царе.
Безспир въздиша той... Друг изход не намира...
Щом брат ви си призна, тогаз какво ви спира?
355 Със отказа си ще принудите дори
сърцето му да се с тоз жребий примири.
Дали в краката ви света да сложи той,
дали да склучи мир или да води бой?
Кажете ми какво би ви задоволило:
360 да ви заслужи ли или да действа силом?

КЛЕОФИЛА

Но как да вярвам, че един прославен цар
е още пленник на оскъдния ми чар,
че той, печелейки победа след победа,
по мен въздиша и с любов към мене гледа?
365 Такива пленници сърдечните окови
трошат и втурват се към придобивки нови,
а пък в сърцата им пресеква любовта
на лъчезарния триумф под тежестта.

Нали във двора му бях пленница. Дордето
370 бях там, навярно аз му заплених сърцето,
но щом като свали веригите от мен,
отхвърли своите във същия момент.

ХЕФЕСТИОН

Той с нетърпение и със голяма мъка
броеше дните на предългата разлъка.
375 С любов в сърцето, той си хода ускори
и все вас търсеше в окопите дори.
Заради вас царства големи завоюва,
войската му във ред провинции бушува,
със огън домове безброй унищожи
380 със цел да се до вас по-скоро приближи.
Там знамената ни победно се развяват,
той от окопите и ваште съзерцава
и въпреки че се със смелост отличи,
страх чувства да не се от вас отдалечи.
385 Но щом за него си затваряте душата,
защо насам-натам да тича по земята?
Съмнявате се във сърдечния му плам
и чувствата му не споделяте... Не знам
дали духът ви във униние изпада...

КЛЕОФИЛА

390 Съмненията ви не са за мен пощада.
Излишни грижи на сърцата ни тежат,
и те съмняват се в туй, дето най ценят.
Щом той душата ми държи да се отвори,
ще се заслушам в туй, което ми говори.
395 Но време липсва ни... А бих желала аз
да ме обича чак до сетния си час.
Когато мина той през границата ни
и близо до Омфис^[1] реши да ме плени,
си рекох, „щом светът е негово владение,
400 в оковите му ще намеря утешение“.
Срещу съдбата си тогаз не възроптах,

а свикнах с нея и дори доволна бях;
от свободата тъй ми стана неприятно,
че аз не щях да ми я върне той обратно.

405 Ако се срещнем пак, би ме ощастливил,
но ще го стори ли, щом с кръв се е покрил?
Дали като мой враг ще се тогаз представи,
дали ме търси с цел злини да ми направи?

ХЕФЕСТИОН

О, не, госпожо! Не! От чара ви пленен,
410 той спира всякакви сражения в тоз ден
и мир предлага на царете заслепени
със обещание да бъдат пощадени.
И все пак страх го е, че неговият флаг
ще стигне без проблем до град Таксила чак.
415 А той не би желал там лаври да спечели,
които със сълзи горчиви сте полели.
Госпожо, дайте път на грижите към вас
и облекчете му тъгата с нежен глас,
тъй че царете да приемат щедростта му
420 и мир, за който ще са длъжни на вас само.

КЛЕОФИЛА

Не се съмнявайте. Аз неспокойна бях,
пък и във тоз момент изпитвам силен страх —
страх, че от свиден враг с ръка окървавена
смъртта на моя брат ще бъде причинена.
425 Защо се противя на неговия плам?
Аксиана и Пор измъчват го. Аз знам,
че красотата ѝ и примерът му ценен,
щом спомена за тях, са упрек срещу мене.
Как да не чувствам страх във тоз объркан свят
430 за Александър и за моя роден брат?
От Александър сто царе са съкрушени,
но знам, че и от Пор мнозина са сломени.
Народите на бой поведе Пор така,
че и персийската, и скитската войска

435 отблъснаха и се със лаври увенчаха
и с него пак да се сражават обещаха.
Страхувам се...

ХЕФЕСТИОН

Защо? Надвийте своя страх.
Пор нека да върви към неизбежен крах.
И цяла Индия дори да му помага,
440 Таксил назад ще го принуди да избяга.
Но ето ги.

КЛЕОФИЛА

Ах, тъй сторете този ден,
че страшният тайфун да бъде укротен.
Но ако той не би могъл да се избегне,
дано тогаз не нас, а други да засегне.

---

[1] Омфис — град в древна Индия. Б.пр. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пор, Таксил, Ефестион

ХЕФЕСТИОН

445 Надвиснала е бран над вашите глави,
но Александър е готов страните ви
да пощади и ви предлага мир пореден,
но този път ще е наистина последен.
Доверие във вас народите таят
450 и победителя надяват се да спрат.
Сега войските ви се край Хидасп строяват,
но наши знамена се по брега развяват.
В окопите дори те щяха да плющят
и щяха трупове в полята да лежат,
455 ако водачът ни, покрит със лаври бойни,
не бе решил да спре сърцатите си войни.
След като с меча си е царска кръв пролял,
не ще нахлуе той при вас като вандал,
не ще се изкуши да блесне с подвиг жалък,
460 на царски гроб да се опива от възхвала.
Но от надежда за победа съблазнени,
не предизвиквайте му страстите стаени
и щом по своя гняв не се е той увлякъл,
задоволете се все пак, че е изчакал,
465 и чест заслужена отдайте му този път.
А щом сърцата ви куража му ценят;
срещнете го, ако ви помощ предостави,
като надежден страж на вашите държави.
Велик цар своя план ви праща отдалеч,
470 готов да хвърли и да вземе своя меч.
Избирайте: или мира му приемерте,
или със своето навеки се простете.

ТАКСИЛ

Но ние, заради таз варварска надменност,
не пренебрегваме една човешка ценност.
475 Ще чуете сред нас все горди гласове,
но туй не значи, че сме ваши врагове.
Със почит тачим днес бойците ви чутовни,
а боговете ви — със храмове вековни.
Героите при вас са смъртни с войнска жар,
480 а дойдат ли при нас, им вдигаме олтар.
Напразно хората се за юначни считат,
щом не поклонници, а роби предпочитат.
Възможно е да се от блясък заслепят,
но не допускат те тамян да им кадят.
485 До днеска множество държави сте завзели
и техните царе глави пред вас са свели.
Не трябва ли сред тез, които покори,
да търси вождът ви приятели добри?
Макар че цял народ пред властника трепери,
490 подкрепа твърда той едва ли ще намери.
При вас врагът, дори да е прикрит, личи,
затуй народът е с отворени очи
и плаче тайно за царете си свалени.
Ръждясват вашите окови закалени
495 и скитите ще ги строшат с метежен глас.
Излишно е да ги подготвяте за нас.
Приятелството си ви даваме в залог,
без да ви се кълнем, а с вярата във бог
ви молим: дайте на народите такава
500 възможност, че да ви куража възхваляват.
Като най-виден цар във своята страна
аз Александър бих приел на таз цена.
И той би завладял, щом вред се е прославил,
сърцето ми, но не и моите държави.

ПОР

505 Когато град Хидасп бе принцове събрал,
към общи действия ги беше призовал
и аз си рекох, че със нашта помощ смята

врага ни да държи далече от страната.
Щом тегли някой цар към място най-позорно
510 сред наште врагове, за мене е безспорно,
че всячески аз бих онези защитил,
които бе предал безсъвестно Таксил.
Тоз, който праща ви, какво от нас желае,
какъв е планът му и помощта каква е?
515 Ще се превърне ли в закрилник мил и драг
на хората, щом той е техен пъклен враг?
Преди да бе завзел света скоропостижно,
индийците във мир живееха безгрижно.
Когато дръзваше съсед да ги смути,
520 все се намираше кой да ги защити.
Защо той плаши ни? В какво е виноват
народът ни, та тъй на него го е яд?
Кога тоз тих народ коварно и потайно
опустошавал е страната ви незнайна?
525 Пустини, планини, реки и водопади,
не са ли между нас те сигурни прегради?
Не можем ли в тоз край далечен да си траем,
без името му и хомота му да знаем.
С достойнство странно е — щом почне да блести,
530 пожари пали то и вредом пакости.
Надменността му е и правило, и право,
държи тоз свят да е държан в окови здраво,
да стане господар неоспорим вовек
и да направи роб от всеки жив човек.
535 Държави и царе за него няма вече,
а всеки е в хомот и всеки е обречен.
Тъй хищен е, че ще ни живи одере,
а само ние с вас все още сме царе.
Как „само ние с вас“? Единствено у мене
540 остатъкът от цар достоен съхранен е.
В тоз случай нужен е куражът ми, без спор.
Светът трепери, но чрез острия ми взор
ще видят всички, че ръцете ми са годни
да ги направят пак честити и свободни.

545 Пък нека хората тогава да мълвят:
„От Александър би бил покорен светът,
обаче храбър цар съзря го отдалече
и на парчета му оковите насече“

ХЕФЕСТИОН

На истински кураж разчита този план,
550 но късно е — бучи, настъпва ураган,
а щом от вас светът очаква избавление,
и той, и вие сте, уви, за съжаление.
Към господаря ми не ще ви никой спре,
аз искам бих да го познаете добре,
555 и щом научите и половинка само
от подвизите му, от героичността му,
ще видите...

ПОР

Нима ще разбере тогаз,
че по-нищожен съм от Александър аз?
Та той нима без труд персийците помете?
560 От зверствата нима не ви болят ръцете?
Похвално ли е да надвиеш слабостта
на цар изнемощял, сломен от болестта,
и на един народ, когато изтощен е
и жаловито под товар от злато стене,
565 когато вместо с меч на своя собствен бряг
посреща с мъртъвци великия си враг?
А заслепените от неговата слава
го молят пълзешком закони да им дава.
В жреци се вслушват те, обхванати от страх,
570 и вярват, че е той всемоушен бог за тях.
Известно ни е кой как води боевете
и знаем, че не са тирани боговете.
И както и да е от робите наричан,
синът на Юпитер^[1] за нас е мъж обичен.
575 Не ще е пътят му застлан с цветя безброй.
С оръжие в ръка ни вижда вредом той,

макар че спират се войни по ред причини.
Но грижи повече една скала^[2] му чини,
и повече щети в бойци и във коне
580 от всички тези, що му Персия отне.
Персийското нехайство на нас е непознато,
душите ни съвсем не блазнят се от злато
и най-значителна е славата за нас,
по слава искал бих да го надмина аз.

ХЕФЕСТИОН

585 И Александър е цял устремен към слава,
за други ценности не ще се унижава.
Заради нея той напуска своя мир,
за да си присвои короната на Кир^[3],
на най-могъщата страна да надделее,
590 да я завземе и до гроб да я владее.
Но гордостта ви щом не счѐте за добре
да го послуша и мира му не прие,
ще видите, царю, че както побеждава,
така той пламенно ще жъне бойна слава.
595 Щом тръгне с меч на бой, не се пред нищо спира.

ПОР

Добре. Ще чакам тук. Или ще го подиря.

---

[1] Александър Велики е обожествяван — „синът на Юпитер“. Б.пр. ↑

[2] Става дума за Обсадата на Согдианската скала, крепост разположена близо до Самарканд. Тя завършва с превземането ѝ от войските на Александър Велики през 327 г. пр.н.е. след продължителна отбрана на обсадените. Б.пр. ↑

[3] Става въпрос за персийския цар Кир III. Б. пр ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Пор, Таксил

ТАКСИЛ

Нетърпелив сте. Скъп за вас е всеки час.

ПОР

На вашия съюз не ще попреча аз.

Ефестион към мен е само злонамерен

600 и ще доложи, че единствен сте му верен.

И Аксиана е готова за война —

войските ѝ ще са под моите знамена,

пък аз за трона ѝ ще бдя като за свой,

а вие бихте бил арбитър в този бой,

605 освен ако не е сърцето ви готово

да се обвърже със приятелство по-ново.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Аксиана, Пор, Таксил

АКСИАНА, на Таксил.

Царю, какво врагът говори днес за вас?
Че уж подкрепяте и неговата власт,
че с близък цар не ще подхванете сражение...

ТАКСИЛ

610 Щом казва го врагът, то буди подозрение,
царице. Скоро той ще разбере това.

АКСИАНА

Опровергайте таз язвителна мълва!
Със сквернодумците се бързо разправете
и им, подобно Пор, устата затворете,
615 разкрийте им, царю, от силен гняв обзет,
че недвусмислено сте техен враг заклет.

ТАКСИЛ

Ще ида своята войска да разположа,
а вас този вреден слух не бива да тревожи.
Пор има своя дълг, но имам дълг и аз.

ПЕТА СЦЕНА

Аксиана, Пор

АКСИАНА

620 Не казва нищо таз студенина на нас.
Страхливец! Та нима тъй нас ще убеди
цар, който твърдо е решен да победи?
Уви, предаде ни, а на сестра си дава
и своята страна, и спорната си слава.

625 С ненавистта си той цели да ви срази,
но чака тя да се във битка разрази.

ПОР

Не губя с него ни опора, ни защита,
познавам го добре, на него не разчитам.
Непостоянен е, аз лесно го разбрах,
630 и слабоволев — туй у мене буди страх.
Но който заради сестра си ни зарязва,
от лош защитник по-безвреден се показва.

АКСИАНА

Какво решавате да сторите сега,
като не знаете с каква на брой войска
635 е Александър? Та нима срещу вразите
възнамерявате самичък да вървите?

ПОР

Нима, постъпвайки по примера на друг
предател, господар нов ще приемем тук?
Как Пор на бойното поле ще се откаже
640 заслужено със меч врага си да накаже?
О, не, царице, не! Прекрасно вече знам,
че пали славата във вас небивал плам.
Да ви припомням ли сега как прелестта ви

да водят бой за вас царете ни застави?
645 А вие казвахте, че ще принадлежите
на царя, който в бой излезе победител
над Александър. Днес аз твърдо съм решен
не в плен да падна, а да си остана в плен
на вас. На мен тоз плен дотолкоз ми е нужен,
650 че, жив или умрял, държа да е заслужен.
Жадувайки да се до слава добере,
сърцето ви, уви, не схващаше добре
въздишките ми. Но с победа величава
реших в неравен бой да си спечеля слава;
655 ведно със славата сърцето ви тогаз
и победителя приело би с екстаз.

АКСИАНА

Отивайте, царю. Таксил навярно има
войници в своя стан със храброст несравнима.
Ще ги подтикна аз за сетната борба
660 в очакване на вест за вашата съдба
а пък за моята душа не се грижете.
Победно бийте се с врага!

ПОР

Не ме мъчете!

Нима не бих могъл да чуя днес от вас
дали ви трогнах със въздишките си аз?
665 Нима желаете, ако реши съдбата
със подъл ход да ни раздалечи сърцата,
да бъде тайна за един цар, падащ в бой,
със колко слава щял да се гордее той?
Кажете.

АКСИАНА

Но какво?

ПОР

Божествено творение,

670 ако изпитвате към мене уважение,
ако сърцето ви почита ме, защо
и мъничко любов към мен не чувства то?
С въздишки тягостни не го ли трогнах аз?

АКСИАНА

Я по-добре с врага почнете бой... Тогаз,
675 царю, войската ви войската му ще смаже,
щом от сърцето ми по-слаб се той окаже.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Аксиана, Клеофила

АКСИАНА

Защо, госпожо, съм затворена така?
Как мога да следя аз своята войска?
Защо Таксил насам изпърво взор обърна
680 и своя царски стан в затвор за мен превърна?
Така ли спрямо мен показва своята жар?
Как моят ухажор ми става господар?
За да ми отмъсти зарад студенината,
той не сърцето ми плени, а мен самата.

КЛЕОФИЛА

685 Вникнете в грижите на тоз несретен цар,
признал се за пленен от дивния ви чар.
По-благосклонен взор към него отправете
и колко е грижлив към вас ще разберете.
Две мощни армии сега около нас
690 обхванати са от еднаква войнска страст.
За бой решителен подготвят се и двете.
В каква посока ще поемете, кажете?
Как ще избегнете тоз страшен ураган?
Най-сигурен заслон предлага този стан.
695 Тук всичко е в покой.

АКСИАНА

Във таз среда спокойна
не бих понесла аз защита недостойна.
Когато моите умиращи войници

се бият редом с Пор за своята царица,
а падащите вик надават съкрушен
700 и с кръв подписват те надеждата си в мен,
за мир говорите, а станът на Таксил
е бъркотията със мним покой прикрил.
Във радостни неща целите да се вглеждам,
но вашите хвалби ми раните развреждат.

КЛЕОФИЛА

705 Но моят брат на риск най-милата глава
не би изложил. Как допуснал би това?
Злините знае той.

АКСИАНА

И за да ме прикрива,
в затвора вкара ме душата му грижлива.
Съперникът му мен би ме ухажвал много,
710 но кроткият Таксил ме пази твърде строго.

КЛЕОФИЛА

Щастлив е Пор. Ако ви липсва само час,
туй ще е истинско мъчение за вас.
Знам, че сърцето ви по него тъй трепери,
че и на бойното поле ще го намери.

АКСИАНА

715 И нещо повече направила бих аз —
бих го потърсила във гроба му тогаз.
От сан да ме лишат, спокойно бих следила
как Александър с трон подкупва Клеофила.

КЛЕОФИЛА

Щом толкоз много се нуждаете от Пор,
720 с цар Александър би дошъл той в този двор.
Дано тоз, който ви със взор грижовен гледа,
да съхрани над вас добитата победа.

АКСИАНА

Я дайте устрем нов днес на сърцето си,
та Александър то с венец да украси.

725 Макар че таз любов, госпожо, ви ласкае,
май преждевременно ви гордостта сияе.
Желанието ви далеч напред лети
и смятате, че факт са вашите мечти.

КЛЕОФИЛА

Пристига моят брат. От него ще научим
730 коя от двете ни се лъже в този случай.

АКСИАНА

Уви, челото му издава, според мен,
че във двубоя Пор е паднал поразен.

ВТОРА СЦЕНА

Таксил, Аксиана, Клеофила

ТАКСИЛ

Госпожо, ако Пор не бе от гняв обзет и
ако бе следвал той добрите ми съвети,
735 не щях да съм при вас с таз тъжна новина,
че в лютия двубой го сполетя злина.

АКСИАНА

Кого? Пор ли?

ТАКСИЛ

Уви! Тъй случи се, защото
при тез условия бе неизбежно злото.
Куражът му от мен високо е ценен,
740 за да коря един съперник победен.
Решил бе при двубой безспир да побеждава,
но не обагри с кръв той вражеската слава;
аз често виждах как таз слава колеблива
ту при Александър, ту при цар Пор отива.
745 Но забелязах и как с порив дръзновен
и с гняв кипящ срещу мен беше устремен.
Войската му, в отбой, насам-натам сновеше,
ала и вашата разпръснала се беше.
Не различавайки в тоз миг ни свой, ни враг,
750 пред победителя удари той на бяг,
но след туй, потушил и ярост, и омраза,
поиска помощта, която бе отказал.

АКСИАНА

Какво? Отказал я? За твоята страна
да ти се молим ли, царю, на колена?
755 Насила ли да те замъкнем на война, та

да те принудим в бой да си спасиш земята.
Защо да не си го признаем между нас,
че Пор говореше със искрен, с мощен глас?
Но той пред гибел е и аз ще свърша бързо,
760 а клетият народ на теб не вдъхна дързост.
Сестра ти иска на владетел да слугуваш,
а аз, омразната, ни ден да не добрувам.
На победените еднаква плата дай
и вероломно си съперника предай.
765 Злощастният му край и твойто престъпление
извикват в мене пред честта му преклонение.
Бих искала да си издам ненавистта
и любовта, преди да падне тук нощта:
пред тебе спрямо Пор — една любов сърдечна,
770 а спрямо теб пред Пор — една ненавист вечна.
Обичай ме, ако държиш на мене. Сбогом.

ТАКСИЛ

Госпожо, вярвайте, на вас държа аз много.
Ни пранги, ни закани не ще ви застрашават,
цар Александър знае царици да дарява.
775 Ще си запазите чрез него своя стан
и трон, за който Пор бленуваше без свян.
Като слепец аз бих се бил срещу ръката,
която би ви го отнела от главата.

АКСИАНА

Та като дар от враг ли ще получа аз
780 тоз жезъл, който ми дари един от вас?
Нима на моя трон ще ме постави оня
тиранин, който мен държеше да прогонят?

ТАКСИЛ

Но победените царици и царе
след грижите му се почувствали добре.
785 На Дарий с майката като брат и сестра са,
а пък като към син жена му се отнася.

АКСИАНА

Но аз не бих могла със дружба да търгувам,
тиран да милвам и по милост да царувам.

Персийка слаба аз не съм, не се лъжи!

790 Цар Александър мен не ще ме задържи.

Не ще аз хваля вред натрапника развратен,
ни на оковите му допира приятен.

С останки бойни той теб нека разкраси,
на нашите царства ти нека цар да си

795 и властвай. Завистлив не е ни Пор, ни аз,
но ти ще бъдеш роб, по-жалък роб от нас.

Цар Александър е тъй влюбен в своята слава,
но дейността ти му триумфа опетнява
и ти чрез своята смърт ще му дадеш отчет.

800 Изменниците са неблагоприятни вред.

С каквито почести ума ти да замая,
ти на сатрапа Бес^[1] недей забравя края.

Е, сбогом.

---

[1] Бес — бактрийски сатрап и зет на Дарий III, който като самозванец срещу Александър Македонски умъртвил своя тъст и се провъзгласил за персийски шах. След това участва в други войни срещу Александър Велики, който го пленява и е екзекутиран през 327 г. пр.н.е. след съдебен процес. Според едни източници е завързан между две наклонени дървета и разкъсан от тях, а според други е наказан с отрязване на носа и ушите, след което е разпънат на кръст. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Клеофила, Таксил

КЛЕОФИЛА

Брате мой, туй буйство прекрати!
Чрез Александър най-могъщ ще станеш ти.
805 А този гняв кипящ, каквото тя да стори,
срещу империя не може да се бори.
Та ти сърцето й напълно завладя.
Със победителя нали се ти видя?
Какво ти каза той? Кажи, държа да знам!

ТАКСИЛ

810 Да, с Александър се видях. Но този плам
в чертите му като че ли не потвърждава,
уви, геройствата, които си придава.
Спечелил бе двубой, от слава заслепен,
а в погледа му бе триумфът отразен.
815 Но аз не бях дошъл до убедеността,
че толкоз слава му спечели младостта.
Тоз лоб мъжествен със достойнство баладично,
тез огнени очи, таз гордост героична —
със тях се той прочу. По неговия лик
820 достатъчно личи доколко е велик.
Той планове гради със твърдост вездесъща
и с поглед всекиго в свой поданик превръща.
Обаче неведнъж, забравил гордостта,
показваше пред нас той своята доброта.
825 На нежността му не вреди страстта за бой.
„На своята сестра кажете — рече той —
че победителят ще се яви готов
да я дари и със победа, и с любов.“
Той идва. Друго аз не мисля да добавям
830 и на съдбата ти те господар оставям,

а пък и своята ти поверявам аз.

КЛЕОФИЛА

Какво бих сторила сама, без твойта власт?

Ти ще командваш, щом той вслушва се във мене.

ТАКСИЛ

Аз значи... Някой май... Той идва без съмнение.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

*Александър, Таксил, Клеофила, Ефестион;
свитата на Александър*

АЛЕКСАНДЪР

835 Ефестион, тозчас цар Пор ми намерете.
И победените, и него пощадете.

ПЕТА СЦЕНА

Александър, Таксил, Клеофила

АЛЕКСАНДЪР, на Таксил

Та от заблуда ли една царица днес
държи на цар Пор на съмнителната чест?
Но царството му е за вас, не се косете!
840 Неблагодарница! Гнева й заглушете!
Сам ще сте господар на две царства големи
и ще предложите три златни диадеми????

ТАКСИЛ

Царю, тоз щедър дар не е ли прекален?

АЛЕКСАНДЪР

Да помните какво остава ви от мен!
845 Където ви зови сърцето, там вървете
и с палми огъня любовен закичете.

ШЕСТА СЦЕНА

Александър, Клеофила

АЛЕКСАНДЪР

Госпожо, аз ще му помогна в любовта му.
Но от подкрепа се нуждае не той само.
С победни плодове щом него съм дарил,
850 със малко слава аз се също бих сдобил.
Тез скиптри, дето са отнети от вразите,
и тези лаври на бойците по главите,
богатствата, във бой спечелени от мен,
показват, че съм със стремеж неутолен.
855 Нали се врекох, че със боен дух и жар
аз ще се добера до дивния ви чар.
Спомнете си, че във любов ми се кълняхте
и че в душата си ми място обещахте.
Пристигнах. Любовта безспир над мене бди,
860 а пък победата ми вярата втвърди.
С покорство срещат ви. Предайте се честита.
Сама се врекохте. Защо ви е защита?
Нима сърцето ви ще иска да избяга
от победителя? Та то му тъй приляга!

КЛЕОФИЛА

865 Не казвам, че това сърце неустрашимо
е само спрямо вас, царю, непобедимо.
Отдавам ви туй, що дължа на доблестта,
която в сто царства налага ви властта.
Ако индийците сте лесно завладели,
870 от вас изпитват страх народи триж по-смели.
А щом речете, сте чрез добрини готов
у най-жестоките да будите любов.
Но блясъкът, царю, победите мечтани
извикват често в мен тревоги оправдани.

875 Дали сърцето ми ще вземете във плен,
за да повехне то само, в приют студен?
Дали душата ви, спечелила победа,
на пламъка във мен безчувствено ще гледа?
От вас, героя смел, любов не чакам аз,
880 защото славата ви мами с по-мил глас.
А щом сърцето ви въздиша, то тогава
копнее своята власт над мен да упражнява.

АЛЕКСАНДЪР

Как зле познавате копнежа съкровен
по вас, пораждащ тез въздишки тежки в мен.
885 Ще си призная, че сред своята величава
войска почти безспир въздишах аз за слава.
От всичките царе и раси най ценях
онез, които във войните завладях.
Сърцето ми срази със дързост непрестайна
890 персийските царе, страната им омайна.
Срещу стрелите им с омраза заредено,
от хубостта им то не беше съблазнено.
Непобедимо бе, жадуваше за слава
и е щастливо, че безчувствено остава.
895 Но вашите очи тирани са обични
и на сърцето ми въздействат те различно,
а „победител“ не звучи победно в мен
и с удоволствие се смятам победен.
И аз щастлив съм, щом сърцето ви се трогва,
900 щом всички трудности очите ви надмогват.
Съмнявате ли се в победата им днес?
Упреквате ли ме, че за триумф и чест
се боря? Вярвам аз, че вашите уловки
са само за сърца изпитани и ловки.
905 По-нови факти тук ще ви изложя, та
да знаете на мен как действа любовта.
Сега ръката ми на вас е подчинена,
но трябва и на вас да служи, и на мене.
Аз ще отида да прославя във война

910 чрез бойни подвизи дивашки племена
и ще издигнат те олтари там, където
не са зачитали изобщо боговете.

КЛЕОФИЛА

Ще вземете, царю, победата във плен,
ала от любовта не ще сте придружен;
915 ще има между нас морета и балкани
и споменът за мен във вас не ще остане.
Щом океанът, от стихии побеснял,
се увери, че сте земята завладял,
че пред нозете ви царе велики падат
920 и че пред вас светът мълчи, трепери, страда,
ще ви премине ли през ум, че в своя двор
за вас тъжи една принцеса с влажен взор
и си припомня тя, че в не един момент
в любов ѝ се е клел непобедим левент?

АЛЕКСАНДЪР

925 Не си мислете, че съм с варварско съзнание,
че изоставил бих най-чудното създание.
Аз азиатския престол тъкмя за вас,
но да не кажете, че ви не блазни власт!

КЛЕОФИЛА

Известно ви е, че от брат си се влияя.

АЛЕКСАНДЪР

930 Ако туй щастие, което му желая,
добие той, ще е на него подчинен
индийският престол и ще крепи и мен.

КЛЕОФИЛА

Аз корист в братското приятелство не виждам.
Царю, махнете туй, което ме обижда,
935 и не допускайте съперникът ревнив
от моя роден брат да бъде по-щастлив.

АЛЕКСАНДЪР

Съперник доблестен Пор беше, без съмнение,
и с туй спечели си той мойто уважение.

Аз лично го видях как ревностно се би,
940 как се от мен не скри в най-жежките борби.

С очи се търсехме един друг... Гордостта ни
навярно щеше да възпре ненавистта ни,
но множество войска се хвърли между нас
и ударите ни се смесиха тогаз.

СЕДМА СЦЕНА

Александър, Клеофила, Ефестион

АЛЕКСАНДЪР

945 Дали ще върнат този безумен цар обратно?

ХЕФЕСТИОН

Търсиха го навред, ала безрезултатно.

Дали избягал е, или е в гроб зарит
не знам, но никъде не беше той открит.

Войниците му не подгонили героя,

950 а искали трупа на падналия в боя
на нас да продадат, а после да избягат.

АЛЕКСАНДЪР

Оръжието им вземете, но веднага!

Ще трябва да склоним принцесата надменна,
госпожо, та Таксил да може непременно

955 да си погрижи след това за моята страст.

Ако щастлив е той, щастлив ще съм и аз.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

АКСИАНА, сама.

Безспирно викове победни отзвучават.

Кой враг упреква ме, че се стремя към слава?

Във тези тежки дни дали не бих могла

960 сама да мисля аз за своята участ зла?

Преследвана съм от любовник неприятен

и към живота той ми сочи път обратен.

Пор, аз не вярвам, че ти би се доверил

на който мене би от твоя път отбил.

965 Сърцето ти, уви, не надживя злините,

по твоите следи ще тръгнат пак войските;

ала решат ли да те търсят, въобще

сред живите, царю, не ще те срещнат те.

Когато тръгна, ти със обич удвоена

970 предрече от какво ще бъда поразена.

В туй време твоят взор потиснат, натъжен

безспир ме питаше какво си ти за мен;

не чудех се дали успех войната носи,

а се тревожех от сърдечните въпроси.

975 Защо укрех от теб чрез толкоз хитрини

един зловещ проблем, заплашващ твоите дни?

А колко пъти аз отбягвах твоя взор и

сърцето ми не се реши да ти говори,

и колко често във ответ на твоята страст

980 нещастна чувствах се и все въздишах аз!

В победата ти се понякога съмнявах,

на жажда за триумф въздишките отдавах.

В триумфа ли се бях аз влюбила? Прости,

царю, но знай, че мой кумир си само ти.

985 Стократно казвах, че в духа ми връх ще вземе
победата, ала е вече крайно време
да си призная, че отнема се чужд трон
по примерите ти и по суров закон.
Ако друг някой бе тоз огън в мен запалил,
990 със моята любов не би се той похвалил.
А със въздишки как сега да се тешим,
щом ти не чуваш ги, щом чезнат като дим?
Ще трябва моята душа в земята черна
да ти се закълне в приятелство безмерно,
995 а от сърцето ми да бъдеш убеден,
че аз без теб не бих живяла нито ден.
Нима си мислиш, че приела бих хомота
на победителя, лишил те от живота?
Разбрах, че той държал към мен да се обърне,
1000 за да ме утеши и трона ми да върне.
Навярно мисли си, че моят стихнал гняв
ще служи за трофей на злобния му нрав...
Не! Ще ни види той погребани в гроб двоен
като царица — аз, ти — като цар достоен.

ВТОРА СЦЕНА

Александър, Аксиана

АКСИАНА

1005 Тече порой сълзи подир войните ви,
царю! Нима това ще ви ощастливи?
Завиждате ли ми, затуй че съм свободна
да си оплаквам аз неволята безбродна?

АЛЕКСАНДЪР

Със основание, госпожо, в този ден
1010 скърбите по един цар доблестен, почтен.
Аз бях му враг, ала сега не укорявам
тоз, който тягостно смъртта му изживява.
Преди до Индия да бях се приближил,
със доблестта си Пор ме беше възхитил.
1015 Сред най-великите царе блестеше той.
Аз знаех...

АКСИАНА

И все пак решихте се на бой?
Кажете ми защо навсяде по земята
причина търсехте да почнете войната?
Не ви ли заслепи с геройство той очите,
1020 та с дързост искахте духа му да сломите?

АЛЕКСАНДЪР

Да, търсих Пор, но кой каквото ще да каже,
ръката ми не бе решена го смаже.
На подвизите му премного завидях,
десницата си аз да проявя горях
1025 и щом дочуех, че Пор в бой непобедим е,
към нови подвизи ме тласкаше туй име.
Доскоро мислех си, че при военен спор

към мен вселената отправя своя взор,
ала установих, че воинската слава
1030 на този виден цар се с мойта изравнява,
и тъй като навред вселяваше той страх,
откри ни Индия за честен бой размах.
Със удоволствие бях виждал как надвива
царе, без те да му окажат съпротива.
1035 Окуражи ме на врага ми смелостта,
затуй потърсих аз триумф в опасността
и бях учуден, че такъв кураж той има...
Победата преди от мен бе неделима,
след туй заряза ме, реши да следва вас,
1040 та Пор и лаври ми оспорваше, и власт,
дори успяваше триж слава да спечели,
когато бяха му победата отнели
и при провалите тъй бе се извисил,
че ни веднъж за тях не беше съжалил.

АКСИАНА

1045 За съжаление от благородна завист
да се погрижи за живота си забрави.
Отвред предаван бе и бе преследван Пор
и той с оръжие с мнозина почна спор.
Ако е истина, че войнската му дързост
1050 ви предизвикваше да действате по-бързо,
защо не водихте със него бой почтен,
защо той в случая бе с хитрост победен?
Ако триумф не бе спечелил във сражение,
защо да претърпи от вас той поражение?
1055 Ликувайте, ала в сърцето си Таксил
за победител се е вече обявил.
Все пак във случая се чувствам утешена,
1060 че славата му е със вашта споделена.

АЛЕКСАНДЪР

Скръбта ви бори се със славата ми днес.
Излишно! Всеки път съм побеждавал с чест.

С коварен жест не съм врага си заблуждавал,
а винаги съм му с геройство надделявал.

1065 Макар че често бе по-многоброен той,
не съм се нивга крил, за да избягна бой.

Той за провала си ръката ми винеше,
ала триумфът ми в открит бой най личеше.

Но всеки разрушен ваш град за мен бе рана,

1070 смъртта на никой цар от мен не бе желана.

Да бяха следвали съвета ми тогаз,

и двамата царе от смърт спасил бих аз.

Повярвайте...

АКСИАНА

В това, че сте непобедим,

аз вярвам, но не сте, царю, непогрешим.

1075 Защо безброй царе във пранги оковахте
и безнаказано света в сълзи обляхте?

Какво ви сториха дворците на врага
и мъртъвците на Хидасп покрай брега?

Бих искала да знам каква ми е вината,

1080 че на герой прочут аз утежних съдбата?

Нима Пор Гърция реши да наводни,

нима размирици в страната причини

и предизвика гняв, заплашващ вашта слава?

Та кой не беше се от него възхищавал?

1085 Доволство истинско ни в таз земя събра
и чакахме съдба от вашта по-добра.

Пор искаше сърце да покори, без бой,

и да го счита то за победител свой.

Но благородна кръв, когато е пролята,

простъпката за акт чудовищен се смята.

1091 Не се ли чувствате, царю, злочест и клет,
че искахте да се лишим от тоз късмет?

С каквито добрини сега да се красите,
тиранин сте.

АЛЕКСАНДЪР

Нима? Как тъй ще ми внушите,
1095 госпожо, обладан от ярост, в този час
най-срамни упреци да ви отправя аз?
Днес добротата ми е толкоз уморена,
но мойта чест не се усеща уязвена.
От качествата ви и да не съм пленен,
1100 как ще воювате със цар обезвреден?
От мъката ви е душата ми пропита
и по-дълбоко тя ви горестта зачита.
Днес погледът ви е фатално замъглен
и затова съзря тиранин мерзък в мен.
1105 Признайте, че кръвта и сълзите едва ли
на войнската ми чест са мръсен цвят придали.
Ще видите.

АКСИАНА

Не ща да видя никой път
достойнствата ви — те ще ме обезверят.
Нали постигахте победи все по-малки,
1110 която правеха достойнствата ви жалки?
Един ли скит или персиец, оцелял,
под вашия ярем се беше възгордял?
Пред всеки поданик ваш често те твърдяха,
че за живота ви триж по-грижовни бяха.
1115 Каква е ползата за пленника триклет
от туй, че с добрини прославят ви навред?
Не си представяйте, че спада ми враждата
към вас, ако навред целуват ви ръката.
Пор ще ми върнат ли доволните царе,
1120 и тези, дето с вас живеят уж добре?
Дваж по-ви мразя от тез, що ви обожават,
триж повече, ако от вас се възхищавах
или ако това налага ми светът.
Вас други никога не ще ви тъй презрат.

АЛЕКСАНДЪР

1125 Прощавам ви гнева. Знам любовта ви нежна.

Учуден съм, ала не съм във безнадеждност.
Ако от хората не съм аз заблуден,
от ничий поглед Пор не е бил поощрен.
Между Таксил и Пор разколебано беше
1130 сърцето ви: дорде Пор жив бе, то мълчеше.
Днес да ви чуе той, госпожо, няма как
и името му то повтаря пак и пак.
Но неговият прах, бидейки вече в гроба,
не иска вашето сърце до късна доба
1135 по него да гори. Безсмислена тъга!
За важни грижи ви светът зове сега.
Със плач зачетохте достойно паметта му,
а славата на трон и фронт се жъне само.
Осигурете на душата си покой!
1140 И на страната си!... Тъй я разклати той!
За царството си цар достоен изберете.
Таксил...

АКСИАНА

На мене тоз предател не хвалете!

АЛЕКСАНДЪР

Я по въздържана бъдете. Та Таксил
с предателство към вас не се е проявил.
1145 Над своите царства той непрестанно бди
и ги от бурята успешно защити.
Ни клетва, нито дълг, ни остър дворцов спор
не го погубиха (тъй както стана с Пор).
Аз интерес съвсем естествен проявявам
1150 към този, който ви, госпожо, обожава.
Ако по избор ваш се Инд с Хидасп сберат,
по ваша воля те навеки ще текат.
Как лесно действал бих със мисълта за вас,
а бих разчитал и на цар Таксил тогаз.
1155 Той идва. Нека ви с въздишки той замае
и да ви обясни какво от вас желае.
Достатъчно сте ми търпели грубостта.

А влюбените все си търсят самота.

ТРЕТА СЦЕНА

Аксиана, Таксил

АКСИАНА

Ела насам, царю, владетелю безспорен
1160 на Индия. За теб говорехме доскоро.

Желаят зарад теб гнева ми да сломят,
твърдят, че твоите мечти ще ме склонят,
че мойта грубост ще засили любовта ти,
и искат обич аз да ти даря в отплата.

1165 Но знаеш ли какво за твоя плам кроят
и за душата ми какъв капан тъкмят?
Готов ли си?

ТАКСИЛ

Госпожо, споделете
с мен туй, което ще ми възхити сърцето.
Какво да сторя?

АКСИАНА

Щом си влюбен в мен, тогаз

1170 почитай славата, както ценя я аз.

Цар Александър без задръжки ти презирай,
а на мечтите си премного не се спирай.

Угрози има, но недей изпитва страх.

Не победиш ли в бой, тогаз те чака крах.

1175 И в себе си, и в Пор се вгледай с взор обстоен —
държа да знам кой бе за мене по-достоеен.

Сърцето ми греши — не е като кантар,
но прави разлика то между роб и цар.

Тъй го обичах, но съдбата бе ревнива

1180 и му попречи да изпита радост жива.

Царю, щом ти си му свидетел на честта,
дано в плача ми му пребъде паметта.

В каквато и печал духът ми да изпада,
за него аз ще ти говоря със наслада.

ТАКСИЛ

1185 Душата ви е лед — напук на моя плам.
Че как ликът на Пор изтрил бих аз оттам?
Дори към оня свят сега да се отправя,
ще се загубя и не ще ви се понравя.

АКСИАНА

Измий със вража кръв ти своето престъпление,
1190 за да се радваш пак на мойто уважение.
Пор в гроба е. На тоз момент се довери,
под знамената му войската му сбери,
че сянката му би им бягството възпряла.
И твоята войска, срам тежък изживяла,
1195 след като тласна я ти към престъпен акт,
разкайва се и днес от тоз позорен факт.
Иди и огъня им съживи в душата,
иди и отмъсти, царю, за свободата.
На Пор наследник най-достоеен ти стани
1200 и троновете ни от врагове брани.
Мълчиш си, но това за мене означава,
че тоз възвишен план куража ти стопява.
Напразно соча ти аз пример на герой...
Стани слуга. Върви! Тук трябва ми покой.

ТАКСИЛ

1205 Май че забравяте, госпожо, че съм цар,
че бих се с вас държал и като господар,
че вечно аз не бих търпял ненавистта ви,
че в моите ръце са вашите държави,
че горда прави ви днес почитта към вас.
1210 Но...

АКСИАНА

Пленница, уви, ще си остана аз.

Ще завладееш ли сърцето ми стръвнишки,
за да отвърне то на твоите въздишки?
Таз мнима доброта, царю, изостави,
страха и ужаса на помощ призови,
1215 като тиран се дръж към мен, не ми прощавай,
ще секне мойта злост, не се разколебавай.
Ала ненужните закани ми спести.
Аз от сестра ти чух какво да сториш ти.
Ако се довериш на моята тревога
1220 и на съвета й, съдействай ми да мога
при Пор да ида.

ТАКСИЛ

Как?

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Таксил, Клеофила

КЛЕОФИЛА

С царицата тозчас
се раздели! Вражда изпитва тя към нас
и непрестанно се стреми да те отчая.
За нея забрави!

ТАКСИЛ

Към нея аз питая
1225 любов безпримерна. Ако на обичта
с ненавист тровеща и с жлъч отвърща тя,
дори пред теб да се от нея уж отричам,
със риск за себе си все пак ще я обичам.
Ако отправя ми тя поглед ядовит,
1230 на себе си ще съм, а и на теб сърдит.
Ако в съвета ти план скрит не бе прозирал,
тя нямаше да ме сега чак тъй презира.
Ще бдя над нея аз, защото за момент
петимен съм да е тя между Пор и мен,
1235 за да почувствам, че се в миг разколебава...
Представяш ли си как бих бил щастлив тогава?
С омразата й как живял бих отсега?
Било би по-добре пред нейните крака
да падна, за да й се укрепи враждата
1240 към Александър, а пък и към вас самата.
Знам, че изгаряте от страст и ти, и той.
Но да си жертвам ли днес личния покой
заради вас? Държа да съм щастлив, дори
ако налага се светът да изгори.

КЛЕОФИЛА

1245 На бойното поле върни се, че не бива

в сърцето ти жарта пламтяща да изстива.
Върви. До тука ли ти стига смелостта?
Пор чака те. Не си показвай слабостта.

ТАКСИЛ

Не е ли Пор убит? Как тъй се появява?

КЛЕОФИЛА

1250 Тъй силно тропа, че веднага се издава.
С внезапната си смърт шум щял да вдигне той
и да смути един свръхдоверчив герой.
Пор щял да стресне на врага си дързостта,
за да не вкуси на триумфа сладостта.

1255 За любовта си той решен бил да загине
или със своята любима да замине.

От Аксиана е и твоят стан пленен
и да последва Пор изглежда той решен.

Върви при Пор да си покажеш щедростта,

1260 макар че той ти е съперник в любовта.

ПЕТА СЦЕНА

ТАКСИЛ, *сам*.

Съдбата зла как е могла да възкреси
съперника ми Пор, та той да ме срази,
да срещне пак онез очи, сълзи пролели
по него, щом са го пред мене предпочели?
1265 Съдба, какво ли би приготвила за мен,
кому тоз висш триумф ще бъде отреден?
Да не изчакваме сърдити, разгневени,
тез спорове да са от някой друг решени!

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Александър, Клеофила

АЛЕКСАНДЪР

Нима ви плаши Пор, щом вече е сразен?

1270 Аз го надвих и пак съмнявате се в мен.

Щом мойта заповед от всички се прилага,
как пленникът от мен могъл би да избяга?

Я поплачете си за тоз храбрец злочест.

КЛЕОФИЛА

Аз мисля, че цар Пор е най-опасен днес.

1275 Макар куражът му навред да се признава,
нещастieto му ме двойно притеснява.

Дордето водеше войската си на бой,
със подвизите си не плашеше.

Но Пор в момента е цар победен, несретен

1280 и може като ваш другар да бъде счетен.

АЛЕКСАНДЪР

Не е достоен за тоз ранг, а за позор.

До днес спечели си омразата ми Пор:

аз му предложих мир, с известно съжаление,
ала отказа той и моето презрение

1285 с това заслужи... За бедите от войната,
аз ще му отмъстя, че в него е вината.

Ще го накажа, тъй като безброй щети
сам предизвика и не ги предотврати.

Нали зарад това го мразите и вие?

КЛЕОФИЛА

1290 Не, аз не мразя го, царю. Защо да крия?

Ако долавях как печалният му глас
на мен говори за несретата си, аз
бих казала, че той бе пръв между царете,
че би най-верният пазач на градовете,

1295 че искаше да се до слава добере
в бой срещу вас или достойно да умре;
че смелостта му се със вашата равнеше,
че името му все след вашето летеше.

Аз защитавам го с хвалебствени слова,

1300 ала на моя брат ще навреди това,
защото дните му, царю, са преброени,
щом Пор е още жив. Но смърт грози и мене,
че не успее ли цар Пор във любовта,
как бих избягнала тогава гибелта?

1305 Сърцето ви, царю, се готви напоследък
да жъне в тежък бой победа след победа.

Но стане ли тъй, че ви само Ганг дели,
гнева му кой и със какво ще намали?

Далеч от вас, сама ще страдам мъченишки...

1310 Ако пък заглуши той моите въздишки,
сърцето си тогаз как утешила бих,
а победителят, комуто го дарих,
къде ще е?

АЛЕКСАНДЪР

Таксил каквото ще да казва,
сърцето ви ей таз десница ще предпазва

1315 по-зорко от онез, които покорих
а със земите им ви щедро надарих.

След сетния триумф пак тука ще станувам,
та над душата ви за слава да царувам,
да бъда цял живот щастлив под вашта власт,

1320 съдбата на света да поверя на вас.

Аз за малоите^[1] същински идол станах
и те ме чакат на брега на океана

да ми окажат чест като на несломим
владетел и герой, като на ваш любим.

КЛЕОФИЛА

1325 Та друго има ли за вас освен войната?
Ще търсите ли враг, царю, извън земята?
За победител как ще бъдете приет
в един безлюден край, скован от вечен лед?
При климат свръхсуров как бихте бой повели,
1330 щом ниви и гори са вече опустели,
щом Господ ги е все във тъмнина държал,
щом на Небето дух е този край предал?
Дали съдбата ви, коварна, завистлива,
нарочно не прикри една мечта красива
1335 и просто чака тук да бъдете зарит
забравен, в гроб студен, със бурени покрит.
Ще повлечете ли злосъщната си свита,
от вас подсилвана, от враговете бита?
Та бойният ви флот, частично оцелял,
1340 със външния си вид у всеки буди жал!
По стоновете вас тозчас ще ви познаят.

АЛЕКСАНДЪР

Ще тръгнат те след мен, не ще се колебаят:
бездейно в стана днес сърцата им туптят,
и шепнешката те си раните броят,
1345 но скоро тез мъже, във битки обиграни,
ще влязат в бой с врага, без страх от нови рани.
А пък разсеем ли тъгата на Таксил,
Пор бляновете му не би осуетил.
Госпожо, казах ви и пак ще го повторя...

КЛЕОФИЛА

1350 Царицата!...

---

[1] Става въпрос за народ, който по времето на Александър Велики е живял на Индийския полуостров в близост до океана. Б.пр. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Александър, Аксиана, Клеофила

АЛЕКСАНДЪР

Е, да. Не бих могъл да споря.
Но Пор е жив. Спасен от боговете бе.

АКСИАНА

Уви, ще ме лиши жестокото небе
от него! Как ще се насетне утешавам?
И аз го искам жив, но вече се съмнявам.
1355 Търчи, за сетен път за да се види с мен,
да ми помогне във фаталния момент.
Какво би сторил сам срещу войска безбройна.
В началото тя се показва неспокойна,
защото той с отбор бойци с кураж нечут
1360 на победителя в редиците вся смут.
Но ще се изтощи, ще спадне смелостта му,
ще среща взорът му бойци убити само...
И как напредвал би? Аз искам точно там
той да ме види и дух Богу да предам.
1365 Таксил, изменникът, ме тук в затвор остави,
та с неговата кръв жадта си да сподави,
да го погледа той в ръцете на смъртта,
ако все пак за туй му стигне дързостта.

АЛЕКСАНДЪР

Госпожо, в отговор на вашата охота
1370 положих грижи аз да му спася живота.
И ще се срещнете.

АКСИАНА

Нима не го съсече

ръката ви, нима сред нас ще бъде вече?
От Александър ли тоз дар получих аз?
Той други чудеса ще сторили за нас?
1375 Нали закле се, че щом е врагът сразен,
с приятели отвед ще бъде обкръжен.
Не бе ли Пор цар на приятелска държава?
Нали и двамата се борехте за слава?
Той искаше да си изпробва смелостта,
1380 а вие — да не го пресрещне гибелта.

АЛЕКСАНДЪР

С ненавистта си той гнева ми възпалява
и победител по-брутален заслужава.
Надменен днес не е, но горд си е все пак,
а аз не бих желал да бъда негов враг.
1385 И неприязънта, и ранга ще забравя,
Таксил на разпратата свидетел ще направя,
та той съдбата му при нужда да реши,
но трябва да му се доверие внуши.

АКСИАНА

Туй значи ли, че за подслон Таксил ще питам
1390 и че на него за пощада ще разчитам?
Та Пор да търси ли защитник тъй лукав?
Смърт готви му тоз ваш пропит с омраза гняв.
Загрижеността ви какво му обещава?
Една добра душа се лесно съблазнява.
1395 Стаило своя яд, сърцето ми открито
се възхищаваше на качества, които
не притежавахте. Царю, бъдете пръв
по варварство и си залейте пътя с кръв.
Сред толкоз врагове, открити през войните,
1400 убийте този, що бе нужно да спасите.

АЛЕКСАНДЪР

Опитвате се Пор да отървете днес,
и не приемате дължимата ви чест;

мислете, че ми е от ревност добротата,
ала умре ли Пор, у вас ще е вината.
1405 Бих с него споделил това... Ах, ей го там.
Ще може да реши съдбата си той сам.

ТРЕТА СЦЕНА

Пор, Александър, Аксиана, Клеофила, Ефестион, стражата на Александър

АЛЕКСАНДЪР

Пор, ето до какво доведе гордостта ви.
Та кой голям успех ръката ви прослави?
Надменността ви е сломена, но държа
1410 да се пред своето достойнство издължа.
Какво ще ви спаси? Все пак ще ви повторя
това, което ми отказвахте наскоро.
Царицата не се, за жалост, отзова
на волята ми, но за вас е риск това.
1415 Да иде в гроб ведно със вас тя би приела,
ако преди това е името ви взела.
За таз ненужна чест кой толкоз би платил?
Живейте! Но защо злочест да е Таксил?

ПОР

Таксил ли?

АЛЕКСАНДЪР

Да.

ПОР

Аз ти грижливостта признавам,
1420 респектът му към теб високо оценявам,
триумф изтръгна той, но от ръцете ти,
ти взе сестра му, но му за честта плати,
а той предаде ме на тебе... Е, как смяташ
да му се издължиш, царю, за добрината?
1425 Та той умря във бой, царю, и ти спести
тез неприятности. Иди го навести.

АЛЕКСАНДЪР

Умря?

КЛЕОФИЛА

Какво дочух?

ХЕФЕСТИОН

Царю, това е вярно.

Той се предаде на съдбата си коварна.

Пор не отстъпи му — той беше победен,

1430 но със врага си бой да води бе решен.

Ранените, макар останали без сила,

му служеха като най-сигурна закрила.

Той се усещаше като във крепост там

и с цяла армия би се сражавал сам.

1435 За своите най-здрав щит беше му ръката

и сееше той смърт и ужас по земята.

Щадях, виждах, че е доста изтощен

и че животът му зависеше от мен.

В тоз миг се появи Таксил и викна: „Спрете

1440 и пленника злочест за мене оставете!

Пор, знай, че крайт на живота ти решен е,

щом не отстъпиш днес царицата на мене.“

Пор чул заканата зловеща и тогаз

потърсил го с очи и със спокоен глас

1445 му рекъл, вдигайки ръка, покрита с рани:

„Нима предателят Таксил на мен се кани?

Изменнико клет на царица изтерзана,

ти би могъл да ми отнемеш Аксиана

и бих се примирил, подлецо, със това,

1450 ако лишиш ме и моята глава.

Ела!“ И двамата монарси мигновено

се хвърлили един въз друг ожесточено.

Уви, не смогнахме гнева им да смирим.

Пор през тълпата се промъкна невредим

1455 и смъртоносно Пор прониза във сърцето.

След туй, доволен, той отиде там, където

бе Александър.

КЛЕОФИЛА

Ах! Враждата ви срази
в тоз случай мен, царю, и цял живот сълзи
ще лея. Моят брат подкрепя съпричастна
1460 очакваше от вас, а не таз смърт ужасна.
Във гроба как ще ви той чувства добрините?
Предчувствам, не ще за него отмъстите...
Ще страдате ли, че убиецът в екстаз
ще тържествува пред сестра му и пред вас?

АКСИАНА

1465 Царю, вникнете в таз покъртваща тирада
на Клеофила — тя за брат си с право страда.
За жалост не успя да бъде той спасен,
но поначало Пор на бой не бе решен.
Таксил не искаше пред Пор да се изложи
1470 и на гнева му се самичък той подложи.
Какво ли търсеше във този кървав спор,
от Александър как би отървал той Пор?
Нима се впусна в бой с отчаян напън жалък
с цар, с който беше се Победата венчала?
1475 Защо от тоз претекст добър да ви лиши?
Какво ви трябва днес? Таксил във гроб лежи.
Ако убиецът му заслужава мъст,
в туй престъпление аз също имам пръст.
Да, Пор, не мога аз частично да обичам.
1480 И Александър, и Таксил не го отричат.
Ако не вярвате, със радост в този час,
умирайки, ще го призная и пред вас.

ПОР, на Александър.

Аз вярвам, че с тоз акт доволство ти доставих,
царю. Бях победен, но виж какво направих.
1485 Безсилен бил съм, но все пак от мен се бой,
щом отмъщение постигнах в тежък бой.
Царе, заспали във вериги, ще събудя

и нови врагове с плам боен ще учудя.
Дори кипящата в мен кръв да охладиш,
1490 останалия свят ти сам ще победиш.
Не чакай моето сърце да те признае
за победител. То отплата не желае.
За славата ми хич недей се тревожи,
а за победата най-вече се грижи.

АЛЕКСАНДЪР

1495 Пор, горд си и такъв до гроб ще си останеш,
до сетния си дъх все тъй ще ми се каниш.
Със гръмко име си и то звучи така,
че всеяло би страх във цялата войска.
Добре, но как към теб да се държа, кажи ми.

ПОР

1500 Със маниери, на достоен цар дължими.

АЛЕКСАНДЪР

Съгласен съм така да бъде, ала знай,
че аз ще доведа победата докрай.
Чрез мен и ти ще си осъществиш мечтата.
Царувай! Аз ще ти възстановя царствата.
1505 Но чуй и моята приятелска присъда —
и Аксиана с теб навсякъде ще бъде,
ще сте обвързани чрез царския си ранг
и вашта власт ще се зачита чак до Ганг.

На Клеофила.

Та ето каква мъст, госпожо, им се пада.
1510 Постъпката ми ви навярно изненада,
но тъй ви любя, тъй съчувствам ви в тозчас,
че хиляди бойци избил бих зарад вас.
Нима е редно за обида да се счита
смъртта на някой враг, останал без защита?
1515 Та Пор ликувал би: надвил ми дързостта,
победно и без жал той легнал би в пръстта.

А вие ще сте на делата ми свидетел,
та в дар да ви предам аз своята добродетел.
Да властва Пор — нали му трон оставям аз.
1520 И нека хората се водят все по вас,
същинска царственост тоз ранг би породил
във вас и би ви се народът възхитил.
И ще усетите такова озарение,
че по Таксил скръбта ще иде във забвение.

АКСИАНА

1525 Госпожо, властвайте. И аз от тоз герой
съм възхитена. Ах, как ви обича той!
Обичайте го! Пор от всички по земята
е тачен ще ви ощастливи душата.

ПОР

Царю, тревогите на този свят познах
1530 и от триумфа ви аз очарован бях,
но задължен не бях във тоз световен смут
да смятам, че не съм и аз така прочут.
Но днес за най-велик владетел ви признавам,
че с добродетели спечелихте си слава.
1535 Командвайте света по собствен строг закон
и аз ще подкрепя могъщия ви трон,
за да наложите законност повсеместно.
Все вас ще съм, макар че няма да е лесно,

КЛЕОФИЛА

Какво очаквате от тъжния копнеж
1540 на моето сърце? Не е тоз мой брътвеж
срещу честта ви. Щом на Пор се пак трон дава,
туй значи, че така го иска вашта слава.
Не съм припряна. По-добре да си мълча!
Злочестините ми не ще ми спрат плача.

АЛЕКСАНДЪР

1545 Госпожо, нека за приятеля поплачем,

но и да проявим куража си юначен!
Ще бъде гробът му със монумент огромен —
за дружбата ни и за вашта мъка спомен.

ЖАН РАСИН
БЕРЕНИКА
ТРАГЕДИЯ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА:

Тит — император на Рим

Береника — царица на Палестина

Антиох — цар на Комагена

Полин — довереник на Тит

Арсак — довереник на Антиох

Феника — довереница на Береника

Рутил — римлянин

Свитата на Тит

Действието се развива в Рим в помещение между покоите на Тит и тези на Береника.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АНТИОХ

Арсак, да спрем за миг. По твоя вид личи,
че този лукс е нов за твоите очи.

Какъв спокоен кът, какъв декор чудесен —
на тайните на Тит свидетел безсловесен.

5 Щом той свободен е, оттегля се тук сам
и пред царицата разкрива своя плам.

Покоите на Тит са от портала вляво,
а вдясно — нейните. Отивай там направо
и й предай, че бих желал да ме приеме,

10 дори тя мене за досаден да ме вземе.

АРСАК

Чак за досаден ли? Във Рим кой друг тогава
към нея имал би привързаност такава?

Как тъй прочутият във Ориента цар,
как влюбеният мъж със покоряващ чар

15 се плаши, че на брак със Тит тя би склонила
и би се след това от вас отдалечила!

АНТИОХ

Спри най-подир! Държа при нея да вървиш
и тайна среща днес за мен да уредиш.

ВТОРА СЦЕНА

АНТИОХ, *сам*.

Ах, как да изрека с уверен, ласкав глас
20 „Обичам ви“? Защо се разтреперих аз?
Защо сърцето ми се толкова вълнува,
от този момент желан защо се то страхува?
Дотам отнела бе надеждите ми тя,
че турила бе ключ на моята уста,
25 и пет години аз, осъден на мълчание,
прикривах любовта с приятелско държание.
Ако тя в Рим при Тит ще има нов статут,
дали пък по-добре тогаз ще бъда чуто?
Ще следва брак... Нима дочаках този час,
30 за да изкажа пак пред нея своята страст?
Какво спечелил бих с туй дързостно признание?
Ще предизвикам ли в ответ негодувание?
Не е ли по-добре далеч от този кът
да бягам — и без туй днес предстои ми път.
35 Забрава или смърт! Но мен ще ме терзае
туй чувство, ще скърбя все тъй, без тя да знае.
Страхувам се сега, че бих я разгневил.
Царице, но с какво ли бих ви уязвил?
Аз вече не държа, щом случаят решен е,
40 да ме обикнете, да тръгнете със мене.
Да, Тит всемоушен е. А мислех си все пак,
че нещо ще възпре планирания брак.
Уви! Аз цели пет години ви обичах
и на химери сам сърцето си обричах.
45 Днес се разделя с вас обезверен човек,
но ще ви носи той в сърцето си вовек.
Ще се обиди ли или пък съжаление
ще сети тя към мен — това е без значение.
Какво заплашва мъж с несбъдната любов,
50 щом за раздялата той вече е готов?

ТРЕТА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АНТИОХ

Да влезем ли?

АРСАК

Царю, наскоро Береника
чрез новия си сан ще стане тъй велика,
че куп народ се е събрал. Аз я видях,
но през тълпата с труд до нея се добрах.
55 Уви, Веспасиан на оня свят е вече,
покрусен беше Тит, но траурът изтече;
след осем дни на скръб и той ще си отвори
сърцето за любов. Във двора се говори
със убеденост, че щастливата царица,
60 преди да падне нощ, ще е императрица.

АНТИОХ

Уви!

АРСАК

Царю, защо изглеждате смутен?

АНТИОХ

Ще ме приеме ли? Така съм притеснен.

АРСАК

Но аз предадох й току-що, че държите
тук нещо насаме сега да споделите.
65 Царицата, в ответ, ме с поглед увери,
че вашата молба ще удовлетвори,
но подходящ момент ще чака — Береника
не иска в този двор сплетни да предизвика.

АНТИОХ

Да се надявам, че добре си доловил
70 това, което аз ти бях разпоредил.

АРСАК

Нима съм повод дал за някакво съмнение?
Пристанищният флот е в пълно снаряжение
и котва е готов да вдигне всеки час,
ала очакваме нареждане от вас.

75 Кога предвиждате този курс към Комагена?

АНТИОХ

След срещата — подир най-много два три-дена.

АРСАК

Кой ще пътува?

АНТИОХ

Аз.

АРСАК

Защо?

АНТИОХ

Напускам Рим
завинаги — за мен този двор е нетърпим.

АРСАК

Учудвам се. Нали царицата отдавна
80 така привлече ви със своята прелест явна,
че си напуснахте подвластните страни.
От три години тя във Рим се настани,
наложи се със чар във този двор всеизвестен,
ще призове и вас на празник най-тържествен
85 да видите сам как щастливият съпруг
безпримерен разкош ще ви предложи тук.

АНТИОХ

Да си се радва тя на блясък и на слава...
Да спрем тоз разговор, че вече ми додява.

АРСАК

Разбирам ви, царю. Зарад помпозността
90 към вас показва се неблагодарна тя.
Омраза идва, щом се близостта изгуби.

АНТИОХ

Арсак, дори сега аз все така я любя.

АРСАК

Нима е Тит дотам опиянен от власт,
че със презрение отнася се към вас?
95 Показвал ли се е суров и безсърдечен,
та искате от Рим да бягате далече?

АНТИОХ

Тит нивга спрямо мен не се е провинил.
Не го упреквам.

АРСАК

Да, обаче сте решил
да тръгвате. Защо? От чист каприз ли гонен?
100 Та император Тит към вас е благосклонен,
видя ви как с кураж участвате във бой,
на подвизите ви свидетел беше той,
чрез вас осъществи и своята идея
със огън и със меч да покори Юдея.
105 Зад тройните стени, успокоен, врагът
ни наблюдаваше как всуе всеки път
нападахме. Уви, безсилен бе таранът.
Качен на стълбата, въз крепостта опряна,
започнахте със меч да сеете смърт там.
110 От явна гибел се избавихте едвам,

Тит взе ви за умрял, прегърна ви прощално
и станът през сълзи с вас взе си сбогом жално.

Тъй ще запомним този велик, но тежък ден,
във който в славен бой врагът бе победен.

115 Сега ви чака тук реколта пребогата
от топла вража кръв, със меч от вас пролята.

А вие сте, царю, от всичко отегчен
и към страната си сте вече устремен.

Нима ще стигнете безславно до Ефрата?

120 Изчакайте, та Тит сам там да ви изпрати
като велик герой, с престиж неоспорим,
със почести безброй удостоен от Рим.

Ах, как да се възпре това ви намерение?
Не отговаряте.

АНТИОХ

Горя от нетърпение

125 царицата, Арсак, да срещна този ден.

АРСАК

Защо?

АНТИОХ

Съдбата й тъй важна е за мен.

АРСАК

Нима?

АНТИОХ

Държа да знам със брака що ще става;
дочувам, че слухът се вече потвърждава.

Ако получи тя от Тит и трон, и власт,

130 какво ще правя тук? Напускам Рим тогаз.

АРСАК

Защо тоз брак за вас е толкова злокобен?

АНТИОХ

Да тръгнем, пък по път ще бъда по-подробен.

АРСАК

Царю, туй, дето чух, ужасно ме смути.

АНТИОХ

Ах, ето я. Иди. Заръка имаш ти.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Береника, Антиох, Феника

БЕРЕНИКА

135 Избягах най-подир от радостта досадна
на дворцовия кръг, във който аз попаднах.
Привидният респект омръзна ми така,
че сетих нужда от приятелска ръка.

Очаквах този миг с такова нетърпение,
140 че ви заподозрях дори в пренебрежение.
Повтарях си: „Нима тоз Антиох, чиято
привързаност към мен е даже в Рим позната
и край Ефрат дори, нехае този път
за моите съдбини, за моя бъдещ път?

145 Дали, ощастливен, ще сподели с мен днес
това, че ме дари Небето с висша чест?
Или към друга той ще си насочи взора,
оставяйки ме сред тълпа от чужди хора?“

АНТИОХ

О, истина било. Оказва се все пак,
150 че дългата любов ще се скрепи със брак.

БЕРЕНИКА

Царю, обзета съм от толкова тревога,
че идва ми до плач. Не искам и не мога
да крия туй от вас. През тези скръбни дни
сърцето му, уви, към мен се вледени.
155 и в крайна сметка днес едно е ясно само —
че траурът на Тит прекъсна любовта му.
Все беше мълчалив, загрижен, просълзен,
като че трябваше да се прости и с мен.
Копнея за сърце любящо, всеотдайно,
160 а не за слава, не за власт главозамайна.

Споделям го със вас — съдете сам дали
от случващото се душата ме боли.

АНТИОХ

Но вие сте все тъй обичана, желана!

БЕРЕНИКА

Нали видяхте туй, което снощи стана:

165 от Римския Сенат щом бе обожествен
баща му, затова че своя дълг свещен
изпълнил беше, Тит, щастлив от туй признание,
обърна и на мен дължимото внимание.

След туй си тръгна, без да ме предупреди,

170 че във Сената щял да се разпoredи
Арабия ведно със Сирия да минат
във много кратък срок към царство Палестина.

Пред свои близки той бил казал отнапред,
а пък и насаме пред мен пое обет,

175 че щял да ме дари със златна дипленица
и че на ред страни ще съм императрица.
За да ме увери, ще дойде тук след час.

АНТИОХ

А аз дойдох, за да си взема сбогом с вас.

БЕРЕНИКА

Какво сбогуване? Какъв език? Как може!

180 Но вие сте смутен! И пребледнял! Ах, Боже!

АНТИОХ

Госпожо, тръгвам си.

БЕРЕНИКА

Бих искала да знам
защо?

АНТИОХ

Защо дойдох? Виновен съм си сам.

БЕРЕНИКА

Какво ви плаши тук? Защо така мълчите?
Нима мечтите си във тайна ще държите?

АНТИОХ

185 Добре. Отстъпвам, но да знаете, че аз
днес за последен път ще разговарям с вас.
Във този двор от разкош сега сте обградена,
но помните ли, че в страната ви рождена,
от вашите очи аз първата стрела

190 получих... Влюбих се... Фатална тя била.
Агрипа, брат ви, бе добре предразположен
към мен и сметна, че годежът е възможен.
Очаквах моят плам да бъде споделен.

Тогава Тит, от власт и слава окрилен,
195 се появи пред вас във целия си блясък
и явно ви плени. А той със гръм трясък
настъпваше с войски и вся в Юдея страх.
Сред победените и аз, за жалост, бях.

А вие, при все че бях в тежко изпитание,
200 на мен наложихте безропотно мълчание.
Задавяйки се в плач и със размътен взор,
опитах, без успех, със вас да вляза в спор,
но ме принудихте, в това ми състояние,
да си мълча или да ида във изгнание.

205 Държахте, освен туй, дори да дам обет
напълно да съм ви покорен занапред,
обаче докато обета си изричах,
закле се моето сърце да ви обича.

БЕРЕНИКА

Нима е истина?

АНТИОХ

Мълчах до този ден

210 и щях да си мълча задълго, примирен
да придружавам Тит във битки и да лея
сълзи, в очакване кръвта си да пролея.
Или, ако във бой си името прославя,
аз спомен мил във вас навеки да оставя.
215 Но ето че веднъж разнесла се мълва,
че паднал съм убит. Би свършило с това
теглото ми и край добър би бил намерен.
Оплакали сте ме, но бил слухът неверен.
В туй време със врага сражаваше се Тит,
220 самоотвержен, смел, внушителен на вид,
сът лаври и от Рим, и от света обкичен,
щастлив при мисълта, че е от вас обичан.
Подире му вървах, във плен на ревността,
аз — неговия клет съперник в любовта.
225 Разбирам, че сега ме слушате с внимание
и че изпитвате към мене състрадание,
че благосклонно тоз мой разказ търговит
приемате. Не съм настроен срещу Тит:
нали подир една обсада дълготрайна
230 той на бунтарите наложи мярка крайна
чрез огън и чрез глад и всички покори,
а крепостите им събори и покри
сът пепел. После в Рим заведе ви, царице,
и Изтокът за мен превърна се в тъмница.
235 В Кесария, там где, се разтуптя по вас
сърцето ми, без път самин се лутах аз
и ту дворците ви за вас, отчаян, питах,
ту по следите ви, през плач, печален скитах.
Макар да знаех, че, уви, не съм любим,
240 унил, обезсърчен отправих се към Рим.
С последен удар там ме чакаше съдбата:
самият Тит при вас заведе ме в палата,
там чувствата си аз към двама ви прикрих
с обноски дружески и тъй ви заблудих,
245 че вие своята любов ми доверихте.
И все пак моите надежди не убихте:

баща му бе умрял. Но как Рим ще приеме
царица чужденка Тит за жена да вземе?
Но вече всичко е във неговата власт.
250 Защо стоях? Защо не тръгнах си тогаз?
Дотук бе моят път. А вас ви чака слава,
мнозина хора в Рим ще ви възвеличават
и ще празнуват с вас със песни и със смях.
Та как, облян в сълзи, стоял бих редом с тях
255 аз, жалка жертва на любов непостижима?
Щастлив, че в своята беда неизразима
аз споделих със вас какво гнети ме днес,
ще си замина сам, по-влюбен, по-злочест.

БЕРЕНИКА

Царю, не мислех, че във този ден, когато
260 ще склуча с Цезар брак по воля на Съдбата,
прост смъртен дръзнал би пред мен да се яви
и безнаказано, без срам да обяви,
че мой любовник бил. Обидното признание
аз подминавам със приятелско мълчание.
265 Засегнахте ме, но изслушах вашта реч
и съжалявам, че отивате далеч
от Рим. Надявах се да станете свидетел
на щастието ми, дарено от небето.
Престижът ви от мен високо бе ценен,
270 с Тит свързва ви респект взаимен, несъмнен;
стократно влизах аз във диалог открит
със вас, но с чувството, че разговарям с Тит.

АНТИОХ

Нима това не е жестоко? Ако двама
говорят си, при тях за мене място няма.
275 Самото име *Тит* ми носи тегота,
а то е винаги на вашите уста.
Очи с разсеян взор до болка ме обиждат —
уж гледат ме безспир, а всъщност не ме виждат.
Със образа ви мил във своето сърце

280 аз тръгвам и дано с разтворени ръце
посрещне ме смъртта. След толкова страдания
не ще изпълня аз стъгдите със стенания.
И нека мисълта за смърт, за рай и ад
ви спомня, че и аз съм бил на този свят.
285 Е, сбогом!

ПЕТА СЦЕНА

Береника, Феника

ФЕНИКА

Колко е нещастен, мили Боже!
Нима не трогна ви таз преданост, госпожо?
Не заслужава ли тя повече?...

БЕРЕНИКА

О, знай,
че туй сбогуване ме натъжи безкрай.

ФЕНИКА

Аз бих го спряла.

БЕРЕНИКА

Как? Да го държа насила?
290 За него спомена дори бих заличила...
Че как ще поощря тоз плам безсмислен аз?

ФЕНИКА

Но волята на Тит загадка е за нас,
а Рим посреща ви със неприкрита завист.
При тез закони аз се плаша за честта ви:
295 редът във този град е устроен така,
че Тит не може брак да сключи с чужденка.

БЕРЕНИКА

Отмина времето на мойто притеснение,
щом Тит обича ме, ще вземе той решение,
а римският Сенат ще ми окаже чест
300 и хората с цветя ще ни обсипят днес.
Не те ли възхити теб тази нощ сияйна,
не те ли заслепи със светлина омайна?

Тез факли, тез орли, тез пламъци в нощта,
войската, тоз народ със „Аве!“ на уста,
305 и тези консули, придворните, царете...
С благословията върховна на небето,
възправя се днес Тит на римския престол,
и озарява ги със своя ореол,
с разкош, със лаврите от битките победни.
310 Със злато и сребро, с украси ненагледни,
с осанка горда той е всички удивил
и зора на безброй очи е запленил.
И му отвърщат те със вяра всеотдайна.
Да бе роден в страна затънтена, незначайна,
315 светът пак би видял във него своя цар.
Как аз да устоя на неговия чар?
Защо ли споменът за прежното обзе ме,
Феника? Знаеш ли, че цял Рим по туй време
приветства моя Тит като от свят амвон
320 с огньове жертвени пред неговия трон.
Защо ли в приказки все още тук се бавим,
защо и ние към небето не отправим
молитви за успех на император Тит?
Аз искам със възторг спонтанен, неприкрит
325 сърцата ни сега, пред всичко възжелано,
да споделят туй, що било е премълчано.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Тит, Полин, Свита

ТИТ

Полин, открихте ли на Комагена царя?
Защо се бави тъй?

ПОЛИН

Не смогнах да го сваря.
Бил при царицата, но е излязъл. Аз
330 предадох вашето нареждане тозчас
при вас да се яви.

ТИТ

Да чакам ми остава.
Ами царицата с какво се занимава?

ПОЛИН

Затрогната е тя от ваште добрини
и моли се на бог със светли бъднини
335 да ви дари.

ТИТ

Нима? Ах, тя е толкоз мила!
Уви!

ПОЛИН

Защо тъга във вас се е вселила?
Щом Ориента тя успя да подчини,
не я жалете!

ТИТ

Сам със мене остани!

ВТОРА СЦЕНА

Тит, Полин

ТИТ

За плановете ми все още Рим не знае
340 и за съдбата на царицата гадае,
а всичко живо днес с наострени уши
обсъжда тайните на нашите души.
Пък аз държа да знам общественото мнение
за двама ни, че то за мен е от значение.

ПОЛИН

345 Навсякъде сега ви славят доблестта,
а на царицата възхвалят хубостта.

ТИТ

Как гледат на това, че аз безспир въздишам
по нея? Таз любов как в бъдното ще впишат?

ПОЛИН

Тревогите ви са напразни. Според мен,
350 от двора ви ще сте изцяло подкрепен.

ТИТ

В искреността му аз май малко се съмнявам.
Към всеки господар той грижи проявява,
нали приветствал бе злосторника Нерон,
престъпно поругал и нрави, и закон.
355 Кому повярвал бих във тоз двор раболепен?
Бих предпочел да съм в театър достолепен.
Полин, ласкатели, не ща да слушам аз.
От доста време знам, че само твоят глас
би правилно предал какво за мен говорят.
360 Респектът и страхът едва ли път ще сторят

на този, който с мен не би се съгласил.
Като приятел, аз те бях предупредил
да гледаш, да слухтиш, да знаеш какво става
във Рим и всеки път да ме уведомяваш.
365 Държа да разбереш и то в най-кратък срок
какъв ще бъде Рим — добър или жесток —
към Береника, как ще бъде от Сената
приета таз жена със хубост всепризната.
На нещо може ли да се надява тя?

ПОЛИН

370 Макар че Бог я е дарил със красота,
сенатът в случая е непоколебим —
не би търпял такваз императрица в Рим.
С достойнства тя била! Това не означава,
че може чужденка във Рим да управлява.
375 От туй, че римлянка била тя по сърце,
не следва, че градът във нейните ръце
ще иде — не могло във Рим, според закона,
владетел с чужда кръв да се качи на трона.
Сенатът, верен на един завет свещен,
380 не иска плодове от брак непозволен.
Градът гордее се със благородно име,
но бракът с чужденци, уви, недопустим е.
Към него родова ненавист той питае,
за всеки римлянин дори достойнство тя е,
385 каквото са честта, куражът, свободата,
и всички носят си туй чувство във сърцата.
Гай Юлий, който с таз ненавист побеждавал
(макар че някой път закона нарушавал),
изгарял от любов по Клеопатра, но
390 във Ориента той оставил я, дано,
въздишайки, да го забрави тя след време.
Антоний не посмял риск смъртен да поеме —
презрял той своя сан и своята страна,
ала не казал в Рим, че тя му е жена.
395 С деянието си те всички възмутили

и със живота си накрая заплатили.
Години след това зает бил този трон
от две чудовища — Калигула, Нерон.
И тези изверги, макар с лица човешки,
400 извършили във Рим злодейства много тежки,
но този стар закон зачели те все пак
и не допуснали такъв омразен брак.
Бидейки искрен с вас, ще продължа нататък
и ще напомня, че Антоний Феликс, братът
405 на роба Палас, бил със две царици спал.
Към всичко туй, царю, сега аз бих додал,
че Береника им била роднина близка.
Как някой цезар би такваз жена поискал?
Царици уж, а пък да спят били готови
410 със мъж, освободен от робските окови!
На вашата любов тъй гледа този град
и аз не знам дали днес римският сенат,
съгласно волята на цялата държава,
не ще ви извести, че той не одобрява
415 тоз брак, отправяйки към вас настойчив зов
мадона друга да дарите със любов,
която, цезарю, да е добре приета
и в Рим. Тогаз какъв ответ ще им дадете?
Моментът според мен решаващ е за вас.

ТИТ

420 Как от такваз любов да се откажа аз?

ПОЛИН

Да, пламенна е тя. В това не се съмнявам.

ТИТ

... Дотолкова, че ти си нямаш и представа...
За мене обичта бе истинска отрада,
в двореца срещите ни носеха наслада,
425 от нашата любов безмерно се опих
и на небето аз, Полин, благодарих

от все сърце, че то баща ми бе избрало
Леванта^[1] и Едом^[2] да подчини изцяло
на кралската си власт и да наложи в Рим
430 такъв ред, че на вси врази да устоим.
При все че трона му аз пожелал бих даже,
напълно съм готов, ако съдбата каже
баща ми да дари със дълги старини,
на него да отдам младежките си дни,
435 все със надеждата, че би могла да стане
императрица тя (възлюбеният храни
какви ли не мечти!) и този град свещен
пред нейните нозе да падне редом с мен.
Макар че ме плени тя с красота сияйна,
440 че ѝ се клех през плач във вярност всеотдайна,
сега, когато бих ѝ чара увенчал
с корона и без таз любов не бих живял,
когато брак щастлив и благодат всевишна
предлагат ни се в дар за обич петгодишна,
445 о, богове, та как изрекъл бих на глас?...

ПОЛИН

Какво?

ТИТ

Че любовта ще си пожертвам аз...
Сърцето ми не би приело отстъпление.
Ако държах все пак да чуя твойто мнение,
то бе в очакване, че твойта прямота,
450 Полин, ще заглуши във мене любовта.
Затуй се колеба царицата, горката!
Ако се подчиня днес сляпо на Съдбата,
стремейки се към мощ, величие и слава,
в ущърб на любовта, сърцето ми тогава
455 ще страда и сълзи ще роня аз безспир.
Обичах и все пак в душата ми бе мир —
аз бях си господар, въздишах си на воля
и всичко върших сам, без някого да моля.

Но щом за оня свят бе татко призован
460 и щом очите му аз склопих разридан,
един голям товар ми падна въз плещите,
разбрах, че трябваше да скъсам със мечтите,
да жертвам любовта, която в мен гори,
и да се отрека от себе си дори.
465 Така, по волята на боговете вече
животът ми, уви, бе на света обречен,
Рим непрестанно в мен е вперил остър взор
и аз със сигурност ще стана за позор,
ако законите превърна в пух и прах
470 и щастието си издигна върху тях.
Щом тази жертва аз се съгласих да сторя,
със Береника съм принуден да говоря,
но разговора как могъл бих да начена?
По два-три пъти аз от седем-осем дена
475 наканвах се, ала напразно — просто в миг
замлъквах, сякаш че оставах без език.
Надявах се, че тя по моето държание
ще предусети, че ни чака изпитание.
И стана точно тъй — тя, без да ме кори,
480 със своята ръка сълзите ми изтри;
навярно в тоз момент бе вече провидяла
във моя мрачен вид, че чака ни раздяла.
Полин, във името на мойта кралска чест,
със нея дължен съм да разговарям днес.
485 Очаквам Антиох — на него подир час
ще поверя това съкровище, че аз
не смогнах да си го запазя тука... Нека
я утре отведе на Изток, надалеко!...
Не виждам избор друг — настъпил е денят
490 за среща с нея тук, уви, за сетен път.

ПОЛИН

Аз вече, цезарю, видях как любовта ви
към славата може герой да ви направи.
Юдея ваша е, там крепости димят

и вечни спомени за вас ще съхранят.
495 Затуй съм убеден, че никога не бихте
пожертвали туй, що с геройство придобихте.
Тоз, който е безброй народи победил,
и страстите си би заради Рим надвил.

ТИТ

Помпозни думи! Те жестока слава скриват.
500 За моя клет взор тя била би по-красива,
ако грозеше ме единствено смъртта.
Но Береника в мен възпламени страстта
към славата. На теб, Полин, известно беше,
че името ми в Рим със нищо не блестеше.
505 Понеже възмъжах във двора на Нерон,
към удоволствия аз придобих уклон:
от млад поведох се по неговия пример,
а той оказа се в ущърб на мойто име.
Но Береника ме плени... Кой мъж, Полин,
510 не се прекланя пред подобен властелин?
С готовност жертвал бих във боя със вразите
живота си, ала кръвта ми и сълзите
не стигаха — с това не я задоволих.
Тогаз над хиляди нещастни се смилих
515 и добрини навред започнах да раздавам.
А колко бях щастлив ти нямаш и представа:
на хиляди сърца спечелих любовта,
а от делата ми се възхити и тя.
Полин, на нея аз дължа това, обаче
520 налага се да ѝ платя по подъл начин.
Чрез нея придобих таз слава и не бива
сега да ѝ река от Рим да си отива.

ПОЛИН

За изненада и на римския сенат,
мощта ѝ стигна чак до Тигър и Ефрат
525 и с толкоз почести тук бе се обградила,
че в непризнателност как би ви обвинила?

Над сто народа тя простира си властта.

ТИТ

Обаче туй не й намаля горестта.

Познавам я добре и знам какво желае

530 сърцето й — то днес от мойто се нуждае.

Обикнах я. И тя тогаз се влюби в мен

(дали бе този ден проклет или блажен?).

Изгаряща любов обхвана ни сърцата,

но в двора и във Рим тя беше непозната,

535 прекарваше сама досадни, тежки дни

в очакване със мен да се уедини.

Когато случва се, Полин, да изживея

моменти паметни в интимна близост с нея,

начесто виждам я разплакана така,

540 че дълго бърша й сълзите със ръка.

Това, с което ни обвързва любовта —

престорени сръдни, капризи на страстта,

въображаем страх, копнеж да си обичан,

чест, слава, красота — тя всичко ми обрича.

545 От пет години аз я виждам в този кът

и всяка среща е като за първи път.

Но стига толкоз! Май премного разсъждавам

и имам чувството, че се разколебавам.

Нов удар ли ще е туй, Боже? Каква вест

550 аз трябва да предам на Береника днес?

Аз кралския си дълг ще следвам — той свещен е.

Защо ми е да знам какво ще стане с мене?

---

[1] Левант или Леванта — Ориента, Близкия изток. Б.пр. ↑

[2] Едом или Идумея — древна страна в Близкия изток между Мъртво и Червено море. Б.пр. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Тит, Полин, Рутил

РУТИЛ

Днес Береника би желала среща с вас...

ТИТ

Ела, Полин!

ПОЛИН

Нима отказвате? Цял час
555 за туй говорехте със мен. Я си спомнете
какво ми казахте.

ТИТ

Тогаз я въведете!

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Береника, Тит, Полин, Феника

БЕРЕНИКА

Навярно наруших с туй дръзко поведение
спокойствието ви и моля извинение.
Дордето слушам как тоз двор, тъй оживен,
560 възхваля вашите добри дела към мен,
се питам, цезарю, дали е справедливо
да си стоя встрани пасивно, мълчаливо.
Приятелят ви е в тез тайни посветен,
затуй пред него аз със тон най-откровен
565 ще кажа, че към мен студено се държите,
макар че свършиха на траура ви дните.
Та диадема ли сте тези дни решил
да ми дарите? С мен не сте го споделил.
За вашата любов се знае и в сената,
570 а туй не би могло за редно да се смята.
Сенаторите ви надменни са — от тях
изпитва любовта неимоверен страх.
Нима все тоз стремеж преследва любовта ви —
над нови кралства власт на мен да предостави?
575 Не за величие сега жадувам аз,
а за въздишка и за поглед мил от вас.
Постъпвайте така, че често да ви срещам,
и аз за дарове не ще се нивга сещам.
Знам, всеки ваш момент на Рим бе посветен
580 и нищо осем дни не споделихте с мен.
Утеха би било за мене вашто слово
и затова ви бих попитала отново
дали при среща с друг за мен се споменава,
във мислите ви аз дали се появявам.

ТИТ

585 Не се съмнявайте, царице, всеки миг
пред моите очи е вашият мил лик.
Кълна се в Господ, че, каквото и да става,
сърцето ми ще ви безспирно обожава.

БЕРЕНИКА

Кълнете ми се, че изгаряте по мен,
590 а взорът ви сега е като лед студен.
Защо намесвате божествените сили?
Не мисля, че чрез тях ме бихте убедили.
Сърцето ми не ще да спори с вас. Защо
въздишките ви днес, уви, не чува то?

ТИТ

595 Госпожо...

БЕРЕНИКА

Но защо внезапно замълчахте
и сведохте очи? Защо тъй пребледняхте?
Показвате се все с разстроено лице...
Не бе ли надживян от вашето сърце
тоз траур? Нищо ли не би ви ободрило?

ТИТ

600 Ако смъртта не бе баща ми покосила,
щях тъй да съм щастлив!

БЕРЕНИКА

Но вашата тъга
бе тъй естествена, затуй и досега
не ви пресекваха сълзите по баща ви.
Но нещо и за Рим ще трябва да се прави
605 (за своя интерес не ви говоря аз).
По-рано чувствах, че ме слушате в захлас...
Веднъж ли зарад вас съм страдала, обаче
гласа ви чуех ли, преставах в миг да плача.
Баща си жалите — да, скръб е то все пак,

610 но аз изтръпвам, щом като си спомня как
ми бе отнето туй, което обожавах.

А знаете ли как аз тежко преживявах
отсъствието ви, макар и за момент.

Тогава мислех, че е свършено със мен.

615 Умряла бих, ако ми някой забранява
да ви...

ТИТ

Госпожо, туй какво пък означава?

По-точно за кога говорите? Уви,
неблагодарен бях към добрините ви.

БЕРЕНИКА

Неблагодарен? Май тоз белег ви приляга,
620 щом моите добрини ви видимо дотягат.

ТИТ

Не съм съгласен с вас. Аз най-добре си знам,
че нивга в мен не е горял подобен плам.
Но...

БЕРЕНИКА

Казвайте.

ТИТ

Уви!

БЕРЕНИКА

Какво?

ТИТ

Сенатът... Рим...

БЕРЕНИКА

Е?

ТИТ

Нищо!... Хей, Полин, ще трябва да вървим.

ПЕТА СЦЕНА

Береника, Феника

БЕРЕНИКА

625 Замина си, уви, без нищо да ми каже.
А разговорът бе гнетящ, злокобен даже.
Какво ли иска той? В какво виновна бях?

ФЕНИКА

От туй, което чух, аз нищо не разбрах.
Госпожо, да не би неволно провинение
630 да го подтиква към такова отношение?
Не си ли спомняте?

БЕРЕНИКА

В главата ми е ад,
но ще те уверя, поглеждайки назад,
че аз обичах Тит с любов все по-гореща
от първия ни ден до тази тъжна среща.
635 Феника, моля те, кажи дали сгреших
при разговори с Тит, дали не оцених
достойно някой дар... Изглежда не бях права,
упреквайки го, че на скърби се отдава.
Навярно го е страх, че ще си навлече
640 омразата на Рим, ако се обрече
на чужденка... Но той стократно се закле, че
на брака ни закон не може да попречи.
Стократно!... А защо не ме днес утеши?
Туй неведение направо ме души.
645 Но да си мисля ли, че той ме подценява,
или пък че съм му нанесла чак такава
обида, че да го измъчва дълго тя?
Феника, и друг факт ми идва в мисълта:
дали не е разбрал от хора доверени,

650 че Антиох сега е също влюбен в мене.
Навярно от това е бил Тит възмутен,
та среща с Антиох очаква в този момент.
Но стига вайкане! Май моето мъчение
ще се окаже плод на голо подозрение.
655 И аз със сигурност ще го надмогна, Тит.
Но представи си, че съперник именит
намислил е да ме със нещо съблазнява
(но без да опетни безспорната ти слава)
и е решил безброй царства да ми предложи,
660 а ти единствено душата си ще можеш
да ми дариш, тогаз ще бъдеш убеден,
че твоето сърце безценно е за мен.
Феника, вярвам, че ще може Тит отново
да се зарадва от едничко мое слово,
665 а пък и аз се бих почувствала чудесно.
Защо в този случай се отчаях толкова лесно?

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Тит, Антиох, Арсак

ТИТ

Как изведнъж, царю, поемате на път?
Какви дела у вас тъй спешно ви зоват,
та заминавате, без сбогом да си вземем?
670 Обидихме ли ви, та тръгвате без време?
Какво ще кажат Рим и нашият сенат,
нима засегнах ви със акт неосъзнат?
С отворено сърце приемах ви, когато
баща ми беше жив. Дали след туй в палата
675 неволно спрямо вас постъпих недобре,
без да ви различа в тълпата от царе?
Защо внезапно ни напускате страната?
Тъй щедра ще ми е към вас, царю, ръката...
Не съм забравил аз отминалия ден
680 и само към триумф не съм бил устремен.
Приятелите ми не ще ми станат чужди
и безразлични. Аз от тях все имам нужда.
Помнете, моля ви, че тръгвайки в тозчас,
оставяте тук мъж, нуждаещ се от вас.

АНТИОХ

685 От мен?

ТИТ

От вас.

АНТИОХ

Нима един човек, осъден
на вечна тегоба, от полза ще ви бъде?

ТИТ

Царю, навремето триумф спечелих в бой,
но не забравям, че постигнат беше той
чрез подвизите ви, че бяха в Рим събрани
690 куп пленници, от вас във пранги оковани.
На Капитолия се виждат и сега
еврейски трупове, от вашата ръка
съсечени... Не туй очаквам днес от вас,
а вашия открит, чистосърдечен глас.
695 Знам, Береника ви цени искреността,
другар незаменим във вас намира тя,
със вас се среща в Рим, на вас се доверява.
Царю, приятелство отдавна ни сближава
и тъкмо затова ви моля този ден
700 да поговорите със нея зарад мен.

АНТИОХ

Да разговарям днес с царицата?... Не мога.
Та аз завинаги със нея взех си сбогом.

ТИТ

И все пак зарад мен, срещнете се.

АНТИОХ

Но тя
е също като вас във плен на любовта
705 и е безсмислено туй ваше въздържание.
Защо не сторите сам своето признание?
Нетърпеливо тя го чака в този момент —
аз вярвам, че не се съмнявате във мен
Тя каза, че денят на брака наближава
710 и че на вашата активност се надява.

ТИТ

Ах, как бих бил щастлив да стигнем до това
и как ме радват тез пленителни слова!
Решението си аз щях да й представя,
но дължен съм, уви, тоз план да изоставя.

АНТИОХ

715 Раздяла ли? Защо?

ТИТ

Зла участ... Няма как...
Със нея аз не бих могъл да сключа брак.
Мечтите ми, царю, пропаднаха без време.
Тя трябва утре с вас на Изток да поеме.

АНТИОХ

Нима?

ТИТ

Оплаквайте един владетел клет.
720 Аз ще господствам над всемира занаяпред,
на царските глави короните ще слагам
и свалям, но не бих могъл да разполагам
със своето сърце. Рим втренчил е зъл взор
в една красавица, израсла в пищен двор,
725 потомка на царе със слава всепризната,
че щяла да срами града ни и сената.
Без страх от упреци, сърцето ми дори
могло би по жена най-проста да гори
и Рим би я приел, щом римска кръв тя има.
730 Все пак нали ми е жена необходима.
И Цезар на такъв порой не устоял.
Народът в този град би утре побеснял,
ако остане в Рим, и той ще настоява
дори пред нея тя оттук да заминава.
735 Ще й спестя това. На волята му аз
по-скоро своята чест пожертвал бих тогаз.
Дано от моето мълчание до днес

да е подготвена за тази тъжна вест.
Тя във момента е в ужасно напрежение
740 и чака моето надлежно обяснение,
но тъй съм затруднен, че сам не бих успял...
О, милост за един нещастно влюбен крал!
Кажете й, че дълг жесток ме угнетява
и че за среща с мен е зле да настоява.
745 Предайте й, царю, тез тягостни слова,
знам, че и тя ще се разплаче от това,
но нека бягаме от тоз зловещ спектакъл,
че множество беди на нас би той навлякъл.
Щом над сърцето ми склони да властва тя
750 и ако туй ще я спаси от тегота,
то нека знае, че ще съм й верен вечно
и че по нея аз ще страдам безконечно
като изгнаник клет във този пищен двор.
Ще царствам с чувството, че съм до гроб в затвор,
755 ако нарочно Бог от нея отдели ме
и с много дълги дни случайно той дари ме.
Понеже с нея сте приятели добри,
не позволявайте беда да я мори.
Идете в Изтока и там на вас ще гледат
760 така, като че сте спечелили победа.
Приятелството ви да ви крепи весден
и в разговорите си спомняйте за мен.
Ефрат ще приюти тъй вашите държави,
че те ще стават все по-близки и по здрави.
765 Сенатът, който ви познава отпреди,
без колебание тоз дар ще потвърди,
а и Силиция под ваша власт отива.
Но моята любов, царицата, не бива
да я забравяте: тъй мила ми е тя,
770 че ще ни раздели единствено смъртта.

ВТОРА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АРСАК

Царю мой, щедростта небесна е велика —
ще отпътувате наскоро с Береника.
Добър бе цезарят, отстъпи я все пак.

АНТИОХ

Как искал бих да си поема дъх, Арсак!
775 Промяната при Тит е тъй необяснима!
Как тъй отстъпва ми той своята любима?!
Това, което чух, о, богове, дали
е вярно? Ако е, да се зарадвам ли?

АРСАК

Съвсем объркан съм. Нима се пак представи
780 препятствие и то възпира радостта ви?
Нали, излизайки от тука преди час,
треперещ като лист, със развълнуван глас,
признахте си пред мен, че сте се осмелили
да й говорите, че вече сте решили
785 на дръзка стъпка! Вас ви плашеше тоз брак,
сега осуетен е той, а вие пак
сте клюмнал. Следвайте на любовта подема.

АНТИОХ

След като грижи аз за нея днес поемам,
ще водим може би беседи по цял ден
790 и Береника все ще се заглежда в мен.
Надявам се, че тя ще разбере тогава,
че император Тит от мен се отличава:
той със студенина, а с постоянство — аз.
Макар и в Азия да водят до екстаз

795 героиствата на Тит и те не се забравят,
все пак ще чуе тя и мене да прославят.

АРСАК

Тук всичко случва се във интерес на вас.

АНТИОХ

Изглежда лъжем се, Арсак, и ти, и аз.

АРСАК

Защо тъй мислите?

АНТИОХ

С какво й бих харесал?

800 Към моите мечти как би се тя отнесла
и ще откликне ли на моите теглила?

В нещастieto си дали би тя могла
от моите сълзи да бъде впечатлена,
когато чувства се от всички уязвена?

805 Как би отвърнала на грижите ми тя?
Към мен по-мила ли я прави любовта?

АРСАК

Кой по-добре от вас дал би й утешение?
В съдбата й, царю, ще има изменение,
щом я отблъсква Тит.

АНТИОХ

Но от това, нали,

810 ще се измъчвам пак, дори ще ме боли,
като я чувам как по него горко стене,
как плаче... Този плач ще натъжи и мене,
ще ме накара той, потиснат, жаловит,
да бърша със ръка сълзите й по Тит.

АРСАК

815 Допада ви май туй безспирно притеснение...

Сърце на мъж велик в таквоз обезверение!
Та вижте сам, царю, с отворени очи,
че тя е ваша... Туй по всичко си личи.
И бракът с вас ще е за нея избавление,
820 след като Тит не е с подобно намерение.

АНТИОХ

Брак с мен?

АРСАК

Добре ще е да си поплаче тя,
плачът дордето ѝ заглъхне във гръдта.
Царю, във интерес на вас ще са тогава
страданията ѝ, страстта да отмъщава
825 и туй, че ще е с вас, а Тит ще бъде в Рим.
Царствата ви ще са в съюз неразрушим,
почиващ на любов, на дружбата ви стара.

АНТИОХ

Отдъхнах си, Арсак, ти върна мойта вяра
в живота. Този шанс чудесен е за мен.
830 Ще сторя всичко, що е нужно в тоз момент,
при нея ще вървя, хич няма да се бавя,
за да я известя, че Тит я изоставя.
Почакай! Но какво намислил съм? Как днес,
Арсак, ще ѝ предам аз тази тежка вест?
835 Любов ли, чест ли? Туй сърце се все терзае...
От мен да чуе тя, че Тит не я желае!...
Ах, Береника, кой би предположил, че
тез думи някой би могъл да изрече
пред вас?

АРСАК

Омразата ще е към Тит тогава;
840 нали самият Тит за тоз ход настоява.

АНТИОХ

Не! Нека уважим днес нейната тъга.
Със дертовете си ред римляни сега
досаждат й. Но тя и без туй се терзае,
защото вижда, че за нея Тит нехае,
845 а пък накара мен, съперника му, сам
на Береника тоз жесток факт да предам.
Да бягаме, аз туй не мога й го каза,
че ще си навлека за цял живот омраза.

АРСАК

Ах, тя задава се, царю. Решете сам.

АНТИОХ

850 О, Небеса!

ТРЕТА СЦЕНА

Береника, Антиох, Арсак, Феника

БЕРЕНИКА

Защо не тръгнахте натам,
царю?

АНТИОХ

Учудване във взора ви личи,
госпожо. Нали Тит тук търсите с очи?
Но той виновен е, че се във Рим намирам,
присъствието ми навярно ви шокира,
855 щях в Остия^[1] да съм пристигнал в този момент,
ако тук изходът не бе ми забранен.

БЕРЕНИКА

Но той вас търси, пък отбягва всички нас.

АНТИОХ

Да, Тит ме задържа, но само зарад вас.

БЕРЕНИКА

Нима?

АНТИОХ

Да, да.

БЕРЕНИКА

Какво си беше наумил?

АНТИОХ

860 Друг по-добре от мен пред вас би го разкрил.

БЕРЕНИКА

Царю, бъдете прям със мен!

АНТИОХ

Не се гневете,
повярвайте, от друг това ще разберете:
не ще ви кара той да чакате — дори
със удоволствие ще ви го довери.

865 А аз, треперейки, ви казвам, че зачитам
спокойствието ви, затуй и предпочитам
да ми отвърнете с отявлен гняв в гласа,
а не горчивина на вас да поднеса.
В словата ми ще се днес още уверите.

870 Е, сбогом.

БЕРЕНИКА

Но, царю, защо не се смилите
над мен? Защо от вас скрих своята тъга?
Една обречена царица съм сега.

Навярно искрено твърдахте, че щадите
спокойствието ми, ала ще утроите,
875 мълчейки, мойта скръб, кипящия в мен гняв,
яда ми. О, не си мислете, че сте прав.
Ако на моето спокойствие държите
и щом като съм ви тъй скъпа за очите,
разсейте моя смут... Какво ви каза Тит?

АНТИОХ

880 О, богове, та как да бъда по-открит?

БЕРЕНИКА

Какво ви пречи пет слова да изречете?

АНТИОХ

Ще трябва да склоня, със риск да ме презрете.

БЕРЕНИКА

Е, хайде, слушам ви.

АНТИОХ

Принуда е това,
но ще ви заболи от чутите слова.

БЕРЕНИКА

885 Ако молбата ми не срещне уважение,
ще чувствам цял живот към вас, царю, презрение.

АНТИОХ

Щом проявявате такъв чак интерес,
с мълчанието си не ще ви мъча днес.
Но не ликувайте, защото туй, което
890 ще чуете, ще ви опечали сърцето.
А аз отдавна го познавам. Трябва ли
да ви засегна там, където най-боли?
Тит каза ми да ви предам, че се налага,
за Палестина да заминете веднага.

БЕРЕНИКА

895 И да се разделим завинаги? Нима?

АНТИОХ

Не е виновен той — ще видите сама.
За мен е видно как една любов нещастна
безспир подлага на страдание ужасно
доброту му сърце. Той ви боготвори,
900 но перспективите пред вас не са добри.
В царица от друг двор как вярва Рим да има?
Раздялата ви е, уви, неотменима.

БЕРЕНИКА

Феника, чуваш ли?

ФЕНИКА

Госпожо, трябва с чест
великодушие да проявите днес.

905 Ужасен удар! Той ви изумява даже!...

БЕРЕНИКА

След толкоз клетви Тит от мен да се откаже!
Не вярвам, че той би се с мене разделил,
че свойто име би така опозорил.
Не е виновен той. Днес други в Рим целят
910 нас двамата да ни навеки разделят.
Но Тит обича ме и зло не ще ми стори.
Ще идем още днес със него да говорим.
Да тръгваме!

АНТИОХ

Нали, тъй притеснена бяхте?

БЕРЕНИКА

Щом за раздялата току-що споменахте...
915 Не вярвам ви. Затуй от днес насетне аз
не искам никъде да имам срещи с вас.

На Феника.

Феника, с мен ела. Виж колко трудно става!
Дали сама не се неволно заблуждавам?

---

[1] Остия — древното пристанище на Рим, на около 20 км от столицата. Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АНТИОХ

Да вярвам ли на туй, което чух, Арсак?

920 Да се не среща тя с мен никъде!... Все пак това възможно бе — аз щях да бъда вече на път, обаче Тит ме спря и ми попречи.

Ще отпътуваме — най-късно подир ден!

Омразата й цяр добър ще е за мен.

925 Та аз до тоз момент вървях като замаян, бях влюбен, бях ревнив, объркан и отчаян, но ще си тръгна, щом такваз забрана чух, със безразличие и със свободен дух.

АРСАК

Не, господарю, тук ще трябва да стоите.

АНТИОХ

930 За да ме гледа тя с омраза във очите?

Да страдам аз, че Тит към нея бил студен, за неговия грях да бъда аз винен?

Защо безчестие към мен тя проявява и в мойта искреност защо се усъмнява?

935 Неблагодарница! Тит я обичал бил, пък аз, аз бил съм й коварно изменил!

Кога? Когато със открито състрадание й казвах, че Тит бил изпаднал в отчаяние и че във нея той безумно влюбен бил,

940 надявайки се, че с туй бих я утешил.

АРСАК

И моят господар с какво ще се заеме?

Изчакайте, царю, да мине малко време:

неделя, месец, два... Постоите още в Рим.

АНТИОХ

Не, най-добре за мен е да се разделим.

945 Аз ще изпитвам тук съчувствие към нея,
а мен ми трябва с чест спокойно да живея.

Тя бе жестока с мен — затуй ще отпътувам
далеч, та нищичко за нея да не чувам.

Какво ни предстои? Аз ще отида сам

950 сега в двореца си и ще те чакам там,
а пък ти виж дали по нещо тя повече
и ще потеглим, щом със здравето добре е.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

БЕРЕНИКА, *сама*.

Феника бави се. Да чакам? Докога?

Тъй тромаво текат минутите сега!

955 Търча, припирам аз, все тъй нетърпелива,
безспирно губя мощ, покоят ме убива.

Феника бави се... Ленивият вървеж,
бездействието е за мене знак зловещ.

Жесток е Тит — не е склонил да я изслуша.

960 Той бяга, крие се. Ах, идва ми до гуша.
Какво могла би тя на мен да съобщи?

ВТОРА СЦЕНА

Береника, Феника

БЕРЕНИКА

При императора, Феника, все пак ти
отиде ли?

ФЕНИКА

О, да. И с него, аз, госпожо,
говорих за това, което ви тревожи.
965 И той се просълзи. С очите си видях.

БЕРЕНИКА

Ще дойде ли?

ФЕНИКА

Да, той се врене твърдо... Ах,
какъв ви е видът, какви са ви чертите!
Не можете пред Тит така да се явите!
Ще вдигна тоз воал, че зле се е подвил,
970 и кичура коса, че взора ви е скрил.
И тез следи от плач ще трябва да избърша.

БЕРЕНИКА

Недей! Та нека Тит да види що е свършил!
Воали, труфила! Какво са те за мен,
когато с плач, с тъга запълвам всеки ден?
975 Стенания, сълзи!... Ако умра, кой знае
дали ще дойде Тит за мен да зариде.
За красотата ми загрижена си ти,
но хич внимание не й обръща Тит.

ФЕНИКА

Той тези упреци едва ли заслужава,

980 госпожо. Чувам шум — Тит вече приближава.
Отивайте сега в покоите си — там
ще разговаряте... Той явно ще е сам.

ТРЕТА СЦЕНА

Тит, Полин, Свита

ТИТ

Полин, царицата иди да утешаваш,
но с нея дълго ти не бива да оставаш,
985 че идвам...

ПОЛИН

О, Небе, пази му любовта,
но тъй, че без на Рим да накърниш честта!

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

ТИТ, *сам*.

Е, императоре, кажи какво ще сториш?
Как имаш наглостта със нея да говориш?
В този случай как ще си суровост придадеш
990 и „Сбогом!“ би ли ти могъл да изречеш?

Борба ти предстои: кураж и постоянство
не са достатъчни — ще трябва грубиянство.

Не знам как моите очи ще издържат
на чудния й взор, открил свой собствен път
995 на към сърцето ми? Нали ще ме срази
тоз поглед, замъглен от бликнали сълзи!

Дали аз своя дълг злощастен ще забравя,
как бих й съобщил, че днес я изоставям?

Ще ида да сразя едно сърце... Защо?

1000 Кой кара ме? Нали тъй мило ми е то!

Та обясни ли ми Рим своето намерение,
в двореца против мен дочу ли се брожение?
Над страшна бездна ли държавата виси,
таз жертва как ли би могла да я спаси?

1005 Тук всичко днес мълчи. Аз само се терзя.

Защо не се реша сам да отблъсна тая
измислена беда? Дали в този случай Рим
не ще покаже, че не е непримирим,
и моя избор той все пак да оправдае.

1010 Припряност проявих, а всъщност вредна тя е.

Рим, спазвайки реда, ще сложи на кантар
въздишките, плача, сърдечната ни жар
и с нас ще бъде. Тит, отваряй си очите!

Ти не живееш ли в палати, във които,

1015 ако се крал роди, той всмуква плачешката
омразата ведно на майката с кърмата
и ни любов, ни страх не ще я заличат.
Затуй придворните царицата не щат.

Нали все пак си чул от първенци в сената
1020 какъв е твоят дълг към трона, към войската?
Когато в Рим дойде със Береника ти,
кой упреците си към теб тогаз спести?
Нали излишно е повторно да ги чуваш?
Ти зарад любовта със Рим ще се сбогуваш
1025 и ще се подслониш далече в някой кът,
та по-достойни на тоз трон да се качат.
Нима по този път ще си спечеля слава
и нивга тя не ще потъне във забрава?
От седем дена съм на трона... За честта
1030 на Рим нехаех — бях във плен на любовта.
За тези ценни дни какъв отчет бих дал?
Защо щастлив живот аз бях й обещал?
Кой плач аз пресуших, в чии очи видях
доволство и дали бях щедър аз към тях?
1035 С какво ли промених на хората съдбите
и колко дни живот отреждат ми звездите?
И колко от тези дни, които имам в дар,
прахосах, като че погълна ги пожар?
Защо бездействам? Днес честта ми ме заставя
1040 да скъсам вече със...

ПЕТА СЦЕНА

Береника, Тит

БЕРЕНИКА, към Феника, излизайки от покоите си.

Не бива да се бавя.

За днес достатъчно ми давахте акъл.

Държа да срещна Тит. Ах, вие сте дошъл!

Та истина ли е, че бил сте заповядал

аз да напусна Рим? Това ли ми се пада?

ТИТ

1045 Смилете се над мен, владетеля триклет!

Налага се да сме по-твърди занапред.

И мен ужасен смут ме мъчи, без да спира,

а горкият ви плач душата ми раздира.

Сърцето ви аз тъй ценя — то всеки път

1050 подкрепяше ме, щом зовеше ме дългът.

Госпожо, своята страст изпърво заглушете,

та с поглед прозорлив и трезв да отчетете,

че към държавата дълг важен имам аз

и че сърцето ми нуждае се от вас,

1055 та с още твърдина да бъде то снабдено

и от самата вас да бъде защитено,

да секне моят плач. Ако ни липсва власт

над нашите сълзи, за болките тогаз

чрез славни подвизи да търсим облекчение,

1060 пък нека знае Рим за нашето мъчение.

Изправени сме пред раздяла... Няма как!

БЕРЕНИКА

Жестокост! Значи съм сега пред свършен факт?

А мислех си, уви, че бяхте влюбен в мене,

и досега живях с мечти по вас и денем

1065 и нощем. Принципи в Рим имало... За тях

нима не знаехте, когато ви признах
страстта си, та чрез вас достигна тя до крайност?
Щом всичко туй ви е било отдавна знайно,
защо не рекохте тогаз: „Царице клета,
1070 на римлянин не си отдавайте сърцето.“
А аз ви го дарих, за да науча днес,
че то заплашвало имперската ви чест.
Щом многократно Рим застана срещу нас,
защо, защо не ми го казахте тогаз?
1075 По-лесно щях да си намеря утешение,
да мисля, че на мен не гледате с презрение,
а че ме мрази тоз враждебен, долен свят:
баща ви, и градът, и римският сенат.
Злостта им спрямо мен се беше проявила
1080 отдавна, но с това аз бях се примирила.
Не бих получила днес удар тъй жесток...
Нали надявах се, че вие в кратък срок
ще ме зарадвате. Нали пред любовта ви
прегради няма веч: отиде си баща ви,
1085 мълчи си Рим, пред вас трепери в транс светът...
Единствено от вас ми идва днес страхът.

ТИТ

Но и на себе си злини аз причинявах.
Преди това на ред съблазни се поддавах,
не гледах в бъдното, не питах се дали
1090 могло би нещо нас навек да раздели.
Аз не търпях пред мен препятствия да има,
и невъзможното за мен бе постижимо;
дори бих предпочел да ме убие Бог,
а не да нанесе тоз удар тъй жесток
1095 на вас. Преградите разпалваха страстта ми,
Рим ме одумваше. Обаче не подмами
стремежът към възход сърцето ми тогаз,
в мен императорът все още бе без глас.
Знам, че на куп беди тоз брак ще ме изложи,
1100 че моите бъдни дни без вас не са възможни.

Обаче пред друг дълг изправям се днес аз:
не просто да съм жив, а да налагам власт.

БЕРЕНИКА

Деспоте, властвайте! Кичете се със слава.
Но да не водим спор! Изглежда, че бях права,
1105 когато мислех си, че вашите уста,
които клеха се, че скоро любовта
ще свърже двама ни чрез брак, за да живеем
в неземно щастие, дордето остареем,
тез същите уста сега пред мен твърдят,
1110 че пътищата ни ще се раздалечат.
Навеки! Цезарю, не е ли свръх жестока
таз дума за човек, изпитващ страст дълбока?
А как ще страдаме след месец, след години!
Тогаз ще ни делят морета и пустини,
1115 звездите все така ще следват своя път,
а Береника с Тит не ще се съберат.
Уви, завинаги ще бъдем разделени.
Погрешни ходове и грижи пропилены...
Неблагодарникът не ще е натъжен
1120 и няма да брои той дните си без мен:
тъй дълги — спрямо мен, тъй кратки — спрямо вас.

ТИТ

Царице, дни таквиз не ще отбройвам аз.
Ще разберете, чрез печална новина
от Рим, че сте била обичана жена,
1125 че е издъхнал Тит от скръб непреболяла.

БЕРЕНИКА

Защо тогава днес говорим за раздяла?
Ако щастлив брак с вас не е осъществим,
защо в изгнание ще ме изпраща Рим?
Та кой би забранил тоз въздух аз да дишам?

ТИТ

1130 Госпожо, стойте тук. Туй право идва свише.
Че как ще съм против? Ако по-силен бях,
щях да се боря с вас, без да изпитвам страх,
стремежа си към вас аз щях да позабавя,
макар че чарът ви покой не ми оставя.

1135 Горкото ми сърце сега е във несвяст
и все пак помни, че обича само вас.

БЕРЕНИКА

Щом тъй е, цезарю, след туй какво ще стане?
Допускате ли, че Рим може да въстане?

ТИТ

Та кой предвидил би в тоз град с какво око
1140 на нас ще гледат? Днес мълчат си, но ако
започнат да крещят, да се заканват вече,
тоз избор трябва ли да защитя със меча?
Ако се примирят, с какво благоволение
след туй ще заплатя за тяхното търпение?
1145 От мене всичко би поискал Рим тогаз.
Кой спазвал би реда, щом наруша го аз?

БЕРЕНИКА

Сълзите ми за вас не чинят пет пари.

ТИТ

Несправедлива сте, язвителна дори.

БЕРЕНИКА

Несправедлив ви е законът. Отменете
1150 тоз ред и всякакви несгоди избегнете.
Кодексът, който е във Рим установен,
от нашите права нима е по-свещен?
Кажете...

ТИТ

Вашите нападки ме убиват.

БЕРЕНИКА

Как? Император Тит въздиша и унива!

ТИТ

1155 Въздишам — вярно е; разплаквам се дори.
Нали когато Рим ми трона повери,
пред всички се заклех законите да спазвам
и стародавния свят ред да не погазвам.
Рим помни множество монарси преди мен,
1160 които този ред са считали свещен.
Един отишъл сам при своя враг в изгнание
и му платили там със смъртно наказание;
друг синовете си в злодейство уличил,
наказал ги със смърт и жал не проявил;
1165 друг своя син убил, а той бил в бой спечелил
победа. А от тях мнозина пример взели.
Горките! И това все в името на Рим —
най-скъпо им било отечеството им.
Щом Тит отпраща ви във вашата родина,
1170 той по жестокост май би всички тях надминал,
и тоз залог ще ви изглежда по-голям.
Не смятате ли, че способен съм да дам
на хората след нас един достоен пример,
какъвто само с чест и доблест постижим е?

БЕРЕНИКА

1175 Разбрах, че с варварски заложи сте дарен;
мизернико! Чрез тях ще свършите със мен.
Какво съм аз за вас? Сега това ми стана
известно и затуй в Рим няма да остана.
Народът в този град ме мрази и аз знам,
1180 че тука бих била за присмех и за срам.
Видях накрая, че тоз отказ заслужавам,
и с нищо отсега не ще ви застрашавам.
От мен не чакайте обиди, ругатни,
не призовавам за всевишни правдини.

1185 Ако със скръб и плач смут във небето всях,
дано след мойта смърт забрави то за тях.
Ако се възмутих от вашта непочтеност,
ако желала бих да бъде отмъстено
за мен след мойта смърт, сърцето ви тогаз
1190 за отмъстител мой бих предпочела аз.
Знам, че такваз любов се трудно заличава,
че таз скръб, дето ме гризе и задушава,
че добрината ми, че мойта кръв, с която,
умирайки, ще ви обагрят аз палата,
1195 са ваши врагове — те с мен не ще умрат
и се надявам, че за мен ще отмъстят.
Е, сбогом...

ШЕСТА СЦЕНА

Тит, Полин

ПОЛИН

Цезарю, какво ли тя планува?
Дали решила е оттук да отпътува?

ТИТ

Животът ми, Полин, е вече нетърпим.
1200 Тя иска да умре. Но как да я спасим?
Да тръгваме!...

ПОЛИН

Нали от вас бе наредено
държанието й да бъде проследено.
Придворните й щом са с нея по цял ден,
то всеки ход нелеп ще е предотвратен.
1205 Не се страхувайте. Та вие напоследък
вървите устремно към сигурна победа.
Съчувствено сте я изслушвал всеки път,
сълзите й сега и мен безпокоят.
Но гледайте напред. От славни дни безчетни
1210 ще бъдат следвани тез мъки мимолетни.
Какви победи ще пожъне вашта власт
на този трон велик!

ТИТ

Не! Варварин съм аз.
Сам себе си презрях. Жестокост чак такава
и подлият Нерон не си е позволявал.
1215 Ще я спася! Туй е мой дълг неотменим
и хич не ща да знам какво ще каже Рим.

ПОЛИН

Какво изрекохте? Дали добре ви чувам?

ТИТ

Полин, от болката изглежда, че бълнувам.

ПОЛИН

Но вие по този път вървите към провал.

1220 Рим целият гъмжи. Той вече е разбрал,
че се разделяте, и затова ликува
и всички храмове във ваша чест празнуват.
Народът слави ви като голям герой
и статуите ви със лаври кичи той.

ТИТ

1225 Рим, Береника... Тит — принц жалък, принц загубен.
Защо ли цезар съм? Защо съм толкоз влюбен?

СЕДМА СЦЕНА

Тит, Антиох, Полин, Арсак

АНТИОХ

Какво направихте? Горката Береника
от мъка ще умре в ръцете на Феника.
От никого съвет не ще да чуе тя
1230 и избавление ще търси във смъртта.
Избийте й тозчас таз мисъл юродива!
Щом само чуе „Тит“, надежда тя добива,
към вашите врати поглежда час по час
и аз съм сигурен, че търси тъкмо вас.
1235 Не бих го изтърпял. Та аз ще полудея.
Защо се бавите? Срещнете се със нея.
Спасете й честта, престижа, хубостта
или пък скъсайте навек с човечността.

ТИТ

Какво ли би могла да чуе днес от мен тя,
1240 като не знам дали аз дишам във момента?

ОСМА СЦЕНА

Тит, Антиох, Полин, Арсак, Рутил

РУТИЛ

Трибуни, консули, сенатори в тозчас,
владетелю, държат да имат среща с вас.
След тях върви народ, горящ от нетърпение
по много важен пункт да каже своето мнение.

ТИТ

1245 Всесилни богове, от своя звезден свод
пазете моето сърце от грешен ход.

ПОЛИН

Предлагам, цезарю, да минете оттатък.
Сенатът чака.

АНТИОХ

И царицата ви чака...

ПОЛИН

Но как тъй, цезарю! Ще стъпчете ли днес
1250 в краката си на Рим безпримерната чест?

ТИТ

Достатъчно, Полин. В сената да вървим.
Аз никога не ще обърна гръб на Рим.
В туй време вие при царицата идете
и в мойта искрена любов я уверете.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

АРСАК, сам.

1255 Небе, във този час тъй важен подкрепи ме
и при най-верния любящ цар заведи ме,
за да го известя със пет-шест думи само,
че ще се радва той на щастие голямо.

ВТОРА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АРСАК

Какъв щастлив късмет, царю, при мен ви прати!

АНТИОХ

1260 Ако на този факт дължи се радостта ти,
знай, че пристигам тук съвсем обезверен.

АРСАК

Тя тръгва си.

АНТИОХ

Нима?

АРСАК

Да, още този ден.

Подготвя се за път. Обижда я това, че
предълго време Тит оставил я да плаче.

1265 Обзета е от яд така неудържим,
че се отказва и от него, и от Рим.

Говори се, че тя държи туй да се случи,
преди градът да е за разрива научил.

Тя писала на Тит.

АНТИОХ

Той как го е приел?

АРСАК

1270 Дори със сетен взор не я е Тит зачел.
Но цял град днеска го приветства, възхитен,
че от Сената е с висш ранг удостоен.
Във отговор на тез всеобщи възхваления

ще се нагърби той със тежки задължения.

1275 На Береника те печал ще причинят,
но Тит с имперски дълг ще тръгне по нов път
и ще отиде той по него тъй далече,
че със царицата не ще се види вече.

АНТИОХ

Признавам ти, Арсак, че съм обнадежден,

1280 ала Съдбата все жестока е към мен,
надеждите ми тя погребва много пъти,
затуй, треперейки, се вслушвам във гласа ти.
Сърцето ми ще се със нови обнови,
но злата си Съдба то пак ще разгневи.

1285 Я виж, самият Тит към нас се приближава.

ТРЕТА СЦЕНА

Тит, Антиох, Арсак

ТИТ, към свитата си.

Тук стойте. Ни един не ще ме придружава.

Към Антиох.

Царю, да изясним нещата най-подир.

Зарад царицата измъчвам се безспир,

аз идвам вашите сърца да утешавам,

1290 а мойто вече се от мъка задушава.

Елате с мен, царю, да видите дали

все тъй обичам я и колко ме боли.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Антиох, Арсак

АНТИОХ

Какво ще ми даде днес новата надежда,
Арсак, какъв късмет животът ми отрежда?

1295 Е, разгневена ли ще си замине тя?

С раздяла ли ще им приключи любовта?

О, богове, какви ми грехове открихте,
та моята съдба дотолкоз утежнихте?

А дните ми текат в коритото си старо —

1300 от страх към светъл лъч, от светъл лъч към ярост.

Все още дишам... Но у Тит и Береника
едва ли моят плач пак присмех ще извика.

ПЕТА СЦЕНА

Тит, Береника, Феника

БЕРЕНИКА, *отпуска се в едно кресло.*

Не ме придумвайте. Аз още този ден
напускам Рим. Нима дойдохте тук при мен,
1305 за да ме хвърлите в горчиво отчаяние?
Не ви ли стига, че понасям туй страдание?

ТИТ

Но чуйте, моля ви.

БЕРЕНИКА

Не! Бяхте вече чут.

ТИТ

Едничка дума.

БЕРЕНИКА

Не.

ТИТ

Какъв ужасен смут,
царице, ме обзе. Защо е тази промяна?

БЕРЕНИКА

1310 Щом казвате, че аз не бива да остана
във Рим, решена съм да си вървя и то
след малко.

ТИТ

Стойте тук.

БЕРЕНИКА

Изменнико, защо?

Да слушам как тоз град със клюки разгласява
нещастията ми, как с мен се подиграва,

1315 как с присмеха си той показва се жесток?

Какво ли срещу мен сбра всички в кратък срок?

Аз днес единствена в сълзи и скръб се давя,
но своята любов не мога да сподавя.

ТИТ

Защо се вслушвате във таз безумна сган?

БЕРЕНИКА

1320 Защото всеки е със злоба в мене взрян.

Тез зали, тоз палат, уредбата прекрасна,
о, тез свидетели на мойта обич страстна,
получени от вас като най-свиден дар
в ответ на моята неугасима жар,

1325 ковчорът с нашите две имена втъкани —
превърнаха се те за мене в люти рани.
Феника, хайде.

ТИТ

Пак в мен търсите вина...

БЕРЕНИКА

Защо не идете във римския Сенат?

Нали възхвалена бе там жестокостта ви

1330 и удоволствие това на вас достави.

Е, бяхте ли от тоз триумф ошастливен,
поехте ли обет да скъсате със мен,
да ме забравите и, ако туй е малко,
да ме намразите навеки?

ТИТ

Колко жалко,

1335 че тъй се случва с нас! Как бих забравил вас?

Нима възможно е да ви намразя аз?

Кога обзе ви туй погрешно подозрение?
Защо подлага то духа ми на мъчение?
Я припомнете си, госпожо, че за пет
1340 години имахме с вас мигове безчет,
в които пламенно, с въздишки, с възклицания
си изразявах аз сърдечните желания.
И днеска таз любов гори във моята гръд,
но много повече от всеки минал път.

БЕРЕНИКА

1345 Обичали сте ме. И днес ми го твърдите,
а искате от Рим да ме отдалечите.
Та радвате ли се на моите сълзи
и ако не скърбя, нима ви туй грози?
Предишната любов не трябва ми, ей богу!
1350 Не, аз не ща да съм обичана тъй много.
Не си служете пак с подкупващи слова,
държа да тръгна днес уверена в това,
че от душата ви навеки съм изгнана
и че изменникът далеч ще е останал.

Тит чете писмо, което преди това е изтръгнал от нея.

1355 А, ето, в туй писмо ви писах преди час
какво бих искала от любовта си аз.
Четете, че на мен път предстои далечен.

ТИТ

Как тъй ще тръгнете? Та аз ще ви попреча!
Че ако търсите спасение в смъртта,
1360 тогава в скръб ще се превърне любовта
и в спомен тягостен... Я по-добре Феника
веднага Антиох при мене да извика.

ШЕСТА СЦЕНА

Тит, Береника

ТИТ

Едно признание съм длъжен този ден
да ви направя. В най-критичния момент,
1365 когато казах ви, че моят дълг към Рим
налага ми, уви, с вас да се разделим,
бях вече провидял и своите страхове,
и укорите ви, и вашите плачове
и се приготвих за страдание голямо,
1370 каквото влюбени сърца изпитват само.
Приготвих се, но как предвидил бих тогаз,
че тъй болезнено ще страдам в този час?
Все пак уверен бях в душевната си сила
и днес изпитвам срам, че тя се е сломила.
1375 Пред моите очи Рим беше се събрал,
Сенатът бе се на закона позовал,
аз слушах, ала без да чувам, и с мълчание
отвърщах на това досадно назидание.
А Рим нехае днес за бъдещето ви.
1380 Признавам си, че аз сега не знам, уви,
дали съм римлянин, дали съм император.
Дойдох при вас без цел, със смут голям в душата.
На своята любов аз бях се подчинил
с надеждата, че тук бих себе си открил.
1385 Но ето, че открих във погледа ви тъжен
смъртта... Не знам защо стремите се по-бърже
да я приемете... В момента степената
на болката ми е с пределна острота.
Едва понасям аз таз мъка нетърпима,
1390 но още вярвам, че приемлив изход има,
царице. Но не се надявайте все пак,
че вашите сълзи ще пресуша със брак.

Усещам аз, че мощ почти не ми остава,
но все по-силна е мечтата ми за слава
1395 и на душата ми подсказва тя, че в Рим
законен брак със вас не ще е съвместим
с империята. Щом към трона аз поема,
изключено е за съпруга да ви взема.
Очаквате ли, че един ден бих ви казал,
1400 че аз заради вас бих трона си зарязал?
И да вървя след вас, доволен от това, че,
въздишайки безспир, веригите ви влача...
Ако ме видите опозорен дотам,
не ще ли чувствате самата вие срам
1405 от мен — от цезаря без трон, без двор, без свита,
на безразсъдна страст отрепка жаловита?
Но за да се спасим от този душевен ад,
по-благороден път на мен ми е познат —
научил съм го аз от римляни достойни,
1410 а често пъти и от героични войни.
Когато от безброй нещастия били
те сполетявани и никакви беди
не превъзможвали, безсилни пред съдбата,
приемали смъртта накрая мълчешката.
1415 Ако в най-кратък срок сълзите ви не спрат,
ако все тъй ще ми говорите за смърт,
ако безспир за вас ще трябва да треперя
и изход никакъв не мога да намеря,
тогава повод друг за плач ще ви предложи...
1420 Така се чувствам, че от мене всичко може
да се очаква днес, не би ме никой спрял:
за сетно сбогом аз бих своята кръв пролял.

БЕРЕНИКА

Нима?

ТИТ

Кой би могъл да ми го забрани?
Единствено от вас зависят моите дни.

1425 Ако милеете за мен... Сама решете!

ПОСЛЕДНА СЦЕНА

Тит, Береника, Антиох

ТИТ

По спешност тук, царю, извиках ви. Бъдете
на моята любов свидетел откровен,
кажете ми любов гори ли още в мен.

АНТИОХ

Познавам ви добре от месеци наред...
1430 Известен ли ви е човек, от мен по-клет?
Аз радвах се весден на вашто уважение
и смея да твърдя без капка притеснение,
че бях приет от вас в най-близкия ви кръг,
но пък заради вас проливах своята кръв
1435 и бях възнаграден затуй с най-откровена
любов от вас и от царицата почтена.
Тя може и сега пред вас да потвърди,
че най-възторжено ви хвалех заради
престижа ви. Затуй напълно споделен е
1440 респектът, с който се отнасяхте към мене.
Но изненада ли ще е за вас вестта,
че всъщност аз съм ваш съперник в любовта?

ТИТ

Съперник?

АНТИОХ

Време е най-сетне да призная,
че силна обич към царицата питая.
1445 Опитвах неведнъж, обаче не успях
таз страст да потуша... И затова мълчах.
Когато гледах как нещата се подреждат
при вас, се породих в мен някаква надежда,

но изгасена бе от нейните сълзи.

1450 А горкият ѝ плач по вас се разрази
дотолю, че и аз реших да ви извикам...

Безпримерна любов ви свързва с Береника
и затова сте тук. А аз за сетен път

във този решаващ час се питам по кой път

1455 ще трябва да вървя. И пак на изпитание

подлагам своя дух и своето съзнание,

но си оставам все тъй влюбен. Изход друг

аз знам и съм решен да го използвам тук.

На земните си дни ще трябва край да сложа

1460 и аз държах да сте предупреден. Госпожо,

направих нужното, та ви със Тит събрах.

Не съжалявам. Ех, поне в това успях.

Дано Небето ви със благодат дарява

и вашия съюз дано ощастливява.

1465 Ако все още гняв таи към вас Небето,

аз настоятелно ще моля боговете

да бъде този гняв насочен срещу мен,

че моят клет живот на вас е посветен.

БЕРЕНИКА

Ах, моля ви, царе великодушни, спрете!

1470 Туй изпитание ужасно ми спестете!

Откакто съм със вас тук всеки ден и час

пред отчаяние изправена съм аз.

И виждам само плач, и чувам всеки път

да ми говорите за ужаси, за смърт.

На Тит.

1475 Вам, цезарю, нали добре ви е познато
сърцето ми — не ще то нито трон, ни злато.

Ни със разкоша си, ни с пищния си двор

не е привлякъл Рим до днеска моя взор.

Обичах... От любов до болка бях ранена

1480 и исках любовта да бъде споделена.

Ала за вашата любов изпитвах страх

да не пресекне. Но разубедена бях
едва сега, щом плач ви взора замъглява,
а Береника чак сълзи не заслужава.

1485 Не бива на тоз свят злочест, изнемощял,
измъчени очи във вас с надежда взрял,
очакващ цялостно да му се посветите,
заради таз любов да му изневерите.
Разбрахте, сигурно, за тези пет лета,
1490 че аз съм предана и вярна в любовта,
и затова държа да сторя още днес
тук, цезарю, пред вас един достоен жест.
Зачитам вашата повеля и тозчас
аз ще напусна Рим със сетен взор към вас.

На Антиох.

1495 Свидетел сте, царю, че тежка жертва правя,
и затова във вас не искам да оставя
съмнение, че днес на по-добър късмет
надявам се. Дано на моя жест в ответ
към мене и към Тит респект да проявите
1500 и все тъй доблестно към нас да се държите.
Отправлям ви апел, напускайки тоз град,
да бъдем тримата за пример в този свят
със нашата любов тъй тъжна и нещастна,
та той да я вплете във фабула прекрасна.
1505 Оставям ви... Че мен ме чака път далечен.

На Тит.

Последно сбогом, Тит!

АНТИОХ

Ех, всичко свърши вече!

ЖАН-ФРАНСОА РЕНЯР (1655–1709)

ЖАН-ФРАНСОА РЕНЯР
ЕДИНСТВЕНИЯТ НАСЛЕДНИК
КОМЕДИЯ В ПЕТ ДЕЙСТВИЯ

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА:

Жеронт, вуйчо на Ераст.

Ераст, любовник на Изабела.

Госпожа Аргант, майка на Изабела.

ИЗАБЕЛА, дъщеря на г-жа Аргант.

Лизета, прислужничка на Жеронт.

Криспен, слуга на Ераст.

Господин Клисторел, аптекар.

Господин Скрюпюл, нотариус.

Господин Гаспар, нотариус.

Лакей

Действието се развива в Париж в дома на г-н Жеронт.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Лизета, Криспен

ЛИЗЕТА

Добре дошъл, Криспен.

КРИСПЕН

Добър ти ден, Лизета.

Днес моят господар от грижи пак обзет е
и ме изпраща тук със цел да разбере
как вуйчо му Жеронт е спал.

ЛИЗЕТА

О, не добре.

КРИСПЕН

5 Горкият! С болести, със старческото бремe
се бори тоз добър човек от доста време.
Избягва на смъртта фаталната стрела,
но как би се спасил от докторска игла?
От доктора това болнаво, слабо тяло
10 зависи — то му е обречено изцяло,
че някой инцидент, дори и да е лек,
уви, могъл би да простре Жеронт в ковчег.
Но за наследник щом признае господаря,
ще се със всичките разноски натоваря.

ЛИЗЕТА

15 По препоръката на близък аптекар
му дадох току-що един особен цяр.

Уверена съм, че ефектът несъмнен е,
понеже дважди той се строполи край мене.

КРИСПЕН

Отпред, отзад с илач си служиш и така
20 цериш го...

ЛИЗЕТА

Вярва той на моята ръка.
Във този занаят с наука не боравя,
но от царкиня по-добре ще се оправя.

КРИСПЕН

Я стига! Дявол взел тоз твой талант, щом ти
се грижиш с мисълта, че той ще ти плати.

ЛИЗЕТА

25 Не ми е нищо дал, обаче за награда
говоря му с език, какъвто ми допада.
От пет години аз нецензурни слова
му казвам, без да ме упреква за това.
Такъв пинтия е, какъвто в този свят
30 поне до този ден едва ли е познат.
Със своя остър ум навсякъде успява
той своята стиснатост безспир да проявява.
А бих добавила, че за лечител свой
наел е аптекар като джудже на бой
35 и слаб като щиглец — той очевидно смята,
че дребният на ръст ще иска малка плата.

КРИСПЕН

По-дребните на ръст са с дълга мъжка чест.

ЛИЗЕТА

Но господарят ми с великодушен жест
ще възмезди и мен във свойто завещание

40 и затова си го обгрижвам със старание.

КРИСПЕН

Подготвя ли го?

ЛИЗЕТА

Да. Надявам се след час
във него да съзря и свойто име аз.

КРИСПЕН

Живея си и аз с мечти съвсем понятни:
и мойто име там да блесне с букви златни.

ЛИЗЕТА

45 Приятелю мой, чак тъй алчен не бъди!
Как от наследството ще искаш дял и ти?
Наследници сега премного се намират,
защо държиш и ти сред тях да се навиращ.
А колко са — не знам кой би могъл да каже.
50 Такъв е броят им, че срам ме хваща даже.
Мъжете са над сто — наскоро ги броих.

КРИСПЕН

Ами жените?

ЛИЗЕТА

О, при тях се уморих.

КРИСПЕН

Пък моят господар за лъвски пай бленува.
А след като съм му тъй предано слугувал,
55 очаквам дял и аз от негова страна.

ЛИЗЕТА

Ти?

КРИСПЕН

Колко мила бе ми първата жена!
Бе родом от Бретан, кокетна, но изрядна,
на господаря ми особено допадна,
хареса го и тя... Навярно оттогаз
60 чрез своята жена сродих с него аз.
А щом като Ераст е вече мой роднина,
на господин Жеронт за племенник ще мина.

ЛИЗЕТА

Е, да, щом заедно на слънце хляб сте яли
и щом сте през нощта на месечина спали.

КРИСПЕН

65 О, я не си прави шеги! В наш интерес
е завещание той да направи днес,
защото ако там Ераст не бъде включен,
в несрета ще умре като бездомно куче.
Освен това, макар че той във Изабела
70 е влюбен, гжа Аргант не би приела
мъж без значително наследство за свой зет.
Лизета, на това държи тя най-напред —
по този важен пункт е непоколебима.
А полза и за нас надявам се да има —
75 Ераст ни обеща петстотин ливри рента,
щом бъде само той предвиден в документа,
а тя ще е скъп дар за бъдния ни брак.
Потребно ли ще е да ти изтъквам пак,
че няма нужда днес по случая да спорим,
80 че без отлагане би следвало да сторим
това, което би зависело от нас,
та за наследник пръв да бъде взет Ераст.

ЛИЗЕТА

Криспен, ти служиш си със ангелски слова!

КРИСПЕН

Старая се. Нима учудва те това?

85 Аз в школото блестях по всички дисциплини,
след туй при прокурор бях писар три години.
С жена му някой път, при важно съвещание,
и аз участвах във закрито заседание.

ЛИЗЕТА

Кажи защо тогаз омръзна ти съдът?

КРИСПЕН

90 Красива беше тя, а тъй ревнив мъжът,
че бях принуден друг поминък да подиря.
Как може с прокурор човек да се разбира?
Зарад жена си той безспир една година
ме хокаше и аз реших да си замина?

СЦЕНА II

Ераст, Лизета, Криспен

КРИСПЕН

95 О, господарю мой!

ЕРАСТ

Лизета, здрасти, мила!

Бих бил щастлив, ако ти би ме утешила.

Със вуйчо мога ли да имам среща днес?

ЛИЗЕТА

Той беше много зле и вчера, и нощес.

Помислих си дори, че ще издъхне скоро

100 и че очите му аз трябва да затворя.

Усилията му смъртта да поотложи

изглежда, че не ще помогнат, не дай, Боже!

ЕРАСТ

Ах, Господи! Нима?

ЛИЗЕТА

За жалост е така.

ЕРАСТ

А как надявах се! Уви! Каква тъга

105 ме мъчи в тоз момент — дори ме задушава.

КРИСПЕН

И ви потиска!... Аз изпитвал съм такава,

когато моята жена на Стикс водите

бе минала, за да се срещне със душите

на мъртвите. Съвсем естествено скръбта

110 бе предизвикана у мене от смъртта,

но скоро след това усетих как отрада
обзе сърцето ми, престана то да страда.
Туй случвало се е почти на всеки мъж
в подобни случаи. Тъгата неведнъж
115 е влизала в конфликт със радостта. Тъй става,
че в нас надеждата най-сетне надделява.
Кой смъртен и унил, и весел не е бил!
Но кой ли би това със думи изразил?

ЕРАСТ

Със вуйчо връзките доволство ми доставят
120 и всичко правил съм със цел да му се нравя.
Каквото да бе той изрекъл или сторил,
аз смятах, че е прав и с него не съм спорил.

ЛИЗЕТА

Изглежда, че на зле вървят му днес делата,
защото праща ме във два нотариата.

ЕРАСТ

125 Ах, колко съм злочест! Защо във два, кажи?

ЛИЗЕТА

Защото старият на своята чест държи.

ЕРАСТ

Ти, скъпа, знаеш как нещата се нареждат.
Кажи ми има ли за мен все пак надежда?

ЛИЗЕТА

Разбира се. Как не! Бъдете убеден!
130 Той с госпожа Аргант беседва всеки ден:
ту за женитба те говорят на тих глас,
ту за наследство, но... не знам детайли аз.
В шушукането им начесто се касае
за Изабела — щял на вас да завещае
135 имота си, ако жена ви стане тя.

ЕРАСТ

Ах, с колко радост ти изпълваш ми гръдта!
За мен наследството значение днес няма,
самият бог Амур със сила по-голяма
говори ми сега, защото Изабела
140 с чаровността си е мечтите ми заела...
Но и наследството не бих отказал аз.

ЛИЗЕТА

Наследство и любов — и двете са за вас
тъй важни. Вуйчо ви ще стори светотатство,
ако даде на сто лентяи туй богатство,
145 и малка част дари на всекиго от тях.
Във този случай би извършил тежък грях.
А с туй наследство вас щастлив би ви направил
а пък и малък дял за нас би той оставил.
Нали си спомняте за вашия обет?

ЕРАСТ

150 Да, успокойте се! Ще бъде всичко в ред.
Аз винаги държа на своето обещание.

ЛИЗЕТА

Състави ли Жеронт тъй своето завещание,
заслугата нали ще се дължи на мен.
Та аз повтарям му по три пъти на ден,
155 че той не би открил в рода си многоброен
наследник по-добър, по-честен, по-достоеен,
и то не заради възможната изгода
и личен интерес... Такъв сте по природа.

КРИСПЕН

Душата ви така добре познава тя!
160 Ще й платите ли за всеотдайността?
Ах, как красива е! Дано не се протака
въпросът, че държим да сключим скоро брака.

Надявам се, че той ще ме ошастливи.

ЛИЗЕТА

По-тихо! Господин Жеронт към нас върви.

165 Ти тук ме задържа предълго, а бе спешно
с нотариусите днес още да се срещна.

Иди и им кажи в готовност да стоят:

Нотариус Гаспар е дете е съдът,
а вдясно е Скрюпюл и лесно се открива.

КРИСПЕН

170 Как? Скрүпул? Името чудесно му отива!

СЦЕНА III

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Добър ти ден, Ераст, мой племеннико драг.

ЕРАСТ

О, вуйчо, радвам се, че сте добре все пак.
Нали ще седнете?

Лакеят донася стол.

Тоз стол е долнопробен.
Фотьойла приближи, че той е по-удобен.

Лакеят отдалечава стола, приближава фотьойла и излиза.

СЦЕНА IV

Жеронт, Ераст, Лизета

ЖЕРОНТ

175 Болезнен пристъп аз усетих през нощта
и в същия момент разбрах, че крепостта
при втори пристъп в прах ще рухне безвъзвратно.

ЕРАСТ

Нали сте по-добре? Бог в бъдеще обратно
ще действа — вярата у вас ще възроди,
180 над здравето ви той ведно със нас ще бди,
нов начин на живот на вас ще предоставим,
та с болестите ви да можем да се справим.
Ще трябва пургатив за вашия стомах,
хранителен бульон, един целебен прах
185 и никой да не ви от нищичко лишава.

ЖЕРОНТ

Добре! Режимът ме съвсем задоволява,
но трябва куп пари на доктор да броим,
а след като ще мра, защо не ги спестим?
Че от медиците човек си най изпаща:
190 хем го бодат с игли, хем в злато им заплаща.
Да минеш и без тях и в миг да се простиш
с живота значи куп пари да съхраниш.

ЕРАСТ

Наистина, това е истинско мъчение,
но аз ще заплатя за вашето лечение.
195 Че здравето в тоз свят най-много се цени
и умният не се за здраве цигани.
На всякаква цена ще върнем ваште сили,
макар че сте до днес небрежност проявили.

ЖЕРОНТ

Пари на вятъра ще се пилят, щом
200 не ще е оправдан ремонт на този дом.
И тъкмо затова особено желая
ред в своите неща да сложа най-накрая.

Към Лизета:

Извикахте ли ми нотариусите?

ЛИЗЕТА

Да, господине, тук ще бъдат скоро те.

ЖЕРОНТ

205 Понеже бих желал да ви държа в течение,
ще споделя със вас аз свойто намерение.

ЕРАСТ

Какво ще бъде то аз горе-долу знам.

ЖЕРОНТ

Роднини имам...

ЛИЗЕТА

Да, родът ви е голям.

ЖЕРОНТ

Със ненаситен взор, с небивала охота
210 те мислено, безспир разграбват ми имота,
защото буди той в тях апетити вълчи
и всеки е готов на друг да се опълчи.

ЕРАСТ

О, вуйчо, моля ви, не включвайте и мен
във тяхното число.

ЖЕРОНТ

Не съм предубеден.

ЕРАСТ

215 Далеч по-ценно е за мене вашто здраве
от златото. Щастлив не ще ме то направи.

ЖЕРОНТ

В това съм сигурен и много бих желал
да видя всеки друг от тях как би беснял.
А моят ход ще е разумен и уместен,
220 ако си избира наследник предан, честен.

ЕРАСТ

Бъдете верен на началния си план.

ЛИЗЕТА

Дано да видя как чаровният ми блян
се сбъдва, как тълпа наследници ридаят,
как, глътнали език, се чудят и се маят,
225 че липсват в списъка, и как, без капка мощ,
едва дочуват те на подбив „лека нощ“.
Дори от оня свят със радост ще се върна,
та пъклена печал в очите им да зърна.

ЖЕРОНТ

Макар да чувствам, че от болки съм скован
230 и че животът ми е вече изживян,
че пясък нажежен засилва ми нефрита,
че ишиасът ми на мен безспир връхлита
и въпреки че все подпирам се с бастон,
понявга спъвам се, вървейки по наклон,
235 повярайте, че съм, без хич да се шегувам,
по-здрав, отколкото на някои се струва.

ЛИЗЕТА

Когато бръснат сте, бих казала, че аз
съм с по-посърнал вид в сравнение със вас.

ЖЕРОНТ

Нима?

ЛИЗЕТА

В очите ви блестящ живец пулсира.

ЖЕРОНТ (към *Ераст*)

240 В това момиче все добро съм аз съзирал...

Но ще си сложа ред в делата, че смъртта

могла би в миг да ми осуети целта.

Със госпожа Аргант да си се скоро срещал?

ЕРАСТ

Да! В нея всеки път откривам чудно нещо.

ЖЕРОНТ

245 А Изабела ти познаваш ли?

ЕРАСТ

Отдавна.

Пленителна е тя, блести със мъдрост явна.

ЖЕРОНТ

Да, Бог я е с таквиз достойнства надарил,

каквито рядко ти у друга би открил.

ЕРАСТ

И по-добро не би могло да се желае!

250 На своя бъдещ мъж тя щастие вещае.

ЖЕРОНТ

Ще бъда аз тоз мъж.

ЕРАСТ

Нима?

ЖЕРОНТ

Защо пък не?

ЕРАСТ

Тъй радостно ще е това, за мен поне!

ЛИЗЕТА

Ах, богове, дано над нас да се смилите!
С коя нещастница, Жеронт, ще се сгодите!

ЖЕРОНТ

255 Със Изабела. Днес. Ако това се случи,
богатството ми тя в наследство ще получи.

ЕРАСТ

Доволен съм, че сте с ум остър, прозорлив!
Във случая и аз не бих бил колеблив.

ЛИЗЕТА

Как! Вие, старецът сакат, паралистикът,
260 безсилният дъртак, болникът, астматикът,
женитба готвите, та в празничния ден
да скочите от сватбен пир във гроб студен!

ЖЕРОНТ

Плеци каквото щеш! Мен хич не ме е еня,
щом мойто здраве ме зове да се ожения.
265 Жена ще взема, та през бъдните ми дни
тя в помощ да ми е при всякакви злини.
Не ща аз алчните наследници, които
пред моите врата ще дебнат упорито,
ще влязат вътре с ключ да търсят своя дял,
270 от дом да ме лишат, преди да съм умрял.
За разлика от тях, съпругата любима
би ме обгрижвала с усърдност несравнима.
От девствената й любов бидейки сит,
ще си умра тогаз спокоен и честит.

ЕРАСТ

275 Да, вуйчо ми е прав. Ще бъде най-добре
със скромна, с предана жена да се сбере.
Щом пестелива е, тя с ум, с усмивка блага
сама за целия дом грижи ще полага.

ЖЕРОНТ (*прегръщайки Ераст*)

Какъв младеж! Не съм очаквал този ден
280 той толкова добре да се държи към мен!

ЕРАСТ

За мене важно е най-вече вашто благо.

ЖЕРОНТ

Знай, че и аз държа на теб да ти е драго
и добрината ми теб няма да подмине.

СЦЕНА V

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Кой идва?

ЛАКЕЯТ

Госпожа Аргант е, господине,
285 със своята дъщеря.

ЕРАСТ

Да влязат тук, при нас!

Излиза, за да ги посрещне.

СЦЕНА VI

Жеронт, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Перуката ми дай!

ЛИЗЕТА

Момент. След малко аз
ще ви я донеса.

ЖЕРОНТ

Не говори пред тях
за клизмата ми, ни за моя свит стомах.

ЛИЗЕТА

У тях са тъй добре развити сетивата,
290 че няма как да не усетят миризмата.

СЦЕНА VII

Г-жа Аргант, Изабела, Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят

Г-ЖА АРГАНТ

Със лоши новини таз сутрин нас ни свари
и мъка тягостна гърдите ни попари.
Научихме, че зле сте спали през нощта.

ЖЕРОНТ

Наследниците ми раздухvat тез неща.
295 Аз чувствам се тъй здрав сега, а те изгарят
от адски интерес в ковчег да ме заварят.

ЕРАСТ

Та вуйчо ми на вид изглежда тъй добре,
като младеж почти...

ЛИЗЕТА (настрани)

Но скоро ще умре.

ЖЕРОНТ

Навярно щях да съм на теглила обречен,
300 но две добри очи ме възродиха вече.

Г-ЖА АРГАНТ

Чуй, щерко, аз реших да стане твой съпруг
в най-кратък срок мъжът, когото виждаш тук.

ЖЕРОНТ

Госпожице, със вас ще бъда тъй богат!
По-нужна сте ми днес от всеки Хипократ.
305 За моята душа ще сте мехлем вълшебен,
за всяка болка по-полезен, по-целебен.
За мене би била женитбата ми с вас

най-сигурният лек — в туй сигурен съм аз.

ИЗАБЕЛА

Но, господине, как така на мен попада
310 тоз избор ваш? Това ме много изненада!

Г-ЖА АРГАНТ

Ще ти достави, щом приемеш го за мъж,
изгода тъй добра, че някак изведнъж
болежките му ти напълно ще забравиш.

ИЗАБЕЛА

О, майко, моят дълг към вас ще ме застави
315 да сключа брак, но той да не очаква много
от мен. Не ще ми е по силите, ей Богу.
Аз зная своята цена като човек!
За болестите му как аз ще стана в лек?
Той сам се лъже, щом тъй лесно заключава,
320 че цяла болница във мен се помещава.
Та моите очи не ще осигурят
целебен резултат — те болки не церят.

ЕРАСТ

Аз зная по-добре как действат й очите.

ЖЕРОНТ

Такваз любовна страст те палят ми в гърдите,
325 че девет месеца ще минат и тогаз
роднините безспир ще спорят все за нас,
а сигурно ще ни одумва и градът.

ЛИЗЕТА (настрани)

Ах, божичко, какво му е родил умът?

На висок глас.

Щом дяволът във вас към брак ви подстрекава,
330 със друга някоя сберете се тогава.

А Изабела е тъй млада и красива,
че явно друг съпруг на нея ще отива —
представителен, млад — под двадесет и пет,
а вие минахте отдавна шестдесет.
335 Та кой говорил би за брак на възрастта ви?
Нотариусът би могъл да ви оправи
наследството, че то ще трябва да е в ред,
да е обмислено прецизно отнапред.
Ще ви замести то и брак, и младоженство,
340 любов, жена, деца и всякакво блаженство.
Аз млъквам.

ЖЕРОНТ

Браво бе! На туй се браво вика!
Че кой така добре наточи ти езика?

ЛИЗЕТА

Разсъдъкът.

ЖЕРОНТ, към 2-жа Аргант и към Изабела:

Не се чудете! Тя лудее
понявга и не си хич мисълта владее.
345 Търпя я, затова че с ред достойнства тя е.

ЛИЗЕТА

Той дразни ме, дори когато ме ласкае.

ЕРАСТ

Грешите с вашия език тъй заядлив.
Защо не бях и аз тъй здрав, тъй издръжлив!
Той мисли си за брак, а редом с туй желание
350 наследник искал би — и с пълно основание.
Щом щедрата Съдба протяга му ръка,
как да отхвърли тоз късмет току-така?
Свидетел ми е Бог, че аз не бих желал
по-славен, по-щастлив и по-достоеен дял.

ИЗАБЕЛА

355 Та значи вашият съвет е да приема?

ЕРАСТ

Тъй най-добре ще е. Не виждам тук дилема.

ИЗАБЕЛА

Щом настоявате, то вашият съвет
относно любовта ще бъде възприет.

Г-ЖА АРГАНТ

Тя всеки път ми се във всичко подчинява.

ЕРАСТ

360 Девойката, дори и да се възмущава,
родителите си е длъжна, ще не ще,
да слуша, щом съпруг избрали са й те.
А вуйчо ми наглед за млад минава даже,
причина няма той от брак да се откаже,
365 а шестдесет и шест години не са праг...

ЖЕРОНТ

На толкова ще съм през месец юни чак.

ЛИЗЕТА

Апоплектичен шок получи, след това
парализа за миг ръцете му скова,
ала медиците, познаващи го вещо,
370 твърдяха, че след туй съвсем различно нещо
ще сварят: здрав човек — без спазми, без нефрит,
без ишиас и без фатален менингит.

ЖЕРОНТ

И не пропусна ни един да ми предскаже,
че мога по-натам деца да имам даже.

ЛИЗЕТА

375 Знахарка аз не съм, ни пък прочут медик,
ала в обратното заклевам се в този миг.

ЖЕРОНТ

Лизета, всеки цяр е с действие различно.

ЛИЗЕТА

Да го доказвате — туй би било трагично!

ЕРАСТ

Но, вуйчо, вашето лице се промени!

ЖЕРОНТ

380 Та как понасят се обиди и сплетни!
Мен спешна работа зове ме в този час,
госпожо, щя не щя, ще се сбогувам с вас.

Г-ЖА АРГАНТ

И ние тръгваме, за нас не се грижете!

ЖЕРОНТ

Ераст, излез със тях! Госпожи, извинете,
385 че повече със вас не мога да остана.

Жеронт си отива заедно с лакея.

СЦЕНА VIII

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Госпожо, от каква сте сила обладана,
та само с кротък взор, с прост жест и доброта
тъй му раздвижихте ред течности в плътта,
че му подействахте далеч по-сполучливо
390 от разни чайове, с който го наливат
шест седмици. Любов, мощ силна имаш ти!

Г-ЖА АРГАНТ

Аз тръгвам.

ЖЕРОНТ

Идвам с вас. Нали не сте против?

СЦЕНА IX

ЛИЗЕТА, *сама*.

И аз ще си вървя. Навярно притеснен е
старикът. Той, уви, не би могъл без мене.

395 Личи си, че добре подготвен е тоз брак
и срещата им тук не свърши зле все пак.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

Г-ЖА АРГАНТ

И ние тръгваме. Нали ще разрешите?

ЕРАСТ

Да, бих се съгласил сега да си вървите,
но не преди да съм чул вашто обещание.

Г-ЖА АРГАНТ

400 Бих искала на вас да дам предпочитание.

ЕРАСТ

Нима, госпожо, сте, така жестока чак,
че пред очите ми подготвихте тоз брак!
Щом с Изабела аз не мога да живея,
бих предпочел смъртта, а не раздяла с нея.

Г-ЖА АРГАНТ

405 Е, да, но вуйчо ви тогаз бе обещал,
че целия имот на вас би завещал,
а днес предлага й женитба и се врича
пред нас, че цялото наследство й обрича.
Та имам ли вина?

ЕРАСТ *(на Изабела)*:

Не възразихте ли?

ИЗАБЕЛА

410 Защо?! Та той ще е от днес мой мъж, нали!
А кой се бе заел със стръв да ми внушава,
че всяка дъщеря, и да се възмущава,
родителите си е длъжна, ще не ще,
да слуша, щом съпруг избрали са й те?!

ЕРАСТ

415 Та аз ласкаех го със цел добре избрана —
да го разубедея да си изпълни плана.
При някои дори по обиколен път
постъпвай — да не ти е залудо трудът.

На Г-жа Аргант:

И вуйчо е такъв. Нима на интереса
420 се жертва дъщеря със прелест на принцеса?

Г-ЖА АРГАНТ

Ами наследството?

ЕРАСТ

Аз ще предотвратя
тоз брак и бих могъл така да завъртя
на вуйчо си ума, че всичко да си става,
тъй както бих желал и както подобава.
425 И от наследството би доста дал на мен.

Г-ЖА АРГАНТ

Тозчас за щерка ми ще бъдете сгоден.
Аз ще му пиша, че щом тъжен край го чака,
тез тежки болести ще му попречат в брака.
Хич да не мисли той за сватба! Ще го спре
430 подмолният ни план, дори и да умре.

ИЗАБЕЛА

Обзета съм в тоз миг от радостни вълни.

ЕРАСТ

Откриват се пред нас щастливи бъднини.
Лизета идва. Там шум някакъв се вдига...

СЦЕНА II

Лизета, Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

ЕРАСТ

А как е вуйчо?

ЛИЗЕТА

Той след малко тук пристига.

Г-ЖА АРГАНТ, на *Ераст*:

435 Оттеглям се. А той да постои със вас!

Но най-напред писмо ще му напиша аз.

Нали стихийния ми плам ще подкрепите!

ЕРАСТ

Сърцето ми по тоз успех ще оцените.

СЦЕНА III

Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Та ще допуснеш ли днес вуйчо ти пред теб,
440 отпаднал, болен, стар, да сключи брак нелеп
и от наследството да те лиши навеки?

ЕРАСТ

Ти, бедно ми дете, търпиш беди нелеки!
Но всичко е в проект и аз съм убеден,
че неговият плам ще бъде потушен.
445 Дано със майка й успешно да се справим.
За моя вуйчо тя едно писмо остави:
хем му благодари за сватбения дар,
хем казва, че за зет е прекалено стар.

ЛИЗЕТА

Включете ме и мен в туй хитро начинание.
450 Той на кого ли би дал своето завещание?
На него нашите надежди се крепят,
ще циментира то съвместния ни път,
ще бъде за Ераст и за Криспен сполука,
но трябва с остър ум да се постъпва тука,
455 та брака на Жеронт да провалим тозчас.
На аптекаря му подшушнах нещо аз,
той, дяволът, ще си домъкне чукалата
и хубаво ще го разтрие по главата.
Разбираш, че съм си наред със мисълта!
460 Я! Виждам вуйчо ти на входната врата.

СЦЕНА IV

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Ах, коликите ми ме силно заболяха
и никога до днес тъй парещи не бяха.
Внезапно тръгнах си. Недружелюбен бях.
Дали се сърдят, че постъпих лошо с тях?

ЕРАСТ

465 На болния човек за всичко се прощава.

ЛИЗЕТА

Та досега Ераст на вас се посвещава,
но ще призная, че началният ви акт
не беше оправдан. Туй е безспорен факт.

ЕРАСТ

Той по-добре друг път постъпил би, обаче
470 достатъчно е, че тоз избор е удачен.

ЖЕРОНТ

Мечтаейки за брак, без косъм чер в косата,
към себе си сега изпитвам аз отврата,
ала съм дума дал.

ЛИЗЕТА

Не вайкайте се! Днес
в подобни случаи кой ти държи на чест?
475 А думата ви е от вятъра отвята.

ЖЕРОНТ

Но зарът хвърлен е. Да следваме Съдбата!
Дар малък бих желал за моята жена —

красив да е на вид, но на добра цена.

ЕРАСТ

Разчитайте на мен за всичко в празненството,
480 готов съм да платя храната, облеклото.
От врач по-сръчен съм, различни средства знам.

ЖЕРОНТ

Но не въвличай мен в такъв гуляй голям!

ЕРАСТ

Ще трябва щедрост — щом тя давана е с мяра,
от вашето лице тъгата ще разкара.
485 А редно ще е и на струни да дрънчим
и с фусты прелестни във танц да се въртим.

ЖЕРОНТ

На свойто време аз по танците си падах!

ЛИЗЕТА (*настрани*):

А пък на нашето все повече западаш!...

СЦЕНА V

Лакеят на г-жа Аргант, Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт

ЛАКЕЯТ НА Г-ЖА АРГАНТ

Със господарката се срещнах в двора аз
490 и тя предаде ми това писмо за вас.

ЖЕРОНТ

За здравето ми май коси се госпожата.
Лизета, моля те, подай ми очилата.

ЛИЗЕТА

Че то изисква ли такава подготовка?
Я дайте, аз ще му направя разшифровка.

Чете:

*Господине, след нашата среща размишлявах върху
предложената от вас женитба и смятам, че тя не е подходяща за
никоя от двете страни. Ето защо ви моля да бъдете така добър да
оттеглите вашата дума и аз ще оттегля своята, оставайки ваша
смирена и покорна слугиня,*

Аргант

И по-надолу:

495 *Идете си у вас спокоен и смирен,
освободен сте от наследствен дълг към мен.
Със почит,*

ИЗАБЕЛА

ЖЕРОНТ

Ераст, какво им става!

ЕРАСТ

Бележчицата им мен хич не ме смущава.
Ще действаме така, че те да разберат,
500 че на обета си ще трябва да държат.

ЖЕРОНТ

Какво ме караше сам себе си да тласна,
да скоча като луд във тази паст опасна?
От ориста към брак бях тикнат слепешком,
а не от любовта.

ЛИЗЕТА

О, аз ви вярвам, щом
505 твърдите го. Каква любов ще запулсира
в сърцето на един старик агонизиращ?
Как тя ще запламти в гърдите на болник
със задух, с кашлица, не секваща ни миг.

ЖЕРОНТ, към лакея на г-жа Аргант:

Я ти излез навън и чакай до вратата,
510 след малко ще ти дам ответ за госпожата.

Лакеят на г-жа Аргант излиза.

СЦЕНА VI

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт

ЖЕРОНТ

Видяхте ли сега как бързо се реших
и как от този брак се сам освободих?

ЛИЗЕТА

Туй бе наистина мъжествена постъпка —
ще се разчуе тя в града на всяка стъпка.

ЕРАСТ

515 Тоз ход ви носеше опасност и вреди
със неизбежните неволи и беди,
вещаеше ви, че с тържественост злокобна
венчалната ви свещ ще стане свещ надгробна.

ЖЕРОНТ

Но ти ме хвалеше за моя план и плам.

ЕРАСТ

520 Днес много по-добра преценка ще ви дам.

ЖЕРОНТ

От вашия съвет ми по-спокойно става,
той ме от мисълта за брак освобождава.
От Бог получил съм блага не малък брой
и ще държа да си единственият мой
525 наследник.

ЕРАСТ

Моля ви, най-сетне престанете,
на моята душа разнежена спестете
таз дума стряскаща. Въздъхнах, щом я чух

и неочакван смут обхвана моя дух:
представих си за миг, че даже би могло
530 да бъда сполетян от прекомерно зло.
При мисълта за туй мен тръпки ме побиват.

ЖЕРОНТ

Отдавна знам, че си натура сговорчива
и затова ще си ти мой наследник пръв.
Но и със други съм роднина аз по кръв:
535 единият е син на брат ми, ти го знаеш,
аристократ бил той, в Нормандия се шляе;
а другата — една вдовица, дъщеря
на моята, уви, починала сестра.
Та племенницата омъжи се, горката,
540 във Мен^[1] — барон си взе, най-бедния в родата.
Понеже братска кръв във нашите сърца
туптеше, аз реших на техните деца
по двайсет хиляди екю да им оставя.

ЛИЗЕТА

По двайсет хиляди! Че как да си представя
545 такава сума! Те в Нормандия и в Мен
пари на произвол пилеят. Според мен
за тях три четвърти от сумата ще стигнат.
И без това ще ги прахосат, без да мигнат.

ЖЕРОНТ

Аз никога не съм ги срещал, но разбрах,
550 че тези дни съм щял да имам вест от тях,
че искали в Париж да дойдат да ме видят,
да ме прегърнат и доволни да си идат.
Аз бих им дал пари, ако не си против,
да водят свой живот охолен и щастлив.

ЕРАСТ

555 Но, вуйчо, щом на вас принадлежат парите,
аз бих ви подкрепил, каквото да решите.

ЛИЗЕТА

Становището ми относно тази идея
съвсем различно е от вашето... Но лакеят
очаква ви отвън!

ЖЕРОНТ

Сега ще го отпратя
560 и ще се върна тук да продължим дебата.

ЛИЗЕТА

Забравихте ли, че парализа скова
ръката ви преди цял месец и това
премного пречи ви да пишете с перото.

ЖЕРОНТ

Но аз от туй не се безпокоя, защото
565 ще продиктувам на Ераст писмо, което
ще прободне Аргант направо във сърцето.
В това съм сигурен. Последвай ме, Ераст!

ЕРАСТ

За мен е висш закон да съм под вашата власт.

---

[1] Провинция в Северозападна Франция. Б. пр. ↑

СЦЕНА VII

ЛИЗЕТА, *сама*.

Нещата в кратък срок ще бъдат променени,

570 Съдбата най-подир усмихната зове ни.

СЦЕНА VIII

Криспен, Лизета

ЛИЗЕТА

А, ето те! Къде се губеше, Криспен?

КРИСПЕН

По твоя заповед търчах до тоз момент.
С нотариусите е трудно да се свържеш,
канторите си те напускат много бърже.
575 За щастие разбрах от някакъв стажант,
че се намирали в съседен ресторант.
Та там ги сварих — две госпожи с тях седяха
и май със тайнствени дела заети бяха.
При нас те подир час ще дойдат.

ЛИЗЕТА

580 Ти поне
разбра ли той защо ги вика тука?

КРИСПЕН

Не.

ЛИЗЕТА

Ще иска брачен акт да издадат.

КРИСПЕН

Туй само
му липсва — би било позор за възрастта му.

ЛИЗЕТА

Чрез Изабела сам Амур стрела забил
в сърцето му така, че старецът решил
585 във неин интерес да уреди нещата,

а другите да си останат с пръст в устата.
Но Господ бил против. Жеронт реши, посредством
нотариусите, друг опис за наследство
да изработи и Ераст ще избере
590 за пръв наследник.

КРИСПЕН

Туй за нас ще е добре.
Чудесна новина! Аз толкоз се вълнувам
от този рядък шанс, че ще те разцелувам.
Безкрайна радост вля ти в моето сърце,
ще те прегърна тъй със двете си ръце,
595 че да усетиш как кръвта във мен бушува,
и страстно пак, и пак, и пак ще те целувам.

ЛИЗЕТА

Могъл би да не си показваш буйността

КРИСПЕН

Прости ми, но във мен връх взема радостта.

ЛИЗЕТА

Понеже някой път неща негодни прави
600 природата, и тук не всичко ми се нрави:
аз в този наследствен акт открих противен член.

КРИСПЕН

Какъв е, миличка? Кажи го и на мен!

ЛИЗЕТА

По двайсет хиляди екю Жеронт желае
на двама сродници във брой да завещае.

КРИСПЕН

605 По двайсет хиляди на всеки! Че тогаз
те от наследството ще вземат крупна част.
Най-странно е защо той в брой ще им ги дава.

Не, драги ми Жеронт, тоз номер не минава.
Макар че си на тез имоти господар,
610 туй, дето си скроил, е сметка без кръчмар.
Какви са двамата?

ЛИЗЕТА

Мъжът е благородник,
между Фалез и Кан^[1] върти дела безплодни.
Жената е от Мен, вдовица без имот,
в съда тя водила процеси цял живот,
615 но нито от един изгода не добила.

КРИСПЕН

Щом таз тенденция сега е още в сила,
защо не наредим така нещата днес,
че да загуби тя и сетния процес?

ЛИЗЕТА

Сестрата с брат си тук наскоро ще доприпкат.
620 Защо не извлечеш, Криспен от своята пипка,
като от арсенал, такава хитрост, че
от своя пъклен план той да се отрече?

КРИСПЕН

А виждал ли се е Жеронт изобщо с тях?

ЛИЗЕТА

Не, ни веднъж до днес, доколкото разбрах.
625 Но неотдавна бил писмо от тях получил —
за идването им от него той научил.

КРИСПЕН

А мен познават ли ме те? Как мислиш ти?

ЛИЗЕТА

Не, не! Наспоред мен Жеронт до днес почти
не се е виждал с теб, в това те уверявам.

630 За твоето лице той няма и представа.

КРИСПЕН

А моят господар дали е известен
за плана на Жеронт? Дали е възмутен?

ЛИЗЕТА

Разбира се! Та той беснее и лудува
и пита кой би спрял тоз вихър да върлува.

КРИСПЕН

635 Ще се захвана аз. До пукната пара
наследниците му не могат се добра.
Признавам си пред теб, че много бих желал
Жеронт да ги презре и от наследствен дял
без колебание да ги лиши навеки.

640 Все същата съдба да сполети и всеки
незнаен изтърсак от тяхната рода.

ЛИЗЕТА

Нима могъл би ти?...

КРИСПЕН

Бъди спокойна! Да!
Цената е такваз, че всичко лесно става.
И бракът ми със теб.

ЛИЗЕТА

Но аз се опасявам...

КРИСПЕН

645 Защо?

ЛИЗЕТА

Изглеждаш ми морално провален.

КРИСПЕН

Защо отправяш днес тез упреци към мен?

ЛИЗЕТА

Та твойта буйност е понякога ужасна.

КРИСПЕН

Във случая сме квит. Ти да не си по-святна?

ЛИЗЕТА

Ти имаш дългове със най-различен срок.

КРИСПЕН

650 За честния човек дългът не е порок.
За дълговете ми кахъри не бери ти,
че от наследството ще бъдат те покрити.
Ще се намери кой с какво да ги плати.
Я, някой идва тук.

ЛИЗЕТА

Жеронт. Върви си ти
655 и чакай долу. Аз при теб ще дойда скоро
и ще ти обясня какво след туй да сториш.

КРИСПЕН

Добре! Аз и без теб бих свършила това.
Наставници не ще разумната глава?

---

[1] Фалез, Кан (на френски Falaise, Caen) — градове в Нормандия. Б. пр. ↑

СЦЕНА IX

Жеронт, Ераст, Лизета

ЖЕРОНТ, държейки писмо.

Аз чинно в туй писмо на майка й говоря
660 и много ми се ще да знам от своите хора
как е посрещнала тя поздрава от мен...
Учудена ще е — в това съм убеден.

ЕРАСТ

Ще се заема аз. Писмото, господине,
от моите ръце във нейните ще мине,
665 след туй ще ви предам с надлежна пълнота
при срещата ни как се е държала тя.

ЖЕРОНТ

Дали ще е добре ти там да се покажеш?

ЕРАСТ

Това ще е за мен голяма радост даже.

ЖЕРОНТ

Най-вече им кажи, че просто няма как
670 да се осъществи плануваният брак.

ЕРАСТ

За плановете ви добих добра представа.

ЖЕРОНТ

И че единствен мой наследник ти оставащ.

ЕРАСТ

Знам как посрещат се подобен род слова —
от яд ще пукнат те, щом разберат това.

675 Но не косете се! Знам как да се оправя
и всичко мотамо след туй ще ви представя.

СЦЕНА X

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

На туй решение тъй щедро щом се спрях,
хем чувствам лекота, хем вече оздравях.

ЛИЗЕТА

Постигнахте една тъй важна ваша цел.
680 Я, някой идва...

СЦЕНА XI

Г-н Клисторел, Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Май това е Клисторел,
ваш близък аптекар.

ЖЕРОНТ *на Клисторел.*

Бог здраве да ви дава!
Щом видя ви, по-свеж и по-щастлив аз ставам.

КЛИСТОРЕЛ, *ядосан.*
Добър ви ден, Жеронт.

ЖЕРОНТ

Но, както ми се чини,
ядосан идвате.

КЛИСТОРЕЛ

И имам си причини.

ЖЕРОНТ

685 Че кой нервира ви до тази степен чак?

КЛИСТОРЕЛ

Кой ли?

ЖЕРОНТ

Кажете кой!

КЛИСТОРЕЛ

Безумството ти.

ЖЕРОНТ

Как?

КЛИСТОРЕЛ

Чудесна новина научих току-що
и много съм щастлив.

ЖЕРОНТ

Каква е тя? Защо?

КЛИСТОРЕЛ

Та как не ви е срам, мъж стар и побелял,
690 да действате като немирник оглупял?

ЖЕРОНТ

По-точно може ли?

КЛИСТОРЕЛ

Ще трябва лудостта ви
с успокояващи треви да се оправи.
В града говори се за вашия мерак
да сключите с една мома законен брак.

ЛИЗЕТА

695 Туй ли било?

КЛИСТОРЕЛ

Че как! Та аз твърдя, че няма
друг, който сторил би днес лудост по-голяма.

ЖЕРОНТ

Че и така да е! Защо е този грак?
И вие есенес оженихте се пак.

КЛИСТОРЕЛ

За разлика от мен, ще имате ли смелост
700 да си изпълните съпружеското дело.
Забавен сте ми чак с това, че сте решен,

да се сравнявате по този признак с мен.
От първата жена, по божията воля,
с дванадесет деца сдобих се и се моля
705 за нейната душа. Пък щом е рекъл Господ,
аз и на втората ще ѝ направя доста.
Фехтовка е това — тя иска те чевръст
и здрав, а не болнав и със недъгав кръст.
И Хипократ (това прочетох го аз лично)
710 в една сентенция твърди категорично:
„Щом вземе си мома с необуздана мощ,
старикът в своята гръд забива остър нож.“
Virgo libidinosa senem jugulat^[1].

ЛИЗЕТА

О, вие тъй добре говорите латински.
След ден ще станете същ доктор медицински.

КЛИСТОРЕЛ

715 Да ме опази Бог! Магарета са всички.
Три четвърти поне. С безскрупулни привички
те водеха процес, насочен срещу нас.
Във Факултета се опълчих само аз:
на аптекарите те щяха да вменят
720 самички клизмите да правят всеки път,
а асистентите тук-там да им помагат.

ЛИЗЕТА

Та тези лекари направо се излагат!

КЛИСТОРЕЛ

А мене да следят със очилата как
извършвам дейности досущ като чирак!
725 Туй значи на шейсет години да се уча
на четене. Какъв по-унижаващ случай!

ЖЕРОНТ

Добре сте действали със слово и със жест

и каузата си сте защитили с чест.

КЛИСТОРЕЛ

Аз твърдо бях решен и шапката си даже
730 да сдъвча като хляб, но да не се откажа.

ЛИЗЕТА

Та техният стремеж е твърде глуповат.

КЛИСТОРЕЛ

Но аз по принцип съм с магарешки инат.

ЖЕРОНТ

Та ако тяхната обида не търпите,
какво ви сторих аз, че толкоз се гневите?

КЛИСТОРЕЛ

735 Какво ли? Искахте брак с младичка жена!
След туй ще пукнете и цялата вина
ще падне върху мен. Направо луд сте вие
и някой трябва май врата ви да извие.

ЖЕРОНТ

Какво?...

КЛИСТОРЕЛ

Предлагам ви богат асортимент
740 от разни цярове: добър медикамент
е сладкият сироп. Или пък слаба дрога.
И очистителни: алое...

ЖЕРОНТ

Но как мога?...

КЛИСТОРЕЛ

Малина, джинджифил, коприва, млечен сок,
запарки от равнец, от мента и от глог.

745 Те трябват ви, а не жена!

ЖЕРОНТ

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

И да не стъпвате във моя магазин!

Нали?...

ЛИЗЕТА

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

Щом нещо ви докара
до криза, вземайте мед с някаква отвара...

Ех, младоженецо, не ще ли хвърлиш топа,

750 преди ти да си бил благословен от попа?

ЛИЗЕТА

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

Какво веселие ще падне!

Щастливият жених ще пийне, ще си ядне.

ЛИЗЕТА

Най-сетне чуйте ни! Разчитаме на вас.

КЛИСТОРЕЛ

Със вас общуване не ща да имам аз!

755 Ела тук, хей, слуга!

---

[1] Жена шавлива старик убива (лат.). Б. пр. ↑

СЦЕНА XII

Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, дявол да го вземе!

Не съм се срещала с такъв скот в своето време.
И от спринцовка май не е той по-висок,
а лае срещу нас досущ като булдог.
Тоз жалък изрод се със лют нрав отличава.

ЖЕРОНТ

760 Не ще се върне тук. Това ме притеснява.

ЛИЗЕТА

Такива хиляди ще имате завчас.
Един приятел свой ще ви посоча аз;
от скоро време той е аптекар и смятам,
че може най-добре да уреди нещата;
765 той обеща за вас най-лековит сироп
от рѐвен, майчин лист и семе от коноп.
Хем удовлетворен ще сте от резултата,
хем пет-шест пъти по-изгодна е цената.

ЖЕРОНТ

Ще го извикаш ли!

ЛИЗЕТА

Да, още този ден.

ЖЕРОНТ

770 Лизета, да вървим. Така съм уморен.
За мене Клисторел бе цяло изтезание.

ЛИЗЕТА

Но не забравяйте във вашто завещание
да има и за мен значително място.

ЖЕРОНТ, *встрани, тихо*:
Ще има, но ако не струва нищо то.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

775 Ответ очаквам, но Ераст не се явява.
Това забавяне какво ли предвещава?

ЛИЗЕТА

Ах, моля ви, защо сте обезпокоен?
Не стига ли ви, че успяхте този ден?
Признавам, че не знам друг акт, по-героичен
780 от туй, че скъсахте с тоз брак трагикомичен.

ЖЕРОНТ

Във тоя случай съм съвсем задоволен,
а пък и Клисторел е прав наспоред мен.
Със камък на врата, надолу със главата
аз вече бях готов да скоча във водата.

ЛИЗЕТА

785 По-лошо бе за вас — над сто пъти дори.
Но краят е добър.

СЦЕНА II

Криспен, като селски благородник, Жеронт, Лизета

КРИСПЕН, *отвън, блъскайки вратата:*

Ехей, я отвори!

Нима прислугата умряла ще я сваря?

Аз тропам и крещя, но никой не отваря.

По дяволите! Как домът е тъй заспал?

ЛИЗЕТА

790 Кой тропа в този час като обезумял?

Отваря.

Какво желаете? Кой демон ви е погнал?

Тук има болен. Тъй ли бихте му помогнал?

Настрани:

Прости ми Господи! Това било Криспен!

КРИСПЕН, *тихо на Лизета:*

Наистина сега, ти, мила, виждаш, мен.

На висок глас:

795 Девойко, добър ден. Разпитвайки тъдява, разбрах, че някой си Жеронт тук обитава.

Ще ме приеме ли?

ЛИЗЕТА

Как не? Това е той.

КРИСПЕН, *раздрусвайки ръката му:*

Как радвам се! Ръка ми дайте, аз съм свой.

Покорен ваш слуга. Ах, дявол да го вземе,

800 да знаете сега какъв възторг обзе ме!

Но как да го предам? Не стигат ми словата.

ЖЕРОНТ

Той да не е решил да ми строши ръката!

КРИСПЕН

Май изненадан сте. В туй няма нищо чудно.

Да ме познаете ще ви е крайно трудно:

805 не сте ме виждали до днес на този свят
и затова съм ви напълно непознат.

Баща ми, Бог да го прости, бе благородник,
в Нормандия живя сред ферми плодородни.

За вашата сестра отскоро женен бил

810 и ето че на тоз свят аз съм се явил,
преди да изтече и половин година.

Баща ми бил обзет от яд по таз причина,
но за жените той от свой другар разбрал,

че не било за тях то някакъв провал

815 и че се случвало това и на жена му —
и тя грешела, но в пресмятането само.

ЖЕРОНТ

В пресмятането ли?

ЛИЗЕТА

О, никоя жена

не вижда като мъж една величина.

КРИСПЕН

От спомена, че тя била така припряна,

820 на мен, признавам си, ми много срамно стана.

А пък щом мама е в действителност сестра ви,
това фактически ваш племенник ме прави.

ЖЕРОНТ

От чутото разбрах, дори то да е факт,

че, племеннико мой, сте истински глупак.

825 Сестра ми сваятна бе. Кой би твърдял, че тази

безупречна жена честта си ще погази?

КРИСПЕН

Не възразявам, но дорде бе жива тя,
говореха навред, че куца ѝ честта.
Дори и да не съм роден в нормален срок
830 и да съм смятан за извънбрачен отрок,
ваш племенник и ваш наследник си оставам.
Чак от Нормандия дойдох и заявявам,
че аз наследството държа да си получа.

ЖЕРОНТ

Чудесно! А пък аз бих искал да науча
835 кога си тръгвате.

КРИСПЕН

Със мен ли ще вървите?
Когато Бог реши да ви прекъсне дните.
Изрично казвам ви: бъдете убеден,
че ще си тръгна чак когато в гроб студен
ви видя — във ковчег под черен креп положен.

ЛИЗЕТА, *тихо на Жеронт*:

840 Не струва си да сте чак толкоз разтревожен,
че воля давал той на своите слова.

ЖЕРОНТ, *тихо на Лизета*:

Та мен обзема ме страх тъкмо от това.

КРИСПЕН

По погледа ви аз могъл бих да заключа,
че целокупното наследство ще получа,
845 че злато ще гребя със ненаситен глад,
защото вие сте скъперник всепризнат.
За просто су^[1] сте бил готов на сред площада
да понесете бой без призив за пощада.
Със право се твърди навред от млад и стар,

850 че бил сте изнудвач, мошеник и лихвар.

ЖЕРОНТ

А да ви кажа ли, мой племеннико злобен,
че с тези две ръце аз още съм способен
да ви изхвърля през прозореца!

КРИСПЕН

Как? Мен?

ЖЕРОНТ

Да, вас! Не майте се! Излезте!

КРИСПЕН

В този момент

855 заканването ви изглежда ми забавно.

Пък аз ще ви река: излезте незабавно!

Този дом е мой и аз все пак ви бих търпял,
дордето видя, че най-сетне сте умрял.

ЛИЗЕТА

Нахал!

ЖЕРОНТ

Къде съм аз?

КРИСПЕН

Е, мила, най-накрая

860 в покоите му ти води ме. Твоята стая
нали е близо? Щом не се възпротивиш,
със мене тази нощ могла би да преспиш.

Ще можем през нощта със теб да поговорим,
а за вечерята вратата ще отворим

865 на избата — без страх ще грабим и мезета,
и хубави вина и чудни питиета.

А пък освен това ще трябва, чичо мой,
да ми дадете днес сто луидора в брой.

Ако откажете, без нищо да пожаля,

870 аз утре сутринта таз къща ще запаля.

ЖЕРОНТ, *настрани*:

Май няма друг такъв нахалник в таз страна!

ЛИЗЕТА, *тихо на Жеронт*:

Не племенник, туй е същински сатана.

Той само със добро оттука би излязъл.

ЖЕРОНТ

Мой сроднико, защо със толкова омраза

875 мен, клетия болник, измъчвате тъй днес?

О, нека свърши в мир животът ми злочест,

та моите блага тогаз да наследите!

КРИСПЕН

Но аз държа да знам кога ви свършват дните.

ЖЕРОНТ

На всяка крачка мен преследва ме смъртта,

880 след два-три дена аз ще съм във вечността.

КРИСПЕН

Добре! Оставям ви. Шест дена ще изтрая

все пак, но знайте, че могъл бих най-накрая

в гроб мъртъв или жив да ви положа аз.

Ако не спазите обета си, тогаз

885 ще спазя своя.

---

[1] Стара френска парична единица с ниска стойност. Б. пр. ↑

СЦЕНА III

Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, той хич не ви зачита,
пък племенник ваш бил! Кой тъй го е възпитал?

ЖЕРОНТ

Какъв ти племенник? Сестра ми бе тъй сваятна
и във дома й тоз нахал не би израснал.
По-луд от всеки друг! Брутален тип! Мръсник!

ЛИЗЕТА

890 Но аз чертите ви и в неговия лик
откривам — във носа, в челото, във очите...
Безспорно е, че към общ род принадлежите.

ЖЕРОНТ

Дори да е така, той непочтен чешит е.
Нахален племенник!

ЛИЗЕТА

Нима ще му дарите
895 тез двајсет хиляди екую и то във брой?
Какъв аристократ тогава би бил той!

ЖЕРОНТ

Как тъй ще му ги дам! В пръстта ще ги зарина
за вечни времена.

ЛИЗЕТА

Път дълъг е изминал
напразно тоз умник, защото с пръст в устата
900 ще си се върне той обратно във страната.

Дано злощастният хитрец да разбере,
че там да е стоял било е по-добре.

ЖЕРОНТ

Ако на моето богатство той разчита,
наскоро ще умре от глад и аз се питам
905 как би ми се присмял. Туй няма да се случи.

ЛИЗЕТА

За всеки ще да е добре да се научи
как да живее тук. Тез хищници дори
да искат, своя нрав лукав не могат скри.
Преди да смажат свой роднина престарял,
910 без срам твърдят, че им дължи наследствен дял.
Но ето че Ераст се връща — ще узнаем
какво е станало.

СЦЕНА IV

Ераст, Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

Кажы къде се маеш!
Ти знаеш ли, че аз във чудо се видях?
От племенник проклет, уви, нападнат бях.

ЕРАСТ

915 Задъхан срещнах го преди минути само
и той ми довери каква била целта му.

ЖЕРОНТ

Как стори ти се той?

ЕРАСТ

Побъркан, луд дори.
Твърди, че щял да ти дома опожари.

ЖЕРОНТ

Аз тъкмо затова от тебе се нуждаех,
920 на теб разчитах тоз глупак да обуздаеш.
Лизета тъй ли бе?

ЛИЗЕТА

Да, несравним нахал!
А господин Жеронт му беше обещал
имота си.

ЖЕРОНТ

Как не! Помнете мойта дума,
че няма да му дам дори и дребна сума.

ЕРАСТ

925 Пък аз задачата, с която се наех,
изпълних, при това със несъмнен успех.
Писмото своята цел постигна. Отначало
от двете дами то прието беше вяло:
прочетоха го с вид измамно ядовит,
930 в което аз съзрях триумф едвам прикрит.
Но щом им казах, че единствен ваш наследник
ще съм, те станаха и от платно по-бледни,
(нали ми рекохте тъй да говоря с тях...)

ЖЕРОНТ

Така е. Лично аз това ти обещах.

ЕРАСТ

935 Показаха се те дотолкоз изумени,
че пет-шест месеца ще са съвсем сломени.

ЖЕРОНТ

В това съм сигурен.

ЕРАСТ

Ала от нещо аз
бях удивен и то ще изуми и вас.
Понеже госпожа Аргант сега зачита
940 вас и родата ви, пред мен се тя опита
да ни даде съвет: аз да ѝ стана зет,
за да изпълните и първия обет.

ЖЕРОНТ

И как посрещна ти таз хубава идея?

ЕРАСТ

Отвърнах ѝ, че аз пред вас благоговей,
945 че трябва във това да съм ви посветил
и вие да сте се отрано съгласил.

ЖЕРОНТ

Не бива отсега да се запрягаш в брак,
от моя пример ти вземи урок все пак!

ЛИЗЕТА

Но, колкото до мен, аз тоз брак одобрявам:
950 на господин Ераст напълно подобава
да се ожени — той е млад, а вие май
се доближавате до своя жизнен край.

ЖЕРОНТ

Че как така? Та аз не съм умрял, нали?

ЛИЗЕТА

Въпросът е висящ. Наистина, знам ли?
955 По мрачния ви вид мнозина заключават,
че като сянка сте, която се снишава
над гроб, че сте били от нещо защитен
и затова не сте в земята в тоз момент.

ЖЕРОНТ

Тез твои остроти за мен са оскърбление
960 и ме изкарват вън от всякакво търпение.

ЛИЗЕТА

Не чакайте лъжа от моята уста,
аз откровено си изказвам мисълта.

СЦЕНА V

Лакеят, Жеронт, Ераст, Лизета

ЛАКЕЯТ

Вън, господин Жеронт, дошла е ваша близка
роднина, в траур е и много ѝ се иска
965 да я приемете.

ЖЕРОНТ

Роднина! Ах, пак ли?

ЛАКЕЯТ

Да се качи ли?

ЖЕРОНТ

Не! Добре ме чу, нали?

ЛИЗЕТА

Но, господине, аз си мисля, че не бива
да ѝ отказвате. Туй хич не ви отива.

На лакея:

Иди я доведи.

СЦЕНА VI

Жеронт, Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Не смятам, че сте прав.

970 Таз дама може би е по-добра по нрав
от племенника ви. Сред вашите роднини
навярно срещат се и хора твърде фини.

СЦЕНА VII

Криспен, преоблечен като вдовица (дребен слуга ѝ носи шлейфа), Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт.

КРИСПЕН (*прави реверанси пред лакея на Жеронт, който му отваря вратата. Слугата излиза*)

На Жеронт:

О, позволете ми във тоз съдбовен час
в знак на нечут възторг да ви прегърна аз.
975 Най-сетне виждам ви. Такваз любов в душата
не съм изпитвала към себе си самата.

ЛИЗЕТА, *тихо на Ераст:*
Туй всъщност е Криспен.

ЕРАСТ

Да, да. Аз също знам.
Таз тайна току-що ми довери той сам.

ЖЕРОНТ

Ах, колко мила е! Сами я преценете!
980 По-бързо, моля ви, кресло ѝ предложете.

КРИСПЕН, *на лакея на Жеронт:*

О, не! Такъв разкош пред чичо не върви.

На Жеронт, с уважителен тон:

И табуретката е сгодна, моля ви.

Лакеят дава табуретка на Криспен.

ЖЕРОНТ

С каква възхита тя изпълва ми душата!

ЕРАСТ

Хем много сваятна е, хем прелестна в снагата.

Лакеят дава кресло на Жеронт, стол на Ераст, табуретка на Лизета и излиза.

СЦЕНА VIII

Жеронт, Криспен, като вдовица, Ераст, Лизета

КРИСПЕН

985 Я стига! Я не си правете с мен шега!
Чаровният ми стан е спомен мил сега.
Семейната жена изцяло се отдава
на своите деца и туй се отразява
на красотата ѝ — отлита тя вовек.

ЛИЗЕТА

990 И за мома дори днес би ви взел човек.

КРИСПЕН

Когато овдовях, бях двадесет годишна
и траурът взе връх над хубостта предишна.
Най-неочаквано почина моят мъж
и прелестта си аз изгубих изведнъж.
995 Навярно можех брак да сключа втори път,
но спомен тягостен остави ми мъжът.
Неволи и печал преглъщам аз все още,
но моите тъжни дни, безсънните ми нощи,
вдовишкият живот проклятие от мен
1000 не ще изтръгнат. Как очаквам онзи ден,
когато във ковчег под траурен покров
ще отнеса искра от първата любов.

ЕРАСТ

Такава преданост, такива чувства знойни!
За Артемизия^[1] единствено достойни!

ЖЕРОНТ, на Криспен:

1005 Нали съпругът ви не ви остави с много
дечица?

КРИСПЕН

Девет са на брой те, слава Богу.
Като вдовица куп горчивини изпих,
но две години след смъртта му аз родих
десетото дете.

ЛИЗЕТА

Каква невероятна
1010 отдаденост! Кому била би тя понятна?

ЖЕРОНТ, на Криспен:

Сега един въпрос се породи у мен —
какво накара ви да тръгнете от Мен?

КРИСПЕН

Да имам среща с вас е първата причина,
а втората — дела нелепи таз година
1015 се водят срещу мен за обща пещ с вложение
оспорвано, а тя е в моето имение
и исках тоз въпрос от раз да се реши,
ала защитникът процеса наруши
и ме обърка.

ЛИЗЕТА

Ах, защо да ви обърка?!
1020 Каква обида! Той целял да ви побърка.
Да се побърква тъй една жена със чест!

ЕРАСТ

Защо се чудите? Така говорят днес
в съда.

ЛИЗЕТА

Съдете сам. Не ща да ви се бъркам,
но никой съдия не ще ме с друга сбърка.
1025 Несмислени слова! Ума ми те разбъркват,

но няма да търпя така да ме побъркват.

ЖЕРОНТ, *на Криспен*:

Тя смахната си е и вредом се навира,
а пък от правните въпроси не разбира.

КРИСПЕН

Освен съдебните афери мен и друг
1030 мотив накара ме да дойда бързо тук.
От хора сигурни, в които вяра имам,
научих новина, уви, неоспорима!,
че се отдавате на не един порок —
хазарт, пиянство...

ЖЕРОНТ

Я! И по какъв предлог?

КРИСПЕН

1035 Да посещавате места, где нощем, денем
потъпкват честността, а свият угнетен е.

ЖЕРОНТ

Твърдите, че това отнася се за мен?

КРИСПЕН

Да, чичо мой, за вас. Нима сте огорчен?
Щом туй е истина, защо ви огорчава?

ЖЕРОНТ, *настрани*:

1040 Какъв позор за мен!

КРИСПЕН

А някои добавят,
че с таз госпожица в предълъг период
сте водили нечист, непозволен живот,
че даже и деца сте имали от нея.

ЛИЗЕТА

Аз ли? Клеветници! Дано да онемаят!

1045 Къде се пъха таз коварна, долна гад?

ЖЕРОНТ

Не знам какво и кой възпира моя яд.

КРИСПЕН

Изслушахме подред свидетели достойни,
събрахме вашите роднини многобройни
и с цел да ви възпрем да се опропастите,
1050 а заедно със вас и нас да разорите
задружно се реши, със оглед на това,
да ви лишим съвсем от вещните права.

ЖЕРОНТ

От моите права?!

ЛИЗЕТА

Каква рода, мой Боже!

КРИСПЕН

От ред събития разбрах, че с нея може
1055 да се ожените, но ние ще държим
плануваният брак да стане немислим.

ЖЕРОНТ, ставайки:

Госпожо, вѣн! Тозчас! Изрично забранявам
до моя дом да се кракът ви приближава!

КРИСПЕН

Заплашвате със бой една вдовица! Кой
1060 ще ми помогне? Ах, ще ме убие той!
Съседи, тичайте насам да ме спасите!

ЖЕРОНТ

Негодница!

КРИСПЕН

С тази злост и своята кръв петните!
С това заслужихте да киснете в затвор.

ЛИЗЕТА

В затвор да кисне? Ах, какъв голям позор!

КРИСПЕН

1065 Но щом един затвор ви толкоз унижава,
в Салпетриера^[2] ще отидете тогава.

ЛИЗЕТА

В Салпетриера ли?

КРИСПЕН

Да, драга моя, да!
С безпътството ви ще ви помнят навсягда.

ЕРАСТ

Каква мистерия, хем тъмна, хем нечиста!
1070 Ще я разсея, но ще трябва някой пристав.

КРИСПЕН

За мене ли? Защо? Ще кажеш ли най-сетне!
Той за престъпница ли искаш да ме сметне?

ЕРАСТ

Надяваме се, че ще научим подир малко
каква сте точно, но наистина е жалко,
1075 че с много шум, с език, изпълнен със злина,
обиждате без срам тез хора без вина.
Спокойно, вуйчо! Я сега се приберете,
за случилото се след туй ще разберете.

ЖЕРОНТ

Лош ден, ти слагаш край на моите старини!

ЛИЗЕТА, на *Криспен*:

1080 Убиваш чичо си, нахалнице. Млъкни!

Таквиз фамилии живеят в Кан и в Мен,
че заслужават те окови, според мен.

---

[1] Артемизия — вдовица на персийския сатрап Мавзол. Тя толкова обичала съпруга си, че след смъртта му издигнала в негова памет величествена гробница. Оттам идва нарицателното мавзолей. ↑

[2] Парижки приют за стари и недъгави жени. Навремето в него са затваряли жени с лошо поведение. ↑

СЦЕНА IX

Ераст, Криспен

ЕРАСТ

Туй ти ли си, Криспен? Та твойта явна страст...

КРИСПЕН

Чрез пристав ли държиш да го доказвам аз?

1085 Добре. Ще чакам тук.

ЕРАСТ

Да, ти си, очевидно.

И грешка няма.

КРИСПЕН

Би било за мен обидно,
ако бе искрено туй твоє подозрение.

ЕРАСТ

Подложих свяна ти на силно оскърбление.

КРИСПЕН

От преданост към вас одеждите смених
1090 и в своя замисъл аз явно не сгреших.

Със думи причиних небивала стихия,
на двама сродници успешно аз самият
изпълних ролите в такива хитри сцени,
че от наследството ще бъдат те лишени.

ЕРАСТ

1095 Нима?

КРИСПЕН

Да бяхте ме видели току-що

със филцово бомбе, закичен със перо
като нормандски граф, запасал меч извит,
аз бих ви възхитил, макар със селски вид.
Ще ви призная, че бомбето ми придава
1100 кураж неизразим и че респект внушава.
Така преобразен, добих блескавина
и се изпълних с ум, със сръчност, с хитрина.
Ах, как одеждите проникновен ме правят!

ЕРАСТ

Тъй сродниците на Жеронт се злепоставят,
1105 че обещава той на мен да завещае
имота си. Какъв голям късмет това е!

СЦЕНА X

Ераст, Криспен, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, господин Жеронт предаде богу дух!
Ужасна новина!

ЕРАСТ

Какво? Добре ли чух?

КРИСПЕН

Починал вуйчо ви?!

ЛИЗЕТА

Ах, боже, колко жалко!

1110 Горкият грохнал бе и сили все по-малко
оставаха му. Той привлякъл се едвам
до своето легло и се отпуснал там
със сгърчени ръце и с неподвижно тяло,
а дишането му напълно бе замряло.

1115 Опитах се да му помогна, но за жалост,
усилията ми отидоха нахалост.

ЕРАСТ

Отчаян съм! Криспен, таз смърт бе причинена
май от последната кавга ожесточена.

КРИСПЕН

Не казвайте, че той е зарад мен умрял.

1120 В действителност съвсем зле беше ме разбрал;
Във репликите си не за живота му
повдигнах аз въпрос, а за имота му.

ЕРАСТ

Тревоги мними май в момента ни гризат,
човек в летаргия изпада някой път
1125 и ни довежда до пределно отчаяние.

ЛИЗЕТА

И да допуснем, че пак дойде във съзнание,
за кратко ще е то. Уверена съм аз,
че трудно би живял той повече от час.

ЕРАСТ

Какъв печален край! Уви! Какво терзание!
1130 Та вуйчо ми не е оставил завещание!
Таз смърт за мене е убийствена. Та как
ще склуча някой ден със Изабела брак?
Съдба, защо към мен си тъй ожесточена?

ЛИЗЕТА

Аз трябва да скърбя. Аз по съм оцетена.

КРИСПЕН

1135 Деца обични, я, било какво било,
да срещнем бурите със вдигнато чело!
Не бива в този момент сълзи да се проливат,
Таквиз нещастия със смелост се надвиват.

ЕРАСТ

Със смелост! Та с какво ще ни помогне тя?

КРИСПЕН

1140 Изпърво трябва да надмогнем горестта,
във каси и в бюра е нужно да надзърнем,
наопаки дома ще трябва да обърнем.
Лизета, стой си със затворена уста
и заключи тозчас крайпътната врата,
1145 за да се защитим от външно нападение.

ЛИЗЕТА

Не ще тук стъпи крак без мое разрешение.

КРИСПЕН

Дано страстта ви към печалба и грабеж
не помрачи тоз ваш безпримерен стремеж.
Съдбата явно е против туй завещание,
1150 за да я победим, ще трябва ум, дерзание.
Аз на покойника ще призова душата
да пази зорко от двуличници богатата.
Ераст, не клюмвайте пред завист и тревога,
разчитайте на нас, на Луцифер, на Бога.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Ераст, Криспен

ЕРАСТ, *държейки портфейла на Жеронт:*

1155 Мен, бедни ми Криспен, обзе ме отчаяние,
едва ли вуйчо ми ще дойде във съзнание.

Не ще са нужни тук ни доктор, нито лек,
уви, най-много час нещастният човек
ще диша. А това, което ще остави

1160 като наследство, мен богат не ще направи.

КРИСПЕН

С Лизета имаме свой план — той би успял,
ако се отреди на нас известен дял.

ЕРАСТ

Макар съдбата ни, като по зла прокоба,
да праща срещу нас стрели със адска злоба,

1165 да не изпадаме сега в обезверение!

Като отломъци от корабокрушение,
аз трийсет хиляди екю държа — ще бдим
над тях със цел да ги от бурята спасим.

У него само тях сполучих да открия.

КРИСПЕН, *посяга да вземе банкнотите.*

1170 Защо не поделим таз жалка прокопсия,
туй утешение в очакване на нещо,
което да смекчи тез удари зловещи.

ЕРАСТ

Да, драги ми Криспен, то би могло да стане,
но те са четвърт от голямото имане,
1175 което чаках с плам, ала не ме огря
туй завещание и пламът отгоря.
Постройки във Париж, земи, солидни връзки
извикваха у мен стремеж и мисли дръзки.
Не че за всички тез богатства аз ламтях,
1180 съзирах подлост и безчестие във тях,
но благородна цел над всичко връх бе взела —
да си осигуря женитба с Изабела.
И ще добавя тук, че само в този случай
аз бих от майка й съгласие получил.
1185 Без завещание, уви, ще съм лишен
от шанса чрез този брак да съм ощастливен.

КРИСПЕН

Да, доводите ви са ми пределно ясни.
От тези удари внезапни и ужасни
в изконната си чест мъжът е уязвен
1190 и разумът му е размътен, поразен.
Жестока Смърт, защо не поизчака, щом
ще водиш този старик във вечния му дом?
Да поживеем в мир, тъй както преди време,
и нашият живот в щастлив път да поеме!

ЕРАСТ

1195 Една надежда щом върху закон почива,
Криспен, във жалби тя не трябва да погива.
Не можеш ли отби ти удара нелек,
не можеш ли откри по-ефикасен лек?
Но щом решен си на рисковани неща,
1200 знай, че в опасности се пробва смелостта.

КРИСПЕН

Надявах се, че ще надмогна неуспеха,
ала се провалих. Днес никаква утеха
не виждам. Пък и кой не би се провалил

и кой ли дързост би в този случай проявил,
1205 за да измъкне туй завидно завещание,
обезпечаващо добро съществуване?!
Навярно бих могъл да пробвам с вещина,
със проникателност, със разум, с хитрина,
но страх ме е да не остана с пръст в устата.
1210 Та тук не би успял дори и сатаната.
И да пострада той възможно е... Все пак
нали не мислиш, че е дяволът глупак?

ЕРАСТ

Да ме отчаяш ли сега целиш? Защо?

СЦЕНА II

Лизета, Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, на *Ераст*:

Нотариусите дойдоха току-що,
1215 във малкия салон и двамата оставих.
Кажете ми какво ще трябва да се прави.

ЕРАСТ

Объркването ми, Лизета, все расте.
Прави каквото щеш. Не знам дали са те
уведомени, че е вуйчо във несвяст,
1220 че не говори.

ЛИЗЕТА

Не. Поне до този час.

ЕРАСТ

Криспен.

КРИСПЕН

Кажете.

ЕРАСТ

Ах!

КРИСПЕН

Уви!

ЕРАСТ

Уви!

КРИСПЕН

Простете.

ЕРАСТ

Какво да правим с тях сега?

КРИСПЕН

Каквото щете.

ЕРАСТ

Да си отидат ли?

КРИСПЕН

Какво да им речем?

Изгода можем ли от тях да извлечем?

ЛИЗЕТА

1225 Е да им кажа ли да си вървят тогава?

ЕРАСТ

Изчакай. Чувствам, че ме нещо задушава.

Криспен, след миг ще ме откриеш тук умрял.

КРИСПЕН

Аз също тъй не бих таз болка надживял.

ЛИЗЕТА

И аз... Но трябва ли да се оставим ние

1230 на злото, като гръм, от раз да ни убие?

КРИСПЕН

Един момент!... У мен... Особена идея...

Видение... Нима... Ах, май ще полудея...

За жалост виждам се във пълно неведение.

ЛИЗЕТА

Ах, дявол взел таз гад със нейното видение!

ЕРАСТ

1235 Кажи какъв проект в главата си градиш!

ЛИЗЕТА

Криспен, въпроса ни ти как ще уредиш?

КРИСПЕН

Да си помисля... Да... Не... Да... Не... Май се бавя...
Защо не? Би могло...

ЛИЗЕТА

Спри де! Недей забравя,
че трябва бързина, и смелост и умение.

1240 Нотариусите ни чакат с нетърпение.

КРИСПЕН

Но в мен нов замисъл току-що се роди —
и най-схватливия ум той ще победи.
Ти действаш винаги със лекота, със живост,
вложи във случая разсъдък, прозорливост,
1245 ума си покажи!

ЛИЗЕТА

Той би те улеснил,
нали по хитрост ти би всеки превишил.
От любовта ще се съвземе сръчността ти.

КРИСПЕН

По-тихо, че една свръхмисъл бог ми прати.
Сега съм във кресло.

ЛИЗЕТА

Е, да.

КРИСПЕН

Седя си аз...

ЛИЗЕТА

1250 Добре.

КРИСПЕН

Мълчете де! Изпадам във екстаз,
със подплатен калпак, нахлупен до ушите,
с кепенци спуснати...

ЛИЗЕТА

И ще ни изумите?

КРИСПЕН

Да, господин Ераст, наследник ще да сте
на стария Жеронт, щом толкоз ви се ще.

1255 А ние своето усърдие, Лизета,
ще съживим — любов зове ни към късмета.
Одежди на Жеронт ми донеси — поне
халат, чорапи, шал и нощното боне;
победа сигурна ни те обезпечават.

ЛИЗЕТА

1260 Освен това ще са трофей за твойта слава.
След миг се връщам с тях, разчитайте на мен.

СЦЕНА III

Ераст, Криспен

ЕРАСТ

Та ти ще ме спасиш от явна смърт, Криспен.
Щом твоят мъдър план въпроса ми решава,
от все сърце щастлив живот ти обещавам.

1265 Със Изабела брак тогаз ще сключа аз,
а тя за мене е по-скъпа от елмаз.

Ах, ах, Криспен!...

КРИСПЕН

Но смут във мене се обажда,
надига се, расте, душата ми разяжда.
Ами ако съдът разнищи тоз проблем,
1270 ще ни накажат, яд небивал ще берем.
Фалшивият параф най-вече ме тревожи
и моята ръка отказва да го сложи.

ЕРАСТ

Съвсем безпочвен смут! От месеци наред
Жеронт със тез ръце не е написал ред.
1275 Макар че подпис се под документ полага,
ще кажеш, че сега такъв не се налага,
и ще ги убедиш да мине без параф.

КРИСПЕН

След доводите ви, разбирам, че сте прав,
и чувствам, че във мен пак лумва силен пламък,
1280 така необходим за нашта цел голяма.

СЦЕНА IV

Лизета (донася дрехите на Жеронт), Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, *хвърляйки пакета с дрехите:*

От господин Жеронт, на едро и на дребно,
донесох ти това, което е потребно.

КРИСПЕН, *разсъбличайки се:*

Е, хайде, ни една минута не губете,
захващайте се с мен, тозчас ме облечете.

1285 Чорапи, риза, шал... Какъв ленив слуга!

По-бързо! Шапката подайте ми сега.

Ами пантофите, домашният халат!

В тез пъртушини съм наистина чудат.

ЛИЗЕТА

Покойникът стои пред нас и за тревога

1290 не виждам място аз. Та той е жив, за Бога!

Съмнение не би отникъде дошло.

КРИСПЕН

Ами във случай че това му облекло
ме с болест зарази?

ЕРАСТ

Не се плаши! Не бива!

КРИСПЕН

Е, да, но чувствам, че мен тръпки ме побиват.

1295 Дали от дрехите, или от силен страх,
разстроен е съвсем горкият ми стомах.

ЛИЗЕТА

Ще те наметна със дебелото палто,

защото най-добре от студ предпазва то.

КРИСПЕН

Нотариусите повикай — завещание

1300 от мен да чуят те в това ми одеяние.

ЛИЗЕТА

Отивам. Тука те ще бъдат след момент.

КРИСПЕН

Нали ще съм от вас напълно подкрепен?

СЦЕНА V

Ераст, Криспен

КРИСПЕН

Прозорци и врати надлежно затворете,
бутнете масата, креслото приближете,
1305 държа да бъде тъй стъмнена тази стая,
че ниции очи тук да не ме познаят.
Завесите да не пропускат светлината!

ЕРАСТ

Дано те подкрепи във твой план съдбата!
Пък щом засяга таз екстремна цел и мен,
1310 на своя дълг ще съм изцяло подчинен.
Шум чувам...

КРИСПЕН, *хвърляйки се рязко в креслото:*

Нужно е и малко церемония!
Помагайте ми, щом ме видите в агония!

ЕРАСТ

Амур носител е на безусловна власт
и той ще ми прости, изпадна ли в екстаз.

СЦЕНА VI

Лизета, Г-н Скрюпюл, Г-н Гаспар, Ераст, Криспен.

ЛИЗЕТА, на нотариусите:

1315 Влезнете, господа!

На Криспен:

Това са господата,
с които вие ще оформите книжата.

КРИСПЕН, на нотариусите:

За мене, господа, е несравнима чест
в отлично здраве тук да ви посрещна днес.

Ех, ако бях сега на вашите години,

1320 ако се чувствах здрав, по никакви причини
не бих се аз заел да правя завещание.

Г-Н СКРЮПЮЛ

О, не изпадайте в подобно отчаяние!

Отдавна се е тоз обряд установил
и никому не е живота съкратил.

1325 Напротив, в случая самото утешение,
че на наследството законно разделение
осъществено е, в душата носи мир
и то като балсам въздейства по-подир.

И нещо повече — туй чувство се предава

1330 на органите ви и те по-здрави стават.

КРИСПЕН

Дай Боже и на мен така да ми спори!

Седнете, господа!

На Лизета:

Вратата затвори!

Г-Н ГАСПАР

Но нека най-напред ви кажем, господине,
че без свидетели държим тоз акт да мине.

На Лизета и Ераст:

1335 Затуй към двама ви отправям, със поклон,
молба да идете в съседния салон.

ЛИЗЕТА

Не го оставям сам и за минутка даже.

ЕРАСТ

Я мнението си сам вуйчо да изкаже!

КРИСПЕН

Тез мои близки са и мъдри, и потайни,
1340 на тях бих доверил аз всички свои тайни,
отнасям се към тях с респект незаменим.

Г-Н СКРЮПЮЛ

С желанието ви ще се съобразим.
Формулировката ще следва строга схема,
а после със стила аз сам ще се заема.

Той диктува на г-н Гаспар, който пише.

1345 Предвид... в лицето на... Жеронт... и тъй нататък...

На Жеронт

Кажете ни сега как виждате нещата.

КРИСПЕН

За дълговете си аз мисля най-напред.

ЕРАСТ

За дълговете ли?... Там всичко ви е в ред.

КРИСПЕН

Петстотин франка дълг аз имам към винаря.

1350 Голям мошеник! Той съсед е на месаря.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Ами къде ще е отвъдният ви дом?

КРИСПЕН

Това значение за мене няма, щом
от прокурорите ме погребат далече,
че всеки прокурор е изнудвач изпечен.

1355 Не ще пропуснат те да влизат в разпри с мен,
ще ме въвличат във процеси ден след ден
и трябва другаде да търся пребивание.

ЕРАСТ

Ще се съобразим със вашето желание.
За погребалния кортеж не ще спестим

1360 ни злато, ни сребро — ще бъде несравним.

КРИСПЕН

Не, племеннико, не! За мойто погребение
не бих се съгласил да има разхищение.

Една смърт би могла човек да разори,
пък аз в живота си не съм пилял пари.

1365 Едно екю на мен достатъчно се види.

ЛИЗЕТА, настрани:

Горкият! Тъй живя, и тъй ще си отиде.

Г-Н ГАСПАР

Кажете, моля ви, кому какви блага
ще завещаете, та в списъка сега
да бъдат включени.

КРИСПЕН

Не ще се никак бавя.

1370 Член I. Аз един наследник ще оставя
и туй ще е Ераст, мой племенник най-скъп.

Единствен ще е той.

ЕРАСТ

Ах, как обзе ме скръб!

КРИСПЕН

Оставям му пари, блага неоценими,
посуда, мебели, фотьойли и килими,
1375 като лишавам от наследство всеки друг,
дошъл след мойта смърт имот да търси тук.
И неродените в това число аз слагам,
и копелетата. Пък Бог да им помага!

ЛИЗЕТА, *с престорена болка*:

Раздиращи слова! Жал мъчи ни! Без вас,
1380 о, господарю мой, какво ще стане с нас?

ЕРАСТ, *в същия тон*:

А пък наследството мен хич не ме вълнува
в момента, щом на нас то вашта смърт ще струва.

КРИСПЕН

Член II. Аз сега дарявам на Лизета
(от пет години тя в дома ми е наета
1385 като прислужница)...

ЛИЗЕТА

Ах!

КРИСПЕН

... с цел да сключи брак
с Криспен

ЛИЗЕТА, *падайки, като че губи съзнание*:

Ах! Ах!

КРИСПЕН

Ераст, поизправи я!... В знак
на почит искрена за всеотдайността,
с която служеше безспир в дома ми тя...

ЛИЗЕТА, *преструвайки се, че плаче:*
Безценен господар аз губя, Боже, мой!

КРИСПЕН

1390 ... две хиляди екю и при това във брой.

ЛИЗЕТА, *в същия тон:*
Ах! Ах!

ЕРАСТ, *настрани:*
Две хиляди! Та той се подиграва!

ЛИЗЕТА, *в същия тон:*
Ах! Как ще издържа? Скръбта ме задушавя.
От мъка ще умра!

КРИСПЕН

Две хиляди... Тя лично
да ги получи от паричната наличност.

ЛИЗЕТА, *на Криспен:*
1395 Бог на душата ви да дава вечен мир
за туй, което ми дарихте най-подир.

Настрани:

Държи се той към мен тъй, както обеща ми.

ЕРАСТ, *тихо:*
Мошеник! Ах, какъв лош номер изигра ми!

Високо, на Криспен:

Аз предполагам, че приключихте с това...

КРИСПЕН

1400 Не. Ще прибавим там три-четири слова.
Член III. На Криспен ще завеща...

ЕРАСТ, *тихо*:

Как?

И на Криспен? Какво замисля тоз глупак?

КРИСПЕН

... затуй че бе почтен и предан...

ЕРАСТ

Ренегат!

КРИСПЕН

към своя господар, бе честен и сърцат...

ЕРАСТ

1405 Но вие, вуйчо, зле познавате Криспен.
Та той е лош слуга, коварен, извратен,
пияница... Криспен това не заслужава.

КРИСПЕН

Не, не! Той моя жест напълно оправдава.
Познавам го така добре, че съм решен...

ЕРАСТ, *настрани*:

1410 Какво предателство!

КРИСПЕН

... да бъде възмезден
с една двухилядна целоживотна рента.

ЕРАСТ, *настрани*:

Негодник! Кучи син!

КРИСПЕН

Това е за момента

желанието ми. Ще бъде твърде жалко,
ако ти смяташ, че това е твърде малко
1415 или нечестно.

ЕРАСТ

Как?

КРИСПЕН

Така! Без този член
не може актът ми да бъде утвърден.

ЕРАСТ

С такъв завиден дял дарявате слугата?
Помислихте ли?

КРИСПЕН

Да. Във ред ми е главата.
Не съм аз изкуфял, ни луд, ни уродлив.

ЕРАСТ

1420 Но...

КРИСПЕН

Ще ме хване яд и щом сте все против,
аз двойно ще му дам.

ЛИЗЕТА, тихо, на *Ераст*:

Мълчете, че ще стори
това, което той току-що изговори.

ЕРАСТ, тихо, на *Лизета*:

Добре. Ще си мълча. Изглеждам май ревнив,
но моят гняв си е напълно справедлив.

КРИСПЕН

1425 Дано аз някой скъп приятел не забравя,
че никой свой без дар не бива да оставя!

ЕРАСТ

Присмива ми се той и няма да престане...
Подлец! Едно екю за мен не ще остане!

Г-Н СКРЮПЮЛ, *на Криспен*:
Привършихте, нали?

КРИСПЕН

О, да.

ЛИЗЕТА, *настрани*:

Сполайти, Боже!

Г-Н ГАСПАР

1430 Туй завещание в момента вече може
да се подпише.

На Криспен

Ще... благоволите ли?

КРИСПЕН

Да, магистрате, но не бих могъл. Нали
парализирана, уви, ми и е ръката.

Г-Н ГАСПАР

Ще действаме тогаз съгласно правилата.

Пишейки:

1435 Тук завещателят пред всички нас доложи,
че подпис под тоз акт не би могъл да сложи.

КРИСПЕН

Туй завещание бе тегоба за мен,
едва се отървах, така съм изпотен.

Г-Н СКРЮПЮЛ, *на Криспен*:

Аз смятам, че не сме ви нужни за момента.

КРИСПЕН, *на г-н Скрюпюл*:

1440 А може ли да ми дадете документа?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не, господине! Той остава си при нас като оригинал. Но бих могъл след час от него копие на вас да предоставя.

ЕРАСТ

Ще ни зарадвате. Но вуйчо ви отправя

1445 молба да кажете какво тоз акт ви струва.

Г-Н ГАСПАР

Най-малко тоз проблем ни днес интересува.

КРИСПЕН

Лизета, придружи ги!

СЦЕНА VII

Ераст, Криспен

КРИСПЕН, *поставяйки масата и столовете на предишното им място.*

Видя ли, че успях,
че ролята си аз чудесно изиграх?
И актът е готов!

ЕРАСТ

Нещастнико, дали
1450 в старанието си към мен не прекали?
Туй завещание ме всъщност ощетява,
а сума ти пари Лизета получава.

КРИСПЕН

О, не, не прекалих.

ЕРАСТ

Два бона!?! Ти си долен
измамник!

КРИСПЕН

Аз държах да няма недоволен.
1455 По-малко ли да дам на таз девойка клета?

ЕРАСТ

Подлец!

КРИСПЕН

Нали в това семейство е Лизета!
Да, вуйчо ви се е със алчност проявил,
но цял живот не е все импотентен бил.
Затуй помислих си за нейната прехрана

1460 и с чиста съвест аз държех да си остана.

ЕРАСТ

Ти с чиста съвест? Ти, комуто е изгодно
пожизнен приход да добива ежегодно
в двухиляден размер? Нима си завеща
таз рента с цел да си изчистиш съвестта?

КРИСПЕН

1465 Но струваше ли си такава глъч да вдигнем,
щом в миг съгласие ще можем да постигнем?
Ако наистина на вас не ви се нрави
туй завещание, с което ви направих
наследник, без проблем ще можете дори
1470 да го запалите.

ЕРАСТ

И то да изгори?
Опазил ме Бог! Не!

КРИСПЕН

Я нека спрем дотам,
додето вуйчо ви бе вече стигнал сам!

ЕРАСТ

Било би триж по-зле от всякакво мъчение!

КРИСПЕН

И аз в сърцето си усещам угризение
1475 и остри упреци... Обзет съм от уплаха
дотолкоз силна, че присвива ми стомаха.

ЕРАСТ

Да се прибираме! Аз целият треперя,
че вкъщи вуйчо си жив няма да намеря,
че вероятно той издъхва във момента.

КРИСПЕН

1480 Затуй бе нужно да изготвим документа.

ЕРАСТ

Е, да, челото ти е с лавър увенчано,
но за цената му сега е твърде рано
да съдим.

КРИСПЕН

Дайте ми едногодишен срок
да ползвам рентата и, с помощта на Бог,
1485 изгоди и на вас цял куп ще предоставя.

ЕРАСТ

Добре. Ще чакаме. Дано не се забавят!

СЦЕНА VIII

Лизета, Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, *строполявайки се в едно кресло:*
Ах, милост, Господи! Ах! Край! Не издържах!

ЕРАСТ, *на Лизета:*
Защо така крещиш? Какъв е този страх.

ЛИЗЕТА
Уф! Задушавам се! Не мога да говоря.

КРИСПЕН, *на Лизета:*
1490 От виене на свят ли е? Какво да сторя?

ЛИЗЕТА
Жеронт...

КРИСПЕН
Какво му е? Кажи да разбере!

ЛИЗЕТА, *ставайки внезапно:*
Ах, помощ!

КРИСПЕН
За какво говориш?

ЛИЗЕТА
Ще умра.
Фантом! Голям и чер!

ЕРАСТ
Къде е? Обясни!

ЛИЗЕТА

Добре! Ще ви предам какво ме притесни.

1495 До улицата аз изведох господата
и чух, че из града е плъзнала мълвата,
че бил умрял Жеронт, и даже глашатай
говореше навред за неговия край.

Но шум дочух оттам, где вуйчо ви лежеше,

1500 помислих си, че друг във стаята му беше,
по стълбите поех без бавене и щом
се изкачих и там, досущ като фантом,
се появи Жеронт и се към мен обърна.

КРИСПЕН

Страхът от мъртвия в зъл дух го е превърнал.

ЛИЗЕТА

1505 О, не! Гласа му чух...

*Тя се обръща, вижда Криспен, когото е взела за Жеронт, сгушва се в един ъгъл и, ужасена,
надава вик:*

Ах! Ах!

КРИСПЕН

Защо крещиш?

ЛИЗЕТА

Аз взех те за Жеронт. Нали не ме виниш?
Тъй тичах и крещях, че дъх не ми остана,
и затова при вас пристигнах запъхтяна
да ви предам, че той в летаргия е бил
1510 и че от болестта се е възстановил.

ЕРАСТ

Съдбата с яд и злъч върти си колелото
и ме люлее, но безспир ми мисли злото.

ЛИЗЕТА

Надежди и мечти, родени във екстаз,

защо пропаднахте, какво се случи с вас?

КРИСПЕН

1515 Превратната съдба покойника ни връща,
гладникът Ахерон сърдит му гръб обръща!
Не искате ли го, велики богове?
Какво ще стане с мен? Несрета ме зове!

ЕРАСТ

Ти, който току-що бе тъй великодушен,
1520 една превратност те направи малодушен.
Свести се! Своего достойнство възвърни!
Със вяра и кураж опасността срещни!
Случайност би могла да ни оправи бърже.

КРИСПЕН

И със нотариус май трябва да се свържем.

ЕРАСТ

1525 На Изабела аз тоз документ ще дам
с надеждата, че той ще е с ефект голям —
хем не един проблем успешно би решил,
хем нашия годеж би много улеснил.
Сега при вуйчо ми иди да постоиш,
1530 лекарства и храна да му осигуриш.
А пък на връщане аз дилижанс ще взема,
че с вас държа да съм, без хич да губя време.

СЦЕНА IX

Криспен, Лизета

КРИСПЕН

С туй завещание съвсем съм оцетен.
Как доживотен дял от раз ще е платен?!?

ЛИЗЕТА

1535 Едва две хиляди за служба дълголетна!

КРИСПЕН

Ами ако в съда ме за измамник сметнат?...
Аз сам подложих се на тежко изпитание,
изготвяйки си туй предсмъртно завещание.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

Г-ЖА АРГАНТ, *на Ераст*:

Със този документ какво да правя аз,
1540 защо ли нужно е да бъде той у нас?
Ще ме заподозрат, че с някакво деяние
съм ви помогнала във тайно начинание.
Щом господин Жеронт чак толкоз зле е бил,
а след това се е съвсем възстановил,
1545 във неговия дом тогава отидете
и този важен акт веднага му върнете.

ЕРАСТ

Аз вашата душа познавам не от днес,
държите се навред с достойнство, с доблест, с чест,
ни вие, нито аз ще проявим желание
1550 към нещо, щом не е то наше притежание.
Задръжете този акт поне за кратък срок,
а пък за по-натам дано помогне Бог!
Свидетел ми е той, че всичко правя явно,
че любовта не е за мене цел най-главна.
1555 На вашта дъщеря, госпожо, аз държах
да се харесам и май свръх усърден бях.
Нали любовните копнежи се прощават?

На Изабела:

В очите ви чета, че те ме извиняват.

ИЗАБЕЛА, *на Ераст*:

Понеже бракът ни от мама бе приет,
1560 ще чуете от мен най-откровен ответ.
Надявате се на наследство, но аз зная,
че не поражда то любовната омая.
Във вас самия аз сега, като жена,
откривам истинско богатство — без цена.
1565 И моето сърце не би се заслепило
от друго...

ЕРАСТ

Туй сърце би ме ощастливило.

Г-ЖА АРГАНТ

Чудесни думи, но звучат като на книга,
сама по себе си една любов не стига.
Щом е семейството лишено от имот,
1570 как ще цари любов при просяшки живот?

ЕРАСТ

Сега самият факт, че вуйчо оздравява,
във мене радостни надежди съживява
и за наследството ще му напомня аз.

Г-ЖА АРГАНТ

Но няма ли да се засегне той тогаз?
1575 Щом документът му от нас не се приема,
ненавист, гняв и злост не ще ли го обземат?

ЕРАСТ

Та тъкмо затова бих искал да решим
известно време тук тоз акт да задържим.
Когато вуйчо ми пак договора види,
1580 той всичко би ни дал, без то да му се свиди.
Госпожице, за нас тоз риск не е голям
и заедно ще го надмогнем. Аз съм прям
и ви съветвам тук тоз акт да приберете.

ИЗАБЕЛА

Аз ли?

ЕРАСТ

Защо не? Пък при нужда го върнете.

ИЗАБЕЛА

1585 Обаче питам се все още в този момент
да се заема ли със този ангажимент.
Имотните дела далеч стоят от мене
и в съучастие ще бъда обвинена.

ЕРАСТ

Дочувам шум.

СЦЕНА II

Криспен, Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

ЕРАСТ

Криспен отдолу се задава.

На Криспен:

1590 Ти на кого си тъй сърдит? Какво ти става?

КРИСПЕН

Е, хайде, хайде! Знам, че трябва и кураж,
за да осъществим успешен абордаж.
Я! Господин Жеронт!

ЕРАСТ

Към г-жа Аргант и към Изабела:

Госпожи, хайде! Щом
пристига вуйчо ми, да идем в моя дом,
1595 че бих се притеснил и от вида му само.
Да поизчакаме да мине яростта му,
а после заедно, в по-подходящ момент,
ще поработим над самия документ.

На Криспен:

Ти тук стой, за да ми изпратиш съобщение
1600 да дойдем, след като той бъде в настроение.

СЦЕНА III

КРИСПЕН, *сам*:

Изникна пак пред нас проблем непредвидим...
Дано помага Бог с успех да го решим.

СЦЕНА IV

Жеронт, Криспен, Лизета

ЖЕРОНТ, *облегнат на Лизета*:

Все тъй съм немощен. Таз слабост продължава.

Къде съм? Светлото ми болка причинява.

1605 Душата ми е в смут, в ушите чувам шум
и изпарения размътват моя ум.

Летаргията ми доколко дълго трая?

ЛИЗЕТА

Не много време, но ни разтревожи тая

отпадналост. Затуй със труд неуморим

1610 захванахме се куп неща да уредим.

Попитайте Криспен — той също ще ви каже,
че работата бе свръх силите ни даже.

КРИСПЕН

Дордето бяхте все във плен на болестта,

все пак надвихме си скръбта и горестта,

1615 работихме ведно безспир над документа
и, слава Богу, той завършен е в момента.

Усърдието ни ще ви озадачи

и във очите ви туй дълго ще личи.

ЖЕРОНТ

А племенникът ми Ераст сега къде е?

КРИСПЕН

1620 Горкият! Мисля, че неизлечимо зле е.

ЖЕРОНТ

Какво говориш?

КРИСПЕН

Щом той гаснеция плам
в очите ви съзря, от ужас тъй голям
обзет бе, че тозчас се хвърли слепешката...

ЖЕРОНТ

Как тъй? Добре ли чух? Къде? Нима в реката?

КРИСПЕН

1625 Не! В своето легло... И, цял в сълзи облян,
все още там лежи покрусен, разридан.

ЖЕРОНТ

Иди тозчас да му успокоиш сърцето,
веднага му предай, че щедро е небето
и връща вуйчо му съвсем възстановен,
1630 че много го ценя и искам в този ден
да му докажа, че безкрайно го зачитам.

КРИСПЕН

Дано е по-добре! След миг ще се опитам
да го изпратя тук.

СЦЕНА V

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

Как ще ми се да знам
дали бе този риск наистина голям!

ЛИЗЕТА

1635 А мислехме цял час, че сте издъхнал даже.

ЖЕРОНТ

Последна воля аз ще трябва да изкажа,
че завещание е нужно пред съда.
Нотариусите тук идваха ли?

ЛИЗЕТА

Да.

ЖЕРОНТ

Отново ги викни, защото се налага
1640 по моите думи акт да натъкмят веднага.

ЛИЗЕТА

Ще дойдат ей сега.

СЦЕНА VI

Ераст, Жеронт, Криспен, Лизета

КРИСПЕН, на *Ераст*:

Бог прати го при вас.

ЕРАСТ

Такъв голям късмет не съм очаквал аз.

Небето се смили над мен, то вуйчо върна
и много ми се ще в този миг да го прегърна.

1645 Пред мен стои, а пък го смятах за умрял.

ЖЕРОНТ

Уви, аз от смъртта не съм се отървал.

Хвала на Бога, че ми продължи живота
и че ми позволи да си даря имота
на теб, като ти дам и документ надлежен.

ЛИЗЕТА

1650 Този момък е към вас така учтив и нежен!

Да знаехте какви тревоги преживя
горкият, от какви бодехи се скова,
от мъка вашата душа би се стопила!

КРИСПЕН

И ние двамата останахме без сила.

ЛИЗЕТА

1655 Все пак добре е, че над нас се Бог смили.

СЦЕНА VII

Г-н Скрюпюл, Ераст, Жеронт, Криспен, Лизета.

ЛИЗЕТА, тихо на Криспен:
Един нотариус върви насам, нали?

ЖЕРОНТ
Добър ден, господин Скрюпюл.

КРИСПЕН, настрани:
Каква провала!

ЖЕРОНТ
Предълго чакахме да дойдете в таз зала.

Г-Н СКРЮПЮЛ
Ах, как се радвам, че не мина се и час
1660 и вече оздравял ви срещам тука аз.
Приключихме във срок със вашто завещание
и можете сега със пълно основание
да сте доволен. Щом спокоен е умът,
и тялото е в ред.

ЖЕРОНТ
Това за кой ли път
1665 изпитвам го.

Г-Н СКРЮПЮЛ
Днес аз, според ангажимента,
ви връчвам заверен съдебно документа.

ЖЕРОНТ
Съдебен документ? Не ви разбирам аз.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Сам завещание представихте пред нас.

ЖЕРОНТ

Аз завещание да съм представил?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Да.

ЛИЗЕТА, тихо:

1670 Обзе ме страх, Криспен.

КРИСПЕН, тихо:

И мен! Каква беда!

ЖЕРОНТ

Бълнувате ли? Как да се оправя в тая
обърканост? От вас в момента се нуждая.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не, не бълнувам аз! И е безспорен факт,
че с целия си ум диктувахте тоз акт.

1675 Май разкаяние отрано ви обхвана...

Пред господина и пред госпожата стана
съставянето му — под зоркия им взор.

ЕРАСТ, тихо:

Ами сега?

ЛИЗЕТА, тихо:

Леле!

КРИСПЕН, тихо:

Какъв голям позор!

ЖЕРОНТ

С вас беше ли Ераст?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не би отрекъл той.

ЖЕРОНТ

1680 Нима ще потвърдиш ти, племеннико мой?

ЕРАСТ

За завещание със мен не говорете,
че моето сърце със нож ще прободете.

ЖЕРОНТ

Лизета, ти кажи!

ЛИЗЕТА

Попитайте Криспен,
защото моят глас съвсем е изтощен.

КРИСПЕН, на Жеронт:

1685 Знам истината аз: този случай се заплете,
но всичко ще е в ред, спокоен останете.

ЖЕРОНТ

Аз завещание пред вас да съм направил?

КРИСПЕН

Май вие в писмен вид не сте ни го представил.
Но сигурен съм, че сега седите тук,
1690 а мястото тогаз заето бе от друг,
облечен като вас. Ще спомена и факта,
че на нотариус диктуваше той акта.
Сега съм убеден в това, че преди час
тук бяхте вие май, а може би бях аз.

Г-Н СКРЮПЮЛ, на Жеронт:

1695 Твърдя, че бе така. Залагам на честта си.

ЖЕРОНТ

Дали пък аз не съм загубил паметта си.
Летаргията...

КРИСПЕН

Тя виновна е все пак.

ЛИЗЕТА

Не се съмнявайте. Не помните ли как
на мен заръчахте да ида да се срещна
1700 с нотариуса, тъй като ви трябва спешно...

ЖЕРОНТ

О, да.

ЛИЗЕТА

... как той дойде с мастило и перо,
как седна във кресло до вашето бюро,
как вие взехте да диктувате?

ЖЕРОНТ

Уви,

не помня го.

ЛИЗЕТА

Зарад летаргията ви.

КРИСПЕН

1705 Не помните ли, че ваш племенник нормандски,
с приятен вид, ала с обноски шарлатански,
пристигнал бе у вас, че благородна дама
го придружаваше, че врява свръхголяма
те вдигнаха?

ЖЕРОНТ

Е, да, тъй беше.

КРИСПЕН

И от вас

1710 той от наследство бе лишен, а малка част предвидихте за мен или пък скромна рента.

ЖЕРОНТ

И спомен нямам аз сега за документа.

КРИСПЕН

Ах, таз летаргия!

ЖЕРОНТ

Май в нея е вината.

ЛИЗЕТА

И Клисторел ли ви изчезна от главата?

ЕРАСТ

1715 Тоз разпит няма ли най-сетне тук да спре?
Та вуйчо нашите твърдения прие —
за господин Скрюпюл и за наследството.

ЖЕРОНТ

Щом всички го твърдят, изглежда вярно то.
Но прочетете ми какво ви казах аз.

КРИСПЕН, настрани:

1720 Същински дявол е!

Г-Н СКРЮПЮЛ

Е, слушайте тогаз.

Присъстващият днес пред нас Матьо Жеронт,
удобно настанен в кресло от махагон,
със разум здрав и със безукорно съзнание,
което прояви чрез своето държание,

1725 макар че беше той със тяло изтощено,

след размишление съвсем задълбочено
над нестабилността на хорските съдби...

КРИСПЕН

Трогателни слова! Кое сърце не би
се пукнало при тез умилни описания?

ЛИЗЕТА

1730 Как бих могла да спра аз своите ридания?

ЖЕРОНТ

Говоренето ви ме много натъжи,
Я успокойте се! Та аз съм още жив.

Г-Н СКРЮПЮЛ, *продължавайки да чете:*

Живеейки с едно-единствено желание
да не умре без да остави завещание...

КРИСПЕН

1735 Без завещание!

ЛИЗЕТА

Каква беда!... Как може?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Я спрете за момент с въздишките, госпожо!
Живеейки с едно-единствено желание
да не умре без да остави завещание...

КРИСПЕН

Без завещание!

ЛИЗЕТА

Беда!...

Г-Н СКРЮПЮЛ

Най-сетне спрете!

1740 Как мога да чета, когато тъй ревете?
... Диктува ни, за да оформим документа
в надлежен писмен вид съгласно регламента.

ЖЕРОНТ

От този преамбюл, прочетен ни уж вещо,
убийте ме тозчас, ако си спомням нещо.

ЛИЗЕТА

1745 Летаргията ви!

КРИСПЕН

Да, всичко бе така.
Но репликите ви объркват ме сега.

Г-Н СКРЮПЮЛ, четейки:

Но дълговете ми изпърво ще платите.

ЖЕРОНТ

Аз нищо не дължа.

Г-н СКРЮПЮЛ

Та вие сам твърдите:
„Петстотин франка дълг аз имам към винаря.
1750 Голям мошеник! Той съсед е на месаря...”

ЖЕРОНТ

Петстотин франка? Туй е пъклена измама!

КРИСПЕН

От болестта ви е. Причина друга няма.
Не знам дали му ги дължите или не,
но искал ми ги е сто път той поне.

ЖЕРОНТ

1755 Тоз изверг по-добре в каторга да изтлее!

КРИСПЕН

И всички да са там, кому ще домъчнее?

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:_

Член I. Аз един наследник ще оставя
и туй ще е Ераст.

ЕРАСТ

Ах, как да си представя?

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:_

... Като лишавам от наследство всеки друг,
1760 дошъл след мойта смърт имот да търси тук.
И неродените в това число аз слагам,
и копелетата. Бог нека им помага!

ЖЕРОНТ

И незаконните?

КРИСПЕН, на Жеронт:

Да, в чисто правен стил.

ЖЕРОНТ

Щом за наследник бях Ераст определил,
1765 тогаз по този пункт направил бих признание,
че съм диктувал аз пред вас туй завещание.

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:

Член II. Аз сега дарявам на Лизета
(от пет години тя в дома ми е наета
като прислужница) със цел да сключи брак
1770 с Криспен две хиляди екю...

КРИСПЕН, на Жеронт:

Със мен ли? Как?

Но, господине... Ах!... Тъй ли?... Какво ще става?
Та таз признателност ме толкоз притеснява!

На Лизета:

Та говори!...

ЛИЗЕТА, *прегръщайки Жеронт*:

Ах, господин...

ЖЕРОНТ

Я стига вече!

Такива глупости не мога аз изрече.

1775 Две хиляди екю!

ЛИЗЕТА

И бихте съжалили,
че добротата си към мен сте проявили?
Една девойка със живот пределно клет,
но с оправдан стремеж към простичък късмет,
от милостта си да лишите? Боже! Боже!

ЖЕРОНТ

1780 Как тъй две хиляди?... До двайсетина може.

ЛИЗЕТА

Достойните мъже се търсят днес така,
че с двадесет екю кого ще привлека?

ЖЕРОНТ

С каквото имате, с това се задомете.

На нотариуса:

Девойки всякакви. Я, моля, довършете.

Г-Н СКРЮПЮЛ

1785 „Член III. На Криспен...

КРИСПЕН

Зачетен съм все пак...

Но ще отпадна...

Г-Н СКРЮПЮЛ

... затуй че беше...

Криспен се снишава.

ЖЕРОНТ, поглеждайки към Криспен:

Как?

Г-Н СКРЮПЮЛ

и предан, и учтив към своя господар,
и че му служеше с отдаденост, със жар...

ЖЕРОНТ

Какви възторжени слова!

Г-Н СКРЮПЮЛ

... Аз съм решен

1790 въпросният Криспен да бъде взмезден
с една двухилядна целоживотна рента.“

Това бе вписано накрая в документа.

КРИСПЕН, просвайки се в краката на Жеронт:

Аз, господин Жеронт, кълна ви се в тозчас,
че докато съм жив ще моля Бог за вас.

1795 Тъй щедро тез пари оставяте на мен!

Това се казва мъж достоен, свършен!

ЖЕРОНТ

По дяволите! Пак изпадам в неведение.

Към нотариуса:

Ще ми дадете ли по-точно обяснение?

Г-Н СКРЮПЮЛ

За обяснение въпроси пак се чуват.

1800 Та аз записвам туй, което ми диктуват.

ЖЕРОНТ

Нима твърдите ми, че бил съм завещал
такава рента на един нечут нахал?
Той щеше от Ераст да бъде вѐн изгонен.

КРИСПЕН, *все така на колене*:

Не съжалявайте! Бъдете благосклонен
1805 към своите! Защо на прага на смъртта
да се показвате вѐв плен на алчността?

ЖЕРОНТ

А кой открадна ми банкнотите от джоба?
Треперя целият. Туй ще ме вкара в гроба!
Да се пребърквам ли?

ЕРАСТ, *настрани*:

Ах! Душегубна страст!

На Жеронт, на висок глас:

1810 Не се пребърквайте! Та те не са у вас.

ЖЕРОНТ, *на Ераст*:

А где са?

ЕРАСТ

Но нали по вашата повеля
занесох ги преди обяд на Изабела.

ЖЕРОНТ

Аз тѐй съм повелил?

ЕРАСТ

О, да.

ЖЕРОНТ

И съм забравил?

ЕРАСТ

Летаргията ви...

ЖЕРОНТ

А как ли бих се справил
1815 без помощта ви в тези батаци страховити?
Летаргията ми съвсем ме разнебити.

На Ераст:

Тозчас предай ѝ, че с ума си зле съм бил,
и затова онез пари съм ѝ дарил.

СЦЕНА VIII

Г-жа Аргант, Изабела, Жеронт, Ераст, Лизета, Криспен, Нотариусът

ИЗАБЕЛА, *на Жеронт*:

Не безпокойте се. Вземете си парите.

ЖЕРОНТ

1820 Ах!

ЕРАСТ

Трябва вие с нас да се съобразите.

ЖЕРОНТ

Какво туй значи?

ЕРАСТ

Аз ви моля с тон почтен
да се подпишете под този документ.

ЖЕРОНТ

Къде ти е умът? Да не държиш да дам
на таз прислужница дар толкова голям?

ЛИЗЕТА

1825 А знаете ли как ще ви възслави Бог?
Щом дарът е голям, престижът е висок.

ЖЕРОНТ, *на Криспен*:

И на подлеца ли пари ще се дадат?

КРИСПЕН

Спокойно! До добро те нас ще доведат.
Със нищо тоз дар не ще ви притеснява.

ЖЕРОНТ

1830 Естествено. Не ще ме има мен тогава.

ЕРАСТ

И друго: вижте туй красиво лице!
Как няма да плени то мъжкото сърце?
Всесилния му чар навярно сте изпитал.
От нея запленил, сега ви бих попитал
1835 дали съгласен сте жена да ми е тя.

ЖЕРОНТ

Ах, племеннико мой!...

ЕРАСТ

Разкривам си страстта,
понеже виждам, че по-трезво увлечение
променя вашето предишно намерение.

Г-ЖА АРГАНТ

Аз нищо по-добро за в бъдеще не знам.

ЖЕРОНТ

1840 Почакайте! Преди да стигнем чак дотам,
държа парите си да имам.

ИЗАБЕЛА

О, вземете
обратно своите банкноти.

ЛИЗЕТА, *изпреварва Жеронт и взема портфейла.*

Моля, спрете!
Да видим най-напред нещата докъде са.

ЖЕРОНТ

Върни ми ги или аз всички ще избеся!

ЕРАСТ, *коленичейки:*

1845 О, вуйчо, моля ви, на колене пред вас
да не отчайвате с тез думи всички нас.

ЛИЗЕТА

Ах, господине!

КРИСПЕН

Ах!

ЖЕРОНТ

Туй трогва ми сърцето.
А някой да е взел неща от портмонето?

ИЗАБЕЛА

Не, господин Жеронт. Залагам си честта,
1850 че непокътнати са вашите неща.

ЖЕРОНТ

Приемам. Щом като ми връщате парите,
ще ви докажа, че ще действам деловито:
туй завещание със подпис потвърждавам
и за женитбата съгласие ви давам.
1855 Парите?

ЛИЗЕТА

Ето ги.

ЕРАСТ

Ах, колко щедър жест!

ЖЕРОНТ

Такваз признателност не ми е нужна днес.

Към Изабела и Ераст:

А вие двамата законен брак сключете
и в недалечен срок деца си народете —
по права линия те вас да наследят,

1860 а хищната рода далече да държат.
Пък племенниците — и мански^[1], и нормандски —
отдето и да са, презирайте ги адски.
Ужасно дръзка е таз напаст, таз злина,
тя по-опасна е от чума, от война.

---

[1] От град Ман — в Северозападна Франция. ↑

СЦЕНА IX

Криспен, Лизета

1865 Подведохме Жеронт. Било какво било,
наследници сме с теб. Ти моето чело,
Лизета, ще красиш със лаври, не с рога.

ЛИЗЕТА

При тоз късмет ще съм разумна отсега.

КРИСПЕН, *обръщайки се към зрителите:*

Аз, господа, до бряг мечтан се приближих,

1870 заради живите мъртвеца съживих.

Днес сбъднаха ми се мечтите до една:

освен наследство, аз ще имам и жена,

но не получа ли от вас аплодисменти,

ще се откажа от имоти и от ренти.

Издание:

Заглавие: Театър на френския класицизъм

Преводач: Паисий Христов

Година на превод: 2021-2022

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо и второ

Издател: Читанка

Година на издаване: 2023

Тип: сборник

Националност: френска

Редактор: Весела Генова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/19309>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.